

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı
Tasavvuf Bilim Dalı

AHMET RİNDÎ'NİN HAYATI VE TASAVVUF ANLAYIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed DOĞAN

Sivas

Aralık 2015

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı
Tasavvuf Bilim Dalı

AHMET RİNDÎ'NİN HAYATI VE TASAVVUF ANLAYIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed DOĞAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Sivas

Aralık 2015

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı : Tasavvuf
Tezin Başlığı : Ahmet Rindî'nin Hayatı ve Tasavvuf Anlayışı
Savunma Tarihi : 08.09.2015
Danışmanı : Kadir ÖZKÖSE

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Üye : Doç. Dr. Ali BOLAT

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yüksel GÖZTEPE

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Muhammed DOĞAN tarafından hazırlanan Ahmet Rindî'nin Hayatı ve Tasavvuf Anlayışı başlıklı tez, kabul edilmiştir. .../.../2015

Prof. Dr. Metin BOZKUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi, beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Muhammed DOĞAN

ÖNSÖZ

İslam dininin emirlerini murakabe boyutunda yaşama gayreti olarak tanımlayabileceğimiz tasavvuf, hayata geçirmeye çalıştığı dünya görüşünün nüvelerini Hz. Peygamber'in zühd anlayışından almış, bu düşünceyi geliştirip olgunlaştırarak İslâm'ın tevhîd, ibadet, muamelât gibi konularını muhabbet mayasıyla yoğurmuş İslâmî bir yaşam biçimidir. İslâmî anlayışının merkezine muhabbeti koyan bu düşünce sistemi insanların hayatını derinden etkilemiş, birçok insan gündelik yaşantısını, varlığa, eşyaya, âleme bakışını bu düşünce sistemi etrafında şekillendirmiştir. Her ne kadar geçtiğimiz yüzyıl içerisinde tasavvufî düşüncenin yoğun olarak yaşandığı ve halkla buluştuğu kurumlar kapatılmış olsa da Müslümanların İslâm'ı daha derinden yaşama ihtiyaçları devam etmiş bunun bir neticesi olarak da tasavvufî düşünce bugünlere ulaşmıştır. Bu yüzyılda tasavvuf kurumlarının kapatılmasıyla birlikte Anadoludaki tasavvufî düşüncede zayıflamalar görülmüştür. Bu durumu fark eden bazı sûfîler, kendi meşrep, mizaç ve tasavvuf anlayışları doğrultusunda tasavvufu yaşama ve yaşatma gayreti içerisine girmişlerdir. İşte bu isimlerden biri de Şemsiyye-yi Halvetiyye tarikatının kurucusu olarak kabul edilen Şemseddin Sivâsî'nin torunlarından olan ve çalışmamızın konusunu teşkil eden Ahmet Rindî Güneren'dir. Rindî, yaşadığı dönemin olumsuz şartları içerisinde yetişmiş önemli mutasavvıf şâirlerden biridir. O tasavvuf anlayışını yansıtan birçok şiir kaleme almış bu şiirlerinde tasavvuf terminolojisinde kullanılan birçok kavramı işlemiş, böylece tasavvuf düşüncesinin günümüze ulaşmasına katkı sağlamıştır.

Biz de bu katkıya binaen onun tasavvuf dünyasını, inşad eylediği şiirlerin bir araya getirildiği "*Son İkrâm Şiirler*" adlı eserden hareketle incelemenin faydası olacağı kanaatiyle, onu günümüz tasavvuf düşüncesi takipçilerinin dikkatine sunmak üzere böyle bir çalışma yapmayı uygun bulduk.

"Ahmet Rindî Güneren'in Hayatı ve Tasavvuf Anlayışı" başlığı altında çalıştığımız tezimizin giriş bölümünde, şâirin şiirlerinde atf yaptığı melâmîlik ve rindlik hakkında bilgi verdik. Ancak bu tasavvuf akımlarını etraflıca incelemek geniş bir çalışma gerektirdiğinden burada sadece genel bir çerçeve sunmakla yetindik. Çalışmamızın birinci bölümünü Ahmet Rindî'nin hayatı başlığı altında değerlendirdik. Burada şâirin mensup olduğu ailesi, adı ve mahlası, eşi ve çocukları, öğrenim hayatı, vefatı, eseri gibi başlıklara değindik ve bunlar hakkında bilgi vermeye çalıştık. Çalışmanın ana gövdesini oluşturan ikinci bölümde ise Ahmet Rindî'nin tasavvuf anlayışını ayrıntılı olarak ele almaya çalıştık. Bu doğrultuda,

şâirimizin tasavvufa bakışını etraflıca ortaya koymak amacıyla; varlık anlayışına yönelik temel yaklaşımlar, tahakkuk anlayışına dair temel yaklaşımlar, marifetle ilgili temel yaklaşımlar ve tahalluk anlayışına yönelik temel yaklaşımlar olmak üzere dört ana başlık belirleyerek tasavvuf literatüründe bu başlıklara karşılık gelen kavramları işlemeye gayret ettik. Böylece hem bu kavramlara ilişkin literatürdeki bilgileri değerlendirme hem de şâirin bu kavramlara ilişkin görüşlerini ortaya koyma fırsatı bulduk. Sonuç bölümünde ise bütün bu çalışmamıza istinaden bizde hâsıl olan, Rindî'nin tasavvuf anlayışı hakkındaki görüşlerimizi vermeye çalıştık. Tezimizi, çalışma esnasında kullandığımız kaynakları vermiş olduğumuz kaynakça bölümü ve şâirimiz Ahmet Rindî, babası Şeyh Mehmet Efendi ve bir aile fotoğrafının yer aldığı ekler bölümüyle sonlandırdık. Ayrıca ekler bölümünde şâirin şiirlerine de yer verdik. Hazırlayıp ilgililerin istifadesine sunduğumuz bu şiirler, 1 nolu şiirden 197 nolu şiire kadar olanları şâirimizin şiirlerinin bir araya getirildiği "Son İkrâm Şiirler" adlı kitaptan tashih edilerek aktarılmış geriye kalan 14 şiir ise yaptığımız araştırma sonucunda ulaştığımız kaynaklardan alınmıştır.

Ahmet Rindî'nin, tasavvuf düşüncesinin temel dinamiklerine baktığımızda vahdet-i vücûd, aşk ve melâmet gibi kavramların öne çıktığını görüyoruz. O bu üç kavram çerçevesinde Hakk'a, varlığa, eşyaya ve yaratılmışlara bakmış, sahip olduğu vahdet fikriyle bunlar arasındaki birlikteliğe dikkat çekmiştir. Bu birlikteliği kavramanın başta Hak olmak üzere bütün bu şuûnâta muhabbet ve aşk nazarıyla bakılmasıyla mümkün olabileceği konusu üzerinde duran şâirimiz, sahip olduğu melamet düşüncesiyle, yaşanan manevî deneyimlerin dışı yansıtılmaması konusunda hassasiyet göstermiştir.

Çalışma esnasında, her fırsatta rahatlıkla kapısını çaldığım ve tez süresince fikirlerinden istifade ettiğim tez danışmanım Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE'ye, samimi düşüncelerini benden esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Yüksel GÖZTEPE'ye, gösterdikleri büyük anlayıştan dolayı Sivas İl Halk Kütüphanesi mesai arkadaşlarıma, teşviklerinden dolayı eşim Hatice Hanım'a ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Gayret bizden, tevfiik ve hidayet Allah'tandır.

Muhammed DOĞAN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1
TASAVVUFÎ GELENEKTE MELÂMÎLİK VE RİNDLİĞE GENEL BİR BAKIŞ	1
1. Melâmîlik	1
2. Rindlik	6
BİRİNCİ BÖLÜM	9
AHMET RİNDÎ’NİN HAYATI	9
1. Ailesi.....	9
2. Adı ve Mahlası	10
3. Eşi ve Çocukları	12
4. Öğrenim Hayatı	12
5. Mesleki Hayatı.....	14
6. Vefatı	15
7. Tasavvufî İntisabı	16
8. Tasavvufî Şahsiyeti	18
9. Edebi Şahsiyeti	21
10. İrtibat İçerisinde Olduğu Edebi ve İlmî Şahsiyetler	23
11. Eseri.....	30
İKİNCİ BÖLÜM	32
AHMET RİNDÎ’NİN TASAVVUF ANLAYIŞI	32
1. Tahalluk Anlayışına Yönelik Temel Yaklaşımlar	32
1.1. Zühd.....	33
1.2. Huşû’ ve İhlas	37
1.3. Tevekkül ve Tevfiz	40
1.4. Fakr ve Gına	43
1.5. Fütüvvet ve Melâmet	46
1.6. Sabır ve Şükür.....	51
1.7. İbâdet	54

1.8. Rızâ.....	58
2.Tahakkuk Anlayışına Dair Temel Yaklaşımlar.....	61
2.1. Aşk ve Muhabbet.....	61
2.2. Vecd.....	67
2.3. Fenâ ve Bekâ.....	69
2.4. Cem' ve Fark.....	73
2.5. Hayret.....	76
2.6. Vakt.....	79
3.Marifetle İlgili Temel Yaklaşımlar.....	82
3.1. İlim ve Marifet.....	82
3.2. Hakikat.....	86
3.3.Şathiye.....	88
4.Varlık Anlayışına Yönelik Temel Yaklaşımlar.....	95
4.1. Tevhîd.....	95
4.2. Vahdet-i Vücûd.....	98
4.3. Allah-Âlem-İnsan İlişkisi.....	103
4.4. Vahdet-Kesret Birlikteliği.....	106
4.5. Tecellî.....	107
SONUÇ.....	110
KAYNAKÇA.....	113
EKLER.....	117

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
ADŞS	: Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
c.c.	: Celle Celâlühü
CÜSBE	: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
çev.	: Çeviren/Çevirenler
d.	: Doğumu
DİA	: Diyanet İşleri Başkanlığı İslâm Ansiklopedisi
DKS	: Dinî Kavramlar Sözlüğü
H.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
H.z.	: Hazreti
KB Yay.	: Kültür Bakanlığı Yayınları
MEB Yay.	: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
Sad.	: Sadeleştiren
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
trc.	: Tercüme Eden
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Yay.	: Yayınevi, Yayınları
yy.	: Yüzyıl

ÖZET

DOĞAN, Muhammed, Ahmet Rindî'nin Hayatı ve Tasavvuf Anlayışı, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2015.

Sivâsî Ailesi'ne mensup Ahmet Rindî'nin hayatını ve tasavvuf anlayışını konu ettiğimiz tezimiz iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Ahmet Rindî'nin hayatına dair bilgilere yer verilmiştir. Tezimizin ana gövdesini oluşturan ikinci bölümde ise, şairin tasavvufî düşüncesini ortaya koymak amacıyla şiirlerinden elde ettiğimiz bilgiler çerçevesinde tasavvufî kavramlara bakışı ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Teze, şair hakkında genel bir değerlendirme yaptığımız sonuç bölümü, kaynakça ve ekler bölümüyle son verilmiştir.

Ahmet Rindî 20. yy. yaşamış melâmî meşrep mutasavvıf bir şairdir. Yaşadığı yüzyıl, tekkelerin kapatıldığı tasavvuf düşüncesinin zayıfladığı bir yüzyıl olmasına rağmen şair, tasavvuf düşüncesini ve bu düşünceye ait kavramları şiirlerinde büyük bir ustalıkla işlemiştir. İrfânî boyutta vahdet-i vücûd düşüncesini benimseyen Rindî'nin tasavvuf anlayışının temelini “aşk” kavramı oluşturmaktadır. Varlığın yaratılışını aşka bağlayan şair, her fırsatta riyanın manevi anlamdaki tehlikelerine dikkat çekmiş ve yaşantısında bu duyguyu yenebilmenin mücadelesini vermiştir. Bundan dolayıdır ki Rindî, yaşadığı manevi güzellikleri saklama ihtiyacı hissetmiş, şan, şöhret ve meşhur olma gibi kaygılardan uzak durmuş ve bu yüzden de melâmî bir anlayışı benimsemiştir.

Şiirlerinde epistemolojik konulara da yer veren şair, tasavvufî bilginin vehbî yönü üzerinde durmuş, Allah hakkında bilgi sahibi olmanın ancak O'nun kendi hakkında bilgi vermesiyle mümkün olabileceği görüşünü savunmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Ahmet Rindî, Melâmet, Rind, Aşk, Vahdet-i Vücûd, Sivâsî.

ABSTRACT

Ahmet Rindî's Life and His Conception of Sufism

This thesis consists of two main chapters and deals with the life of Ahmet Rindî, a member of Sivâsî family, and his conception of Sufism. The first chapter includes information on the life of Ahmet Rindî. In the second chapter, which forms the main body of the thesis, poet's point of view about the mystical concept was discussed in detail based on the information received from his poetry in order to reveal his mystical idea. A general assessment of the poet is made in the conclusion chapter and the thesis ends with the bibliography and appendices.

Ahmet Rindî is a Sufi poet of Melâmî order who lived in the 20th century. Although this century was a harsh period when the lodges were closed and Sufi thought weakened, he committed a great skill in poetry reflecting mysticism and its concepts. Rindî adopted Gnosis dimension of the Unity of Existence and the concept of "love" constitutes the basis of his idea of mysticism. Linking the creation of the existense with love, the poet drew attention to the dangers of hypocrisy in spiritual sense and fought to defeat insincerity in his whole life. That is why, Rindî felt the need to hide the spiritual beauty he lived, refrained from glory, fame and such concerns and so adopted the understanding of Melâmî order.

Remarking epistemological issues in his poetry, Sufi scholar focused on the innate dimension of mysticism and argued that it is possible to provide knowledge about God only through His own decleration.

Keywords:

Ahmet Rindi, Malamati, Rind, Love, Unity of Existence, Sivasi.

GİRİŞ

TASAVVUFÎ GELENEKTE MELÂMİLİK VE RİNDLİĞE GENEL BİR BAKIŞ

Tasavvuf, asırlardır İslam toplumunun yapısını şekillendirmede önemli bir etkiye sahip olmuş, birçok insan yaşam tarzını sahip olduğu tasavvufî düşünceye göre belirlemiştir. Tasavvuf tarihine göz atıldığında her alanda olduğu gibi tasavvuf alanında da farklı anlayışlar, değişik görüşler, birbirine alternatif oluşturabilecek birtakım değerlendirmelere rastlamak mümkündür. Bu anlayış farklılıklarının birçok nedeninden bahsetmek mümkün olsa da bizce en önemlisinin; insanların hayata, varlığa, âleme, yaratıcıya, etrafında cereyan eden olaylara; kendi istidadı, yaşadığı tecrübeleri, aldığı eğitimi, içinde yaşadığı toplumun sosyal ve siyasal durumu, sahip olduğu aile yapısı gibi etkenler olduğunu söyleyebiliriz. İşte bu farklı anlayışlardan bir kısmı da tasavvuf anlayışını ortaya koymaya çalıştığımız Ahmet Rindî'nin sık sık atıf yaptığı melâmîlik ve rindliktir. Şâirimizin tasavvufî görüşünü etraflıca ortaya koyabilmek için öncelikle bu tasavvufî akımlarla ilgili bilgi vermenin faydalı olacağını düşünmekteyiz.

1. Melâmîlik

Sözlükte “kınamak, kötölemek, ayıplamak”¹ gibi anlamlara gelen melâmet kelimesinin tasavvuf literatüründe bir terim, bir makam ve tasavvuf anlayışının farklı ifade biçimi olarak yaygın bir kullanım alanı bulunmaktadır.² III/IX. yüzyılda Merv, Herat, Belh ve Nişabur şehirlerini içine alan Horasan’da ortaya çıkıp özellikle Nişabur’da yaygınlık kazanan ve etkisini günümüzde de sürdüren bu tasavvuf anlayışını benimseyenlere ehl-i melâmet, melâmî, melâmî; bu akıma da melâmetiyye ve melâmiyye denilmiştir.³ Bilindiği gibi hicretin üçüncü asrından itibaren zümreleşmeye başlayan ve Bağdat, Şam, Horasan, Nişabur ve Mısır’da odaklanan zâhidler, riyâzet ve mücâhedenin yanında teorik bir çerçeve de oluşturmaya başlamışlar, tasavvuf terminolojisi inşasına girişmişler ve buna bağlı olarak da zümreleşmişlerdir. Bunun yanında söz konusu bölgesel odaklaşmaya göre üçüncü asırda genelde Şam, Mısır, Bağdat ve Nişabur tasavvuf mekteplerinin özellikle dikkat çektiği

---

¹ Abdürrezzak Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, çev. Ekrem Demirli, İz Yay. İstanbul 2004, s. 539; Süleyman Uludağ,

² Süleyman Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik; İslam Toplumlarında Süfî Gelenekler ve Derviş Tipleri*, Dergâh Yay., 2. Bas., İstanbul 2010, s. 150-154;

³ Nihat Azamat, “Melâmet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2004, c. XXIX, s. 25; Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik; İslam Toplumlarında Süfî Gelenekler ve Derviş Tipleri*, s.153.

görülmektedir. Bağdat ve Nişabur mekteplerinin tasavvuf hareketinde iki ana çizgiyi, yani sūfilik ve melâmîliği temsil ettiği görülmektedir.⁴

İslam toplumunda sūfiler farklı bir zümre olarak ortaya çıktıklarında çeşitli bölgelerde bunlara farklı isimler verilmiştir. Irak'takilerine Irak sūfileri veya sadece sūfiyye, Suriye'dekilere Cu'iyye, açlar, Horasandakilere Horasan sūfileri veya melâmetiyye gibi isimler verilmiştir. Bunların hepsi genel olarak sūfî idiler ancak Irak sūfilerine özel olarak sūfiyye ve mutasavvıfa deniliyordu. Bunların arasındaki fark sadece isim farkından ibaret değil, tasavvufu anlamaları hususunda da birtakım farklar bulunmakta idi.⁵ Örneğin Tayfuriye hareketi galebe ve sekri esas alırken, Muhasibiye rızâyı, Kassâriye ise melâmet ve ihlâsı esas almıştır.⁶

Melâmet düşüncesinin ortaya çıkışı ile ilgili birtakım tespitler yapılmıştır. Bu anlayışın, özellikle dinî ve tasavvufî hayatı yaşama esnasında şeklî unsurlara fazla önem verilerek ihlâstan uzaklaşma kaygısından kaynakladığı ifade edilmiştir.

Miladi dokuzuncu yüzyıldan itibaren dini anlamada, yorumlamada ve dinî ritüelleri yaşantıya dönüştürmede, şekilciliğin ve teşrifatçılığın giderek ağırlık kazandığı; bununla birlikte ekonomik döngünün tasavvufa bulaştırdığı maddi çıkarların, faydacılığın ve kolaycılığın; tasavvuf üniteleri de içine alarak eritmeye başladığından bahsedilmiştir.⁷ İşte bu sürece karşı, reaksiyoner bir duruş olarak ortaya çıkan melâmîliğin eleştirdiği durum şudur: kendisini “sūfî” diye niteleyen kişilerin, ibadetlerini sırf bu kimlik sunumunun vermiş olduğu bir dayatmayla yapmaya yönelmeleri; daha da kötüsü ontolojik bağlamda ibadetleriyle kul-Allah arasına, halkın sevgisini ve teveccühünü ikincil kazanç olarak koymalarıdır.⁸ Yine bu dönemde sūfilerin, asitane, tekke, zâviye isimleriyle anılan topluluk yerlerine kavuştuğu, halktan ayrılıp seçkin zümreyle birleştiği, aralarındaki konuşmalar, giyim kuşam, aralarında

---

⁴ Mehmet Hakan Alşan, *Horasan Erenleri; Melâmîler, Ahiler, Bacılar, Gazîler, Abdallar*, Kurtuba kitap, İstanbul 2012, s. 47; Ali Bolat, *Bir Tasavvuf Okulu Olarak Melâmîlik*, İnsan Yay., İstanbul 2003, s. 393.

⁵ Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s. 153.

⁶ Bkz. Ebu Osman Ali Hucvirî, *Hakikat Bilgisi Keşfu'l-Mahcûb*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay. İstanbul 2014, s. 246-247.

⁷ Mehmet Hakan Alşan, *Anadolu Erenleri Melâmet Hırkası*, Kurtuba kitap, İstanbul 2012, s. 29. Ayrıca Şeriat ve tasavvuf arasındaki dengeyi sağlama açısından önemli bir yere sahip olan Hucvirî ve Kuşeyrî gibi âlimler dönmelerindeki tasavvuftaki bozulmalara dikkat çekmişlerdir. Bu bağlamda Kuşeyrî'nin şu ifadeleri önemlidir: “Bu taifeye mensup olan hakiki sūfilerin çoğu yok olup gitmişlerdir. Şu içinde bulunduğumuz zamanda bu zümrenin kendisi değil sadece eserleri kalmıştır. Şu şiir bu hali çok güzel anlatır: “Çadırları onların çadırlarına benziyor, hâlbuki görüyorum ki çadırların içinde duran kabilenin kadınları, sevgilimin kabilesine ait çadırların kadınlarından başka” şimdi sūfiler şekil ve kıyafet bakımından eski sūfilere benziyor ama ruh ve muhteva bakımından başkalaşmışlardır.” Abdulkerim Kuşeyri, *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risalesi*, haz. Süleyman Uludağ s. 63. Benzer ifadeler için bkz. Hucvirî, *Keşfu'l- Mahcûb, Hakikât Bilgisi*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay. İstanbul 2014, s. 72.

⁸ Alşan, *Anadolu Erenleri Melâmet Hırkası*, s. 29.

gerçekleştirdikleri merasimle halktan ayrılıp, âvam ve havâs gibi ayrımlar yaptıklarından bahsedilmiştir.⁹ İşte bütün bunlardan dolayı melâmî bir anlayış oluşmuş, nefislerini herkesten aşağı gören, yaptıkları hareketlerden dolayı daima kendini kınayan yahut hareketleriyle halkın kınamasına maruz kalan, eriştikleri makamı belli etmedikleri için de halktan gibi görünen insanlar ortaya çıkmıştır.¹⁰

Tasavvuf tarihinde, melâmet düşüncesi ile ilgili olarak muhakkik sûfiler önemli tespitler yapmış, bu konudaki düşüncelerini ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda, Ali b. Osman Cüllâbî Hucvirî (ö. 465/1072) bu zümreyle ilgili olarak: *“Tasavvuf yolunun önde gelenlerinden bir kısmı melâmet yolunu tutmuşlardır. Muhabbetin hâlis olmasında melâmetin büyük bir tesiri ve tam bir meşrebi mevcuttur. Hak ehli olan bir zümre, bilhassa bu ümmetin uluları Allah (c.c.) sayılarını daha da çoğaltsın özellikle halkın levmine (melâmetine ve kınamasına) maruz kalmışlardır... zîra melâmet Hak dostlarının meşrebidir. Melâmette kabul (ve makbul olma) alâmetleri mevcuttur. Çünkü melâmette kurb, yani Allah (c.c.)’a yakınlık alâmeti vardır. Başkaları halk nezdinde makbul olmaktan ne kadar hoşlanırsa, melâmetiler de bilakis halkın merdudu olmaktan o kadar sevinirler”*¹¹ şeklinde bir tanım yapmıştır. Hucvirî devamla, melâmet anlayışını yayan kişinin Hamdun el-Kassâr (ö. 272/884)¹² sayıldığını, onun ulemânın ulularından ve tasavvuf yolunun önde gelenlerinden olduğunu ifade ederek, Hamdun el-Kassâr’ın melâmetle ilgili: *“Senin için Hak Teâlâ’nın ilmi, halkın ilminden daha hoş olmalıdır”*¹³ ifadelerini nakletmiştir. Bu ifadeleri yorumlayan Hucvirî, kişinin Hak Teâlâ ile halvette ve tek başına kaldığı zamandaki muamelesi ve hareketinin, halk içinde bulunduğu zamankinden daha iyi olması gerektiğini, çünkü insanla Allah (c.c.) arasındaki en büyük ve kalın perdenin kişinin kalbinin halk ile meşgul olması olduğunu ifade ederek bu konudaki düşüncelerini ortaya koymuştur.¹⁴ Muhyiddin İbnü’l-Arabî (ö. 638/1240) ise, Hak yolundaki sâlikleri üç kısma ayırmış, bunların âbidler, sûfiler ve melâmîler olduğunu vurgulayarak melâmîler ile ilgili şunları söylemiştir: *“Üçüncü sınıf ise melâmîlerdir. Bunlar, Allah (c.c.)’ın kendisine yönelttiği bir sınıftır. Allah (c.c.), onlara bir göz ilişir de, kendisinden alıkoyar düşüncesiyle muhafaza etmiştir. Melâmîler sadece ve sadece Allah (c.c.) ile beraberdirler, bir an bile O’nun ibadetinden geri durmazlar. Rubûbiyet kalplerini istila*

⁹ Bkz. Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlana Celaleddin Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*, İstanbul 1959, s. 147.

¹⁰ Nihat Azamat, “Melâmet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2004, c. XXIX, s. 25.

¹¹ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 121.

¹² Kişi hakkında bkz. Mustafa Kara, “Hamdün el-Kassâr”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, c. XV, s. 455.

¹³ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 247.

¹⁴ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 247.

ettiğinden dolayı, riyâsete karşı bir istek duymazlar. İşte bunlar ricâlin en yükseğidir.”¹⁵ Görüldüğü gibi Arabî bu zümreleri en yüksek makamda gördüğünü ifade etmiştir. İbnu'l-Arabî'nin bu yaklaşımından, melâmîleri sûfilere farklı ve daha özel bir statüye yerleştirdiği anlaşılmaktadır. Melâmîler genellikle sûfî gruplar arasında kabul edilseler de İbnu'l-Arabî'ye göre bu fırkanın kendine özgü bir karakteri ve manevî hayatı vardır.¹⁶

Tasavvuf tarihi incelendiği zaman melâmet düşüncesinin ya da melâmîliğin üç devre olarak tebarüz ettiği görülmektedir. Birinci devre melâmîliği denilen, Kassâriye Melâmîliği, Hamdûn el-Kassâr'a dayandırılan ve “Melâmiyye” denilen ilk devre melâmîliğidir. Miladî onuncu yüzyılda Nişabur'da ortaya çıkmıştır. Bu zümreye “I. Kuşak Horasan Erenleri” de denilebilir. İkinci devre melâmîliği, Melâmiyye-yi Bayramîyedir. İlk devre Melâmîliği zamanla bâtinî grupların Melâmîliğe girmesiyle asıl hüviyetini kaybetmiştir. Tam bu aşamada melâmî doktrininde bulanıklaşma, İbâheyeleşme ve Kalenderîleşme eğilimleri ağırlık kazanmaya başlamıştı. Bu anlamda I. Devre Melâmîliği'nin yerini, IX/IXV. asırda Hacı Bayram Velî'nin¹⁷ halifesi Bıçakçı Ömer Dede ile ortaya çıkan ve ilk melâmîlerin bütün özelliklerini taşıyan Bayrâmî Melâmîliği almıştır. Bu tecdît hareketine “II. Kuşak Horasan Erenleri” de denilebilir. Bu kuşak Melâmîlik'teki özgünlüğü kısa sürede tekrar tesis etmiştir. Bu kol Bıçakçı Ömer Dede (Emir Sikkînî) ile daha da belirginleşmiş ve Pîr Hamza Bâlî¹⁸ adlı melâmî kutbunun şehit edilmesiyle “Hamzavîlik” adı altında varlığını sürdürmeye devam etmiştir.¹⁹ Üçüncü devre melâmîliği ise, Muhammed Nûru'l Arabî'nin benimseyip yaşadığı

---

¹⁵ Ali Bolat, “*Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de Melâmet Tasavvuru*”, *Tasavvuf, İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, İbnü'l-Arabî Özel Sayısı - II*, Sayı: 23, Ankara 2009, s. 457.

¹⁶ Bolat, “*Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de Melâmet Tasavvuru*”, *Tasavvuf*, Sayı 23, s. 457.

¹⁷ Hacı Bayram-ı Veli ve halifeleri hakkında geniş bilgi için bkz. Ethem Cebecioğlu, *Hacı Bayram Veli*, TDV. Yay., Ankara 2008.

¹⁸ Hamza Bâlî hakkında bkz. Nihat Azamat, “Hamza Bâlî”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, c. XV, s. 503-505.

¹⁹ Mehmet Hakan Alşan, *Anadolu Erenleri Melâmet Hırkası*, s. 54.

melâmîliktir. Bu kol on dokuzuncu asırda Üsküp'te daha çok bir tarikat (Nakşibendilik)²⁰ şeklinde ortaya çıkmıştır.²¹

Yukarıda tarihi seyrini vermeye çalıştığımız melâmet anlayışı bir tarikattan öte bir tutum, aksülamel, neş'e ve meşrep olarak da değerlendirilmiş her tarikatın içerisinde melâmî meşrep kişilerin olabileceği kabul edilmiştir.²² Melâmî olmadıkları halde melâmet ehlini örnek alan, samimi surette onlara benzemeye çalışanlara da rastlanmıştır. Bunlara; *müteşebbih-i muhik melâmîler* denilmiştir. Bunlar, halkın kendilerine iyi ya da kötü gözle bakmalarına fazla önem vermeyen, nafîle ibadetlerin üzerinde fazla durmayan veya bunları gizli yapan bir anlayışa sahiptirler.²³

Sonuç olarak melâmet düşüncesinin temelini, ihlâsa önem vererek riyâdan kaçınmak; hayrı izhar, şerri izmar etmemek, yani iyiliklerin açığa çıkıp duyulmasından hoşlanmamak, kötülüklerin açığa çıkmasından ise rahatsızlık duymamak, Hakk nezdinde "Sıddık" olmak için halkın gözünde "Zındık" olmaktan korkmama anlayışı oluşturmuş ve nefsin riya duygusunu yenebilmesini tasavvuf anlayışının merkezine koymuş bir yaklaşımdır.²⁴ Ayrıca bu tasavvuf anlayışında, tasavvuf kültüründe belirli bir yer işgal eden; şekil, sûret, tac ve hırkaya değer vermeyen, adet ve ananelere karşı çıkan, bu konuda halktan gelecek tepkiye aldırmayan bir bakış açısının hâkim olduğunu söyleyebiliriz.²⁵

---

²⁰ Melâmîlik ve Nakşibendilik arasındaki irtibatı ifade sadedinde şunlar söylenebilir: Bütün tarikatlarda melâmî eğilimli, mizaçlı ve melâmet meşrep şeyhler, dervişler müridler az çok vardır. Nakşibendi tarikatı belli ölçüde Melâmîliğin etkisinde kalmıştır. Melâmîlerdeki hafi/gizli zikir, semadan kaçınma, irşadda sohbeti esas alma, tâc hırka kullanmama gibi hususlar daha sonra melâmet ehlinen Nakşibendi'ye geçmiştir. Ve bu tarikatın esasını oluşturmuştur. Abdülmecid el-Hânî Nakşibendi Hâlidî şeyhlerinin önde gelen isimlerinden olan Muhammed el-Hânî'nin özelliklerinden bahsederken şöyle der: Özelliklerinden biri melâmetiyye tarikini ciddi şekilde sevmesi idi. Sırrını örtmesi, hal hareket ve konuşmaları itibariyle halktan biri gibi olması, taylasan giymemesi hiçbir zaman hicap, perde edinmemesi onun melâmîce tavırları idi. İfadeler için bkz. Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s. 166; Ayrıca Melâmîlik-Nakşibendilik ilişkisi hakkında bkz. Bolat, *Bir Tasavvuf Okulu Olarak Melâmîlik*, s. 376-392.

²¹ Mehmet Hakan Alşan, *Anadolu Erenleri Melâmet Hırkası*, s. 54-55. Süleyman Uludağ burada verdiğimiz ilk dönem melâmet hareketini; VI-XI. Asrın başlarına kadar devam eden ilk melâmet ehli ve bu tarihten Ömer Dede (ö. 1475) zamanına kadar olan döneme ise ikinci dönem diyerek iki dönem başlığı altında vermiştir. (Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s. 152.) Ayrıca benzer tasnifler için bkz. H. Kamil Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, Erkam yay. İstanbul 2011, s.74-75.

²² Bkz. Gölpinarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstanbul, 1969, s. 246-248; Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s. 164-169.

²³ Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s. 165.

²⁴ Bolat, *Bir Tasavvuf Okulu Olarak Melâmîlik*, s. 221, 393.

²⁵ Osman Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, Ataç yay. İstanbul 2011, s. 140; Ayrıca Melâmet düşüncesi hakkında ileri okumalar için, Abdülbaki Gölpinarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Milenyum Yay. İstanbul 2013.

2. Rindlik

Rind, çoğulu rindân olan farsça bir kelimedir. Dilimizde rind yerine Arapça harâbâtî ve Farsça kalender kelimeleri de kullanılmıştır.²⁶ Farsça kayıtsız, laübalî, akıllı münkir, vs. gibi özellikleri olan kişi anlamına gelir. Dışı melâm, içi selim olan, kalender meşrep, ehl-i dîl şeklinde tanımlanan rindlerin, şekilden kurtulmuş, öze ermiş kişiler olduğu vurgulanmıştır.²⁷ Rind acıyı tatlıyı, iyiyi kötüyü hoş görür. Üzüntü ve neşe onun katında aynıdır. Hayat felsefesi böyle olan kişilere rind denir ve ona göre cihanın bir pul kadar değeri yoktur.²⁸ Yine bu düşünceye sahip olan kişiler, halkın, hakkındaki söylediklerine aldırmandan gönlünce hareket eden, keyfince davranan, içi irfanla süslü, ilimle dolu olduğu halde halktan biri gibi sade yaşayan hakîm, bilge kişi, rızâ mertebesine erdiği için her şeyin ilâhî takdire göre meydana geldiğini bilen, bunun şuur ve idrâkine eren kâmil insan olarak da tanımlanmıştır.²⁹

Uludağ'ın da belirttiği üzere rind kelimesi esas itibariyle dinî-tasavvufî bir terim değildir. İlk sûflerde ve daha sonraki dönemlerde yetişen büyük mutasavvıflarda bu deyim rastlanmaz.³⁰ Ancak daha sonraki dönemlerde rind kavramını yücelterek bu kavramı iftiharla kullanan şâir ve sûfler olmuştur.³¹

Rind tipinin ya da rindlik düşüncesinin ortaya çıkışı, gelişimi nasıl anlaşılıp yorumlanması gerektiği ile ilgili birtakım değerlendirmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda şunları ifade edebiliriz: Câmilerde İslam dininin şer'î hükümleri, Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerin zâhirî mânâları ile iman esasları öğretilirken, genellikle camilerin etrafında kurulan medreselerde de benzeri eğitim yapılmıştır. Buna karşılık, kökleri çok gerilere uzanan ve adına tasavvuf denen bilgi kaynağı da tekke ve zâviyelerin eğitim ve öğretim konusunu teşkil etmiştir. Tasavvuf inanç ve bundan doğan mükellefiyetleri, daha geniş bir açıdan mütâlaa etme temayülünü gösterir. İslâmî inanç ve mükellefiyetlere Allah korkusundan ziyade Allah sevgisiyle yaklaşır. Bu durum zamanın akışı içinde, câmi ve medrese eğitiminin sonucu olarak zâhid tipini; tekke ve zâviyelerde yetişmenin sonucu olarak da rind tipini ortaya çıkarmıştır.³²

²⁶ Mine Mengi, *Divan Şiirinde Rindlik*, Ankara 1985, s. 9.

²⁷ Bkz. Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ankara 1997, s. 595.

²⁸ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1989 c. II, s. 277.

²⁹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2001, s. 292

³⁰ Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s. 223.

³¹ Bu kavramı olumlayan sûflere örnek olarak, Attar, Şebüsteri, Lâhicî, Fahrettin Irâkî, Şah Ni'metullah, Hâfız, Hayyâm, Fuzûlî gibi isimler sayılmıştır. Bkz. Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s. 224.

³² Hüseyin Ayan, "Önsöz", *Rind ile Zâhid*, MEB. Yay. İstanbul 1993, s. 12.

Dîvân şâirleri Rindliğin ortaya çıkışını, Müslüman toplumların kötümser ve kaderci dünya görüşüne bağlamışlardır.³³ Müslüman toplumların hayat felsefelerinde ve edebiyatlarında yıllarca etkisini sürdürmüş olan bu dünya görüşüne göre; Bütün varlıklar kâinatın yaratıcısı, kâdir-i mutlak olan Cenâb-ı Allah'ın kanunlarına uymak zorundadırlar. En müttekâmil varlık olan insan bile kendi mukadderatını değiştirmekten acizdir. Çünkü onun mukadderâtı kendisi yaratılmadan önce tespit edilmiştir. Hayat fanidir ve ıstıraplarla doludur, ona bağlanmak doğru değildir. Çünkü neş'e ve sürurunda, mevki ve mansıbında devam ve sebat yoktur. İnsanlar ise çoğunlukla vefâsız, câhil, fesatçı ve fırsatçılardır. Böylesi bir dünyada rahat ve huzuru bulmak, mutlu yaşamak mümkün değildir. İnsan için hakîkî huzur, ancak âlem-i bekâda bulunabilir. Bu nedenle mümkün olduğu kadar bu âlemin kayıtlarından kurtulmaya çalışmalıdır. Böyle düşünen şâirler; uzlet ve inzivaya çekilerek fakr ve kanaati, mevkî ve mansıba tercih eder, hakîkî huzura bekâ âleminde erişeceğine inanır ve tasavvufun inanışlarından da faydalanarak şiirlerinde bu âlemi terk etmenin doğru olduğunu söylerler.³⁴ Ayrıca rindlerin baskıcı bir din ve gelenek anlayışına karşı çıktıklarından hareketle rindlik, böyle bir sosyal ve dinî hayata başkaldırmak, bazen de onu acımasızca eleştirmek ve ölçüsüzce onunla alay etmek şeklinde anlaşılmış ve dinî tasavvufî hayata yakın olan rindler olduğu gibi, böylesi bir hayatla ilgisi bulunmayan rindlerin de olduğu söylenmiştir.³⁵

Rindliğin ortaya çıkışını hazırlayan önemli nedenlerden birinin de; toplumdaki katı kurallara, değişmez sayılan inançlara ve her türlü baskıya karşı duyulan bir tepki olduğu ifade edilmiştir.³⁶ Bu durumda ise rindlik ile tasavvufun ortaya çıkışı benzerlik göstermektedir. Çünkü tasavvuf; beden ruh, zâhir bâtın, lafız mânâ, ayrımı yapar ve dâima bunlardan ikincisine ağırlık verir, fakat birincileri de ihmal etmez. Fakat bununla birlikte tarihî seyir içerisinde zaman zaman zâhir ile bâtın, zâhirî şer'i ilimlerle bâtınî mânevi ilimler arasındaki mesafe açılmış, uçurum derinleşmiştir. Açılan mesafeyi kapatmak için şeriatle tasavvufu bağdaştıran ve kaynaştıran Ebu Nasr es-Serrac (988/378), Ebû Talip el-Mekkî (996/386), Kuşeyrî (1072/465), Hucvirî (1072/465) ve İmâm-ı Gazzâlî (505/1111) gibi büyük mutasavvıf âlimler değerli eserler yazmışlar, böylece zâhir ehli ile bâtın ehli arasındaki zıtlaşmaları ve anlaşmazlıkları ortadan kaldırmaya veya en aza indirgemeye çalışmışlardır.³⁷ Mutasavvıflar gibi rindler de; ruhu bedene, mânâyı lafza ve bâtını zâhire üstün tutmuş, hoşgörüsüz, katı,

³³ Mengi, *Divan Şiirinde Rindlik*, s. 14.

³⁴ Hasibe Mazioğlu, *Fuzûlî-Hâfız (İki Şâir Arasında Bir Karşılaştırma)*, Ankara 1956, s. 323.

³⁵ Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s. 223.

³⁶ Mengi, *Divan Şiirinde Rindlik*, s. 14.

³⁷ Süleyman Uludağ, "Tasavvuf", *İlmihal I (İman ve İbadetler)*, TDV. Ankara 2008, s. 62

kuralcı ve tutucu zâhir ehlinin karşısında olmuşlardır. Tasavvuf, rindliğin söz varlığından yararlanmış ve bu sayede mecâzi yanı daha ağır basan güçlü bir anlatıma ve zengin bir dile sahip olmuştur. Rindlik ise tasavvufun düşünce sisteminden ve inançlarından faydalanmış, bunları kendi düşünce sistemine göre yeniden biçimlendirmiştir.³⁸ Bu bağlamda rindlerin şiirlerine yansıyan; şarap, meyhaneye düşmek, sarhoş olmak, mum, güzel ve bu güzelin yüz, göz, dudak, saç, zülf, ben gibi unsurları tasavvuf dilinde mecâzi bir anlam kazanmıştır. Örneğin; tasavvuf dilinde meyhane, tecellî âlemi (Tanrı'nın âşık tarafından görüldüğü ve hissedildiği yer); sâki, âşığa yol gösteren mürşid; şarap ise, mânâ, feyz, neş'e anlamlarına gelmektedir.³⁹

Sonuç olarak rindliğin gerek kullandığı dil gerekse sahip olduğu düşünce sistemi dikkate alındığında tasavvuf düşüncesine alternatif bir düşünce sistemi olmaktan ziyade, tasavvuf düşüncesi içerisinde var olan zühd görüşüne, katı, kuralcı, şekilci ve taassuba varacak derecede tutucu bir din anlayışına eleştirel bir bakış açısı geliştiren bir yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz. Bundan dolayı tasavvuf literatürüne baktığımızda, rind ve zahit tiplerinin birbiriyle sürekli çekişme içerisinde olduğuna şahit oluruz.⁴⁰ Çünkü rind, dış dünyadan kopuk, toplumun baskısından kaçan, kendi yarattığı dünyada aşk sarhoşu olarak yaşamayı tercih eden, kimsenin kınamasına aldırmandan riyâsız ve yalansız yaşamaya çalışan biridir. Rinde göre zahid ya da zahid geçinen kişi ise, dar görüşlü, şahsi çıkarları için ibadet eden veya ahiret kaygısı ve hevesiyle yaşayan bir şahsiyettir.⁴¹

---

³⁸ Mengi, *Divan Şiirinde Rindlik*, s. 16

³⁹ Abdülbaki Gölpınarlı, *100 Soruda Tasavvuf*, Gerçek yay., İstanbul 1985, s. 157; Ayrıca şarap, mum, güzel, meyhaneye düşmek, sarhoş olmak gibi kavramların kullanıldığı beyitler için bkz. Yahyâ Şebüsterî Tebrîzî, *Gülşen-i Râz*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı, MEB. Yay. İstanbul 1944, s. 68-73.

⁴⁰ Bu iki tiplere hakkında geniş bilgi için bkz. Fuzûlî, *Rind ile Zâhid*, neşr. Hüseyin Ayan, MEB. Yay., İstanbul 1993. Bu eserde Fuzûlî zâhid bir babayla rind bir çocuğun dilinden zühd ve rind düşünce sistemini ele alır ve onlar açısından dinin nasıl anlaşılıp yorumlandığını ortaya koyarak bu iki anlayışı tartışır. Fuzûlî, her iki tiplenenin gerekçelerini verdikten sonra bu iki aykırı görüşü barıştırır ve bu ortak noktayı şu şekilde dile getirir: "İşin sonunda zâhid, irfan sahibi rindin uyarmasıyla, işlerinin aynasında riyâ tozlarını temizledi. Rind de işlerin aslına vâkıf olan Zâhid'in öğütlerinden faydalanarak, halinin görünüşüne, tevbe örtüsüyle süs verdi, her ikisi de birbirlerine karşı gelmekten vazgeçip, zıt karakterlerden arınmış ve temizlenmiş olarak teklik mertebesine ulaştılar dostluğun makbul yolunu ve mahabbetin delili olan hidayet caddesini seçtiler." Fuzûlî, a.g.e. s. 104; Ayrıca bu konuda geniş bilgi için bkz. Gülay Durmaz, *Divan şiirinde Rind ve Zahid Çekişmesi*, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Bursa 2003.

⁴¹ Benzer yorumlar için bkz; Gülay Durmaz, "*Dîvân Şiirinde Rind*", *Uludağ Üniv. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bursa 2005, yıl: 6, Sayı: 8, s. 57.

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMET RİNDÎ'NİN HAYATI

İnsanın zihin ve gönül dünyasını oluşturmada aile, sosyal çevre, yaşanan olaylar ve irtibat içerisinde bulunan kişilerin büyük bir katkısı olduğu aşikârdır. Bundan dolayı Rindî'nin tasavvuf anlayışına geçmeden önce onun mensup olduğu aile, öğrenim ve mesleki hayatı, tasavvufî intisabı, irtibat içerisinde olduğu edebî ve ilmi şahsiyetler hakkında bilgi vermenin önemli olduğunu düşünüyoruz.

1. Ailesi

Ahmet Rindî, Sivâsî Ailesi'ne mensup bir şâirimizdir. Bu aile Halvetiyye'nin Şemsiyye kolunun kurucusu olarak tanıdığımız Şemseddin Sivâsî (ö. 1006/1597)'nin⁴² başını çektiği Karaşemsîler Ailesidir. Bu aile, içerisinde pek çok ilim ve sanat adamı yetiştirmiş bir ailedir. Şemseddin es-Sivâsî yanında Abdülmecîd es-Sivâsî (ö. 1049/1640)⁴³, Abdülehad en-Nûri (ö.1061/1651)⁴⁴, Ahmed es-Sûzî (ö. 1830)⁴⁵ ve Recep Kâmil bahsi geçen ailenin diğer tanınmış fertlerindedir.⁴⁶ Sivas'ın köklü ailelerinden biri olan Karaşemsîler, halk arasında Şemsü'l-Azîz ve Kara Şems olarak anılan Şemseddin-i Sivâsî'den mülhem bu isimle anılırlar.⁴⁷ Ancak ailenin bir kısmı, günümüzde Güneren soyadını kullanmaktadır. Ailenin İstanbul'a taşınan kolu, dönemin tartışmalarında taraf olmuş ve Kadızâdeliler'e karşı tasavvufun estetik ve insani yönünü ortaya çıkartan bir fikri mücadelenin içinde bulunmuştur.⁴⁸ Bu bakımdan da aile üyelerinin bir kısmı, akademik çevrelerin ilgisini çekmiştir. Yine bu aile, Ahmed Yesevî'nin tutuşturmuş olduğu aşk kütüğünün Anadolu'daki

---

⁴² Hakkında bilgi için bkz. Hasan Aksoy, “Şemseddin Sivâsî, Hayatı, Şahsiyeti, Tarikatı, Eserleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. IX/2, Sivas 2005, s. 1-43; Fikret Mutlu, *Şemseddin Sivâsî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Düşüncesi*, CÜSBE, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas 2005.

⁴³ Hakkında detaylı bilgi için bkz. Cengiz Gündoğdu, *Bir Türk Mutasavvıfı Abdülmecid Sivâsî: Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

⁴⁴ Hakkında bilgi için bkz. Hüseyin Akkaya, *Abdülahad Nûri ve Divanı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003.

⁴⁵ Hakkında bilgi için bkz. Âlim, Yıldız, *Ahmed Sûzî Divanı*, Buruciye yay. Sivas 2012.

⁴⁶ Necdet Şengün, “Şeyh Ahmed Rindî Sivâsî ve Şiirlerinde Melâmet Neşvesi”, *İlim Ve Kültür Tarihinde Sivâsîler Ulusal Sempozyumu Tebliğleri*, Kemal İbn. Hümmam Vakfı yay., Ankara 2011.

⁴⁷ Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Şâirleri*, Sivas 1948, s. 11.

⁴⁸ Kadızâdeliler-Sivâsîler çekişmesi için bkz. Yüksel Göztepe, “Sivâsîler-Kadızâdeliler Olayı ve İnanç Boyutu”, *İlim ve Kültür Tarihinde Sivâsîler Ulusal Sempozyumu Tebliğleri*, s.106-124.

çerağlarından olarak değerlendirilmiş; bu ailenin tasavvuf, tefekkür ve sosyal hayat üzerinde büyük tesirleri olan şahsiyetler yetiştiren kadim bir aile olduğu ifade edilmiştir.⁴⁹

Bizim bu çalışmamızın konusunu teşkil eden kişi ise bu aileye mensup, Şemseddin es-Sivâsî'nin onuncu göbekten torunu Ahmet Rindî Güneren'dir.⁵⁰ Ahmet Güneren 1908 yılında Sivas'ta, Şemseddîn Sivâsî Hazretlerinin tesis ettiği Halvetiyye-yi Şemsiyye⁵¹ dergâhında dünyaya gelmiştir.⁵² Babası, bu dergâhın sondan bir evvelki postnişini Şeyh Mehmet Efendi (ö. 1331/1912), validesi ise Şerife Hanımdır. Dört kardeşten en küçüğü olup, bunlar yaş sıralamasına göre Şeyh Hüseyin Şemsi Güneren (ö. 1376/1956)⁵³, Zehra Başyurt (ö. 1392/1972) ve Dr. Nuri Şemsi Güneren'dir (ö. 1374/1954).⁵⁴

Şâirimiz kendisinin bu aileye aidiyetini şu şiiriyle ifade etmiştir;

*Getirmiş Sivas'a beş asır evvel
Ecdadım Belh'ten emr-i mübeccel
Âsar-ı irfanı harfî bî bedel
Kulaklara sığmaz kâl olsa eğer.*

*Seray-ı vahdetin olup bânisi
Tarik-i Halveti pîr-i sânisî
Cemal Muhammed Ali varisi
Ölürüm yolunda ol olsa eğer.⁵⁵*

2. Adı ve Mahlası

Şâirimiz şiirlerini Şeyh Ahmet Rindî Güneren veya Ahmet Rindî Karaşems olarak imzalamıştır.⁵⁶ Ancak nüfusa kayıtlı tam adı Şeyh Ahmet Güneren'dir⁵⁷. Kendisi şeyhlik

⁴⁹ Müjgân, Üçer “Şemseddin Sivâsî Hazretleri (1520-1597) ve Son Sivâsî'lerden Hatıralar,” *İlim Ve Kültür Tarihinde Sivâsîler Ulusal Sempozyumu Tebliğleri*, Kemal İbn. Hümmam Vakfı yay., Ankara 2011, s. 37; Ayrıca Bkz. Fatih Çınar, *Sivâsîler Ailesi Araştırmaları I*, Sivas 2001 s. IX.

⁵⁰ Soyağacı için bkz; Ekler.

⁵¹ Bu yerin ismini Ahmet Rindî Güneren'in oğlu Ali Kasım Bey *Son İkrâm Şiirler* adlı kitabın önsözünde Ehlibeyt dergâhı olarak vermiştir. Ayrıca bu konakla ilgili Müjgân Üçer şu bilgileri vermektedir: “Sivas halkı tarafından Sivâsî konağına ‘Tekke’ adı verilir ve bu konakta oturan ve Şemseddin Sivâsî soyundan gelenlere de ‘Tekkeliler’ denirdi. Sivâsî dergâhı ve ailenin ikametgâhı olarak kullanılan muhteşem yapıdan şimdi sadece fotoğraflar kalmış bulunuyor. Güdük Minare yakınında olan ve geçmişte, Halveti Dergâhı olarak kullanılan bu yapı, misafirlerin konakladığı, çilehane ve semahane bölümlerinden oluşan büyük bir konaktı.” Üçer, “Şemseddin Sivâsî Hazretleri (1520-1597) ve Son Sivâsî'lerden Hatıralar,” *İlim Ve Kültür Tarihinde Sivâsîler Ulusal Sempozyumu Tebliğleri*, s. 53.

⁵² İbrahim Aslanoğlu, şâirin doğum tarihini 1907 olarak vermiştir. Ancak biz gerek *Son İkrâm Şiirler* adlı kitabın önsözünde geçen gerekse Dr. M. Fatih Güneren Bey'in bize yapmış olduğu yazılı ve sözlü beyanları esas alarak bu tarihi verdik. Bkz. Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, BMS Matbaacılık, Sivas 2006, c. II s. 310. Ayrıca Şâir hakkında bilgi için bk. Âlim Yıldız, *Sivaslı Şâirler Antolojisi*, İstanbul 2003, s. 818-822; ‘Rind Meşrep Bir Şâir Şeyh Ahmet Rindî’, *Sultan Şehir Dergisi*, yıl: 2, sayı: 7, s. 82; Doğan Kaya, *Sivas Halk Şâirleri*, Önder Matbaacılık, Sivas 2009, c. IV, s. 499; İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Saypa Yayınları, Ankara 1994, c. V, s. 267; İbrahim Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, BMS Matbaacılık, Sivas 2006, c. II, s. 310.

⁵³ Hakkında bilgi için bkz. Cengiz Gündoğdu, “Halvetiyye Tarikatı Şemsiyye Kolu Meşâyihî ve Şemsi Dergâhı Son Postnişini: Hüseyin Şemsi Güneren”, *Ekev Akademi Dergisi*, Erzurum 2002, c. 10, s. 53

⁵⁴ Ahmet Rindî'nin yeğeni M. Fatih Güneren Bey'in amcası hakkında hazırlayıp 10. 06. 2014 tarihinde tarafımıza gönderdiği mail. (Bu kaynak bundan sonra “Güneren, 10. 06. 2014 Tarihli Mail” olarak verilecektir.)

⁵⁵ Ahmet, Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, haz. Ali Kasım Karaşemis, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, İstanbul 1966, s. 41.

⁵⁶ Bkz. Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 22 Mart 1959; *Ülke Gazetesi*, 1 Ağustos 1957.

yapmadığı halde kendisine şeyh denmesinin sebebini yeğeni M. Fatih Güneren şöyle açıklamış: “*Dergâhın son post-nişini Hüseyin Şemsi Bey olduğu halde, Şems-i Sivâsî ahfadından olan zatlara Sivas halkı 'Şeyh' lakabını yakıştırdığı için, amcam da, şeyhlik yapmadığı halde, 'Şeyh Ahmet Efendi' olarak tanınmıştır.*”⁵⁸ Buradan anlaşılıyor ki, Ahmed Rindî, ne Sivas’taki dergâhta da başka bir yerde de şeyhlik yapmamış olmasına rağmen, sırf bu aileye duyulan saygı gereği “şeyh” olarak isimlendirilmiştir.

Ailenin büyüğü ve tarikatın pîri Şemseddin Sivâsî, Karaşems olarak tanındığı için,⁵⁹ Ahmet Rindî de ‘Karaşems’i soyadı olarak kanunen almak istemiş, ancak ikinci defa soyadı değiştirilmesi imkânsız olunca bu arzusunu gerçekleştirememiştir.⁶⁰ Şâirimiz bu isteğini kendinde gerçekleştirememiş olsa bile, bu soyadını oğlu Ali Kasım’ın almasını istemiş ve bu arzusu gerçekleşmiştir. Bundan dolayı şâirimizle oğlu Ali Kasım’ın soyadı birbirinden farklıdır.⁶¹

Edebiyat dünyasına bakıldığında hemen hemen her şâirin kendisine ait bir mahlas belirledikleri ve bu mahlasları şiirlerinde kullandıkları görülecektir. Malumdur ki şiire başlarken iyi bir mahlas seçmek şâirliğin ilk şartlarından sayılmıştır. Çünkü kişinin kendisi için mahlas seçimi şiir sanatlarının inceliklerini, kendi kabiliyetini ve hünerini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.⁶²

Şâirimiz de kendisi için Rindî mahlasını seçmiş ve bu mahlası şiirlerinde sıkça kullanmıştır.

Rindî, “*Bizim Candan Özge Cananımız Var*” şiirinde;

Rindî mahlasımız, Ahmet adımız,

Sergeşte-i mestliktir mu’tadımız,

Bizi teskin eden hep feryadımız,

---

⁵⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s.5.

⁵⁸ Güneren, 10. 06. 2014 Tarihli Mail.

⁵⁹ Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Şâirleri*, Sivas 1948, s. 11; Bilal Kemikli, “*Cumhuriyet Döneminde Sivaslı Bir Rind Şâir: Ahmet Rindî ve Şiiri Üzerine Bazı Değerlendirmeler* Kemikli”, *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay., c. I, s. 567.

⁶⁰ M. Fatih Bey’in verdiği bilgiye göre; İlk soyadı alımını şâirimizin büyük ağabeyi ve Halvetiyye tarikatı Şemsiyye kolunun son postnişini olan Hüseyin Şemsi Güneren yapmıştır. Soyadı kanunu çıktığında büyük dedesi Şemseddin Sivâsî’nin diğer bir mahlası olan Şems-i azîz mahlasını soyadı olarak almak istemiş ancak dönemin Türkçe kelime kullanımı hassasiyetinden olacak ki “şems” kelimesi yerine “gün”, “azîz” kelimesi yerine de “eren” kelimesini kullanmak zorunda kalmıştır. Böylece Sivâsî Aile’si mensupları bundan sonra Güneren soyadını kullanmışlardır.

⁶¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 5.

⁶² Mahlas ve mahlas kullanımı ile ilgili bkz. Ali Yıldırım, *Divan edebiyatında Mahlas ve Mahlas-nameler*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.

*Handemizde zâhir efganımız var.*⁶³

diyerek kendisini rind meşrep olarak tanıtırken; “*Kâbus Sorusu*” adlı şiirinde ise:

*Mânâ zâhir oldu, ref’ oldu sûret,
Bir oldu mevcûdât, kalmadı kesret,
Âşıklar aldılar hep bir bir şöhret,
Bana da denildi Rindî azîm.*⁶⁴

ifadelerini kullanarak mahlasını açıkça dillendirmiştir. Yine devamla Rindî,

*Ta ezel dendi,
İsmime Rindî.
Aşka büründü,
Aşkın elinden.*⁶⁵

sözlerini kullanmış ve kendisini bu şekilde tanıtmıştır.

3. Eşi ve Çocukları

Ahmet Rindî yirmili yaşlarda Pâkize Hanımla (ö. 1360/1941) evlenmiş ve bu evlilikten Ali Kasım (ö. 1410/1990) ve Şerife (d. 1348/1930-...) adında iki çocuğu olmuştur. 1941 yılında sevgili eşi Pâkize Hanım vefat edince çok üzülmüş, bir daha da evlenmemiştir. Bu üzüntüyle “Hep gülüm derdim, erken soldun” diyerek gözyaşları dökmüştür. Bu olay kendisini derinden etkilemiş bundan sonraki hayatının da şekillenmesinde etkili olmuştur. Oğlu elektrik yüksek mühendisi Ali Kasım evlenmemiş, 1990 yılında genç yaşta bir kalp krizi sonucu vefat etmiştir. Kızı Şerife Türkçe öğretmeni olmuş ve Kimya öğretmeni İbrahim Tomaç Bey ile evlenmiştir. Halen hayattadır ve Nazan Tomaç ve Sühan Tomaç adlı iki kızı vardır.⁶⁶

4. Öğrenim Hayatı

Bütün araştırmalarımıza ve konuyla ilgili şahıslarla görüşmemize rağmen Ahmet Rindî'nin öğrenim hayatı hakkında yeterince bilgi edinemediğimizi itiraf etmeliyiz. Ancak Rindî'nin dönemin değişik kurumlarında memuriyet görevi yaptığı, askerliğini ise Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Muhafız Alayında yaptığı göz önünde bulundurulursa, kendisinin resmi anlamda bir eğitim aldığı sonucunu çıkarabiliriz. Ayrıca oğlu Ali Kasım Bey'den,

⁶³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 11.

⁶⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 70.

⁶⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 54.

⁶⁶ Güneren, 10. 06. 2014 Tarihli Mail.

Rindî'nin dönemin ilmi ve edebi şahsiyetleri ile görüştüğünü, onlarla İslam Felsefesi, dînî edebiyat hakkında sohbetler yaptığını, hemen her konuda onlarla rahatlıkla fikir alışverişinde bulunduğunu, elli yaşını aşkın olmasına rağmen üniversiteli gençlerle münazara ve samimi hasbihal yapacak kadar açık fikirli olduğunu öğreniyoruz.⁶⁷ Bütün bunlar bize Rindî'nin entelektüel anlamda ciddi bir birikime sahip olduğunu göstermektedir. Kendisi de bir şiirinde aldığı eğitimi mecâzî bir anlatımla şu şekilde dile getirmiş;

*Bir zaman çocukluk devre-i tahsil,
Bir zaman esrâr-ı maâni tahvil,
Ömrümü aşkla eyledim tahvil,
Zenginim günahım mal olsa eğer.⁶⁸*

Ahmet Rindî, verilen bilgilere göre, idadiye eğitimini Sivas'ta tamamlamıştır. Ancak hangi okullarda okuduğu ve hocalarının kimler olduğu bilinmemektedir. Ancak biz Rindî'nin resmi eğitim dışında, aile ve dergâh ortamında özel bir eğitim almış olduğunu düşünüyoruz. Çünkü şâirin şiirlerinde ele aldığı konulara ve tasavvufî şiir bilgisine bakılacak olursak, dergâhtaki ders ve sohbetlerden yeterince yararlandığı, Halvetî-Şemsî geleneğini içselleştirdiği göze çarpmaktadır. Şiirlerinde kendisinin bir ilim ve irfan merkezinde yetiştiğine dair zaman zaman göndermeler yapmış ve bu şiirlerinde tasavvuf edebiyatına olan vukûfiyetini ortaya koymuştur.

*Mevcûdu bildik ki, bir vücûd imiş.
Bahr-i vahdet, bî hadd-i hudûd imiş.
Avâlim ademde hep mevcûd imiş.
Bunu isbât eden Kur'an'ımız var.⁶⁹*

diyen şâir, “Tahir Olmak İçin Derviş Olmalı” şiirinde ise şöyle seslenmiştir:

*Kesrette görmeyen vech-i vahdeti,
Hayalde arar hep Hak hakikati.
Tadıp mest olmak için mey-i vuslatı,
Kendinde kendini bulmuş olmalı.⁷⁰*

---

⁶⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 5.

⁶⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 41.

⁶⁹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 10.

⁷⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

Genel itibariyle Rindî'nin şiirleri nazar-ı dikkate alındığında, tasavvuf literatürüne olan aşinalığı ortaya çıkmaktadır ki, bu da onun içinde yetişmiş olduğu tasavvufî ortamdan yeterince istifade ettiğini ve bu konuda ciddi bir eğitimden geçtiğini göstermektedir.

5. Mesleki Hayatı

Ahmet Rindî, 1941 yılına kadar Sivas'ta ikamet etmiş, onun hayatını derinden etkilemiş olan eşi Pakize Hanım'ın vefatının ardından Sivas'tan göç ederek İstanbul'a yerleşmiştir. Sivas'ta bulunduğu süre içerisinde elimizdeki bilgilere göre muhtelif yerlerde memurluk yapmıştır. 1938 yılında Tokat'ta bulunmuş ve bir süre Tokat Postanesi'nde memur olarak çalışmıştır. Bunun dışında İzmir, Sivas, Zile ve Çarşamba'da bulunmuş, nihayet İstanbul'da karar kılmıştır.

Ahmet Rindî, bir ara ziraatle de meşgul olmuştur. Bunu, kısa aralıklarla Orman Müfettişliği'ndeki, Posta İdaresi'ndeki ve Devlet Demir Yolları'ndaki görevler izlemiştir. Rindî'nin yakın dostu İbrahim Aslanoğlu bu işlerin hiç birisinin onu tatmin etmediğini, özlediği yaşam ve düşünce yapısına uymadığını da söyleyerek, 1941 yılında çok sevdiği eşini kaybedince sadece mesleğini değil, evini barkını da bırakarak İstanbul'a gittiğini ifade etmiştir.⁷¹ Rindî, bundan sonra bir daha devlet hizmetine girmemiş, ancak denemediği iş de bırakmamıştır. İstanbul'da bulunduğu süre zarfında muhtelif işlerde çalışmış, Kapalı Çarşı'da, Bitpazarı'nda seyyar elbise satıcılığı, simsarlık, Apartman kapıcılığı ve ressamlık yapmıştır. Aslanoğlu, Rindî'nin bir işte sebat edip çalışamayışını, “hayatı hiçbir kayıt altında yaşamamak” ilkesini kendisine düstur edinmesine bağlamış ve bunu şâirin ikinci tutkusu olarak ifade etmiştir.⁷² Ancak bize göre şair rind meşrep olmasından dolayıdır ki, bütün ünvan ve kayıtlardan kurtulmak, sade ve şöhretsiz bir hayat yaşamak istemiştir. Rindî'ye kapıcılık ünvanı bile ağır gelmiştir. Bu doğrultuda Aslanoğlu'nun şu anısı manidardır: “*Parasız geçen günlerin birinde ağabeyi Hüseyin Güneren, bir dostuna rica edip ona kapıcılık bulmuş. Abdullah Azmi ile ziyaretine gittik. Üst kattaki boş bir dairede oturmuş, karakalem resim yapıyordu. Hoşbeşten sonra söze şöyle başladı; ‘adım kapıcı bir iş yaptığım yok. Belediyeden soran olursa kapıcı olduğumu söyleyeceğim. Hepsi o kadar. Daire bedava, elektrik bedava, üstelik maaş da verecekler.’ Seviniyordu. Bir hafta sonra köprüde karşılaştık. Biz sormadan o açıkladı: ‘Dün istifa ettim. Gardeş şu kapıcılık ünvanı ver ya beni yiyip bitiriyordu. Sırtımda*

⁷¹ İbrahim Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, BMS Matbaacılık, Sivas 2006, c. II, s. 310.

⁷² Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, s. 311.

sanki batmanlık yük vardı. Şimdi ondan kurtuldum. Öyle rahatım ki... ”⁷³ Rindi “Karıncayım Amma” şiirinde yapmış olduğu işleri mecâzî bir dille şöyle sıralamıştır.

*Kapalıçarşı’da, Bitpazarı’nda
Simsarım, ülkeler alır satarım.
Sarhoşum, aşığım halk nazarında,
Mâ’nada felekle aşık atarım.*⁷⁴

6. Vefatı

Ahmet Rindî 52 yıllık bir ömür sürmüş, kaynakların ittifakla ifade ettiğine göre 20 Aralık 1960’ta İstanbul’da hayata gözlerini yummuştur.⁷⁵ Naaşı, Karacahmet’e defnedilmiştir.⁷⁶ Rindî, mezar taşı için bir beyit kaleme almış ve bu mısraların mezar taşına yazılmasını arzu etmiştir.

*Küsüp dünyaya kahr-ı firkât-ı cânâna hıncımdan
Bulup cânânı canda, yerlere geçtim utancımdan.*⁷⁷

diyen Rindî, kabrini ziyarete gelecek dostlar için de “Bu Gün ki Halim” adlı bir şiir kaleme almıştır. Biz de bu şiiri burada paylaşıyoruz.

*Kaderiymiş, çekerim bunca belalar serimin
Doldu hep şerh-i elemle dalı, cep defterimin.*

*Rahatım yok, gece günüz elem-i aşk ile çün.
Yakıyor cân u dili, ayrılığı gülterimin.*

*Yalnız kimsesizim âlem-i hayrette acep
Şerhasız kalmadı hiçbir yeri dertli serimin.*

*Nice böyle harâbât-ı perîşân gezeyim.
Kalmadı tab’-ı feri zerre kadar dizlerimin.*

---

⁷³ Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, s. 311.

⁷⁴ Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, s. 312.

⁷⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 5; Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, s. 310; Kaya, *Sivas Halk Şâirleri*, c. VI, s. 499; Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, s. 267.

⁷⁶ Kemikli, “Cumhuriyet Döneminde Sivaslı Bir Rind Şâir: Ahmet Rindî ve Şiiri Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, s. 571.

⁷⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 216.

*Edemem dâğ-ı derûn-ı dîli bir doktora arz.
Zahm-ı firkatle dolu içi dışı hep derimin.*

*Olamam şâd, alamam gâm-ı felek, el gibi ben.
Bozulup yayı, sakat oldu şuûr-u mihverimin.*

*Seneler var beni ben bende arar, özlerim hep,
Mülk-i cisim içre yitirdim izini rehberimin.*

*Himem-i aşk-ı dilâra ile teskin olurum.
Görmedim bir gününü ne peder ne maderimin.*

*Geliniz neş'e-i aşktan alınız bûy-i vefa,
Neşreder zevk-i bâkâ, hâk-i seri makberimin.
Gelişim olsa muahherde, mukaddemde de ben,
Gevher-i gevheri zât cümle arz-ı gevherimin.*

*Rindî rindimle ne mâlum ne meçhul aramam.
Benim hep fâil-i fil cümle hayırla şerrimin.⁷⁸*

7. Tasavvufî İntisabı

Tasavvufta intisâb; tâlib denilen mürîdin mürşide ve onun vereceği emirlere bağlı kalacağına dair söz vermesi, demektir. Bey'ât, mubayaâ, inâbe, el alma ve ikrar gibi terimler hep aynı anlamda kullanılmaktadır.⁷⁹

Gerek şiipleri gerekse hakkında bilgi veren kaynaklarla aile bireylerinin vermiş olduğu bilgiler bağlamında, Ahmet Rindî'nin geleneksel usulde bir tasavvufî intisabının olmadığını müşahede etmekteyiz. Ancak Rindî'nin yetişmiş olduğu tasavvufî ortam nazar-ı dikkate alındığında bunun çok da mümkün olamayacağı yorumunu yapabiliriz. Çünkü Rindî, çok güçlü bir tarikat geleneği olan Halvetiyye-yi Şemsiyye geleneğine müntesip bir aile içerisinde

---

⁷⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 180

⁷⁹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 310.

doğmuştur.⁸⁰ Babası Mehmet Efendi, bu tarikatın önemli bir şeyhi, ağabeyi Hüseyin Şemsi Güneren ise bu geleneğin son postnişini durumundadır.⁸¹ Ancak Ahmet Rindî'nin söz konusu tarikatın tasavvufi düşünce ve yaşam tarzıyla uyuşmayacak birtakım davranışlarından bahsedilmektedir.⁸² Buna rağmen, Rindî her fırsatta kendisini bu geleneğin içerisinde göstermeye gayret sarfetmiştir. Bir beytinde;

*Medâr-ı iftiharın kemterisin Hazret-i Şemsin,
Fakat sen ey gönül, hâlâ esîr-i dâm-ı perçemsin.*⁸³

diye seslenirken, “*Bendeyim Sultân-ı Gavsa Hazreti Yahya'ya da*” başlıklı şiirinde şu tespitlerde bulunmaktadır:

*Ş'ab iken hasb-en-neseb icray-ı ecdat sünneti,
Zevk-i vecdiyle olup raksân-ı râh-ı Halveti,
Nûr-ı feyz-i ŞEMS'le ref ettikçe zulmeti,
Dilde oldu münceli sözü velinin himmeti.*⁸⁴

dizelerinden hareketle Rindî'nin, kendisini Halvetiyye geleneği içerisinde gördüğünü ifade edebiliriz. Ayrıca başka bir beytinde içerisinde yetmişmiş olduğu tasavvufi ortama atıf yaparak o günlere olan özlemini şöyle dile getirmiştir:

*Hani o muhibban o aşk u muhabbet!
Nerede o hem-pa, o sâki-i ümmet!
Hayali böyle çok bence hakikat,
Değer o şen günler gündü azizim.*⁸⁵

diyerek o ortama olan hasretini dillendirmiştir.

M. Fatih Güneren, amcasının Sivâsî Ailesi ile olan irtibatına dikkat çekmiş; “*Benim tanıdığım kadar rahmetli amcam, ailemizin beş yüz yıllık tasavvufî çizgisini genlerinde taşıyordu. Tahkik-i iman sahibi, fakat Neyzen Tevfik gibi kendisini melâmet perdesi ile örten bir zât idi.*”⁸⁶ ifadelerini kullanmıştır. Daha önce belirttiğimiz üzere Rindî, tarikatın pîri ve büyük dedesi Şemseddin es-Sivâsî'nin lakabı olan, ‘Kara Şems’i soyadı olarak almak

---

⁸⁰ Tarikatla ilgili geniş bilgi için bkz. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul 1994, İFAV Yay., 4. Baskı, s. 388; Gündoğdu, *Abdülmeccid Sivâsî*, s. 159; Uludağ, “Halvetiyye”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, c. XV, s. 393.

⁸¹ Gündoğdu, “*Halvetiyye Tarikatı Şemsiyye Kolu Meşâyihî ve Şemsi Dergâhı Son Postnişini: Hüseyin Şemsi Güneren*”, *Ekev Akademi Dergisi*, Erzurum 2002, c. 10, s. 53-71.

⁸² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 6.

⁸³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 34.

⁸⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 188.

⁸⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 69.

⁸⁶ Güneren, 10. 06. 2014 Tarihli Mail.

istemiştir. Biz Rindî'nin bu girişimini de Şemseddin es-Sivâsî dolayısıyla Halvetiyye-yi Şemsiyye tarîkatı ile olan bağlantısını canlı tutma çabası olarak değerlendirmekteyiz.

Rindî'nin içinde yetişmiş olduğu zengin bir tasavvufî çevre ve şiirlerinde işlemiş olduğu derin tasavvufî bilgi birikimini göz önünde bulundurduğumuzda, kendisinin de bir şeyhe intisap etmiş olabileceği yorumunu yapabiliriz. Yukarıda da zikredildiği gibi Şemsiyye-yi Halvetiyye geleneği içerisinde şeyhin, mürşidin ve rehberin ne kadar önemli olduğu, bu yolun rehbersiz yürünemeyeceğine yönelik ifadeler söz konusudur. Burada öne çıkan soru, Rindî'yi irşad eden şeyhinin kim olabileceği sorusudur. Kendisinin Sivâsî Ailesi ile olan irtibatı göz önünde bulundurulursa, iki ihtimalden söz edilebilir. Birincisi, babası Şeyh Mehmet Efendi (ö. 1331/1912), ikincisi ise ağabeyi ve Sivâsî Tekkesinin son postnişini Hüseyin Şemsi Güneren (ö. 1375/1956)'dir. Rindî'nin, babasını erken yaşlarda kaybettiğini dikkate aldığımızdan, birinci ihtimalin söz konusu olamayacağını düşünmekteyiz. Burada Hüseyin Şemsi Güneren ismi öne çıkmaktadır. Rindî'nin yeğeni M. Fatih Bey'den öğrendiğimize göre Rindî, zaman zaman evlerine gelip Hüseyin Şemsi Bey'le görüşmektedir.⁸⁷ Aynı zamanda Aslanoğlu, ikisinin de birbiriyle irtibat içerisinde olduğundan, Güneren Bey'le birlikte Rindî'yi ziyarete gittiklerinden, hatta Güneren'in ona iş bulduğundan bahseder.⁸⁸ Kendi intisabı hakkında Rindî'nin kesin ifadeler kullanmadığını bilmekteyiz, ancak bu durumun kendisinin; şandan şöhretten kaçan, gösteriş ve riyâyı büyük bir tehlike olarak gören, kendi ifadesiyle “perde-i rindân”⁸⁹ içerisinde gizli kalmayı seçen kişiliğinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

8. Tasavvufî Şahsiyeti

Ahmet Rindî yirminci yüzyılda yaşamış, ailesinden tevârüs eden tasavvuf kültürünü harmanlayarak tasavvufî görüşlerini şiirlerine yansıtmış, güçlü bir mutasavvıf şâirdir. Her fırsatta kendisini tasavvuf düşüncesinin içerisinde gören şâirimizin hayatında tasavvuf vazgeçilmez bir unsurdur. Bu doğrultuda Aslanoğlu, şâirimizin iki temel tutkusundan bahsetmiştir. Bunlardan ilkinin tasavvuf olduğunu, kendisi hakkında bir biyografi yazacak olursa mutlaka kendisinden mutasavvıf bir şâir olarak bahsetmesini istemiştir. Aslanoğlu, Rindî'nin “*Düşündüm, ehl-i tâlip değilim; bir anlık hüsnün seyrini milyona tercih ederim*” dediğini, ayrıca biyografisini yazdırırken sıkı sıkı tenbih ettiğini, “*Bir gün bunları yazarsan,*

---

⁸⁷ Güneren, 10. 06. 2014 Tarihli Mail.

⁸⁸ Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, s. 311.

⁸⁹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 110.

başlıkta tasavvuf şâiri olduğumu belirtmeyi ihmal etme. Çünkü Rindî demek, tasavvuf demek, tasavvuf benim herşeyim.” ifadelerini aktarmıştır.⁹⁰

Şeyh Ahmed Rindî, Şemsîyye-yi Sivâsîyye dergâhının bir üyesi olmasına rağmen onun, ne Sivâsî dergâhında ne de başka bir tekkede postnişînlik yaptığına dair bir bilgimiz vardır. Bu durum onun bu dergâhtan feyz almadığı anlamına gelmemektedir. Tam aksine *Son İkrâm*'daki şiirlere bakılırsa Rindî, iyi bir tasavvufî eğitimden geçmiş, dergâhtaki sohbetlerden yeterince istifade etmiştir. Bu doğrultuda onun tasavvuf düşüncesine olan vukûfiyeti şu beyitlerde açıkça görülmektedir:

*Kesrette görmeyen vech-i vahdeti,
Hayalde arar hep Hak, hakîkati.
Tadıp mest olmak için mey-i vuslatı,
Kendinde kendini bulmuş olmalı.⁹¹*

*Hakîkatte ne fal, ne hâl, ne hâlet,
Ne bidâyet vardır, ne nihayet.
Ne matlûb, ne şükür, ne de şikâyet,
İşte bu kıvama gelmiş olmalı.⁹²*

Ancak şâirin yaşam tarzı itibariyle olumsuz birtakım davranışlar içerisinde olduğu, ibadetlerini aksattığı, hatta içki içtiği şeklinde bilgilere de rastlamaktayız.⁹³ Şâirin içerisinde bulunduğu bu durumun birçok nedeninden bahsedilmiştir. Bunlardan birisinin şâirin yaşadığı dönemle ilgili olduğudur. Malum o dönem tekke ve zâviyelerin kapanmış olduğu, tasavvuf düşüncesinin zayıfladığı bir zaman dilimidir. Bu nedenle şâir, mensup olduğu aile ve dergâh ile ilişkilerini çok sıkı tutamamıştır. Sivas'ta yaşadığı yıllarda bu bağın daha kuvvetli olduğunu söyleyebiliriz. Fakat hanımının genç yaşta ölümü ve ailesinin dağılması ile birlikte Sivas'ı ve mensup olduğu aileyi terk ederek İstanbul'a gitmiş, burada girdiği birtakım çevrelerin ve edindiği dostların etkisiyle farklı bir hayat tarzına girmiştir.⁹⁴ Ancak biz bu durumun hayatının tamamını kapsayan bir durum olmadığını düşünüyoruz. Çünkü şâir her fırsatta kendisinin tasavvufa olan bağlılığını dile getirmiş, “*tasavvuf benim herşeyim*” ifadesini kullanmıştır. Yine şâir bazı beyitlerinde bir dönem içinde bulunduğu bu olumsuz

---

⁹⁰ Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, s. 311.

⁹¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

⁹² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

⁹³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 6.

⁹⁴ Bkz. Şengün, a.g.s., s. 379.

durumdan şikâyet etmiş, bu duruma gaflet ve cehalet sonucu düştüğünü vurgulamış, bununla da yetinmeyip bütün bunlara tevbe ettiğini açıkça ifade etmiştir. Onun şu ifadeleri bu düşüncemize ışık tutacak niteliktedir:

*Gaflet cehliyle düşmüştüm meye,
Artık tevbe ettim inan, her şeye.
Ömrüm geçti lâkin ah diye diye,
Dârul emân isen amanı hoşgör.⁹⁵*

Yine bu doğrultuda şâir hakkında ailenin vermiş olduğu şu bilgiler önemlidir: Yeğeni M. Fatih; “Benim tanıdığım kadar rahmetli amcam, ailemizin beş yüz yıllık tasavvufî çizgisini genlerinde taşıyordu. İman-ı tahkikî sahibi, fakat Neyzen Tevfik gibi kendisini melâmet perdesi ile örten bir zât idi” tespitini yapmıştır.⁹⁶ Oğlu Ali Kasım ise; “O tam mânâsıyla mutasavvıf, rind ve aşkla yoğrulmuş bir şâirdi. Rindî meşrebinden dolayı kılık kıyafetiyle mütenâsip olmayan derin ve geniş fikirleri, bazen onu tanıyanları şüpheye düşürecek kadar tezat ve şaşırtıcı idi” ifadesini kullanmış ve her ne kadar şâirin sitemkâr şiirler yazsa da bu siteminin arkasında büyük bir inançla Allah’a bağlılık ifadesinin gizli olduğunu dile getirmiştir.⁹⁷ Yine aynı kaynaktan onun tasavvufî açıdan zevahirden çok mânâyâ bağlı bir mutasavvıf olduğunu öğreniyoruz.⁹⁸

Bütün bunlar bize gösteriyor ki, şâirimiz, hayatının bir döneminde olumsuz olarak değerlendirebileceğimiz birtakım davranışlar sergilemiş olsa da o, içerisinde bulunduğu bu durumdan şikâyet etmiş ve bu konudaki pişmanlığını açıkça ortaya koymuştur. Ancak biz şâirimizin hayatının bundan sonraki döneminde de kendisini saklama ihtiyacı hissettiğini ve yaşadığı manevî tecrübeleri hissettirmemek adına bu davranışlarını zâhiren sürdürdüğünü düşünüyoruz. Çünkü o melamet anlayışına uygun olarak zâhirden çok manevî dünyasını zenginleştirmenin gayreti içerisinde olmuş, hatta halkın kendisini olumsuz birtakım davranışlar içerisinde görmelerinden dolayı memnuniyet duymuştur. Hayatının son zamanlarına doğru kaleme aldığı “Artar” başlıklı şiiri bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

*Şükürler ki bu halk içre demadem zilletim artar.
Turâb oldukça dilde zevk-i rif’atim artar.*

---

⁹⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 73.

⁹⁶ Güneren, 10. 06. 2014 Tarihli Mail.

⁹⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 6.

⁹⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 6.

*Nasîb aldım eleste câm-ı mürşîd-i melâmetten
Perişan olduğumca pâye-i cemiyetim artar.*

*Bakıp da halime tân eyledikçe halk-ı sûret bir
Gören gözlerce elbet rütbe-i kudsiyetim artar.*

*Olur, her lahzâ sînem çâk-i çâk sanki melâmetten
Sinemde arttığına zahm-ı hûnum, zînetim artar.⁹⁹*

Neticede şâirimiz tasavvufa olan bağlılığını her fırsatta dile getirmiş, hayatının merkezine tasavvufî düşünceyi koymuş, şan, şöhret ve meşhur olma gibi kaygılar taşımadığı için de çevresi dışında fazla tanınmamış bir şahsiyettir. Tasavvuf anlayışını III. Bölümde ayrıntılı işleyeceğimiz için şimdilik bu kadar bilgiyle iktifa ediyoruz.

9. Edebi Şahsiyeti

Ahmet Rindî'nin hayatıyla ilgili bilgi veren kaynakları incelediğimizde kendisinin çok farklı sanatsal yönleri olduğunu görüyoruz. Rindî hem şiirle iştigal etmiş hem de resim yapmak, meclislerde ilahi söylemek ve tef çalmak gibi muhtelif sanat dallarıyla da uğraşmıştır.¹⁰⁰ Ancak şiir dışındaki sanatsal faaliyetlerini değerlendirmek güçtür. Çünkü elimizde bu kabiliyetlerinin düzeyini belirlemede kullanacağımız bir eser bulunmamaktadır. Ancak resim kabiliyetinin seviyesini anlamak bakımından Yeğeni M. Fatih'in vermiş olduğu bilgiler önemlidir. M. Fatih konuyla ilgili bir anısını paylaşmış ve şunları söylemiştir: “Amcam Ahmet Rindî, Allah (c.c.) vergisi büyük resim kabiliyetini gösteren resimler çizerdi. Hiç unutmayacağım, bir gün, ağabeyimin resim defteri üzerine, her iki eliyle tuttuğu iki kurşun kalem ile süratli bir şekilde çizgiler çizmeye başladı. Biz önce ne çizdiğini anlamadık. Sonunda bir atlı fayton ve üstündeki arabacının resmi ortaya çıktı. Bir başka gün de, bir sayfa beyaz kâğıt üzerine sağdan sola fakat Latin alfabesi ile bir şeyler yazdı. Hiç bir şeye benzetemedik. Onun üzerine kâğıdı bir aynaya karşı tuttu ve yazdığı şeyleri ayna hayalinde gördük.”¹⁰¹ Aynı zamanda Fatih Bey, Rindî'nin Kütahya çinilerinin karakalemle desenlerini de çizdiğinden bahsetmektedir.¹⁰² Her ne kadar Rindî'nin sadece bu bilgilere dayanarak resim ve musiki sanatı hakkındaki kabiliyetinin ne düzeyde olduğu anlaşılmasa da onun bu

⁹⁹ Rindî, *Ülke Gazetesi*, 16 Ağustos 1957.

¹⁰⁰ Güneren, 10. 06. 2014 Tarihli Mail.

¹⁰¹ Güneren, 10. 06. 2014 Tarihli Mail.

¹⁰² Güneren, 10. 06. 2014 Tarihli Mail.

özelliğinin şiir dünyası üzerinde etkili olduğu, hatta şiirlerinde sık sık rastlanan Allah'ın es-Sânî oluşuna iştîyak duymasına sebebiyet verdiği yorumları yapılmıştır.¹⁰³ Yine şâirimizin, tasavvuf terminolojisine hâkim olduğu, daha önceki mutasavvıf şâirlerin manzûmelerinde işledikleri pek çok konuyu günümüz diliyle yeniden işlediği yönünde ifadeler de söz konusudur.¹⁰⁴

Rindî, kolay ve çok yazan bir şâir olmasına rağmen şiirlerinin hepsinin özentsiz olduğunu söyleyemeyiz. Şâir kendisinden önce yaşamış bazı sûfî şâirlerden de beslenmiştir. Bu doğrultuda şâir bazı şiirlerinde “Yunus gibi” ifadesini kullanmıştır.¹⁰⁵ Yine şâirin şiirlerine baktığımızda Niyazi Mısrî'nin beyitlerine benzer sözlerine de rastlamaktayız.¹⁰⁶ Diğer yandan şâirin, kendisini diğer şâirlerden ayıran “nev'i şahsına münhasır” bir tarafı olduğu gibi onda alışlagelmiş şiir anlayışından başka bir şiir dünyası da vardır. Rindî, mahlasına uygun bir şekilde para pul, makam kaygısı gütmeyen dünya ve ona dair şeylere önem vermeyen bir şâirdir. Bu dünya görüşünü her fırsatta şiirlerinde işleyen şâirimizin şiirlerinin bir kısmı şathiye türündendir.¹⁰⁷ Aileden gelen büyük bir tasavvuf birikimine sahip olan Rindî'nin bazı

---

¹⁰³ Kemikli, “Cumhuriyet Döneminde Sivaslı Bir Rind Şâir: Ahmet Rindî ve Şiiri Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, s. 571.

¹⁰⁴ Şengün, “Şeyh Ahmed Rindî Sivâsî ve Şiirlerinde Melâmet Neşvesi”, *İlim Ve Kültür Tarihinde Sivâsiler Ulusal Sempozyumu Tebliğleri*, s. 381

¹⁰⁵ Rindî Aşkın Yolunda başlıklı şiirine Yunus gibi ifadesiyle başlamıştır. Şâir bu şiirinde şöyle seslenmektedir;

Ehl-i melâmet,
Oldum nihayet.
Etmem şikâyet,
Aşkın yolunda.

Bir mest-i aşkım.
Tâlib-i Hak'kım.
Yok oldu aklım.

Aşkın yolunda. Benzer ifadeler için bkz. Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 143.

¹⁰⁶ Bu benzerlik Rindî'nin “Mevla Olan Anlar Bizi” şiiri ile Niyazi Mısrî'nin “Viran Olan Anlar Bizi” şiirinde açıkça görülmektedir. Bu şiirinde Mısrî şöyle seslenirken;

Zât-ı Hak'ta mahrem-i irfân olan anlar bizi
İlm-i sırda bahr-i bî pâyân olan anlar bizi
Bu fenâ gülzârına bülbül olanlar anlamaz,
Vech-i bâki hüsnüne hayrân olan anlar bizi.

Rindî ise buna mukabil şu beyitleri kaleme almıştır;

Bir acayip mecnunlarız, Leyla olan anlar bizi
Âdem-i mânâlarız, Havva olan anlar bizi.
Keşfolunmaz akılla, mantıkla küh-i zâtımız

Âşına-yı ilmü'l esmâ olan anlar bizi. Bkz. Rindî, *Ülke Gazetesi*, 12 Ağustos 1957. Niyâzi Mısrî'nin beyitleri için bkz. Mustafa Özdamar, *Niyâzi Mısrî*, Kırk Kandil Yay., İstanbul 2011, s. 108.

¹⁰⁷ Rindî'nin “sağladık” redifli gazeli ile “Gördüğüm hep sensin her şeyde âyân” mısraları ile başlayan nefesi edebiyatımızda şathiyelerin toplandığı kaynaklarda yer almıştır. Bkz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, *Türk Edebiyatında Şathiye*, Ankara 2001, s. 160-162.

şiiirlerinde Allah ile şakalaşır gibi ve sitemkâr bir üslup kullandığı görülmektedir.¹⁰⁸ Ahmet Rindî’de, rindâne söyleyiş öne çıkmıştır.¹⁰⁹ Melâmî meşrebinden dolayıdır ki şâirimiz, şekli kalıpları ve zâhirî değerlendirmeleri önemsememiş, her fırsatta manevî hayatını zenginleştirmenin gayreti içerisinde olmuş ve şan, şöhret ve meşhur olma gibi kaygılar gütmemiştir. Bundan dolayıdır ki şâirimiz halk ve tasavvuf şiiiri alanında yetişmiş en güçlü şâirlerden olmasına rağmen çevresi dışında yeterince tanınamamıştır.¹¹⁰

Bütün bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde Rindî’nin; gerek şiirle olan ilişkisi gerekse diğer sanatlarla olan münasebeti onun mahlasına da uygun bir şekilde çok yönlü, tasavvuf literatürüne hâkim, anlaşılması güç konuları kolayca aktarabilen, şan ve şöhretten kaçan ve nev-i şahsına münhasır bir edebî kişiliğe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

10. İrtibat İçerisinde Olduğu Edebi ve İلمي Şahsiyetler

Ahmet Rindî’nin hakkında bilgi veren kaynaklara bakıldığında dönemin önemli ilmi ve edebi şahsiyetleriyle yakın irtibatı olduğu ortaya çıkmaktadır. Oğlu Ali Kasım Bey, babasının irtibat içerisinde olduğu şahsiyetler hakkında bilgi vermemiş ancak, dönemin kayda değer ilmî şahsiyetleriyle sohbet meclislerinde bulunduğunu ifade etmiştir.¹¹¹ Rindî’nin irtibat içerisinde olduğu isimlerden biri, şâirin hayatı ve edebi kişiliği ile ilgili ilk bilgileri toplayan ve Rindî hakkında bir biyografi hazırlayan İbrahim Aslanoğlu (ö. 1415/1995)’dur. Aslanoğlu’nun gerek biyografide şâire karşı kullandığı samimi üsluba, gerekse bu biyografide anlattığı bazı olaylarda bizzat orada bulunduğunu dikkate aldığımızda aralarında sıkı bir dostluğun olduğunu söyleyebiliriz. Şâirin irtibatlı olduğu, dönemin önemli şahsiyetlerden birisi de Abdalbâki Gölpınarlı (ö. 1982/1403)’dır. Biz Rindî’nin şiirlerinde bu irtibata dair herhangi bir ipucuna rastlamasak da, Rindî hakkında bilgi veren kaynaklarda bu doğrultuda birtakım bilgiler bulunmaktadır. Örneğin Rindî’nin yakın dostu İbrahim Aslanoğlu, Rindî’nin

¹⁰⁸ Örneğin Rindî bir şiirinde şöyle seslenmektedir;

Bir şaka yaptım sa kırk yılın başı,
Geçer sanıp sana nazım ya Rabbi.
Ne vardı bunda hem çatacak kaşı,
Çoğaldı gözünde azım ya Rabbi.

Gördüğüm hep sensin her şeyde âyân,
Taşımam sahte din şüpheli îman,
İstersen inanma istersen inan,
Neyse sözüm, odur özüm ya Rabbi. (Rindî, *Son İkrâm Şiiirler*, s. 44.)

¹⁰⁹ Bilal Kemikli, “Cumhuriyet Döneminde Sivaslı Bir Rind Şâir: Ahmet Rindî ve Şiiiri Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, c. I, s. 573.

¹¹⁰ Alim Yıldız, “Rind Meşrep Bir Şâir Şeyh Ahmet Rindî”, *Sultan Şehir Dergisi*, yıl: 2, sayı: 7, s. 35.

¹¹¹ Rindî, *Son İkrâm Şiiirler*, s. 6

Gölpınarlı ile görüştüğünü ancak yıldızlarının hiç barışmadığından bahseder.¹¹² Yine aileden edindiğimiz bilgiye göre Rindî, Gölpınarlı ile Beyazıt Camii arkasındaki Çınaraltı Kahvesi'nde sık sık buluşur sohbet ederlermiş. Rindî'nin dostluk kurduğu diğer önemli iki isim ise, Rızâ Tevfik (ö. 1369/1949)¹¹³ ve Neyzen Tevfik (ö. 1373/1953)'tir.¹¹⁴ Rindî'nin "Filozof Rızâ" olarak bilinen Rızâ Tevfik ile dostluğunu ortaya koyacak bir olayı Aslanoğlu şu şekilde anlatmaktadır: "*Ahmet Rindî 1947'de 'Bektâşi'den Allah'a Açık Mektup' adında düzyazı ve şiir karışımı gazete boyutunda dört sayfalık broşür yayınladı. Bayilere dağıtımından yarım saat sonra toplatıldı. Kendisi de hemen o gün gözaltına alındı. Dokuz gün sonra ancak Rızâ Tevfik'in kefaleti ve 'Cenab-ı Allah'a Tarziye' şiirini teslim etmesi koşulu ile hapisten çıkarıldı.*"¹¹⁵ Rızâ Tevfik'in bu kefaleti Rindî ile olan irtibatını ortaya koyması bakımından önemlidir. Neyzen Tevfik ise, şâirin hayatında önemli bir şahsiyettir. Rindî, Neyzen Tevfik'in hayatını kaybetmesinin ardından çok üzülmüş ve kabri başında, onun hakkında bir şiir kaleme almıştır. Bu şiirde Rindî yakın dostuna şöyle seslenmektedir;

*Baktıkça makberi medhûşuna ben,
Sâz-ı nâlânıma veririm düzen.
Âh-ı hâmûşuna ey koca Neyzen,
Gözyaşımla tempo tutmaya geldim.*

*Âlemde yalnız değil bir neyin,
Üstadı idin, sen ilmin, herşeyin.
Feyz alıp muazzez ruhundan senin,
Erenler lokması yutmaya geldim.*

*Herşey şaka amma a kalleş teres,
Yokluğunla Rind'in mükedder bîkes.
Uzat ellerini ver sesime ses,
Aç gözünü senle yatmaya geldim.*¹¹⁶

---

¹¹² Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, c. II, s. 311

¹¹³ Rızâ Tevfik hakkında bkz. Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Rızâ Tevfik*, Halk Basımevi, İstanbul 1950.

¹¹⁴ Kişi hakkında geniş bilgi için bkz. Hilmi Yücebaş, *Neyzen Tevfik Hayatı, Hatıraları, Şiirleri*, Memleket Yay., İstanbul 1980.

¹¹⁵ Bkz. Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, c. II, s. 311

¹¹⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 39.

Rindî'nin iletişim içerisinde olduğu bir başka önemli isim ise Türk Edebiyatı alanında yaptığı çalışmalarla tanınan Sadettin Nüzhet Ergun (ö.1365 /1946)'dur.¹¹⁷ Araştırmamıza rağmen bu ilişkinin detaylarına vakıf olamasak da, Rindî bir şiirinin altına düştüğü notta Ergun ile tanıştığını ve Ergun'un kendisine bir soru sorduğunu ifade etmiş ve bu soru üzerine de bir şiir kaleme almıştır.¹¹⁸

Ahmet Rindî, yazmış olduğu şiirlerde de birçok isimden bahsetmiş, onlar hakkında; nazire, tahmis, reddiye ve hicviyeler yazmıştır. Bu isimlerden biri şâirin büyük dedesi olan Abdulahad en-Nûri (ö. 1061/1651)'dir. Rindî, büyük dedesi en-Nûri'nin "garez" redifli beyitlerine bir tahmis yazmıştır. Şâirin bu tahmisi şöyledir;

Şerh-i mânâ-yı ahattir, lâdan illâdan garez.

Vasfı-ı esmâ-yı sıfattır, devr-i eşyadan garez.

Vasf-ı cânândır, bu dâvâ seyr-i sevdâdan garez.

Küntü kenzin sırrıdır, dünya u ukbâdan garez.

Ona mektup hanedir, bu çarh-ı minâdan garez.

Ger hakikat-i bin isen zâhirdeki ihfayı gör.

Mecnûn u Leyla gibi rüsvâ olup sahrayı gör.

Gülşen-i sinende her bâr zâr eden şeydâyı gör.

Koy, mebâdî çölünü sen maksad-ı aksâyı gör.

Çün netâyictir, kamû suğrâ u kübrâdan garez.

Âşığa yok farkı baldan bâde-i dost zehrinin.

Nice eltâf içinde mahfidir, her kahrının.

Gir, dolaş her çevresin gör hakikat şehrinin.

Katresinde nice umman gizlidir, dil bahrının.

Hâsıl-ı dürr-i hakikattir, o deryadan garez.

At vücudundan fenâ evhamın dâna dersin al.

Ârif ol, geç savt u harften ilm-i mânâ dersin al.

¹¹⁷ Sadettin Nüzhet Ergun hakkında bilgi için bkz. Gülsüm Nilgün Akgün, *Sadettin Nüzhet Ergun'un Halk Edebiyatı Araştırmaları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 2008.

¹¹⁸ Bkz. Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s.70.

*Zevk-i cennâtı unut, vaslı dildâr dersin al.
Sofiya esmâdan kalma gel müsemma derdin al.
Bil müsemmadır, beyim tâlim-i esmâdan gazez.*

*Zevk-i aşkı mest olup câm-ı mugandan ârif ol.
Serfûru et, nutket ehlullaha candan ârif ol.
Lâ vücûd ol, lâ mekâna her vecihten ârif ol.
Enfûs-i âfâkı gör maksuda andan ârif ol.
Marifettir, çünkü mahlûkâtı peydâdan gazez.*

*Çeşm-i Hak'la kıl nazar her sureti teliflere.
Zâkirin mezkûrusun sen, mâruf ol tariflere.
Keşfolur esrâr-ı zerrât dâde-i kâşiflere.
Bir muammadır bu âlem, fehmeden âriflere.
İsm-i âzam sırrıdır, çün ol muammâdan gazez.*

*Bunca yüzlerden edüp arz-ı cemâl vamıklara,
Tâ ezel bahşetmiş, azrâ vaslını lâyıklara
Pend-i ceddin kâfi **Rindî** eğme baş hazıklara.
Nuri'ya hiç gayr-i matlup kalmadı âşıklara,
Hak cemâlidir, hemân cennet u tûbâdan gazez.¹¹⁹*

Rindî'nin yazdığı bir başka tahmis ise dönemin önemli şâirlerinden olan Mehmet Eşref (ö. 1330/1912)'in beyitlerine olmuştur.¹²⁰ Rindî'nin “Eşrefî Tahmis” başlığı altında kaleme aldığı bu şiiri şöyledir;

*Almadım tek bir nefes, hiç fikr-i cânân etmeden.
Gülmedim vaslile bir dem, zâr-ı hicrân etmeden.
Vermedi bir bûsesin, bin bûs-i dâmân etmeden.*

¹¹⁹ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 31 Mart 1959; *Son İkrâm Şiirler*, s. 174.

¹²⁰ Mehmet Eşref hakkında geniş bilgi için bkz. Şerife Baş, *Şâir Eşref'in Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Deneme*, Yüksek Lisan Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İzmir 1999.

*Bir günüm âsûde geçmez, âh u efgân etmeden.
Bir gecem bulmaz sabahı, gamla idman etmeden.*

*Verdi ilhâmı melâmet, sanihât-ı nutkuma.
Girmede bir lokma meysiz, elli yıldır batnıma.
Pür şetâret hatv attım, aşk ile her uçruma.
Her felâket ser vurur bir kere bâb-ı lütfuma,
Kudretimse boş bırakmam ben de ihsan etmeden.
Bence de mâlum değil, hâlâ benim mâhiyetim,
Gâhî şâh-ı kâdirim, gâhî geda bî kudretim.
Hânedânım, harf-i eş'arım, nukûdum, servetim.
Olduğu için bir misafirden ziyâde hürmetim,
Git demem hangi musibet gelse mihmân etmeden.*

*Of demem asla serim bin tığa mâruz olsa da.
Kim bu yolda aldığım her yâr cansız olsa da.
Okurum sırr-ı kader, sûrette mahfuz olsa da.
Pek düşünmem bir belanın zeyli melhuz olsa da,
Bir beladan önce tahlis-i girîbân etmeden.*

*Dû cihan yansa, yıkılsa sallamam hiç girime,
Eyledim yağma ve hep dîn ü îmânım hayrına.
Rindî 'yâ cânânımı bastıkça aşkla bağrıma.
Bir felâket sergisi oldum ki, **Eşref** seyrime,
Bin keder, bin gâm gelir bir kere îlan etmeden.¹²¹*

Şâirimizin yazdığı diğer bir tahmis ise, Neyzen Tevfik'in beyitlerine yazdığı şu tahmistir;

*Tutulmuş, çaresiz gitmiş bu derde nice hazıklar
Nihayet bî mecal kalmış ne Ferhatlar, ne vamıklar
Ne zâhidler, ne takvâlar, ne sâdiklar, ne lâyıklar.*

¹²¹ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 13 Mart 1959; *Son İkrâm Şiirler*, s. 87.

*Değil binlerce, milyonlarca, milyarlarca âşıklar,
Senin hep gölgeni görmüş, yüzünden bî haber gitmiş.*

*İbâretmiş de âlemler senin âsâr-ı aşkından,
Kamaşmış, görmez olmuş dîdeler dîdâr-ı aşkından.
Onlar mest-i vahdet, bûy olup gülzâr-ı aşkından.*

*Dem vurmuş evliyalar, enbiyalar nâr-ı aşkından,
Tutuşmuş hepsi, kül olmuş özünden bî haber gitmiş.*

*Şaşırmış, şevk-i aşkınla izini ârifan-ı erbâb.
Gezer deryâları âvâre, bulmaz içmeğe bir âb,
Vesîle eylemişler, her biri bir sûret-i esbâb.
Bütûn edyâna gûna gûna olmuş, kaşların mihrap,
Kapanmış secdeye, onlar gözünden bî haber gitmiş.*

*Bu âh u vâhı hüsrân eylemiş, çok tûti-yi hâmûş,
Bu gülşen içre çün, her gonca-yı kâm açmadan solmuş.
Felâtunlar, mükâşifler, müneccimler neyi bulmuş.
Elinde körlerin bu ilm-i mantık kör ışık olmuş
Düşenler dâm-ı dâvâya, sözünden bî haber gitmiş.*

*Eder ıshâr-ı varlık varlığıyla zerre-yi sûret,
Ki, olmuş her biri kavlı u bir şânla mazhâr-ı vuslat.
Edince hüsnünü her yüzde çeşm-i Rind ile rû'yet.
Şarâb-ı lenterânîden içermiş sâk-i hikmet,
Bizim leyl-i firâkın gündüzünden bî haber gitmiş.¹²²*

Rindî, kaleme aldığı bazı şiirlerinde de önemli isimlere nazireler yazmıştır. Bu isimlerden biri dönemin önemli isimlerinden olan Osman Kemâlî Efendi (ö. 1373/1954)'dir.¹²³ Şâirin Kemâlî'ye yazdığı nazireyi burada paylaşıyoruz.

¹²² Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 4 Nisan 1959; *Son İkrâm Şiirler*, s. 114.

¹²³ Hakkında geniş bilgi için bkz. Nihat Azamat, "Kemâlî Efendi", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2002, c. XXV, s. 234-236.

*Aklını başına al artık gönül,
Göründü âhiret, yol yavaş yavaş.
Yetmez mi bu sonsuz arzu, teemmül,
Dâvânın sahibi ol yavaş yavaş.*

*Bir abdest al, âb-ı nedâmet ile
Namaz kıl, erkân-ı melâmet ile
Emelden, talepten ferâgat ile
Ol semt-i bekâyı bul yavaş yavaş.*

*Aşkın râhın olsun, âhın rehberin,
Her nefes vaslına olsun seferin.
Aşk ile dürülsün, ömr-i defterin,
Felekten birkaç gün çal yavaş yavaş.¹²⁴*

Şâirimizin yazdığı bir başka nazire ise, Sivaslı bir şâir olan Ömer İhya Efendi¹²⁵ (ö. 1328/1910)'nin bir şiirine olmuştur. Şâir, “*Bir Gülşen-i Safâ Var*” adlı bu şiirinde şöyle seslenmektedir;

*Dıldârımın yolunda, çekilmez iptila var.
Amma hüsnüne müştak, sayısız müptela var.*

*Cefâ-yı aşk-ı yârı çeken ehl-i kemâl,
Bezmi-visâl içinde bir gülşen-i safâ var.*

*Aşk ehli doğmaz, ölmez, diridir, ezel ebed,
Nutuklarında hûdan başka ne lâ, illâ var.*

*Âlemde cilveger bir çırağın enveridir,
O nurun zerresinde bî levni renk ziya var.*

*Ehl-i hakikat için yok ne mebde, ne miâd,
Bezmi-zevkinde canlı binlerce macera var.*

¹²⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 91.

¹²⁵ Ömer İhya Efendi hakkında bilgi için bkz. Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, c. I, s. 515.

*Birleyip kahr u lütfu, kaçınır havf-ı şerrinden,
Çeşm-i vahdette zîra ne esfel, ne âlâ var.*

*Kitâb-ı sırr-ı Hak'tır, nefis-i cemâl-i Âdem,
Nice bigâne sûret, Allah'a âşına var.*

*Gel hocam ârif ol, bak zerrât-ı mümînâta,
Gör Sâni'nin san'atta ne ince îtinâ var.*

*Her sûret, her mânâda tecellî eyleyen Hak,
Her dilde hükmeyleyen Muhammed Murtaza var.*

*Derdinde buldu, zevk-i hakîkati ehl-i dert,
O dert içinde çünkü girince bin deva var.*

*Âşikân ah u zârı değişir mi servere,
Yaşlı gözlerde zîra bir sönmeyen cila var.*

*Her biri bir sûrete benim sanan aldanır,
Bilmez ki, kendi yoktur vâri olan bir Hüdâ var.*

*Rindî yanılma zinhâr, seyreyle ufk-u hacdan,
Fark âleminde benlik azâbı var, riyâ var.¹²⁶*

11. Eseri

Ahmet Rindî'nin şu anda elimizde bulunan tek kitabı *Son İkrâm* adlı şiir kitabıdır. Bu kitap, şâirimizin vefatının ardından oğlu Ali Kasım Karaşemis tarafından hazırlanarak yayınlanmıştır. Ali Kasım Karaşemis bu kitabın önsözünde babası Şeyh Ahmet Rindî'ye ait yaklaşık bin dört yüze yakın şiir olduğunu, bu şiirlerin bir kısmının dönemin yerel gazetelerinde yayınlandığını, ancak büyük çoğunluğunun hiç yayınlanmadığını

---

¹²⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 127.

belirtmektedir.¹²⁷ Aynı zamanda bizzat şâirimizin *Melâmât-ı Aşk* adında bir dîvan çalışması içerisinde olduğunu dönemin gazetelerinden öğreniyoruz.¹²⁸ Biz bu çalışmaları ortaya çıkarmak için ciddi bir gayret gösterdik. Bu doğrultuda İbrahim Aslanoğlu'nun vermiş olduğu bilgilere istinaden o dönemde Sivas'ta çıkan ve Milli Kütüphane arşivinde bulunan *Doğuş* ve *Ülke* gazetelerinin 1945-1960 yılları arasında çıkan bütün sayıları ve İstanbul'da çıkan *İslamiyet Gazetesi*'ni inceledik. Aynı zamanda Rindî'nin hayatta olan ve amcası hakkında bizlere değerli bilgiler veren yeğeni M. Fatih Güneren Bey'le ve Rindî'nin kızı Şerife Hanım'dan olan torunu Nazan Tomaç Hanımefendi ile görüştük. Ancak bütün bu çabalarımıza rağmen şâirimizin *Son İkrâm* adlı şiir kitabında olmayan on beşe yakın şiirine ulaşabildik. Bu şiirler tez içerisinde konular bağlamında değerlendirme yapılmak üzere kısım kısım verilecektir.

---

¹²⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 6

¹²⁸ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 12 Mart 1959.

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET RİNDÎ'NİN TASAVVUF ANLAYIŞI

Tasavvuf düşüncesini diğer islâmî disiplinlerden ayıran en önemli özelliklerinden birisi şüphesiz tasavvufun kişisel tecrübe ve yaklaşımlara daha fazla önem vermesidir. Bu bağlamda sûfler dinî kavramlara, içerisinde buldukları toplumun ihtiyaçları, kendi istidat ve kabiliyetleri ve sahip oldukları birbirinden farklı meşrepleri vb. nedenlerden dolayı bu kavramlara yeni açılımlar getirmiş ve derin mânâlar yüklemişlerdir. Çünkü sûfler, görülen, duyulan, dokunulan ve hissedilen bu maddî âlemin arkasında, görülüp duyulamayan ancak tasavvufî tecrübelerle elde edilebilecek bir gerçekliğin olduğuna inanırlar ki bu da onlara göre asıl bilinmesi, bulunması ve keşfedilmesi gereken tek hakikattir. Bundan dolayıdır ki, onlar zâhirden daha ziyade işin manevi-bâtınî tarafı üzerinde durmuş ve bu doğrultuda tasavvufî düşüncelerini ifade etmişlerdir. Tasavvuf anlayışını ortaya koymaya çalıştığımız Ahmet Rindî de, gerek içinde yetişmiş olduğu ve aileden gelen derin tasavvuf birikiminin mirasçısı olarak, gerekse kendi yetenek ve kabiliyetleri doğrultusunda tasavvuf anlayışını ortaya koyacak şiirler kaleme almıştır. Bu bağlamda şâirimiz hem Allah, âlem ve insan gibi varlıkla ilgili görüş ve düşüncelerini ifade etmiş, hem de tasavvuf düşüncesine has tahakkukî ve tahallukî kavramlara ilişkin görüşlerini ortaya koymuştur. Biz de onun tasavvuf düşüncesine ilişkin bu görüşlerini ayrıntılı bir şekilde ele almak istiyoruz.

1. Tahalluk Anlayışına Yönelik Temel Yaklaşımlar

Sûfler içerisinde buldukları hal ve makama göre tasavvuf ilminin birçok tanımını yapmışlardır.¹²⁹ Bu tanımlardan biri de Muhammed Bakır' aittir. O Tasavvufu; "*Tasavvuf (iyi ve güzel ahlâk ve) huydur, huy bakımından senden fazla olan tasavvuf bakımından da fazladır*"¹³⁰ şeklinde tanımlayarak tasavvufun ahlakla olan ilişkisine değinmiştir. Biz de "*Tahalluk Anlayışını Yönelik Temel Yaklaşımlar*" başlığı altında Rindî'nin ahlaki kavramlara ve tasavvufî makamlara olan yaklaşımını değerlendirmeye çalışacağız.

---

¹²⁹ Sûflerin tasavvufa dair yapmış oldukları tanımlar için bkz. Hucviri, *Hakikât Bilgisi*, s. 95-105.

¹³⁰ Hucviri, *Hakikât Bilgisi*, s. 101.

1.1. Zühd

“Zühd” kelime anlamı itibariyle bir şeye meyletmemek, rağbet etmemek, yüz çevirmek, ilgisiz davranmak ve terk etmek manalarına gelmektedir.¹³¹ Bu kelime değer vermemek anlamında Kur’an’da sadece Yusuf Sûresi yirminci ayette geçmektedir.¹³² Sûfiler, zühdü eşyaya dair isteklerin bütünüyle düşmesi şeklinde anlarken, sûfi olmayan âlimler: “Bedenin ve kuvvetlerinin lezzetlerle zorunlu ölçülerle ilgilenmesine imkân vermektir”¹³³ şeklinde tanımlamışlardır. Ancak sûfiler bu tanıma kabul etmemişler, çünkü onlar sadece uzuvlar düzeyinde terki züht saymamışlardır.¹³⁴ İçerisinde buldukları hale uygun olarak zühdü çeşitli şekillerde tanımlayan sûfiler, zühd kavramının farklı yönlerine vurgu yapmışlardır.¹³⁵ Bu doğrultuda Kuşeyrî (ö.1072/465), sûfilerin yapmış oldukları tanımlara eserinde yer vererek bu konudaki farklı yaklaşımları bir araya getirmiştir.¹³⁶ Biz burada özellikle Süfyan-ı Sevrî (ö.161-62/778)’nin tanıma zikretmek istiyoruz. O zühdü; “Dünyaya kin ve nefret beslemek, ümidi kısaltmaktır, sert ve kaba şeyler (kuru peksimet vb.) yemek ve aba giymek değildir”¹³⁷ şeklinde tarif ederek zühdün şekilden ziyade masivanın gönüldeki karşılığı ile ilgili olduğunu ifade etmiştir.¹³⁸

Şairimiz Rindî de her fırsatta dünyanın geçiciliği ve kişinin gönlünde dünya nimetlerine karşı sevgi beslememesi gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü ona göre kulun dünya nimetlerine sahip olması söz konusu değildir. O her fırsatta varlığın Allaha ait olduğu duygusuyla hareket etmiştir. Bu düşüncesini ifade bağlamında;

Senin senliğindir bunca mevcûdât.

Hayat, memât, necât, vücût mümkinât,

Halil, Kâbe, tersa, hem lav-ı gazat,

Yer, gök, âlem, eşya, insan senindir.

Gülşenler, viranlar, sultanlar kullar,

¹³¹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 734; Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, 722.

¹³² Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s. 24.

¹³³ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 282.

¹³⁴ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 282.

¹³⁵ Bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 45; Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf*, s. 142-143.

¹³⁶ Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s. 210-214; Ayrıca sûfilerin zühd hakkındaki görüşleri hakkında geniş bilgi için bkz. Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kâtu'l-Kulüb*, terc. Yakup Çiçek-Dilâver Selvî, Umran Yayınları, İstanbul 2004, c.II, s. 543-648.

¹³⁷ Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s. 211.

¹³⁸ Zühd ve zâhid hakkında geniş bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik; İslam Toplumlarında Sûfi Gelenekler ve Derviş Tipleri*, Dergâh Yay. İstanbul 2010, 2. Baskı. s. 75-87

*Dertsizler, dertliler, sağlar, mlller,
Hep sana müntehi yolcular yollar,
Kne senindir, mihmn senindir.*¹³⁹

dizelerine yer vermiş , “Göklerin ve yerin mlk Allah’ındır.”¹⁴⁰ Âyetiyle benzer bir yaklaşım sergilemiştir. Ayrıca bazı sfiler zhdle muhabbet arasında irtibat kurmuşlar, dünyada sahip olunamayan ni’metlere karşı kişinin kalbinde istek ve arzu bulunmaması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu doğrultuda Cüneyd-i Bağdad (. 297/909) zühdü, elde bulunmayan Şeyin gönülde de bulunmaması Şeklinde tanımlamıştır.¹⁴¹ çünkü Allah Kur’an’da; “Allah insanın göğsünde iki kalp yaratmamıştır”¹⁴² buyurarak gönülde iki sevginin bulunamayacağına işaret etmiştir. Sevginin kemali, kalbin bütün mevcudiyeti ile Allah’ı sevmesi¹⁴³ olduğundan dolaydır ki, kişinin kalbini Allah’la doldurması ve O’nun sevgisini sınırlandıracak dünya ve dünya ni’metlerine gönlünde yer vermemesi gerekmektedir. Őirimiz Rind de birçok Şiirinde dünyanın geçiciliğine işaret etmiş, buradan hareketle gerek sahip olunan mal ve imknları gerekse bunlara sahip olmama Şeklinde anlaşılan Şekli zühdü eletirmi bütün bu duygulardan kurtulup ak yolunda ilerlenmesi gerektiğine işaret etmiştir. Bu doğrultuda;

*Gezer et biraz da ak illerine,
Berzah Nil’inde dme derine,
Güvenme zhtne sm u zerrine,
Kra meyil et amma ziyn hogr.*¹⁴⁴

Yukarıdaki dizeleri kaleme alan Őir, zühdün farklı bir boyutuna dikkat çekmiş, literatürde, “zhtte züht” Şeklinde tanımlanan; insanın yüz çevirdiği Şeyi küçümsemesi olarak aıklanan¹⁴⁵ anlayışla benzer bir yaklaşım sergilemiştir. Çünkü bazı sfiler dünyayı ve dünyaya ait varlıkları küçümseyip onları terk etmek için gösterilen gayreti bile bunlara ilgi göstermek Şeklinde değerlendirmişlerdir. Bu erevede Eb Bekir e-Őibl (. 334/946)’ye zhdten sorulduğunda Şu cevabı vermiştir; “Zühd (ile meşgul olmak) gaflettir. Çünkü dünya

¹³⁹ Rind, *Son İkrm Şiirler*, s. 89.

¹⁴⁰ Nr, 24/42.

¹⁴¹ Kueyr, *Kueyr Rislesi*, s. 209.

¹⁴² Ahzb, 33/4.

¹⁴³ H. Kamil Yılmaz, “Tasavvufla İlgili Sorular-Cevaplar”, *el-Lüma*, s. 471.

¹⁴⁴ Rind, *Son İkrm Şiirler*, s.75.

¹⁴⁵ Zhtte züht kavramı için bkz. Kn, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 283.

hiçtir. Hiçten zühhd etmeye çalışmak ise gaflettir.”¹⁴⁶ Ayrıca Rindî, âşıkla zâhit arasında bir ayırım yapmış, bu ayırmada âşık tarafında yer aldığını şu dizelerle ifade etmiştir:

*Her biri bir hülyada, efsane rivayette,
Zahit talep duada, kavgada şikâyette,
Âşık bi kayd-ı emel rızâda, hidayette.*¹⁴⁷

Görüldüğü gibi şâir, zâhidin içerisinde bulunduğu halet-i ruhiyye hakkında bilgi vermiş, onun içerisinde bulunduğu durumdan memnun olmadığını vurgulayarak, bu olumsuz durumdan kurtulmak için sürekli duaya sarılan zâhidin bu halini eleştirmiştir. Çünkü bazı sûfilere göre Allah öyle kudretlidir ki, O’na ne dua ederek ulaşmak ne de etmeyerek O’ndan ayrı düşmek söz konusu olabilir. Onlar, bela içinde sessizce sabretmenin, dua etmekten daha uygun olacağını düşünüyorlardı.¹⁴⁸ Bu çerçevede önde gelen Horasanlı zahitlerden biri olan Abdullah b. Mübârek (ö. 181/797)¹⁴⁹ şöyle demiştir: “*Yaklaşık elli yıldır ne dua ettim ne de birisinden benim için dua etmesini istedim.*”¹⁵⁰

Yine Rindî, zâhidin temsil ettiği özden yoksun şekli veya insanlara gösteriş için yapılan bu tip davranışlarından duyduğu rahatsızlığı ise şu şekilde dile getirmiştir:

*Pende-i zâhide uyup da olamam ehl-i riyâ
Eli tesbihli melekler bana şeytan görünür.*¹⁵¹

Şâir her fırsatta, yapılan davranışların cennete kavuşma ümidi ya da cehennem azabı korkusuyla değil, sırf Allah için yapılması gerektiği üzerinde durmuş, zahidin böyle davranmadığına atıf yaparak onu şu dizelerle eleştirmiştir:

*Ne nâzenine eşleriz,
Ne huriye satılırız,
Zahitlerin telâşına,
Güle güle katılırız.*¹⁵²

aynı doğrultuda şâir;

*Yanan aşkın oduna, dadar vuslat dadına,
Gaflet müştak adına, gaflet sonsuz çiledir.*

---

¹⁴⁶ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 46.

¹⁴⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 97.

¹⁴⁸ Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları*, s. 171.

¹⁴⁹ Kişi hakkında bkz. Raşit Küçük, “Abdullah b. Mübârek”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, c. I, s. 122-124.

¹⁵⁰ Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları*, s. 171.

¹⁵¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 147.

¹⁵² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 198.

*Cehennem mihnetine, cennet ni'metine,
Kuyûdât külfetine, züheda kul köledir.*¹⁵³

*Gönlüm, gözümde yoktur dünya ne kayd-ı ukbâ,
Birdir varlıkla yokluk indimde esfel, âlâ,
Gitmez bir lahzâ dilden bu zevk-i aşk-ı sevda.*¹⁵⁴

dizelerine yer vermiştir. Bu şekilde Rindî, şeklî zühd anlayışıyla maksadın hâsıl olmayacağını, ancak aşk sayesinde gafletten, çileden ve kayıtlardan kurtulup vuslata erişileceğine işaret etmiştir. Ayrıca burada şairde ahirete ilişkin ni'metlerden de yüz çevirmek gerektiği düşüncesini de görmekteyiz. Bazı sûfilere göre tasavvufî düşünce ve heyecanının en belirgin özelliği İlâhî cemâli temâşâ etme özlemi, cehennemden korkma ve cennete girme ümidinden daha önemli hale gelmiştir.¹⁵⁵ Bu çerçevede Râbiatü'l Adeviyye (ö. 185/801), “*Yâ Rabbi! Sana cehenneminden korktuğum veya cennetini umduğum için ibâdet etmiyorum. Ben ibâdeti senin rızân olduğu için yapıyorum*”¹⁵⁶ demiştir. Ayrıca Kuşeyrî, kişinin zühddeki amacına göre dünyada terk edeceği şeylerin izafî olduğu konusu üzerinde durmaktadır. Yani kişinin ulaşmak istediği hedef ne kadar büyük olursa, terk etmesi gereken şeyler de o kadar çok olacaktır. Eğer kişinin ulaşmak istediği Allah ise, hem dünya ve içindekiler hem de cennet ve içindekilerden tamamen fikir ve gönül planında vazgeçmesi lazımdır.¹⁵⁷ Benzer bir yaklaşımı Yunus Emre'nin şu dizelerinde de görmekteyiz;

*Cennet cennet didükleri,
Bir ev ile birkaç Hûri.
İsteyene virgil anı,
Bana seni gerek seni.*¹⁵⁸

Netice olarak söylememiz gerekirse Rindî zühdü, hem dünya ni'metlerine sahip olmama aynı zamanda sahip olunamayan ni'metlere karşı istek duymama, hem de ahirete ilişkin kazanımlar üzerinde durmayarak, Hakk'ın rızâ ve muhabbetine koşmak gerektiği şeklinde değerlendirmiştir. Bundan dolayı o, zahitler ve âşıklar arasında bir ayırım yapmış ve kişinin, şekilciliğe takılan zahitlik anlayışından bir an önce kurtulup hiçbir kınayıcının

¹⁵³ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 6 Mayıs 1959.

¹⁵⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 96.

¹⁵⁵ Süleyman Uludağ, “Giriş”, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 35.

¹⁵⁶ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 164.

¹⁵⁷ Bkz. Göztepe, *Tasavvufta Temel Kavramlar Haller ve Makamlar-Kuşeyrî Örneği*, s. 269.

¹⁵⁸ Yunus Emre, *Yunus Emre Dîvânı*, s. 333.

kınamasından çekinmeden ilahî sırlara vâkıf olan âşıkların yoluna girmeleri gerektiğini vurgulamıştır.¹⁵⁹ Çünkü ona göre zâhid, dîni zâhirî manada anlayan, şekilci, tutucu, yaptığı davranış ve ibadetleri dünyevi ya da uhrevi kaygılarla yapan ve muhabbetsiz bir kişiliği temsil etmektedir. Bundan dolayı şâir, şeklî zühhd anlayışını ve bu düşünceye sahip olan zâhidi eleştirerek onu aşka ve muhabbete çağırmaktadır.

1.2. Huşû' ve İhlâs

Hakk'ın ve insanların karşısında tevazulu ve alçakgönüllü olmak, benlik ve gurur putunu kırmak anlamına gelen huşû' kelimesi¹⁶⁰ ile temizlemek, riyâsız ibadet etmek ve sevmek, amelleri riyâ, ucb, kibir ve nefsanî zevklerden arındırarak yapmak anlamına gelen ihlâs kavramları¹⁶¹ birbirlerine çok yakın manaları bünyesinde bulunduran iki kavramdır. Sûfîler özellikle ihlâs kavramı üzerinde durmuşlar ve bu kavramı tanımlamışlardır. Sufi ıstilahında ihlâs kavramı: “*Mutasavvıf olunca anlaşılır ki, bir şeyi gayri bir şey meşup eder; yani karıştırır, bozar. Pes karışıklıktan sâfi ve hâlis olunca, ana hâlis tesmiye olunur. Ve ihlâs; amel için, Allah Teâlâ'dan gayri şahit talep etmemeye dahi denilir. Ve denildi ki, ihlâs, abd ile Allah Teâlâ'nın beyninde bir sırdır.*”¹⁶² şeklinde tarif edilerek, ihlâsın, yapılan işlerin sırf Allah rızâsı için yapma yönüne dikkat çekilmiştir. İhlâsın karşıtı olan riya kavramı ise, sadece Allah rızâsını kazanmak için yapılması gereken amellere gösteriş katmak, yapılan eylemlerde saflığı bozmak anlamında kullanılır.¹⁶³

Kur'ân-ı Kerim'de imandan sonra zikredilen salih ameller, samimi bir şekilde yapılırsa bu ismi almaya hak kazanır. Gönlüne samimiyetin girmediği, gösterişten uzaklaşmayan insanların davranışlarının ihlâslı olması mümkün değildir.¹⁶⁴ Allah Kur'an'da bu konuya dikkatimizi çekerek şöyle buyurmuştur: “*Biz kitabı sana hak ile indirdik. Sen de*

---

¹⁵⁹ Zühdiyyât edebiyatında zühhd ve aşk, zâhid ile âşık birbirinden farklı hayat görüşlerini temsil eder. Şairler dinin özüne inmeyen, kaba sofu, zâhirde dindar geçinip halkı ardı arkası gelmez vaaz ve nasihatlerle bunaltan, fırsatını bulunca da kendi nefesine uymayı ihmal etmeyen, katı ve taş yürekli, gafil, cahil ve nâdan, soğuk, kör, riyâkâr, münafık ve fitneci sözde dindarları zâhid tipi altında tenkit etmişler, buna karşılık rindlik ve âriflik vasfı taşıyan âşık tipini övmüşlerdir. Semih Ceyhan, “Zühhd”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2013, c. XLIV, s. 532.

¹⁶⁰ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 231; Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 174; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 287; Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 272

¹⁶¹ Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.180; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 298; Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 299.

¹⁶² Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 298.

¹⁶³ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 164.

¹⁶⁴ Bardakçı, *Tasavvuf*, s. 78.

*ihlâs ile Allah'a kulluk et. İyi bil ki, hâlis din yalnız Allah'ındır.*¹⁶⁵ “Onlara dini yalnız Allah'a hâlis kılarak, Allah'ı birleyerek ihlâslı bir şekilde ona kulluk etmeleri, namazı kılmaları, zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte doğru din budur.”¹⁶⁶

Sûflere göre ise ibadetin ruhu ihlâstır. İhlâssız amelin de amelsiz ihlâsın da kula bir faydası yoktur; bununla beraber ihlâssız amel amelsiz ihlâstan daha kötüdür. Çünkü her şeye değer kazandıran ihlâstır.¹⁶⁷ Abdulkerîm Kuşeyrî için ihlâs, taat ve ibadette sırf Hakk'ı kastetmektir. Bu da taatle Allah'a yaklaşmayı irade etmek yoluyla olur.¹⁶⁸ Bu düşünce çerçevesinde sûfler amelde Allah'tan başka şahit istemeyerek her durumun onun için ve onun rızâsına uygun olmasını amaç edinmişlerdir. Bu bağlamda kulun Allah'tan gayrısını göremez hale gelmesi ihlâsın son noktasıdır.¹⁶⁹

Rindi de, şiirlerinde ihlâs kavramına yer vererek amel noktasında ihlâsın önemine dikkat çekmiştir. Şâir, nasihat olarak kaleme aldığı bir şiirinde bu konuya temas etmiş ve bu bağlamda şunları ifade etmiştir:

*Olma ehl-i talep, esir-i emel,
Kuyûdât zevkine vermesin hâlel.
Ne işe yarar hiç hulûssuz amel,
Hulûssuz amelle yıpranma oğlum.*¹⁷⁰

Görüldüğü gibi şâir, içerisinde ihlâs ve samimiyet olmayan ameli eleştirmiş, böyle bir amelin hiçbir değeri olmadığını vurgulamıştır. Çünkü sûflere göre ibadet konusunda riyakâr davranmak iman konusunda ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Bu çerçevede Fudayl b. İyâz (ö. 187/803)'ın yaptığı şu ihlas tarifi hatırlanmalıdır. O; “*Halk için ameli (ve günah olan şeyleri) terk etmek riyâdır. Halk için amel (ve ibadet) ise şirktir. İhlas ise Allah'ın bu iki şeyden seni afiyette kılmasıdır.*”¹⁷¹ diyerek ibadetleri yaparken Hakkı'nın rızâsından başka düşünceleri araya sokmanın elim sonuçlarına dikkat çekmiştir. Ayrıca Hucvirî, Malik b. Dinar (ö. 131/748'den önce)'ın; “*Bana göre amellerin en sevimsisi, amellerdeki ihlastır*

”¹⁷² sözünü naklederek bunun sebebi üzerinde durur. Hucvirî 'ye göre bir amel ancak ihlas sayesinde amel olur. Bedene göre ruh ne ise amele göre ihlas da aynı mesabededir. Nasıl

¹⁶⁵ Zümer, 39/2-3.

¹⁶⁶ Beyyine, 98/5.

¹⁶⁷ Süleyman Ateş, “İhlas”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2000, c. XXI, s. 536.

¹⁶⁸ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 289.

¹⁶⁹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 386.

¹⁷⁰ Rindî, *Ülke Gazetesi*, 24 Ağustos 1957; *Doğuş Gazetesi*, 29 Nisan 1959.

¹⁷¹ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 291.

¹⁷² Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 156.

ki, ruhu olmayan bir beden cansız bir maddeden ibaret ise ihlâssız amel de heba olmuş bir iştir.¹⁷³ Şairimiz Rindî de şiirlerinde ihlas kavramının zıddı olan riyâ üzerinde durmuş, riyâkâr davranış sergileyen kişileri şu dizelerle eleştirmiştir;

*Pend-i zâhide uyup da olmam ehl-i riyâ,
Eli tesbihli melekler bana şeytan görünür.*

*Edemez çeşm-i sabî, boncuk ile cevheri fark,
Ona baziçe için ziynet-i elvân görünür.*

*Bu mudur hâl-i icâbât-ı kamâli velinin,
Gâh olur Haydâr-ı Kerrâr, gehi Osman görünür.*

*Eseri yoksa da berhanede Allah için hiç,
Her harp hanede bin san'at-ı Sinan görünür.¹⁷⁴*

diyerek, ihsan duygusundan yoksun, gösteriş amaçlı ameller işleyen veyahut dini davranışlarından birtakım çıkarlar temin etmeyi amaçlayan insanlara yönelik tavrını bu şekilde ortaya koymuştur. Yine şâir, kendisinin bu riyâ duygusunu yenebilmek için göstermiş olduğu çabaya atıf yaptığı bir şiirinde şöyle seslenmiştir:

*Tuttum kûşe-i aşk meyhanesini,
Kırdım varlık, riyâ peymanesini.
Yakmak çün gönüller vîrânesini,
Ederim gayreti ne olur olsun.¹⁷⁵*

Burada şâir, riyâdan kurtulmanın yolunun aşktan geçtiğini vurgulamış, ancak bu şekilde kişinin gönlünde taşıdığı gösterişle alakalı duygulardan kurtulabileceğine işaret etmiştir. Ayrıca o Hakk'ın varlığı karşısında varlık iddia etmeyi de riyâ olarak değerlendirmiştir. Ona göre kişinin böyle bir iddiası ihlâsa aykırı düşmektedir. Vahdet-i vücûd düşüncesini benimseyen şairimiz, vücutta Hakk'tan başka vücûd/varlık kabul etmediği¹⁷⁶ için bu bilgiye sahip olan kişinin kendinde varlık görmesini samimiyetten uzak, riyâkâr bir davranış olarak nitelendirmiştir. Yine Rindî;

---

¹⁷³ Hucviri, *Hakikât Bilgisi*, s 157.

¹⁷⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 147.

¹⁷⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 80.

¹⁷⁶ Rindî'nin bu doğrultudaki görüşleri için bkz. Bura s. 43-47.

*Hüsn-i nazar ehli görür mü fenâ,
Âşıқта ne gezer taat-ı riyâ.
Ger mü'min, ger zındık derlerse bana,
İnanma bu iki bühtânı hoş gör.¹⁷⁷*

diyerek âşıkların davranışlarında riyâdan bahsetmenin mümkün olmadığını vurgulamış, ilâhî yolculuğa çıkacakların; insanların kendilerini vuslata erme noktasında “mü'min”, “kâfir” gibi sıfatlarla isimlendirmelerine aldırmandan aşk yolunda ilerlemeleri gerektiğine işaret etmiştir.

Sonuç olarak Rindî, şiirlerinde ihlâs kavramını kullanmış, kişinin yapmış olduğu davranışlarda gösteriş ve riyâdan uzak durması gerektiğini vurgulamıştır. Bize göre Rindî, melâmî meşrep olmasından dolayıdır ki ihlâs ve riyâ kavramları üzerinde hassasiyetle durmuş ve riyâdan kurtulmanın ancak aşk sayesinde mümkün olabileceği görüşünü savunmuştur.

1.3. Tevekkül ve Tevfîz

Güvenme, bel bağlama, vekil tayin etme ve havale etme gibi anlamlara gelen tevekkül kelimesi, Allah'ın katında olana güvenip halkın elinde ve avucunda olan şeye göz dikmemek şeklinde tanımlanmıştır.¹⁷⁸ Ayrıca tevekkül; Allah'ın yardımına, çalışanın emeklerini boşa çıkarmayacağına, sevabını ve ücretini tam vereceğine, âdil olduğuna ve haksızlık etmeyeceğine inanmak ve güvenmek,¹⁷⁹ kişinin hareketlerini ilâhî ve tabîî kanunların gereklerine uydurduktan sonra Allah'a güvenmesi ve O'ndan gelecek neticeye râzı olmasıdır.¹⁸⁰ Her ne kadar bu tanımlarda tevekkülün temkin tarafı ortaya konulsa da tasavvuf tarihinde sebepleri önemsemeyen, sebeplere sarılmayan, kişilerin tüm varlığıyla Allah'a yönelmesi şeklinde ifade edilen tevekkül anlayışına da rastlamak mümkündür.¹⁸¹ Bu

¹⁷⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 74.

¹⁷⁸ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 164; Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.351.

¹⁷⁹ Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 658.

¹⁸⁰ Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s.162.

¹⁸¹ Schimmel, bazı sûfilerin tevekkülün, sebeplerden de öte bir tarafının olduğuna inandıklarına işaret eder ve tevekkülün kaderle olan bağlantısına dikkat çeker. Schimmel, sûfileri bu anlayışa götüren düşünceleri şu şekilde ifade etmiştir: “Rızık, ezelin ezeline sağlanmıştır. Kaygı nedendir o halde? Allah'ın isimlerinden biri Rezzâk, ‘rızık veren’ değil midir? Doğumundan, hatta döl yatağına düştüğü andan itibaren, önce kanla sonra sütle besleyerek her varlığa merhamet göstermiştir. Her şey Allah tarafından yaratıldığından ve O'na ait olduğundan, insanın mutlak olarak sahip olduğu hiçbir şey yoktur; dolayısıyla bir şeyi cezbetmeye veya reddetmeye çalışmak boşunadır. İslam'a göre ‘insanın nasibinde ne varsa ancak onu alır’; bu, yiyecek olur, mutluluk olur ya da ölüm olur.” (*İslam'ın Mistik Boyutları*, s. 134.) Ancak sûfiler tevekkülü anlatırken sebepleri kesip atmaktan ve tedbiri terk etmekten söz ederken amelî, ibadeti, çalışıp kazanmayı bırakmaktan asla bahsetmemiş, bunların gerekliliğini vurgulamışlardır. İnsan bir işe girişirken ya Allah'a veya nefesine (malına, gücüne, nüfuzuna, sanatına, ilmine) güvenir. Nefsine güvenen kişi bir işi başardığında bunu kendisinden ve aldığı tedbirden bilir. Sûfilerin kaçındıkları bu tür bir güven duygusudur. Bu durum bazen sebeplerin ilâhlaştırılmasına kadar gider ki buna

bağlamda Sehl b. Abdullah et-Tüsterî (ö. 283/896): “Tevekkül, Allah Rasûlü’nün hali, çalışıp kazanmak (kesb) ise sünnetidir. Allah Rasûlü, eksik bilgilerinden kaynaklanan zaafları sebebiyle halka kesb yolunu gösterdi ki, kendisinin hâli olan tevekkül seviyesinden düşseler bile, bari sünnetinden düşmesinler. Çalışıp kazanmaya karşı çıkan sünnete, tevekküle karşı çıkan da kadere îmana karşı çıkmış sayılır.”¹⁸² ifadelerini kullanmış ve tevekkülün sünnet ve kaderle olan irtibatına dikkat çekmiştir. Rindî’nin bazı şiirlerindeki ifadeleri de bu çerçevede değerlendirilebilir. Örneğin bir şiirinde:

*Tevekkül eyleriz tohum ekmeden,
Tefeyyüz eyleriz çile çekmeden.*¹⁸³

dizelerine yer veren şâir, tevekkülün sebeplerle olan ilişkisine değinmiş ve tevekkülün sebeplere sarılmaktan da öte tam bir teslimiyet gerektirdiği bir tarafının da olduğuna işaret etmiştir. Bu doğrultuda bazı sûfiler, “Eğer mü’min iseniz Allah’a tevekkül ediniz”,¹⁸⁴ “Tevekkül ehli olan kimseler Allah’a tevekkül etsin”¹⁸⁵ ve “Mü’minler Allah’a tevekkül etsin”¹⁸⁶ ayetlerinden hareketle tevekkülü derecelendirmişlerdir. Bu çerçevede Serrâc tevekkülün; mü’minlerin tevekkülü, havâssın tevekkülü ve havâssü’l havâssın tevekkülü olmak üzere üç derecesinden bahseder.¹⁸⁷ İlk derece tevekkül ehlinin kulun kulluğun gereklerini yerine getirmeye gayret etmesi, kalbini Rabb’ine bağlaması, Allah’ın kendisine yeterli olduğuna inanması ve verdiği şükredip vermediğine sabretmesi esastır. Havâs veya ârif denilen müminlerin tevekkülü Allah için Allah ile ve Allah’a tevekküldür. Bu tevekkülde dünya ve âhîret menfaatleri, bunlarla ilgili sebepler dikkate alınmaz. Ehassü’l-havas (sûfilerin en seçkinleri) ise Allah’a kayıtsız şartsız tevekkül eder, tevekküllerinden fâni olur ve tevekküllerini de görmezler.¹⁸⁸ Serrâc bu mertebeye ulaşanların çok az olduğunu söyler.¹⁸⁹ Ayrıca tevekkül rızâ ile yakından ilgilidir.¹⁹⁰ Çünkü rızânın; sabırsızlık ve telaşı bırakarak,

---

tasavvufta “şirk-i esbâb” denilmiştir. Tabiatçıların her şeyi tabiat kanunlarına ve tabii sebeplere bağlamaları böyledir. Bkz. Uludağ, “Tevekkül”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, c. XLI, s. 4.

¹⁸² Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s. 165.

¹⁸³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 9.

¹⁸⁴ Mâide, 5/23.

¹⁸⁵ İbrâhim, 14/12.

¹⁸⁶ et-Tevbe, 9/51.

¹⁸⁷ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 50-51.

¹⁸⁸ Uludağ, “Tevekkül”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, c. XLI, s. 3.

¹⁸⁹ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 51.

¹⁹⁰ Bazı sûfiler rızâyı tevekkülün en son aşaması olarak değerlendirmişlerdir. Örneğin Ebu Ali Dekkak tevekkül edenin; tevekkül, teslim ve tevfiiz olmak üzere üç derecesi olduğunu ifade ederek bunlar hakkında şu açıklamayı yapmıştır: “Tevekkül sahibi Allah’ın vadine güvenip huzur bulur. Teslim sahibi Allah’ın (halini bildiğine kani olarak) ilmi ile yetinir. Tefviz sahibi ise Allah’ın hükmüne rızâ gösterir. Tevekkül başlangıç, teslim orta, rızâ ise son haldir.” (bkz. Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, s. 81.)

kalbin Cenâb-ı Hakk'ın zorluk olsun, kolaylık olsun, hoşâ giden şey olsun, hoşâ gitmeyen şey olsun; ni'mete ermek olsun, ni'metten mahrum kalmak olsun, her türlü hükm-i ilâhîsini eşit görme olarak tanımlandığı¹⁹¹ dikkate alınır, tevekkül ehlinin de Hakk'tan gelen her türlü duruma rızâ göstermesi gerekmektedir. Şairimiz Rindî de, birçok şirinde tevekkül ve tevfüzin, rızâ ile olan irtibatına dikkat çekmiş, Allah'tan gelen her türlü sıkıntıya rızâ gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın (ö. 1184-85/1771) şu dizelerinde olduğu gibi;

*Hak şerleri hayr eyler,
Zannetme ki gayr eyler.
Ârif anı seyr eyler,
Mevla görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.*¹⁹²

Rindî de, bu durumu şu şekilde dile getirmiştir;

*Şikâyetse eğer dua
Arz-ı tacizliktir bana
Haktan ise lutf u bela
Ver rızâ kavga nedir.*¹⁹³

diyen şair, ilâhî yolculuğa çıkanların Allah'tan gelen her türlü duruma rızâ göstermeleri gerektiğine işaret etmiştir. Çünkü rızâ makâmına erişen sûfî bilir ki, Allah kendisi için en efdal olanı seçmiş ve kuluna bunları uygun görmüştür. Yani başına ne gelirse gelsin kul bilmelidir ki, başına gelen şey, hakkındaki kadîm iradenin ve ezelf hükmün eseridir.¹⁹⁴ Bundan dolayı sûfî kendisine takdir edilen her türlü duruma rızâ-i ilâhî için katlanmalı hatta bundan da öte bu durumu sevgi ve memnûniyetle karşılamalıdır. Kulun rızâ mertebesine ulaşabilmesi için Allah'ın nîmeti kadar, musîbeti de kendisini memnun etmelidir.¹⁹⁵ Zünnun el-Mısırî'nin de vurguladığı gibi rızâ, kalbin kazâ-i ilâhî acılığı ile sevinç duymasıdır.¹⁹⁶ Şairimiz Rindî de Hakk'tan gelen her şeyi memnuniyetle karşılamış ve bu düşüncelerini şöyle dillendirmiştir;

---

¹⁹¹ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 52.

¹⁹² Erzurumî, *Marifetnâme*, İstanbul 1300, s. 285.

¹⁹³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 117.

¹⁹⁴ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 242.

¹⁹⁵ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 277.

¹⁹⁶ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 52.

*Etmedim etmem de asla iştika çün bunca kim,
Çektiğim her bir bela dosttan bir ihsandır bana.¹⁹⁷*

*Çektiğim bunca cefa lütf-ı hûdadır bilirim,
Bu cefa, ehline bir başka safâdır bilirim.¹⁹⁸*

Bu şekilde şâir, hayatta karşılaşılan birtakım olumsuzluklardan, bela ve musibetlerden dolayı şikâyette bulunulmaması gerektiğini, bütün bu hayır ve şerlerin Hakk'tan geldiğinin bilincinde olarak bunlara rızâ gösterilmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Çünkü bazı sûfilere göre rızâ muhabbetin neticesidir.¹⁹⁹ Bundan dolayı seven, sevdiğinin yaptıklarından hoşlanır ve ondan razı olur. Seven sevdiğinden gelen acıyı duymaz, hatta maşukundan gelen her şey kendisine tatlı gelir. Seven, acı duyduğu halde, sevgisi nedeniyle bu acıya katlanıp boyun eğer. Hakk sevgisiyle dolu gönül, ilahî takdirlerin karşısında sarsılmaması gerektiğinin farkında olur.²⁰⁰ Şâirimiz Rindî de, hayır ve şer, iyi ve kötü, olumlu ve olumsuz gibi zıtlıkların, Allah'tan gelmesi hasebiyle aslında âlemde bir âhenk oluşturduğundan bahsederek, bütün bunları nazarında birleyebilen insanların gerçek manada kâmil insan olabileceklerini vurgular. Şairin bu doğrultuda kaleme aldığı şu beyitleriyle bu bölümü tamamlamış olalım;

*Rahatım gâm-ı gussa mihnetle tamam âhenk olur
Lütfu, kahrı bir bilen, bir kâmil insan isterim.²⁰¹*

1.4. Fakr ve Gına

Fakr, sözlükte yoksulluk ve ihtiyaç sahibi olma anlamına gelmektedir. Bunun tam zıddı ise gınadır. Zenginlik, tam/kâmil mülkiyet anlamında kullanılmaktadır.²⁰² Tasavvufî bir terim olarak ise fakr; kişinin zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabileceği imkânı bulunmaması veya kendisinin her an Allah'a muhtaç olduğunu bilmesi demektir.²⁰³ Yine fakr kavramı;

¹⁹⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 99.

¹⁹⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 36.

¹⁹⁹ Bkz. Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 243.

²⁰⁰ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 243.

²⁰¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 178.

²⁰² Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 437; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 204–205, 230; Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.131, 146–147.

²⁰³ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 204. Görüldüğü üzere bu tanımda fakr kavramının şekli ve mânevî olmak üzere iki boyutu olduğuna dikkat çekilmiştir. 468. dipnotta verdiğimiz tarifler dikkate alındığında sûfiler, fakr kavramının şekli fakirlikten ziyade manevi tarafına dikkat çekmişlerdir ancak literatürde zâhirî fakirliği tasavvuf yolunun başlangıcında gerekli bir makam sayan, mümkün olduğu kadar uzun süre, çoğu kere de hayatları boyunca bunu korumaya çalışan anlayışlar da söz konusudur. (Bkz. Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları*, s. 136.)

dünyadan, topyekûn mâsivadan hiçbir şeye gönülde yer vermeyerek, mâlik olunan şeyleri Hakk'ın rızâsına sunmak ve O'nun yolunda bezletmek²⁰⁴ şeklinde tarif edilerek bu kavramın ihtiva ettiği anlamla ilgili, sahip olunan imkânların, gönülde herhangi bir karşılığının bulunmaması gerektiği yönüne de dikkat çekilmiştir. Ayrıca tasavvuf literatüründeki fakr kavramı ile fakr deyince birçok kişinin ilk aklına gelen fakirlik kavramı arasında mahiyet bakımından birtakım farklılıklar söz konusudur.²⁰⁵ İlk sûfiler “yoksulluk” anlamına gelen fakr ile “Allah’a muhtaç olma” anlamına gelen fakrı birleştirerek bunu kendi meslekleri ve gayeleri haline getirmişlerdi. Onlara göre fakr (dervişlik) Allah’a giden yol, fakir de (derviş) bu yolun yolcusudur.²⁰⁶ Tövbe, verâ, zühd, fakr, sabır, tevekkül, rızâ şeklinde sıralanan tasavvufî makamların dördüncüsü olarak fakr kabul edilmiştir.²⁰⁷

Rindî de, şiirlerinde fakr kavramına yer vermiş, kendisinin sahip olduğu fakr duygusunu bir övünç kaynağı ve iftihar vesilesi saydığını şu ifadelerle vurgulamıştır:

Fakr ile farh eyleyip dünyayı sattık sağladık
*Âşık ü sâdıklarız ukbâyı sattık sağladık.*²⁰⁸

Görüldüğü üzere şâir, fakr duygusuyla birlikte dünya ve dünyaya dair herşeyin nazarında önemini yitirdiğinden bahisle fakrın başka bir boyutuna da dikkat çekmiş, gerçek âşıkların dünya ni'metlerine meyletmekten de öte ukbâya/ahiret âlemine dair istek ve arzulardan da arınacağına işaret etmiştir. Çünkü bazı sûfiler fakrın farklı boyutlarından bahsetmişlerdir.²⁰⁹ Örneğin, Kuşeyrî fakr makâmına ulaşanları muhtaç, fakir ve miskin olmak üzere üç kısma ayırır. Birincisi, ihtiyacından dolayı dünyaya razı olan muhtaçtır. İkincisi, dünyayı, fakrına engel olarak gören ve ahiret ile yetinen fakirdir. Böyle bir fakir, bu

---

²⁰⁴ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 182. Ayrıca aynı kaynak fakr kavramıyla ilgili sûfilerin yapmış oldukları tariflere de yer vermiştir. Biz de burada fakr ile ilgili bu tariflerin bir kısmını vermek istiyoruz. Ebû Abdullah Hafif (ö. 331/942): “Sûfî, kendisinde bir varlık görmeyen kimsedir. Fakir ise, kendini fakr içinde, sadece Allah’a yaklaşmak için yok ettiğini kabul edendir.” Ahmed Rifâî (ö. 578/1183): Mahlûkun baştan aşağı acz içinde (fakir) olduğunu, zühd ve takvanın, bir dağ başında inzivaya çekilip, kuru ekmek yemek, eski elbise giymek olmadığını; belki dünya lezzetlerinden tatmaya güzü yettiği halde, hiçbirine iltifat etmemek ve kalbin bu husustaki meylini mahvetmek olduğunu, gerçek fakirliğin zühd ve takva neticesi meydana geleceğini, maddi fakirliğin ise makbul bir şey olmadığını belirtmiştir. Abdullah Râzî (ö. 310/922) ise fakirin kim olduğuna ilişkin soruya, “*Hatırına Hak'tan başka bir şey gelmeyendir.*” Şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca fakr ve gına hakkında sûfilerin yapmış olduğu tanımlar için bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 46-48; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 358-366; Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 90-94.

²⁰⁵ Bu farklılıklar için bkz. Hasan Kâmil Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, Erkam Yay, İstanbul 2011, s. 39-44.

²⁰⁶ Uludağ, “Fakr”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, c. XII, s. 133.

²⁰⁷ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 46.

²⁰⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 157. Biz burada kullanılan “farh” kelimesinin yanlış transkript edildiğini, buradaki kastın tasavvuf literatüründe var olan, *övünç kaynağı* ve *iftihar vesilesi* gibi anlamlar ihtiva eden “farh” kavramı olduğunu düşünmekteyiz. Biz bu beyitlerle ilgili çıkarımlarımızı bu anlam doğrultusunda ifade edeceğiz.

²⁰⁹ Bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 47-48; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 362; Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 86.

anlayışından dolayı cennetlik olur. Üçüncüsü, Mevlâ'nın dışında hiçbir şeyle memnun olmayan miskindir. Bu kişi ne dünyaya iltifat eder ne de ahiretle meşgul olur. Mevlâ'nın dışında hiçbir şeyle yetinmez.²¹⁰ Yine bu bağlamda Rindî;

*Gözüm ne yarında ne kaldı düinde.
Ne saltanat, devlet, ne şöhrat onda,
Şimdi yurda demem daim geçsun du,
Ukbânın mihneti ne olur olsun.²¹¹*

diyerek içinde bulunduğu durumu izah etmiş, ne dünya ni'metlerini elde edemediğinden dolayı düne dair pişmanlık duyduğunu ne de bu bağlamda geleceğe yönelik arzu ve emeller beslediğini, her halde içinde bulunduğu duruma rızâ gösterdiğini dile getirmiş, dünyaya dair, şan, şöhrat, güç ve zenginliğin nazarında değersiz olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca Rindî'de, varlığın, âlemin ve kâinâtın gerçek sahibinin yani ganî olanın sadece Allah olduğu fikrini görmekteyiz. Bu doğrultuda Hucvirî fakr sıfatının halka, gına sıfatının ise Hakk'a ait olduğunu söyler. Ona göre halkın gınası/zenginliği mecâzîdir. Çünkü halkın zenginliği sebeplere (mal ve servet) muhtaçken, Hak sebeplerin sebebi olması hasebiyle zenginliği bizâtihi'dir.²¹² Rindî de, bütün varlıkların sahibinin Hakk olduğunu vurgulamak üzere şu dizeleri kaleme almıştır;

*Senin senliğindir bunca mevcûdât.
Hayat, memât, necât, vücûd mümkinât.
Halil, Kâbe, tersa, hem lav-ı gazat,
Yer, gök, âlem, eşya, insan senindir.*

*Gülşenler, viranlar, sultanlar kullar,
Dertsizler, dertililer, sağlar, mâlüller,
Hep sana müntehi yolcular, yollar,
Kâşâne senindir, mihmân senindir.²¹³*

Yine şâirimiz, para, mal ve mülkle sahip olunan zenginliğin gerçek zenginlik olmadığını vurgulayarak aşka sahip olmayı en büyük devlet ve varlık saymış bu düşüncelerini şu dizelerle ortaya koymuştur:

---

²¹⁰ Göztepe, *Tasavvufta Temel Kavramlar Haller ve Makamlar-Kuşeyri Örneği-*, s. 313.

²¹¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 79.

²¹² Bkz. Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 87.

²¹³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 89.

Devlet-i aşkının tâçdâriyim
Zenginim, parasız apartmansız
Tarik-i vuslatın bi kararıym
*Dertliyim edemem ahsız amansız.*²¹⁴

Netice olarak Rindî, fakr kavramını, sûrî fakirlikten ziyade, dünya ni'metlerine karşı kişinin gönlünde bir sevgi beslememesi, her an Allah karşısındaki aciziyetin, maddî/manevî fakirliğin farkında olunması gerektiği şeklinde tanımlamıştır. Çünkü ona göre, ganî olan, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan ve bütün mevcudiyetin sahibi olan Allah'tır. Ayrıca şâir yukarıda ifade edildiği şekliyle fakr duygusunun çok ehemmiyetli bir şey olduğunu ve böyle bir duyguya sahip olmanın bir iftihar vesilesi sayılması gerektiğini vurgulayarak, Peygamber (s.a.v)'in "*Fakr ile iftihar ederim.*"²¹⁵ şeklinde ifade ettiği hadîs-i şerifle mana itibariyle birebir örtüşen bir yaklaşım sergilemiştir.

1.5. Fütüvvet ve Melâmet

Fütüvvet ve melâmet Rindî'nin üzerinde hassasiyetle durduğu tasavvufî kavramlardır. Fütüvvet kelimesi, sözlükte genç, yiğit, civanmert, delikanlı ve cömert gibi anlamları ihtiva ederken, tasavvufî bir terim olarak ise fütüvvetin; dostların kusuruna bakmama, kişinin herkesle iyi geçinmesi ve herkesle barışık olması, sofrasında yemek yiyen mü'minle kâfir arasında bir ayırım gözetmemesi, insanlara eziyet etmekten kaçınarak bol bol ikramda bulunması²¹⁶ gibi anlamları üzerinde durularak fütüvvetin îsâr²¹⁷ ile olan irtibatına dikkat çekilmiştir. Melâmet kelimesi ise levn etme/yerme anlamına gelmektedir ve ıstılâhî olarak; kınayanın eleştirisinden korkmamak olarak tarif edilmiştir.²¹⁸ Bazı sûfiler Yüce Allah'ın, mü'minlerin sıfatlarından bahsettiği "*Onlar kınayanların kınamalarından*

²¹⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 145.

²¹⁵ Ebu'l-Fida İsmail b. Muhammed Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiye, Beyrut 1988 c. II, s. 87, Hadis No: 1835.

²¹⁶ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 428; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 220; Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 190.

²¹⁷ Kâşânî, îsâr kavramının üç boyutu olduğunu vurgulayarak, eserinde bu bağlamda şu açıklamalara yer vermiştir: 1. İsârü's-şerîa (Şeriatın İsârı); şeriatın insanları davet ettiği cömertlik. Kulun Allah ve peygamberini nefsinin arzusuna tercih etmesi, öyle ki, Allah'ın emrettiği veya yasakladığı hiçbir şeyde Allah'a isyankâr olmaz. 2. İsârü't-tarîka (Tarikat İsârı); kulun Hak'tan sadece Hakk'ın kendisi adına irade ettiği şeyleri dilemesi. Kul Hakk'ın kendisi için olan irâdesine uyduğu için kalbinde hiçbir şeyin talebine yer vermez. 3. İsârü'l-hakîka (Hakikat İsârı); İsârı Allah'a ait görmek. Çünkü O'nun dışında sahip yoktur. Kul bir şeyi kendisine tercih ettiğinde veya arzuladığı haramları ve istekleri bırakmakla Allah'ı nefesine tercih ettiğinde, kendisine izafe etmiş olduğu îsârın gerçek faili Allah'tır, çünkü başka birisinin bir mülkü yoktur ki, onu feda edebilsin.

²¹⁸ Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 239; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 424; Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s. 73.

korkmazlar. Bu Allah'ın bir lütfudur ki, onu dilediğine verir. Allah her şeyi kuşatandır, bilicidir."²¹⁹ Âyetini melâmet düşüncesinin temeli olarak kabul etmişlerdir.²²⁰ Örneğin bu ayeti zikreden Kuşeyrî, Peygamberimizin de peygamberlikle görevlendirildikten sonra halkın kınamasına maruz kaldığından bahseder. Ve Allah'ın kendisiyle bir alâka kuran herkesi bütün dünya halkına levmettireceği yorumunu yapar.²²¹ Ayrıca melâmet, tasavvufta önem atfedilen, şekil, sûret, tâc ve hırkaya değer vermeyen, âdet ve anânelere karşı çıkan ve bu konuda halktan gelecek tepkiye aldırmayan bir anlayıştır.²²² Melâmet ve fütüvvetle ilgili verdiğimiz tanım ve açıklamalar dikkatlice incelendiğinde fütüvvet ve melâmet kelimelerinin birbiriyle ilişkili iki kavram olduğu ortaya çıkmaktadır.²²³

Rindî de, şiirlerinde kendisinin melâmet düşüncesini benimsediğini vurgulamış ve bu doğrultuda;

*Ehl-i melâmet,
Oldum nihayet.
Etmem şikâyet,
Aşkın yolunda.*²²⁴

dizelerine yer veren şâir, bu görüşünü açıkça ifade etmiştir. Yine Rindî, melâmet düşüncesinin vehbiyet yönüne dikkat çekmiş, kendisinin sahip olduğu melâmet düşüncesini Allah'tan nasiple elde ettiğini şu ifadelerle beyan etmiştir;

*Nasîb aldım eleste câm-ı mürşîd-i melâmetten,
Perişan olduğumca pâye-i cemiyetim artar.*²²⁵

Yine bu doğrultuda Rindî, melâmî meşrep bir sûfî olan Mîr Hamza Nigârî'yi zikretmiş ve onun;

*Ey Mir Nigârî ol bir bâde-i melâmâtı
Ben istemezsem billah sultan-ı kader ister.*²²⁶

²¹⁹ Mâide, 5/54.

²²⁰ Bkz. Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 312; Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 121; Azamat, "Melâmet", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2004, c. XXIX, s. 24.

²²¹ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 312.

²²² Bu konuda geniş bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik; İslam Toplularında Sûfî gelenekler ve Derviş Tipleri*, Dergâh yay. İstanbul 2010, 2. Bsk. S. 160-169.

²²³ Fütüvvet-Melâmet ilişkisi konusunda detaylı bilgi için bkz; Ali Bolat, *Bir Tasavvuf Okulu Olarak Melâmîlik*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003, s.256–299; Mustafa Kara, "Fütüvvet-Melâmet Münasebeti", *Türk Kültürü ve Ahilik*, İstanbul 1986, s.187–195; Süleyman Uludağ, "Fütüvvet", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1996, c. XIII, s. 260; Ahmet Yaşar Ocak, "Fütüvvet", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1996, c. XIII, s. 261.

²²⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s.142.

²²⁵ Rindî, *Ülke Gazetesi*, 16 Ağustos 1957.

²²⁶ Fatih Çınar, *Hamza Nigârî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Düşüncesi*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi. CÜSBE, Sivas 2009, s. 53.

beyitlerine tahmis yazmıştır.²²⁷ Bu şekilde kendisinin melâmet düşüncesine sahip olduğunu ortaya koyan şâir, melâmet düşüncesine sahip olan kişilerin nam, şân ve itibardan geçmeleri gerektiğini kendi üzerinden şu şekilde ortaya koymuştur;

*Geçip nâm u şânı itibarımdan melâmetle
Nişân-ı aşk-ı fahrım Rindî'ye dâğ-ı derûn kaldı.*²²⁸

Ayrıca şâir, melâmet anlayışında önemli bir yeri hâiz olan, insanların bizim hakkımızda ne düşündüğü konusuna değer vermeme ya da başka bir ifadeyle, Hak indinde “sıddık” olabilmek için halk nezdinde “zındık” olmayı göze alma şeklinde özetlenen görüşle²²⁹ paralel bir yaklaşım sergilemiştir. Çünkü melâmet düşüncesine sahip olan sûfilere göre, Hak ile kişi arasında en büyük ve kalın perde halktır. Çünkü onlar, gerçekleştirilen amel ve davranışlarda Hakk’ın ne dediğinden ziyade halkın bu konuda ne düşündüğüne önem verenlerin, ihlâs ve samimiyetten uzaklaşıp riyâ ve gösterişe kapılacağı endişesi taşımaktadırlar.²³⁰ Rindî de şiirlerinde bu hassasiyetini dile getirmiş, halk nezdinde îtibâr, şân ve şöhretinin azalmasıyla birlikte manevi anlamda kazançlar elde ettiğini “Artar” başlıklı şiirinde şu şekilde kaleme almıştır:

*Şükürler ki bu halk içre demadem zilletim artar.
Turâb oldukça dilde zevk-i rif’atim artar.*

*Tegâfûl eyledikçe her zaman makbûl-i nâs oldum.
Teveccüh ettiğimce Hakk’a, halka minnetim artar.*

*Nasîb aldım eleste câm-ı mürşîd-i melâmetten,
Perişan olduğumca pâye-i cemiyetim artar.*

*Bakıp da halime tân eyledikçe halk-ı sûret bir,
Gören gözlerce elbet rütbe-i kudsiyetim artar.*

*Olur, her lahzâ sînem çâk-i çâk sanki melâmetten,
Sinemde arttığıınca zahm-ı hûnum, zînetim artar.*

²²⁷ Bkz. Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 98.

²²⁸ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 21 Mart 1959.

²²⁹ Bu ifadeler için bkz. Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s. 162; Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s.73.

²³⁰ Bkz. Hucvîrî, *Hakîkât Bilgisi*, s.121-122.

*Yıkıldıkça, virân oldukça kasr-ı dîl billah,
Hazâinle dolar her genc-u izz-u devletim artar.*

*Tekebbür eyledikçe vârını vârim sanan gâfil,
Coşar derya-ı gönlüm neş'e-yi mahviyetim artar.*

*Eğer yârân, eğer ağyâr verirse şahsıma pâye,
Bu kez gaddım, hemân bâri kuyûd-i illetim artar.²³¹*

Burada Rindî sahip olduğu melâmet düşüncesine uygun olarak; halkın, kendisini zillet, perişan ve olumsuz birtakım davranışlar içerisinde gördüklerinden, kendisini bu meyanda kınadıklarından dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirerek, bu sayede Hak indinde derecesi, makâmı, ziyneti ve îtibârının arttığını ifade etmiştir. Ayrıca şâir sahip olduğu bütün bu düşüncelerden dolayı insanlar ona bir pâye verirlerse bundan dolayı da rahatsızlık duyacağını dile getirmiştir. Çünkü melâmî düşüncede meth ve senayı çirkin görmedikçe ve Allah için kendilerini levmetme (kınama) anlayışına ermedikçe insanlar ahiret şerefine eremezler.²³² Ayrıca şairimiz Rindî;

*Dolaş leblerde ey dil, teşnegâhın peymâne sansınlar
Tutuşan her şem'a-yı dîdâra yan, pervâne sansınlar.*

*Geçirme ânını aşksız, civansız, neş'esiz, meysiz
Mutâf-ı ârifan ol, sûretâ puthane sansınlar.*

*Derûn-ı beytini her lahzâ et aşk ile bünyâd
Görenler süfliyatın ko ki bir virâne sansınlar.²³³*

diyerek, melâmî meşrebinden dolayıdır ki gerek kendisi gerekse melâmet yolunda dereceler kat etmek isteyen sâliklerin halk arasında görünüş itibariyle yalın, sade ve sıradan görünmeleri, bütün güzellikleri ve tasavvufî tecrübelerini iç dünyalarında yaşamaları ve halkın kendileri hakkında ne düşündüklerine aldırmandan doğru bildikleri yolda ilerlemeleri gerektiğinin önemine işaret etmiştir. Ayrıca şâirimiz, melamet anlayışında var olan tasavvufta

²³¹ Rindî, *Ülke Gazetesi*, 16 Ağustos 1957.

²³² Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 144.

²³³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 155.

şekli unsurlar olarak ifade edilen tâc, hırka, tekke, tesbih, seccade vb.²³⁴ gibi şekli unsurlara eleştirel bir yaklaşım sergilemiş ve bu doğrultuda şu ifadeleri kullanmıştır:²³⁵

Bizlere ne lâzım tesbih, seccâde.

*Düşmez elimizden her zaman bâde.*²³⁶

Mukaddersen eğer varsa hünerin,

Kayd-ı cihân etme, düşünme derin.

Başında tâç ancak kendi eserin,

*Baştan düşen tâç, tâç değildir.*²³⁷

Zâit tâç hırka,

*Aşkın yolunda.*²³⁸

Görüldüğü üzere şâir, tasavvuftaki şekli unsurlara yönelik olumsuz bir tutum sergilemiş, bu tip zâhirî araçların temsil ettiği mânâyı gönülde ve zihinde taşınması gerektiğine işaret etmiştir. Bu şekilde Rindî, Yunus Emre (ö. 721/1321)'nin;

Dervîşlik didükleri hırka ile tâc değil

*Gönlin dervîş eyleyen hırkaya muhtâc değil.*²³⁹

dizeleriyle ortaya koyduğu düşünce sistemine paralel bir yaklaşım sergilemiştir.

Netice olarak Rindî şiirlerinde, melamet yolunda karşılaşılan sıkıntıların aşkla aşılabileceğine dikkat çekmiş, melamet düşüncesini Allah'ın bir lütfu olarak değerlendirmiştir. Şâirin melâmet anlayışının temel dinamiklerine bakıldığında levh/kınama, kınanma, halkın genel kabullerine aykırı hareket etme ve kendini halk arasında gizleme gibi kıstasların öne çıktığını görmekteyiz. Bu bağlamda Rindî'nin melâmet düşüncesinin, Hucvîrî

---

²³⁴ Tarikatlardaki şekli unsurlar için bkz. Osman Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, Ataç yay. İstanbul 2011, s. 146-152.

²³⁵ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, s.152-156. Burada Uludağ, melâmet düşüncesinin şekli unsurlara bakışına değinmiş bu doğrultuda Ebu Hafs Nişabûrî'nin şu ifadelerini nakletmiştir: "Hırka giymek veya dâvâda bulunmak tasavvuf değildir. Bir mürîdin semâi sevdiğini görürsen bil ki onda tembelliğin kalıntısı var. Sema ve hırka gibi hususlardan uzak durmak melâmet ehlinin özelliğidir."

²³⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 9. "Bâde" kelimesi farsça şarap mânâsına geldiği gibi kadeh anlamına da gelmektedir. Divan edebiyatımızda bu kelime daima içki, şarap, sarhoşluk veren içecek anlamında kullanılmıştır. Tasavvufî sembolizmde ise bâde, aşk, zevk ilâhî sevgi mânâları ifade etmiştir. (Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 76; Ayrıca şarap, bade, meyhane ve sarhoşluk gibi kavramların tasavvufî mânâda kullanıldığı ifadeler için bkz. Şebüsterî, *Gülşeni Raz*, s. 68-75.)

²³⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 67.

²³⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 144.

²³⁹ Yunus Emre, *Yunus Emre Dîvânı*, haz. Mustafa Tatçı, Akçağ yay. 2. Bask. Ankara 1998, s. 175.

(ö. 465/1072)'nin, “*kasd şeklindeki melâmet*”²⁴⁰ anlayışı şeklinde tanımladığı görüşle birebir örtüştüğünü müşahede etmekteyiz. Buradan hareketle Rindî'nin, melâmî anlayışa sahip, tasavvufî düşüncesini bu doğrultuda oluşturan melâmî meşrep bir sûfî olduğunu söyleyebiliriz.

1.6. Sabır ve Şükür

Arapça olan “*sabr*” kelimesi sözlükte birini bir şeyden alıkoyma, katlanmak, hapsedmek, tutmak, dayanma ve dayanıklılık, anlamına gelen bir kelimedir.²⁴¹ Ahlâkî bir kavram olarak sabır, başa gelen musibetlerden dolayı Allah'tan başka kimseye şikâyetçi olmamak, yakınmamak gibi anlamlar ihtiva etmektedir.²⁴² Ancak sûfîler sabrın değişik derecelerine dikkat çekmiş, musibetler karşısında gösterilen metanetin cennet umuduyla ya da cehennem korkusuyla değil sırf Allah için gösterilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.²⁴³ Yapılan iyiliği övme anlamına gelen şükür ise, elimizde bulunan ni'metin kıymetini bilme, nankörlük etmeme, ni'mete karşılık olarak gerekeni dil, beden ve kalp ile yerine getirme ameliyesi olarak tanımlanmıştır.²⁴⁴

Rindî de, şükürsüzlüğün, sahip olunan ni'metlere karşı nankörlük olduğunu aynı zamanda bu durumun verilen ni'metlerin üzerini kapatmak, bu ni'metleri önemsememek anlamlarına geleceğini şu şekilde ifadelendirmiştir:

Nasıl şükretmeyip küfrân-ı ni'met eyleyim

*Vurundum tâc-ı sevdâsın başımda devletim vardır.*²⁴⁵

---

²⁴⁰ Hucvirî eserinde, melâmet anlayışının üç farklı şekilde anlaşıldığından bahsederek bu konuda şu sınıflandırmayı yapmıştır: **1. İstikâmet Üzere Olma Mânasındaki Melâmet**; bir kimse, ameli iyi bir şekilde ifa eder, dînî hükümlere riâyetkâr olur, muamelelerinde dürüstlükten ayrılmaz. Fakat böyle olduğu için halk onu kınar, halkın onun hakkındaki tutumu budur ama o bunlardan hiçbirine aldırılmaz, yoluna devam eder. **2. Kasd Şeklindeki Melâmet**; bir kimse halk arasında büyük bir makam ve itibar kazanmış olur. Halk arasında parmakla gösterilen bir şahsiyet haline gelir. Bu durumda kalbi makama ve itibara meyleder, tabiatı halk ile alâka kurmaya heves eder. Fakat o kalbinin halkın itibar etmesi arzusundan tahliye ederek Hakk ile meşgul olur. Bunun için melâmet yoluna girmeye kendini zorlar, şeriatçe zararlı ve sakıncalı bulunmayan bazı davranışlara teşebbüs etmek sûretiyle halkın kendisinden nefret etmesine sebep olacak kadar işleri ileri götürür. Halka karşı takındığı tavır bu olur. Bu sûretle artık halk onunla ilgilenmez hale gelir. **3. Terk Sûretiyle Melâmet**; küfür ve delâlet, şeriatî terk etmeyi ve ona uymayı söyleyecek kadar tabii bir şekilde bir şahsı hâkimiyeti altına alır. Ve bu şahıs yaptığı şeyin melâmet olduğunu söyler. Melâmetle onun tuttuğu yol bu olur. (*Keşfu'l - Mahcûb*, s. 123.); Ayrıca bu üç tanımla hakkında geniş bilgi için bkz. Mehmed Hakan Alşan, *Anadolu Erenleri Melâmet Hırkası*, Kurtuba Kitap, İstanbul 2012, s. 61-66.

²⁴¹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 529; Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 567

²⁴² Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 567.

²⁴³ Bkz. Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 152.

²⁴⁴ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 615. Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 623.

²⁴⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 123.

Şâir, şükürün sadece sahip olunan ni'metlere değil, başa gelen her türlü bela ve musîbetlere de yapılması gerektiğini şu dizelerle ortaya koymuştur:

*Ünsiyet etsek de herbir ferd ile
Hemsohbet olmayız her nâmerd ile
Perverde olmuşuz gamla dert ile
Belâya aşk ile şükrânımız var.²⁴⁶*

diyen şair bu şekilde şükür ile sabır arasındaki irtibata dikkat çekmiştir. Rindî, kişinin içinde bulunduğu her duruma şükretmesi, karşılaşılan her bela ve musibetlerden dolayı şikâyet edilmemesi gerektiğini şu dizelerle ortaya koyar:

*Etmedim etmem de asla iştikâ çün bunca kim,
Çektiğim herbir bela dosttan bir ihsandır bana.²⁴⁷*

*Sözlerim samîmi, Mevlâ şahittir.
Ârife fazla söz, târif zâittir.
Mükâfât, mücâzât şey-i vahittir,
Rahatım istersen bela da gönder.²⁴⁸*

Görüldüğü gibi şâir, başına gelen hiçbir bela ve musibetten dolayı şikâyet etmediğini, aksine bütün bu olumlu ya da olumsuz hallerin dosttan/Hak'tan gelmesi hasebiyle bir lütuf ve ihsan olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir. Çünkü bazı sûfiler sabrın farklı derecelerinden bahsetmişlerdir.²⁴⁹ Örneğin Serrâc sabredenleri mütesabbır, sâbir ve sabbâr olmak üzere üç kısma ayırır. O, mütesabbır; Allah için sabreden ancak bazen sabrından aciz kalan, sâbiri; Allah hakkında ve Allah için sabreden olarak tarif eder ve sâbirde sabırsızlık huyunun asla yerleşmeyeceğini vurgular. Ancak bu kişilerde de birtakım şikâyetlerin olabileceğine de dikkat çeker. Sabbârı ise; Allah'a ait konularda, Allah için ve Allah ile sabredenler olarak niteleyen Serrac, bu kişilerin üzerine bela yağsa yine sabırlarından acz göstermeyeceklerini, zâhirinde ve bâtınında herhangi bir değişiklik meydana gelmeyeceğinden bahseder.²⁵⁰ Şâirimiz Rindî de sabrın bir ileri boyutuna temas ederek bela, musîbet ve dertleri safa ve deva olarak değerlendirmiştir. O bu doğrultuda;

Çektiğim bunca ceza lütf-ı Hûda'dır bilirim

²⁴⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 11.

²⁴⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 99.

²⁴⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 29.

²⁴⁹ Bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 48-49; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 271; Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 152.

²⁵⁰ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 49.

*Bu cefa, ehline bir başka safâdır bilirim.*²⁵¹

*Derdinde buldu, zevk-i hakîkati ehl-i dert
O dert içinde çünkü girince bin deva var.*²⁵²

diyerek, dert ve sıkıntılarının manevi anlamda erdiriciliğine dikkat çekmiştir. Çünkü tasavvuf literatüründe derdin bizâtihi kendisi bir deva olarak görülmüştür. Bu çerçevede Niyâzî Mısrî (ö. 1105/1694) şöyle seslenmektedir;

*Dermân arardım derdime, derdim bana derman imiş,
Bürhân sorardım aslıma, aslım bana bürhân imiş.*²⁵³

Rindî'ye göre de sabrın kendisi bir devadır. O bu durumu şöyle ifade eder:

*Buyurmuş Cenâb-ı Şems-i Sivâsî
Aşk-ı münkir, âsî Hakk'a da âsî
O sabır denilen devâ-yı hâssı
Eyyûb'a gönderme, Ferhad'a gönder.*²⁵⁴

Burada şâir, kendisinin aşk meşrep olmasından dolayıdır ki büyük dedesi Şemseddîn Sivâsî (ö.1006/1597)'nin, aşkı, sevgiyi inkâr edenin Hakk'a âsi olacağını vurgulayan dizelerine atıf yapmıştır.²⁵⁵ Çünkü aşk yolunu tutan sûfiler, bütün bu mükevvenâtın ortaya çıkışını Allah'ın varlığa, eşyaya, kendisini bilen, tanıyan ve sevebilecek olan insana duyduğu sevgiye bağlamışlardır.²⁵⁶ Bundan dolayı Rindî burada tarihte aşkın temsilcisi olan Ferhad ile sabrın temsilcisi olarak görülen Eyyûb (as)'a²⁵⁷ atıfta bulunarak, sabra Ferhad'ın daha çok ihtiyacı olduğunu ifade etmiş böylece aşk acısının bedensel ıstıraplardan daha fazla acı verdiğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda Yahya b. Muâz (ö. 258/872) âşıkların sabrının

²⁵¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 36.

²⁵² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 128.

²⁵³ Niyâzî Mısrî, *Niyâzî Mısrî*, s. 213.

²⁵⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 29.

²⁵⁵ Şemseddin es-Sivâsî'nin bu doğrultudaki beyitleri için bkz. Şemseddin Sivâsî, *Dîvân*, haz. Recep Toparlı, Gurbet Yay., Sivas 1984, s. 146.

²⁵⁶ Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s.146. Ayrıca yazar bu kaynakta varlığın ortaya çıkışının muhabbet olduğuna ilişkin şu bilgilere yer vermiştir: Mutasavvıflarca meşhur olan “*Ben gizli bir hazîne idim. Bilinmeyi istedim, mahlûkâtı yarattım.*” şeklindeki “kenz-i mahfî” hadisinin (Keşfü'l-hafâ, II, 132, 2016) delâletine göre, muhabbetin başlangıçta Hakk'tan zuhur etmiş ve bütün âlemin icâdına sebep olmuştur. Nitekim “Allah onları, onlar da Allah'ı severler.”(el-Mâide, 5/54) âyetinde de muhabbetin önce Hakk'tan zuhûr ettiği te'yîd edilmektedir. Ayrıca seyr-u sülûk makamlarının en yükseği olan “murâkabe-i muhabbet”te sâlik bu âyetin mânasını düşünerek muhabbet-i ilâhiyyeye ermeye çalışır. Mutasavvıflara göre, âlemler içerisinde aşka yabancı bir zerre bile yoktur. Âlemdeki “incizâb”(çekim) kânûnu da bir muhabbet ve sevgi eseridir. Fakat her yaratığın aşkı kendi isti'dât ve kabiliyetine göredir.

²⁵⁷ Eyyûb (as) hakkında bkz. İsmail Yiğit, *Peygamberler Tarihi*, Kayıhan yay. İstanbul 2007, s. 358-363.

zahitlerin sabrından daha üstün olduğuna dikkat çekerek âşıkların sabrına hayret ettiğini ifade etmiştir.²⁵⁸

Netice olarak Rindî şiirlerinde, şükür ve sabır kavramlarını kullanmış bu kavramlara ilişkin düşüncelerini ortaya koymuştur. Ona göre sabır ve şükür birbiriyle ilişkili iki kavramdır. Şâir şükürün, verilen ni'metlere teşekkür etmekten daha çok Hak'tan gelen hayır ve şer, lütuf ve bela gibi şeylerin O'ndan gelmesinden dolayı menûniyetle karşılanması gerektiği yönüne işaret etmiş, bu bağlamda Rindî, tasavvuf literatüründe meşhur olan;

*Hoştur bana senden gelen
Ya gonca gül yahut diken
Yâ hil'at u yahut kefen
Lütfun da hoş, kahrın da hoş.*²⁵⁹

ifadeleriyle örtüşen bir anlatım benimsemiştir.

1.7. İbâdet

İnsanlar yaşadıkları her devirde, kendi güçlerinin üstünde ve bütün varlık âlemine hâkim üstün bir gücün, ezeli ve ebedî bir yaratıcının varlığına îman ve bu güce ibadet etme ihtiyacını daima açığa vurmuşlar ve bu bağlamda birtakım ritüeller oluşturmuşlardır.²⁶⁰ Bütün dinlerde var olan bu ritüellerin İslam dinindeki karşılığına ibadet denilmiştir.²⁶¹ Kelime anlamı itibarıyla “ibâdet” kelimesi, boyun eğmek, itaat etmek, kulluk etmek, tevâzu göstermek gibi anlamlar ihtiva ederken,²⁶² din ıstılahında, mükellef insanın nefsinin arzusu hilâfına Rabb'ına tâzim için yaptığı fiil ve niyete bağlı olarak yapılmasında sevap olan ve Allah'a yakınlık (kurbet) ifade eden şuurlu itaat anlamına gelmektedir.²⁶³ Sûfiler, Allah'a itaat anlamına gelen ibâdet konusu üzerinde durmuş gerek ibadetlerin şekli unsurları gerekse ihtiva ettiği mânevî derinliği konusunda birtakım izâhatlar ortaya koymuşlardır.²⁶⁴ İbadetlerin daha

²⁵⁸ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 267.

²⁵⁹ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 181.

²⁶⁰ Benzer yorumlar için bkz. İmam-ı Gazali, *Amellerde İlâhî Terazi*, ter. Süleyman Dünya, Aydın yay. İstanbul 1971, s.49

²⁶¹ İbadet çeşitli dinlerde ve dillerde farklı kavramlarla ifade edilmiş, değişik biçimlerde anlaşılıp uygulanmıştır. İbadet kelimesi Hinduizm'de “puja”, Çin dinlerinde “Li Chi”, Şintoizm'de “matsuru” kelimeleriyle karşılanmıştır. Bkz. Mustafa Sinanoğlu, “İbâdet”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, c. XIX, s. 233.

²⁶² Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 293; Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 285.

²⁶³ Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 285

²⁶⁴ Sûfiler, ibadetlerin şekli unsurlarına birtakım batını mânâlar yüklemişlerdir. Bu bağlamda bir Bektâşî şâirinin namazla ilgili şu sözleri dikkat çekicidir:

Ayağa kalktığında *Elif* olur
Eğildiğinde bir *dal* çıkar

çok bâtinî özellikleri, ruhu ve özü üzerinde duran sûfiler bundan başka ihlâs, huşû, Allah sevgisi ve korkusu gibi gönül hallerini; sabır, şükür, tevazu, cömertlik, af, merhamet gibi ahlâk esaslarını; kısaca kalp temizliğine, ruhun olgunlaşmasına vesile olan ve sonuçta insanı Allah'a yaklaştıran her türlü iyi halleri ve davranışları ibadet sayarlar.²⁶⁵

Rindî de şiirlerinde, ibadet anlayışını ortaya koyacak ifadeler yer vermiş, özellikle ibadetlerin gösterişten uzak ve ihlâs duygusuyla yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, nasihat şeklinde kaleme aldığı bir şiirinde şu dizelere yer vermiştir:

Olma ehl-i talep, esir-i emel
Kuyûdât zevkine vermesin halel
Ne işe yarar hiç hulûssuz amel
*Hulûssuz amelle yıpranma oğlum.*²⁶⁶

Şâir yine bu bağlamda,

Orucu açlıkla tutmam
Kendi kendimi avutmam
Öyle numaralar yutmam
*Ferdaneyim ferdaneyim.*²⁶⁷

diyerek, ibadetleri yerine getirirken her türlü tâli duygudan arınıp, bu ibadetlerin sırf Allah'ın rızâsını kazanmak için yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Burada şâir, Kur'an-ı kerimde; “*Vay o namaz kılanların haline ki onlar namazlarından gâfildirler, gösteriş yaparlar.*”²⁶⁸ şeklinde ifade edilen mâna ile örtüşen ifadeler kullanmıştır. Aynı zamanda Rindî, oruç ibadetinden hareketle ibadetlerin sadece şekli unsurlarını yerine getirmekle yetinilmemesi gerektiğini, bu ibadetlerin bize kazandırması gereken hasletler olduğuna dikkat çekmiş aksi takdirde bu ibadetlerin maksadının hâsıl olmayacağını vurgulamıştır. Çünkü bazı sûfilere göre oruç, sadece karnı ve mideyi yemekten ve içmekten korumaktan ibaret değil aynı zamanda; gözü haramdan ve şehvete bakmaktan, kulağı gıybetten ve abes şeyleri dinlemekten, dili boş laflardan ve bedeni ise şeriata aykırı davranmaktan alı koymaktır.²⁶⁹

Secde ettiğinde bir *mim* şekillenir

Yani sana insanı, Âdemi kavramanı söylüyorum.

On yedinci yüzyılda yaşamış Bedil ise yine Namazla ilgili;

Gençlik dik duruştur; yaşlılık rükû; yok oluş da, secdedir.

Mevcutken ve namevcutken yapılan her şey namazdan başka bir şey değildir. Bu ifadeler için bkz. Schimmel, *İslâm'ın Mistik Boyutları*, s. 164-200.

²⁶⁵ Uludağ, “İbâdet”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, c. XIX, s. 247.

²⁶⁶ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 29 Nisan 1959; *Ülke Gazetesi*, 24 Ağustos 1957.

²⁶⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 105.

²⁶⁸ el-Mâûn, 107/4-6.

²⁶⁹ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 383.

Bize göre Rindî aşk meşrep bir şâir olmasından dolayıdır ki, ibadet ve aşk arasında bir tercih söz konusu olduğunda aşktan yana tavır koyacağını ve ancak aşk şarabıyla maşuktan ayrılığa katlanabileceğini şu şekilde ifade etmiştir:

*Bizlere ne lazım tesbih seccade
Düşmez elimizden her zaman bâde
Tefevvük etmişiz sabr-u belada
Eyyûb peygambere meydanımız var.*

devamla Rindî,

*Verdim sâkiye câmı, ehline ibâdâtı
Zevk-i şuhud-u Hakk'ta yitirdim hayâlâtı
Meydân-ı melâmette gez Rindî harâbâtı.²⁷⁰*

dizelerine yer vererek, gerek kişiyi ilâhî aşka götüren kadehin, gerekse ibadetlerin araçsal yönüne dikkat çekmiştir. Ona göre asıl maksat Hakk'a ulaşmak, Hakk'ın güzelliklerini temâşâ etmektir. Bize göre şâir burada, Hakkın güzelliklerini müşahede eden kişinin manevi bir sarhoşluk içerisinde olacağını kabul etmiş, sûfinin içerisinde bulunduğu bu vecd ve istiğrak halinde ibadetlerini aksatabileceğine işaret etmiştir.²⁷¹ Çünkü vecd hali içerisinde bulunan sûfi tasavvuf kültüründe “hayzu’r-ricâl” olarak değerlendirilmiş ve bu haliyle Allah’ın karşısına çıkmasının, yani namaz kılmasının uygun olmayacağı ifade edilmiştir.²⁷² Ayrıca şairin bu dizelerinde ibadet konusunda melâmî bir anlayışı benimsediği de görülmektedir. Çünkü bu

---

²⁷⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 98.

²⁷¹ Sûflerin vecd hali yaşarken ibadetleri nasıl yerine getirip getiremeyeceği hususunda Schimmel önemli tespitler yapmış, namaz ibadeti bağlamında bu konuyu şu şekilde ele almıştır: “Namazı tam vaktinde kılma konusundaki isteklerine karşın, bazı sûfler öyle bir dalınc ve istiğrak haline ulaşıyorlardı ki namaz onlara tasavvufi hallerinin bölünmesi gibi geliyordu. Hucvirî, namaz konusundaki tutumlarına göre çeşitli mutasavvıf tiplerini tanımlar: Kimine göre namaz huzurun kimine göre de gaybetin, yani kendini kaybetmenin aracıdır. Kimileri Allah’la olan bağlantısını koparmamak için günde yüzlerce rekât namaz kılarken, kimileri de namaz sırasında yapamayacaklarından başka birisinden kaç rekât kıldıklarını saymalarını istiyordu: çünkü vecd içindeyken, bir saat binlerce yılmış gibi yaşanabiliyor, bu yüzden doğru zamanlamayı kaçırabiliyorlardı... Namazda tasavvufî bir birlik deneyimi yaşayan sûfler, farz ve sünnet olarak rekâtlara fazladan rekâtlar ekleyerek namazı uzatıyorlardı; diğer yandan istiğrak ve müşahedeleri namazla az çok kesintiye uğrayan sûfler ise farzları kılıyor gerisini kılmıyorlardı. Bir sûfi günlerce hatta haftalarca kendinden geçtiğinde, namazdan muaf oluyordu. Ezan okunmaya başladığında Allhuekber, “Allah uludur” sözünün daha ‘Allah’ını duyar duymaz vecd haline geçen mutasavvıflar vardı. Hallaç’tan başlayarak mutasavvıf şâirler, sabahın ve akşamın farkına varmadıkları, dolayısıyla namaz vakitlerini kaçırdıkları cezbe ve tam mahabbet halinden söz etmişlerdir.”(Annemarie Schimmel, *İslam’ın Mistik Boyutları*, s.166-168)

²⁷² “Hayzu’r-ricâl” kavramı için bkz. Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 260.

anlayış içerisinde ihlas olmayan, gösteriş için yapılan ibadetleri şirk olarak değerlendirmiş, bütün ibadet ve manevi güzelliklerin iç âlemde yaşanması gerektiğini kabul etmiştir.²⁷³

Ayrıca Rindî, ibadetlerin kişiler üzerinde benlik, ucb, riyâ gibi duygular uyandırmaması gerektiğini vurgulamış, aksi takdirde bu kişilerin şeytanın düştüğü duruma düşeceklerine işaret etmiştir. Rindî, kendinden hareketle bu durumu şu şekilde ifadelendirmiştir:

Ediyorum diye Hakk'a ibadet

*Benlikte iblise ettim rekâbet*²⁷⁴

Yine şâirimiz;

Kılmak istediğin mukaddes namaz

Abdestsiz, hulûssuz asla kılınmaz

Abdest hakîkatte su ile olmaz

*Tahir olmak için derviş olmalı.*²⁷⁵

diye seslenerek, ibadetlerin bâtinî tarafı olduğuna ve ihlâsla yapılması gerektiğine işaret etmiştir. Bize göre şâir bu dizelerde, ibadetleri yerine getirirken zâhirî mânâda şeriatın emirlerine uyulması gerektiğine atıf yapmış, ancak orada kalınmayıp bu ibadetlerin hakîkatine ulaşılması gerektiğini söylemiştir. Bu doğrultuda abdesti örnek veren Rindî, özden yoksun yapılan bu ibadetin kişiyi temiz kılmayacağını ya da sadece maddi kirlere temizleyeceğini, manevi anlamdaki gerçek temizliğin ise sudan başka araçlar gerektirdiğini vurgulamış ve bu araçların da tasavvufî araçlar olduğunu kabul etmiştir. Bu doğrultuda Hucvirî, taharet ve temizlik meselesini ele alarak biri beden ve zâhir, öbürü ruh ve bâtin olmak üzere iki tür temizlikten bahseder. Ve ona göre bedendeki temizlik olmadan namaz sahih olmadığı gibi kalpteki taharet olmadan da mârifet sahih olmaz.²⁷⁶

Sonuç olarak şâirimiz, ibadetlerin riyâ/gösteriş ve birtakım tâli duygulardan arındırılıp tam bir teslimiyet ve ihlâs duygusu içerisinde yapılması gerektiği konusu üzerinde durmuş, aksi takdirde bu ibadetlerden maksadın hâsıl olmayacağına dikkat çekmiştir. Çünkü ona göre sâlikin asıl maksadı, Hakk'a ulaşmak, Hakk'ın hüsnünü/güzelliklerini temaşa etmek

---

²⁷³ Ebû Abdîrahmân es-Sülemî (ö. 412/1021), Melâmetiyye'nin 45 usulünden bahsetmiş ve ilk sıraya "Zahirin ibadetlerle süslenmesi şirk, bâtinin haller ile süslenmesi ise irtidattır" maddesini koymuştur. Melâmetiyye'nin 45 usulü ve açıklaması için bkz. Bolat, *Bir Tasavvuf Okulu Olarak Melâmîlik*, s. 177-221.

²⁷⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 64.

²⁷⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 51.

²⁷⁶ Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 354. Sufiler ibadetlerin bâtinî tarafı olduğuna ve hakîkatine ermek gerektiği konusu üzerinde durmuşlar ancak şeriatın emrettiği şekli unsurlarını ihmal etmeyerek bu kuralları titizlikle yerine getirmişlerdir. Baz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 153-181; Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 353-392.

olmalıdır. Bu doğrultuda sâlik bizatihi ibadetlerin kendisini amaç edinmemeli, bunları Hakk’a götüren, Hakk’ın kurbiyetine sebep olan kutsal araçlar olarak değerlendirmeli ve bu doğrultuda kendisine gelebilecek eleştirilere aldırmandan manevi yolculuğuna devam etmelidir.

1.8. Rızâ

Arapça bir kelime olan “rızâ”, kelime anlamı itibariyle, razı ve memnun olma, hoşnutluk, doğru duruş gibi anlamlara gelirken²⁷⁷, tasavvuf literatüründe kalbin hükmü akışı altında sükûnet halinde bulunması şeklinde tarif edilmiştir.²⁷⁸ Sûfiler, “*Allah onlardan razı olmuştur ve onlar da O’ndan razı olmuşlardır.*”²⁷⁹ şeklinde ifade edilen âyet-i kerimeden hareketle biri; Allah’ın kulundan razı olması diğeri de kulun Allah’tan razı olması şeklinde anlaşılan rızânın iki nevîne işaret etmişlerdir.²⁸⁰ Bu bağlamda Hucvirî, “*Ulu ve Yüce Allah’ın rızâsının hakîkati, kulu için sevap, nîmet, kerâmet, ikram irade etmesidir. Kulun rızâsının hakîkati ise Allah’ın emirlerini yerine getirmesi ve hükümlerine boyun eğmesidir. İmdi, Allah Taâlâ’nın rızâsı kulun rızâsından öncedir*”²⁸¹ diyerek rızânın öncelikle Hakk’tan olduğunu vurgulamıştır. Cüneyd Bağdâdî (ö. 298/910) rızâyı kulun iradesini terk etmesi olarak tanımlarken; Zünnûn Mısırî (ö. 245/860) ise kaderin tecellileri karşısında gönlün neşe içerisinde olması şeklinde tarif etmektedir.²⁸² Görüldüğü gibi âlimler rızâ ile ilgili farklı tarifler yapmışlar ve bu şekilde rızâ kavramının farklı yönlerine atıf yapmışlardır.

*Şikâyetse eğer dua
Arz-ı tacizliktir bana
Hak’tan ise lutf-u bela
Ver rızâ kavga nedir.*²⁸³

diye seslenen Rindî de, rızâ kavramının farklı bir boyutuna dikkat çekerek, başa gelenlerden dolaya şikâyette bulunulmaması gerektiğini, karşılaşılan bütün hayır ve şer, lütuf ve bela, iyilik ve kötülüklerin O’ndan geldiği veya bütün bu olanların Allah’ın bilgisi dâhilinde olduğunun farkına varılması konusu üzerinde durmuştur. Bu dizelerde şâir dua kavramına da

---

²⁷⁷ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 267; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 517; Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 553.

²⁷⁸ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 517.

²⁷⁹ Beyyine, 98/8.

²⁸⁰ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 52; Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 240.

²⁸¹ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 240.

²⁸² Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf*, s. 152.

²⁸³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 117.

değınmiş, karşılaşılan sıkıntılardan dolayı şikâyet maksatlı yapılan yakarışların rızâyâ ters düştüğünü ifade ederek tasavvuf düşüncesinde var olan bela içinde sessizce sabretmenin dua etmekten daha uygun olacağı düşüncesine²⁸⁴ paralel bir yaklaşım sergilemiştir. Yine bu doğrultuda şâir;

*Her biri bir hülyada efsane rivayette
Zâhid talep duâda kavgada şikâyette
Âşık bî kayd-ı emel rızâda hidâyette.*²⁸⁵

diyerek duayı bir nevi şikâyet olarak gördüğünü ifade etmiştir. Bize göre şâir burada, üç insan tipolojisinden bahsetmiştir. Birincisi; hayatta olup biten bu olayların farkına varamayan, bütün bunları efsane, rivayet ve bir hayalden ibaret sayan bir anlayışa sahiptir. İkincisini ise zahit olarak değerlendiren şâir, zahidin içerisinde bulunduğu durumdan memnun olmadığını, sürekli bir kavga ve şikâyet içerisinde bulunup, dünyevi ve uhrevi taleplerinin olduğunu vurgulayarak bu tiplmeyi de eleştirmiştir. Ona göre asıl hidâyette/kurtuluştâ olan kişi, her halinden memnun olan, geleceğe dair emeller beslemeyen ve tam bir rızâ hali yaşayan bir şahsiyettir ki o da ancak âşıktır.

Rindî, kendisinin hiçbir şeyden şikâyetçi olmadığını bilakis karşılaştığı sıkıntıların dosttan/Allah'tan gelen bir ihsan olarak değerlendirdiğini şu dizelerde ortaya koymuştur:

*Etmedim etmem de asla iştika çün bunca kim
Çektiğim her bir bela dosttan bir ihsandır bana.*²⁸⁶

*Çektiğim bunca cefa lütf-u hûdadır bilirim
Bu cefa, ehline bir başka safâdır bilirim.*²⁸⁷

Şâirimiz ayrıca rızânın kader ile olan ilişkisine temas etmiş, karşılaşılan bela ve musibetlerin kaderin bir sırrı olduğunu kabul etmiştir. Bu doğrultuda Serrâc *el-Lüma'* adlı eserinde rızâ ehlinin üç derecesinden bahseder. Ona göre birinci derece rızâ ehli sabırsızlık ve telâş bırakarak, kalbin Cenâb-ı Hakk'ın zorluk olsun, kolaylık olsun; hoşâ giden şey olsun, gitmeyen şey olsun; ni'mete ermek olsun ni'metten mahrum kalmak olsun, her türlü hükm-i

---

²⁸⁴ Bu düşünceyle ilgili olarak Schimmel şu ifadelere yer vermiştir: Bazı sùfilere göre Allah öyle kudretliydi ki, O'na ne dua ederek ulaşmak ne de etmeyerek O'ndan ayrı düşmek söz konusu olabilirdi. Bela içinde sessizce sabretmenin, dua etmekten daha uygun olacağını düşünüyorlardı. Önde gelen Horasanlı zahitlerden biri ve zühhd hakkında bir kitabın da (Kitabü'z-Zühhd) yazarı olan Abdullah b. Mübârek şöyle demiştir: "Yaklaşık elli yıldır ne dua ettim ne de birisinden benim için dua etmesini istedim" (Annemarie Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları*, s.171.)

²⁸⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 97.

²⁸⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 99.

²⁸⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 36.

ilâhîyi eşit gören kimselerdir. İkinci derece rızâ ehlini ise, “Allah onlardan, onlar da Allah’tan razı oldu”²⁸⁸ ayetinden hareketle rızânın öncelikle Allah’tan geldiğinin bilincinde olarak kendi rızâlarını görmeyen kimseler olarak tanımlayan Serrâc, üçüncü derece rızâ ehlini; kendileri ve Hakk’ın rızâsından da geçerek rızâyı kaderle irtibatlandıran kişiler orak tanımlar ve Ebû Süleyman Dârânî (ö. 215/830)’nin şu sözlerini nakleder; “Allah’ı hoşnûd eden de, gadaplandıran da kulların fiilleri değildir. Allah bir topluluktan razı olunca onları rızâ ehlinin amellerini yaptırır. Bir kavme de kızınca onlara kızdığı kimselerin amelinin yaptırır.”²⁸⁹ Görüldüğü gibi bu son tanımlamada Serrâc kaderle rızâyı bağdaştırmıştır. Mutasavvıfımız Rindî de özellikle başa gelen bela ve musibetlerin kaderle bağlantısına işaret etmiştir. Bu çerçevede;

*Of demem asla serim bin tığa maruz olsa da,
Kim bu yolda aldığım her yâr cansuz olsa da,
Okurum sırr-ı kader, sûrette mahfuz olsa da.*²⁹⁰

*Sözlerim samîmi Mevlâ şahittir
Ârife fazla söz, târif zâittir
Mükâfât, mücâzât şey-i vahittir
Rahatım istersen bela da gönder.*²⁹¹

diye seslenmiştir. Burada şâir, ödül ve cezanın geldiği yere işaret ederek, ikisinin de aynı kaynaktan yani Hakk’tan geldiğine atıf yapmış, özellikle ariflerin bu durumu kavrayacaklarını vurgulamıştır.

Sonuçta şâirimiz, rızâ kavramına ilişkin şiirlerinde birtakım çıkarımlar yapmış, rızânın özellikle bela ve musîbetler karşısında olması gerektiğini ortaya koymuştur. Ona göre hayatta karşılaşılan her türlü olay kaderle irtibatlı olduğundan her duruma, özellikle de bela ve sıkıntılara hoşlukla yaklaşılmalıdır. Aynı zamanda şâirimizin, bela ve musibetleri, Hakk’tan gelen bir ihsan olarak değerlendirdiğine şahit olmaktayız ki, bu yaklaşımıyla tasavvuf literatüründe karşılaştığımız Allah’tan bela ile razı olanlar şeklinde ifade edilen zümreye dâhil olduğunu ifade edebiliriz.²⁹²

---

²⁸⁸ El-Mâide, 5/119

²⁸⁹ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 52.

²⁹⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 87.

²⁹¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 29.

²⁹² Hucvirî, rızâ ehlinin dört kısım olduğuna işaret ederek şu tasnifi yapmıştır: “Bir cemaat, atâ ve ihsan ile Allah’tan razı olur, bu atâ marifettir. Bir cemaat, ni’met ile ondan razı olur, bu ni’met dünyadır. Bir cemaat, bela

2. Tahakkuk Anlayışına Dair Temel Yaklaşımlar

Sûflerin manevi yolculukları esnasında, içerisinde buldukları durumlar “hal” veya “makam” olarak değerlendirilmiş, makamın; kişinin çalışıp gayret göstererek elde ettiği bir yer olduğu, hâlin ise; kişisel gayretlerden daha çok vehbiyete dayandığı ifade edilmiştir.²⁹³ Hal kavramı ile ilgili olarak aşk, vecd, fenâ ve bekâ, cem ve fark, hayret, vakt, vb. kavramların öne çıktığı görülmektedir. Biz de Rindî'nin bu kavramlara yönelik düşüncelerini ortaya koymaya çalışacağız.

2.1. Aşk ve Muhabbet

Aşk kelimesi Arapça bir kelime olup çok sevmek, âşık olmak, sarılmak ve ayrılmamak gibi anlamlara gelmektedir.²⁹⁴ Bu kelimenin Kur'an-ı Kerim'de geçmemiş olmasından dolayıdır ki ilk dönem zâhidler bu kavramı kullanmayıp daha çok muhabbet kelimesini kullanmışlardır.²⁹⁵ Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde “aşk” kelimesi geçmemekle beraber aşk ve sevgi kavramları ekseriyetle “hubb” ve “muhabbet” kelimeleriyle ve türevleri ile ifade edilir. Bununla beraber mutasavvıflar arasında “*İman edenlerin Allah'a olan sevgisi daha şiddetlidir*”²⁹⁶ âyetinin aşka delalet ettiği anlayışı geniş olarak yer alır.²⁹⁷ Sûflere göre hakiki aşk mutlak varlığı yani Allah'ı sevmektir. Bütün bu varlığın Allah'ı bilmek için yaratıldığını söyleyen sufiler, Allah ancak aşk sayesinde bilinebilir şeklinde ifadeler kullanılarak aşkın bir bilgi edinme aracı olduğuna dikkat çekmişlerdir.²⁹⁸ Sevmek, dostluk etmek gibi anlamalara gelen muhabbet kelimesi ise, arifler arasında; kalbin mahbuba kavuşma arzusuyla yanması ve bu arzuyla yok olması anlamında kullanılmıştır.²⁹⁹ Muhabbet konusunda sûflerin yaptıkları farklı tanımlara eserinde yer veren Abdulkerîm el-Kuşeyrî (ö. 465/1072) muhabbete dair şu tarifleri kaydetmiştir; Bâyezîd-i Bistâmî (ö. 234/848); “*Muhabbet kendinden olan şeyi az, sevgilinden olan şeyi çok görmendir*”³⁰⁰ Cüneyd-i Bağdadî (ö. 297/909); “*Âşığın kendi*

---

ile ondan razı olur, bela çeşit çeşit dertlerdir. Bir cemaat, istifa ve safa ile ondan razı olur, bu safa mahabbettir.” Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 241.

²⁹³ Bkz. Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 244.

²⁹⁴ *Arapça-Türkçe Yeni Kâmus*, Haz. Bekir Topaloğlu- Hayrettin Karaman, Ana Neşriyat, İstanbul 1975, 5. Baskı, s. 269; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 65.

²⁹⁵ Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 129.

²⁹⁶ Bakara, 2/165.

²⁹⁷ Mehmet Necmettin Bardakçı, , *Sosyo-Kültürel Hayatta Tasavvuf*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta 2000, s. 98.

²⁹⁸ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 65; Geniş bilgi için bkz. Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları*, s.146.

²⁹⁹ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 488; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 283.

³⁰⁰ Abdulkerîm el-Kuşeyrî, *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risalesi*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., İstanbul 1999, s. 407.

*sıfatlarından ayrılması ve bunun yerine sevgilinin sıfatlarına girmesidir*³⁰¹, Yahya b. Muâz ise gerçek muhabbetin başka bir yönüne temas ederek; “*Gerçek muhabbet eziyetle eksilmez iyilik ve ihsan ile artmaz*”³⁰² ifadelerine yer vermiştir. Aşk ve muhabbet kavramları birbirleriyle yakın anlamlar ihtiva etmekle beraber, muhabbet; kişiyi aşka hazırlayıcı ve aşkın temeli olarak değerlendirilmiştir.³⁰³

Rindî de, birçok şiirinde aşk konusunu işlemiş ve bu kavrama sık sık atıf yapmıştır. Hatta tasavvuf anlayışının temelini bu kavram oluşturmuştur diyebiliriz. Kendisinin aşkla olan irtibatını şu şekilde ifade eden Rindî;

*Taşımazam aşkın gayri bir varlık,
Ezelden esir-i sevdâdır gönül.
Bilmem öyle ince kibarlık,
Çoktandır tarîk-i sevdâdır gönül.*

*Aşk söyler, aşk dinler, aşkı görürüm,
Aşk ile yer içer, aşka yürürüm.
Aşkın izlerinde ömür sürürüm.
Ben mecnun-ı aşkım, sahrâdır gönül.*

*Aşk durur maderim, aşktır pederim.
Aşk ile çağlar hep can çeşmlerim.
Aşk ile susarım, aşkla çilerim.
Her gonca-yı aşka şeydâdır gönül.*³⁰⁴

dizeleriyle hayatının her ânında aşkla hemhâl olduğunu, hatta bundan da öte kendi varlığını aşkla irtibatlandırarak aşktan başka bir varlık görmediğini vurgulamıştır. Çünkü bazı sûfler muhabbetin derecelerinden bahsetmişlerdir. Bu bağlamda Serrâc muhabbeti üç kısma ayırır. *1. Avâmın Muhabbeti:* Allah’ı çokça hatırlayıp anmak sûretiyle arı-duru olarak gerçekleşen sevgidir ki, Allah’ın kullarına verdiği nimetler ve ihsanlar nedeniyle ortaya çıkar. Allah’ı zikretmeye devam ederek, ona münacattan aldığı aşırı lezzet ile Allah’ın Rasulü’ne uyması

---

³⁰¹ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi*, s. 407.

³⁰² Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi*, s. 408; Sûflerin muhabbet konusundaki diğer tarifleri için bkz. Ebû Nasr Serrâc Tûsî, *el-Lüma’ İslam Tasavvufu*, trc. H. Kamil Yılmaz, Altınoluk Yay., İstanbul 1996, s. 56-57.

³⁰³ Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s. 147.

³⁰⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 121.

neticesinde vuku bulan bu muhabbet, kalplerin Allah'a muvafakati ve bu muvafakate iyice sarılmasıdır.

2. *Sâdıkların ve Tahkîk Erbâbının Muhabbeti*: Muhabbetin bu türü, kalbin Allah'ın celâline, ganî oluşuna, ilmine ve kudretine nazar etmesinden doğar. Böylece bu muhabbetin özelliği, perdeleri yırtarak sırlara dost olmaktır ki iradelerin yok olup, ihtiyaçların ve bütün beşeri sıfatların yanmasıyla ortaya çıkmaktadır.

3. *Âriflerin ve Sıddıkların Muhabbeti*: Muhabbetin bu türü de, buna mazhar olanların, Allah'ın kusursuz olan sonsuz sevgisini bilip ona nazar etmelerinden doğar. Sıddık ve ârifler, Allah'ı illetsiz olarak severler. Bu tür sevginin ne olduğu sorulan Zünnûn Mısırî (ö. 245/860) şöyle açıklamıştır: “İçinde herhangi bir bulanıklık bulunmayan saf sevgi, sevginin kalpten ve organlardan düşerek orada muhabbetten eser kalmaması ve her şeyin Allah ile ve Allah için olduğu bir anlayışın ortaya çıkmasıdır. Böyle biri Allah için seven Hakk âşığıdır.”³⁰⁵ Aynı zamanda Rindî, aşk halinin çalışıp çabalayarak elde edilemeyeceğine, kişinin kendi ihtiyarında olmadığına vurgu yaparak aşkın vehbi olduğu üzerinde durur. Çünkü bazı sûfilere göre muhabbetin ileri derecesinde irade yok olur. Bu hal içerisinde ihtiyaç ve bütün beşeri sıfatlar yanar.³⁰⁶ Hucvirî bu durum üzerinde durarak, muhabbeti celp etme konusunda bütün cihanın bir araya gelseler bile muhabbeti yakalayamayacaklarını, aynı şekilde onu def etmeye çalışanların da bunu başaramayacaklarından bahseder. Çünkü ona göre muhabbet ilâhîdir. Ve Allah'ın hibesidir.³⁰⁷ Şairimiz de aşk ve muhabbeti ezeli bir nasiple elde ettiğini sık sık hatırlatır. Ve şöyle ifade eder;

*Divane söyler de bilmez sözünü
Gafil gösterir mi hiç iç yüzünü
Takip etmek için aşkın izini
Ezeli bir nasip almış olmalı.*³⁰⁸

*Değil yanmak yakılmak şem'a-yı ruhsarına
Dönüp de bakmazdım aşk ihtiyar olaydı.*³⁰⁹

Ayrıca Rindî, aşkın bilgi edinme vasıtası ve varlığın ortaya çıkışına sebep olan bir kavram oluşunu vurgulamak üzere şu dizeleri kaleme almıştır;

---

³⁰⁵ Serrâc, *İslâm Tasavvufu*, s. 56-57.

³⁰⁶ Bkz. Serrâc, *İslâm Tasavvufu*, s. 57; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 407.

³⁰⁷ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 372.

³⁰⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 51.

³⁰⁹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 33.

*Aşksız olmaz huzur-u hayat
Açılmaz gönülde gonca-yı necât
Tecellî-i aşktır, hep hep bu şuûnât
Âleme aşk ile nazar et Refî.*

*Belâ-yı aşkıyla olmayan hemrâh,
Olamaz sırr-ı hakka 'l- yakîne âgâh.³¹⁰*

*Aşk ile görünür cemâl-i cânân.
Aşk ile âşikâr her sırr-ı nihân.
Gâh olur aşk ile muhit-i cihan.
Gâh yâr ile tek ü tenhadır gönül.³¹¹*

Bu dizelerde şair, aşkın bir bilgi edinme yöntemi olduğu konusu üzerinde durmuş, hakîkatin/gerçeğin ancak Hakk'a ve eşyaya duyulan aşk sayesinde bilinebileceği görüşünü savunmuştur. Bu doğrultuda birçok sûfî varlık, bilgi ve aşk arasında sıkı bir ilişki kurmuşlar ve Hakk'ın varlığı yaratmasının temelini marifeti ve muhabbeti koymuşlardır.³¹² Ayrıca Rindî aşk yolculuğunun hiç de kolay olmadığını, bu yolda birçok bela ve musibetlere maruz kalınacağına şiirlerinde işaret ederek şu tesbitlere yer vermiştir:

*Ağlamak da var bu yolda, şâd olup gülmek de var.
Vâsıl-ı bezm-i bekâ olmak da var, ölmek de var.³¹³*

diyen Rindî, başka bir şiirinde ise aşkın şakası olmadığını şu veciz dizelerle dile getirmiştir:

*Efsane-i aşkın yoktur şakası
Gafil gezme gönül vîrânesini
Çekilmez, ağırdır sevda belası
Zebun eder nice merdânesini*

*Hoşlanır dâima gözleri yaştan
Katıdır yüreği topraktan taştan
Göremez yolunda geçmeyen baştan
Hüsnünün zerrece nişânesini.³¹⁴*

³¹⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 67

³¹¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 121.

³¹² Geniş bilgi için bkz. Uludağ, "Aşk", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1991, c. IV, s. 11-17; İhsan Soysaldı, *Tasavvufta Aşk ve Marifet*, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Elazığ 1998, s. 3, s 187-216.

³¹³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 146.

Bu şekilde şair, aşk derdi çekmenin zorluklarına işaret etmiş, aşkın şakası olmadığını vurgulayarak insanı halden hale sokacağından bahsetmiş ve yârin/Hakk'ın cemâlini görmek için gerekirse candan bile geçmek gerektiği konusu üzerinde durmuştur. Çünkü aşk; sarmaşık manasına da gelmektedir ki; sarmaşık sarıldığı yeri nasıl kaplarsa aşk da girdiği kalbi, hatta insanın vücudunu öylece sarar. Aşk, muhabbetin seveni kavraması, bütün vücuduna yayılması, adeta onu sarmaşık dalları gibi kucaklayıp ve kurutmasıdır.³¹⁵ Bu bağlamda birçok sûfi, aşkın zorluklarından bahsetmişlerdir. Örneğin; Mevlânâ Celâleddîn Rûmî (ö. 672/1273) aşkın, kendisine yaşattığı ıstıraba dikkat çekerek aşkın kendisinden uykuyu alıp götürdüğünü şu şekilde ifade etmiş; “*Ey aşk! Uykumu alt-üst etmişsin, uykum senin yüzünden ciğerimin kanlarına gark olmuş, gitmiştir*”³¹⁶, diyerek aşkın kendi üzerindeki bu olumsuz durumuna işaret etmiştir. Ancak Mevlâna aşkın kendisine verdiği bu sıkıntıdan serzenişte bulunur gibi görünse de bu durumu bizatihi kendisi istediğini de şöyle itiraf etmektedir; “*Uyanık olmama rağmen gene de gece olunca sevdalara dalar da ey aşk! Uykumu al, götür demeye koyulurum*”³¹⁷, Yunus Emre (ö. 721/1321) ise aşkı bir zehir olarak değerlendirmiş ancak kendisinin yine bu aşk panzehiri ile derman bulduğunu şu şekilde dile getirmiştir;

*Acep ‘aceb ne nesnedür bu derd ile firâk bana,
Cânımı serhoş eyledi ‘aşk ağusu tiryak bana.*

Kimün ki renci varısa derdine derman istesün.

*Kesdi benim bu rencümi dermân oldu bu dert bana.*³¹⁸

Aynı şekilde Rindî de aşk yolunda birçok dert ve belaya uğranacağını ancak bu uğurda çekilen sıkıntıların bile bir güzellik olduğunu, bunun yârdan gelen bir sefa olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre aşksız geçen her ân zamanı zâyî etmek olacaktır. Şair bu durumu şöyle ifade eder;

*Alamam bir nefes aşksız, edemem zây-ı zaman,
Ki geçen aşksız ömür, bence havadır bilirim.*³¹⁹

---

³¹⁴ Rindî, Son İkrâm Şiirler, s. 118.

³¹⁵ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 203.

³¹⁶ Mevlânâ, *Divân-ı Kebîr*, c. II, s. 116.

³¹⁷ Mevlânâ, *Divân-ı Kebîr*, c. II, s. 116.

³¹⁸ Yunus Emre, *Divân*, haz. Mustafa Tatcı, Akçağ Yay., Ankara 1998, s. 71.

³¹⁹ Rindî, Son İkrâm Şiirler, s. 36.

Başka bir dörtlüğünde ise aşkın kendisini ciğerden yakaladığını ancak bu derdi kaderin verdiği için dolayı şikâyetçi olmadığını, bilakis bu durumdan duyduğu memnuniyeti şu dizelerde ifadelendirmiştir;

*Biz çoktan vazgeçtik bu candan, serden.
Müşteki değiliz cevri-kaderden.
Tutulduk maraz-ı aşka ciğerden,
Fakat derdimizde dermanımız var.³²⁰*

*Düştüğüm her varta, bir seyr-i gülistandır bana.
Mest-i aşkı, her zaman üftâdelik şandır bana.³²¹*

Rindî'nin derdini derman olarak gördüğü ve aşkın kendisine verdiği sıkıntılardan şikâyet etmediği bu yaklaşımı, Niyâzi Mısrî (ö. 1105/1694)'nin şu beyitlerinde de açıkça görülmektedir;

*Dermân arardım derdime, derdim bana dermân imiş,
Burhân arardım aslıma, aslım bana burhan imiş.³²²*

Yine şâirimiz aşkın, kemâlât yolunda insanda gerçekleştirdiği değişikliklere atfen “AŞK” başlıklı bir şiir kaleme almış ve bu bağlamda şöyle seslenmiştir:

*Aşk odur kim âciz-i bî çâreyi sultan eder.
Aşk odur kim kudret-i bir damlasın ummân eder.*

*Değme dil olmaz tecellî mazhâr-ı aşka: Veli
Dilber-i aşk-ı dîl-i viraneler mihman eder.*

*Etse bir kez âşığa arz-ı cemâl didâr-ı aşk
Zâtın-ı ihya, sıfatını mahveder, virân eder.*

*Derd-i firkatle açar amma dilâra dilde dağ
Lütfeder câm-ı visâli ile ona derman eder.*

---

³²⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 10.

³²¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 99.

³²² Niyâzi Mısrî, *Niyâzi Mısrî*, s. 213.

*Âşıkân etmez şikâyet can için âlemde hiç.
Naz-ı dildârı fakat doğduğuna pişman eder.*

*Çektiğin derd-u belâ-yı aşkı ni'met bil gönül
Lütfunu dost kahir eliyle aşkına ihsan eder.*

*Çok mudur oldumsa fânî Rind ile cânânda ben,
Âşık odur cânını cânânına kurban eder.³²³*

Sonuç olarak Rindî'nin, aşk ve muhabbet kavramlarını şiirlerinde kullandığını, özellikle aşk üzerinde durarak bu kavramın yaşanılan bir hal olduğunu, buradan hareketle de bir vehbi olduğunu düşündüğünü söyleyebiliriz. Ayrıca ona göre aşk bilgiyle de irtibatlı bir kavramdır. Ona göre kişi ancak aşk sayesinde hakîkati, gerçeği, varlığı dolayısıyla Allah'ı bilebilir. Ayrıca Rindî'nin varlığın yaratılış amacını da aşka bağladığını görmekteyiz ki bu görüşüyle tasavvuf tarihinde var olan, “*küntü kenzen*” hadisiyle³²⁴ ifade edilen ve varlığın amacını Allah'ın bilinmeyi istemesi ya da sevmesi şeklinde anlaşılan anlayışla paralel bir görüşe sahip olduğunu ifade edebiliriz.³²⁵

2.2. Vecd

Vecd, kelime anlamı itibariyle bulmak, coşku, hüznün, kızmak gibi anlamlara gelirken bir kavram olarak vecd; bir şeye tesadüf etmek, talep ettiği bir şeyi kaybetmek nedeniyle kalbe gelen hüznün; sıkın, geçici bir müşahedenin ardından meydana gelen coşku, Hakk'ın sırrına muttali olunduğu zaman, ruhun ulaştığı huşû', zikrin tatlılığı hissedildiğinde, ruhun şevkin

³²³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 194.

³²⁴ Muhammed Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiye, Beyrut 1988, c. II, s. 132, Hadis No: 2016.

³²⁵ Tasavvufta “*küntü kenzen*” veya “*kenz-i mahfi*” tabiri hadis olarak da rivayet edilen, “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım ifadesinden alınmıştır. Burada geçen “istedim” (ahbebtü) muhabbet, “bilinmek” (u'refü) mârifet kökünden geldiği için mutasavvıflar kâinatın yaratılışını muhabbet ve mârifetle açıklamışlardır. Buna göre Hak'tan başka hiçbir şeyin bulunmadığı zamanda Hak bilinmeyi istemiş, böylece ilk olarak sevgiyle tecelli etmiştir (taayyün-i hubbî). Bu sevginin amacı ise bilinmektir (mârifet). Âlemi yaratınca artık O mâruf (bilinen ve tanınan) olmuştur. Fakat bu bilinme sıfat ve isimlerinin zuhur etmesi şeklindedir ve O sadece bu yönden bilinir hale gelmiş, mutlak gayb olan hüviyeti ve zâtı itibariyle yine gizli bir hazine olarak kalmıştır. Allah, kâinat var olmadan evvel ne kadar gizli ise var olduktan sonra da o kadar gizlidir. Bu sebeple mutasavvıflar hadiste geçen, “Gizli bir hazine idim” ifadesini, “Gizli bir hazineyim” şeklinde anlamak gerektiğini, buradaki “idim” kelimesinin zamanı ifade etmediğini önemle belirtmişlerdir. Bu söz, Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla ezelden beri zuhur ve tecelli ettiği, böylece zâtı itibariyle bilinemezken zuhur ve tecellileriyle bilinmekte olduğu, yani bilinirliğinin zât mertebesinde değil isim ve sıfat mertebesinde olduğu anlamına gelir. Bkz. İbrahim Hakî Aydın, “*Kenz-i Mahfi*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2002, c. XXV, s. 258.

galebesine tahammülden aciz kalması gibi anlamlar içermektedir.³²⁶ Hucvirî (ö.465/1072) vecdi; neşe, gam veyahut ferahlık ve sıkıntı nevinden olmak üzere gönüle isabet eden bir elem şeklinde tarif ederken³²⁷ Kuşeyri (ö.465/1072) ise vecdi; bir kasıt ve zorlama olmaksızın, kalbe rastlayan ve kişiye gelen bir hal olarak değerlendirmiştir.³²⁸ Sûflere göre dinî duygu ve heyecanlar üç şekilde ortaya çıkar. İrade ile vecde gelmeye “tevâcüd”, iradesiz vecde gelmeye “vecd”, vecdin en mükemmel şekline “vücûd” (bulma) adı verilir.³²⁹

Rindî ise şiirlerinde vecd kavramına yer vermiş, kendi yaşadığı haller doğrultusunda bu halin getirdiği manevi sarhoşluğa atıf yaparak bu konuda bir nevi tecrübelerini paylaşmıştır. Örneğin bir şiirinde;

*Mest-i hayran seyrederken vecd ile seyrânımı,
Çektiğim her âh u zârım taat u îman idi.*³³⁰

ifadeleriyle seslenen Rindî, kendinden geçerek manevi bir sarhoşluk içerisinde olduğunu vurgulamış, aslında bu hal içerisindeyken yaşanan bütün hal ve davranışların, bu hali yakalamak için gerçekleştirilecek bütün çabaların aslında ibadet olduğuna işaret etmiştir.³³¹ Ayrıca şâir, yaşanan bu vecd halinin kişiye yokluk ve hiçlik duygusunu tattıracağına işaret eden şu ifadeleri kullanmıştır:

*Makam-ı hiç ki derlerdi erince olmuşum methûş
Yok, ân, imkân, vücûd, etrafi, altı-üstü boş hep boş.*³³²

Görüldüğü gibi şâirimiz, o hali ve zevki tadarken varlığın, zamanın, yön duygusunun ve olanakların tamamen nazarlardan silindiğini, bu halin kişiye tam manasıyla bir yokluk ve boşluk duygusunu getirdiğine işaret etmiştir. Şairin bu yaklaşımı Ebû Nasr Serrâc (ö. 378/988)’ın eserinde bahsettiği vecd duygusu kendilerini fenâya erdirmiş kimselerin duygularıyla benzerlik arz etmektedir. Bu kişilerin hallerini tarif eden Serrâc, vecde gelen

³²⁶ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 577. Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s.694; Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 369.

³²⁷ Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 467; Ayrıca benzer ifadeler için bkz. Ebu Nasr Serrâc Tûsî, *el-Lüma’ İslam Tasavvufu*, haz. H. Kamil Yılmaz, Altınoluk Yay., İstanbul 1996, s. 293.

³²⁸ Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi*, s. 156; Ayrıca vecd kavramıyla ilgili geniş bilgi için bkz. Kadir Özköse, *Dervişin Günlüğü*, Mavi yay. İstanbul 2014, s. 162-181.

³²⁹ Semih Ceyhan “vecd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, c. XLII, s. 583; Ayrıca sûflerin tevâcüd, vecd ve vücûd kavramları hakkındaki görüşleri için bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 293-305; Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi*, s. 155-157.

³³⁰ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 16 Nisan 1959.

³³¹ Rindî’nin burada vurguladığı kendinden geçme hali vecdin özelliklerinden sayılmıştır. Bu doğrultuda sûfi kitâbiyâtında vecd hali yaşayan kişilerde gerçekleşen davranışlardan bahsedilmiş ve bu kişilerde; kendinden geçme, hırıltılı ses çıkarma, derin nefes alma, bayılma, ağlama, inleme, sarsılma, bağırma ve na’ra atma gibi davranışlar gözlemlendiği ifade edilmiştir. Bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 295.

³³² Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 16 Nisan 1959

kişinin kendi vecdinde fenâ bulduğunu, onlarda vecd olarak duyduklarından başka bir fazlalık olmadığını çünkü onlara göre herşeyin artık “mefkûd” yani yok ve kaybolmuş hükmünde olacağını vurgulamış ve bu kişilerin kendi vecdlerinden de geçerek gerçek mûcidi (var edeni) bulduklarını söylemiştir.³³³ Rindî de, vecd halinin Allah’ın güzelliklerini temâşâ ile ortaya çıktığını ifade ederek bu güzelliklerin onu manevi sarhoşluk içerisine düşürdüğüne atıf yapan şu beyitleri kaleme almıştır:

*Baktıkça hüsnüne çeşm-i vahdetle
Mest olur sızarım câm-ı hayretle.*³³⁴

*Görünce hüsnünü kaybetmişim ben kendimi câna
Gözümde kalmadı dünya u mâfîha kadir Mevla.*³³⁵

*Tecerrüt eyledim bî ihtiyar, akl-ı şuurumdan
Tarik-i seyr-i aşkta halet-i zevk-i cünûnum kaldı.*³³⁶

Sonuç olarak Rindî’nin, vecd kavramını kullandığını ve bu kavrama *mest*, *hîç* gibi kavramlarla atıf yaptığını söyleyebiliriz. Ona göre bu hal yâr ve dost olan Allah’ın cemâlî güzelliklerini seyr esnasında kişinin manevi bir sarhoşluk yaşaması ve yokluk duygusunu tatması durumudur. Yine şâir, gerçekleşen bu halin kişinin kendi tercihinde olmadığını, bu esnada aklın ve şuurun tamamen kaybolduğunu vurgulayarak bu durumun vehbî olduğuna dikkat çekmiştir.

2.3. Fenâ ve Bekâ

Tasavvufî hayata giren mürid bir mürşidin gözetim ve denetimi altında, kabiliyetine göre değişen bir süre içinde çeşitli riyâzet ve mücâhedelerle nefsinin terbiye eder. Bu terbiye ve tezkiye sonucunda ulaşılan noktaya "fenâ-bekâ" adı verilmiştir.³³⁷ Ancak fenâ-bekâ hallerinin tasavvufî hallerin kemal noktası olmadığını savunan sûfler de olmuştur.³³⁸ Sözlükte geçici ve kalıcı olmak anlamlarına gelen bu kavramlar tasavvufta şu şekilde tarif edilmiştir: “*Kötü*

³³³ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 295.

³³⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 81

³³⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 212.

³³⁶ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 21 Mart 1959,

³³⁷ Mustafa Kara, “Fenâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, c. XII, s. 333.

³³⁸ Örneğin Hucviri sûflerin havassının fenâ-bekâ tabirlerini, velayet ehlinin kemal derecesi hakkında kullanmadıklarını çünkü onların riyâzet ve mücâhedenin meşakkatinden azat olduklarını ve makam kaydından ve hal değişimi vaziyetinden kurtulduklarından bahsetmiştir. Bkz. Hucviri, *Hakikât Bilgisi*, s. 305.

huyların, davranışların yok olması fenâ, yerlerini güzel huyların ve iyi davranışların alması beka hâlidir.”³³⁹ Sûfiler, fenâ sözüyle yerilen sıfatların düşmesini, bekâ ile de kendisi ile övünülen sıfatların kalmasını kast etmektedirler.³⁴⁰ Bu konuda müellif sûfiler çeşitli tanımlar yapmışlardır. Örneğin; Serrâc (ö. 377-78/988) fenâ ve bekâ kavramlarıyla ilgili “İlmin ortaya çıkması bakâ, cehâletin yok olması fenâ; tâatın ortaya çıkması bekâ, ma’siyetin yok olması fenâ; zikrin ortaya çıkması bekâ, gafletin ortadan kalkması fenâ; kulun öğrendiği ilim ve marifet sayesinde inâyet-i ilâhiyeyi görme duygusunun ortaya çıkması bekâ, kendi hareketlerini görmekten fânî olması fenâdır”³⁴¹ bu ifadelerle yer verirken, Kuşeyrî (ö. 465/1072) ise; fenâ ile ilgili olarak; Kur’an’da geçen, kadınların Yusuf’u gördüklerinde farkında olmadan ellerini kestikleri olayından³⁴² hareketle, sûfilerin de Allah’ın kusursuzluğunu müşahede ettiklerinde yaşadıkları kendinden geçme halini, fenâ olarak değerlendirmiştir.³⁴³ Hucvirî (ö. 465/1072), fenâ-bekâ halinden ilk bahseden kişinin Ebû Saîd el-Harrâz (ö. 277/890) olduğundan bahsederek onun: “Fenâ, kulun ubudiyeti görmesinden fani olmasıdır, bekâ ise kulun, ulûhiyetin şahidi ve tecellîlerini temâşâ etmesi ile bâki olmasıdır”³⁴⁴ ifadelerini nakletmiştir. Sûfi literatürde fenâ; kulun nefsânî haz ve arzularından arınarak fânî olması, ayırt etme yeteneğini kaybetmesi, devamlı olarak benliğini kendisinde yok ettiği varlıkla meşgul olması hasebiyle eşyadan da fânî olmasıdır. Kulun nefesine dair şeylerden fânî, Hakk’a ait olan şeylerle bâki olması ise bekâ olarak tanımlanır.³⁴⁵

Tasavvuf terminolojisinde mürşidi gözetiminde seyr ü sülûkunu tamamlama gayreti gösteren müridin ulaşacağı noktaya fenâ ve bekâ adı verilir. Bu iki isim, avam derecesinden havâs derecesine yükselme kaydeden tevhid ehli kulun sıfatı olmuştur. İlk dönemlerde fenâ denilince akla gelen cehaletin ve günahın yok olması, gafletin ortadan kalkması ve kişinin kendi hareketlerini görmekten fânî olması; bekâ denilince de ilim, tâat ve zikrin ortaya çıkması olarak anlaşılmıştır.³⁴⁶ Fenâ hâline ulaşan mürid, beşerî kötü ahlâk ve sıfatları terk

---

³³⁹ Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.71, 134; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 80, 208.

³⁴⁰ Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s. 157; Hucvirî, *Hakikat Bilgisi*, s. 304-309; Özköse, *Dervişin Günlüğü*, s.74-101.

³⁴¹ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 217.

³⁴² Yusuf, 12/31.

³⁴³ Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s. 159; Ayrıca Kuşeyrî’nin fenâ-beka kavramları hakkındaki görüşleri için bkz. Yüksel Göztepe, *Tasavvufta Temel Kavramlar Haller ve Makamlar -Kuşeyrî Örneği-*, Cumhuriyet Üniversitesi Yay., Sivas 2012, s. 217-230.

³⁴⁴ Hucvirî, *Hakikat Bilgisi*, s. 308.

³⁴⁵ Ebu Bekir Kelâbâzî, *et-Ta’arruf, Doğu Devrinde Tasavvuf*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., İstanbul 1992, s. 182

³⁴⁶ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 217; Kara, “Fenâ”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. XII, s. 333.

ederek ilâhî sıfatlara bürünür. Bu şekli ile fenâ, bekâ ile birlikte kullanılarak olgunluğu simgeler.³⁴⁷

Rindî de bir tasavvuf terimi olarak fenâ-bekâ kavramlarına şiirlerinde yer vermiş, onlar hakkındaki görüşlerini yansıtmıştır. Örneğin;

Dervişim pîr-i aşka seyrim tenezzüledir.

*Âfak-ı sırrı el-bekâ denilen menziledir.*³⁴⁸

ifadelerini kullanmış, tasavvufî tecrübelerin sonunda ulaşılması gereken menzilin bekâ olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Rindî, bekâ menziline ulaşmanın önündeki zorluklara dikkat çekerek;

Varayım dedim de semt-i bekâyâ

*Uğradım yolunda derd ü belâyâ.*³⁴⁹

Bulayım derken semt-i bekâyı

*Belânın destine verdim yakayı*³⁵⁰

dizelerine yer vermiş, bekâyâ ulaşmanın hiç de kolay olmadığını vurgulayarak, bekâ yolculuğuna çıkacak olanlara, bu yolun ne kadar çetin bir yol olduğunu, bu yolda başlarına gelebilecek olan dert ve sıkıntılara sabır göstermeleri gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü kul, bütün samimiyetiyle kötü huyları terk etmek için nefsiyle mücadele ederse, Allah Teâlâ da hiç şüphesiz o kişiyi güzel huylarla süsleyecek ve doğru yola iletacaktır. Kur'an da bu konuda bize ışık tutmaktadır. Nitekim "Uğrumuzda mücahede edenlere gelince biz onlara yollarımızı gösteririz"³⁵¹ buyrulmuş doğru yolu bulma ve kendimizi arındırma konusunda kulun üzerine düşen mücadele/mücahede ve sorumluluk hatırlatılmıştır. Bu doğrultuda kendisini nefsinin emrine teslim eden kişinin, güzel sıfatlarla donanmayı beklemesi yanlış bir tevekkül anlayışıdır. Çile çekmeden hâlin meydana gelmesi düşünülemeyeceği gibi, iyi huyların da mücadelesiz kazanılacağını beklemek beyhude bir uğraş olacaktır.³⁵² Yine Rindî;

Fenâda etmeyen bekâyı temin

*Uçsa da nâil-i mîraç değildir.*³⁵³

---

³⁴⁷ Kara, "Fenâ", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. XII, s. 333; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 267-268.

³⁴⁸ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 6 Mayıs 1959.

³⁴⁹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 72.

³⁵⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 215.

³⁵¹ Ankebût, 29/69.

³⁵² Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 196.

³⁵³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 67.

diye seslenmiş, fenâ halinde gerçekleşmiş olan birtakım olağanüstü durumlara fazla itibar edilmemesi gerektiğine atıf yaparak, bu kendinden geçme ve bir nevi sarhoşluk olarak değerlendirebileceğimiz³⁵⁴ fenâdan kurtulup asıl maksada yani bekâyâ ulaşılması gerektiğini ifade etmiştir. Rindî birçok sūfînin de fenâ-bekâ tarifinde vurguladığı gibi bu kavramların bir biriyle olan ilişkisine de vurgu yapmıştır. Bu ilişkiye atfen Hucviri; “Bir *kimse fenâdan bahseder de, bekânın onunla alakası bulunması caiz olursa; bekadandan bahsedince de fenânın onunla alakası bulunması caiz olur*”³⁵⁵ diyerek fenâ-bekâ arasındaki irtibata dikkat çekerken, Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 297/909) ise, bekânın anlaşılabilmesinin fenâdan geçtiğini vurgulayan şu ifadeleri kullanmıştır; “*Kul, fenâsında kendi vasıflarından fâni olduğu zaman bekâyâ tam mânâsıyla idrak eder.*”³⁵⁶ Her ne kadar Rindî, yukarıda ifade etmiş olduğumuz gibi bekâyâ hedef olarak göstermiş olsa da bekâyâ ulaşmanın yolunun da yine fenâdan geçtiğini şu ifadeleriyle ortaya koymaktadır:

*Yer etmiş oldum bu sırra hamdulillah âşına
Ger bekâ istersen ol sen de fenâ ettir fenâ.*³⁵⁷

Görüldüğü gibi şâir, bekâyâ bir sonuç olarak değerlendirmiş, bu sonuca ulaşabilmek için fenânın bir üst derecesi olan “*fenâ ender fenâ*” yani fenânın da fenâsı olan bir halin yakalanması gerektiğini ifade etmiştir. Burada fenâ ender fenâ, fenâ fillah ve fen ul-fenâ gibi kavramlar kulun beşeri vasıflarından ve aşağı arzularından kurtulup ilâhî vasıflarla donanması şeklinde tarif edildiği³⁵⁸ dikkate alınır, Sâlikin Hak ile veya Hakk’ın sıfatlarıyla boyanabilmesi için öncelikle kulun beşeri, aşağı duygularından ve sıfatlarından kurtulması yani bunlardan fenâ bulması gerekmektedir. Şairimiz Rindî de bu doğrultuda;

*Düştükçe sırrına mazhâr-ı tecellî isminin,
İsim ve resmim, nâm u şânım, zerre vârim kalmadı.*³⁵⁹

diyerek Hakk’ın isimlerinin tecellisiyle birlikte varlığını sorguladığı bir hal yaşadığını vurgulamıştır. Hucvirî eserinde fenânın bu boyutu üzerinde durarak kulun kulluk sıfatlarından arınıp Hakk’ın sıfatlarını kazanması durumunu ifade sadedinde demir ateş metaforu üzerinden bu konuyu işlemiştir. Ona göre, nasıl ki bir demir ateşin içine atıldığı vakit, siyah ve koyu vâsfa sahip demiri ateş kendi vâsfına, yani kırmızı ve sıcak özelliklerini kazandırır.

³⁵⁴ Bkz. Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s. 159.

³⁵⁵ Hucvirî, *Hakikat Bilgisi*, s. 307.

³⁵⁶ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 218.

³⁵⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 137; Biz buradaki “ettir” kelimesinin yanlış yazıldığını buradaki ifadenin beytin anlamına uygun olan “ender” kelimesi olması gerektiğini düşünüyoruz.

³⁵⁸ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 269-270; Özköse, *Dervişin Günlüğü*, s. 62.

³⁵⁹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 77.

İkisinin beraber olduğu ocakta ateş ile demir ayırt edilemez olur. Lakin ateşin özü ile demirin özü değişmemiştir. Aynı bunun gibi Allah'ın muhabbeti ve aşkı kulu ele geçirinca vasıflarını yok ederek kula kendi sıfatlarını kazandırır. Bu manada demirin, ateşin niteliklerini kazanıp onunla özdeşleştiği gibi insan da ilâhî sıfatlara boyanmaktadır.³⁶⁰ Ancak bu şekilde sâlik, ayette de vurgulanan “Allah'ın boyasıyla boyanma”³⁶¹ ifadesine uygun bir tavır içerisine girmiş olacaktır.

2.4. Cem' ve Fark

Arapçada bir araya gelmek, toplamak, biriktirmek gibi anlamlara gelen cem' kelimesi bir terim olarak “öncesiz/kadim ile sonradan olan/hâdis arasındaki ayrılığın ortadan kalkmasıdır”³⁶² şeklinde tarif edilirken; Kâşânî cem' kelimesinin sûfî ıstılahında çeşitli manalarda kullanıldığını ifade ederek eserinde şu tanımlara yer vermiştir: “Cem, halk olmaksızın Hak'a; tefrika ile Hak olmaksızın halka işaret edilmesidir. Cem, Hak ile meşgul olmaktır, fark ise; bu düşüncenin yok olması demektir. Cem, Allah'ı müşahede etmek sayesinde ma-sivadan yüz çevirmek, tefrika ise Allah'ın dışındaki şeylerin Allah ile ilgilenmekten alıkoymasıdır.”³⁶³

Yine bu kavramlarla ilgili olarak; kulun kulluğunu yerine getirmekten elde ettiği ve beşeri hallere yaraşan şey fark, Hak tarafından mânaların yaratılmasından, lütuf ve ihsanda bulunulmasından olan şey de cem'dir³⁶⁴ şeklinde değerlendirmeler yapılmıştır. Hucviri ise; sûfilerin bu kavramları üç farklı şekilde kullandıklarını ifade ederek; bir cemaatin tevhîd hakkında, bir cemaatin vasıflar için, diğer bir cemaatin ise fiiller için kullandıklarına işaret etmiştir.³⁶⁵

Rindî de, bu kavramlarla ilgili görüşlerini şiirlerinde işlemiş, daha çok bu kavramları kendi üzerinden anlatarak birtakım yorumlar getirmiştir. Örneğin;

Mekteb-i kesrette ders-i vahdeti,

Hatmettim suhûf-ı sırr u sîreti.

Farkımda bulunca dem-i vuslatı,

³⁶⁰ Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 307. Ayrıca Kulun fenâ halindeki durumu ile Hak arasındaki ilişkiyi ifade sadedinde nûr-ı siyah, pervane-kandil, mum-güneş, tuz-köpek gibi birçok metafor kullanılmıştır. Bkz. Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları*, s. 149-150.

³⁶¹ Bakara, 2/138.

³⁶² Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s.121-122; Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.87.

³⁶³ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 188-189. Ayrıca bu kavramlarla ilgili bilgi için bkz. Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 191-194; Kara, *Tasavvuf Ve Tarikatlar Tarihi*, s. 125-126; Özköse, *Dervişin Günlüğü*, s.108-114.

³⁶⁴ Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s. 155.

³⁶⁵ Hucvirî, *Keşfu'l Mahcûb*, s. 315.

*Belâ-yı aşk adlı hocam var idi.*³⁶⁶

Bu şekilde şâir, fark kavramına olumlu bir anlam yüklemiş, *vuslat demi* şeklinde ifade edilen kavuşma ânının *farkta* olduğunu ifade etmiştir. Sûfiler genel olarak vuslatın cem halinde gerçekleştiğini vurgulamışlardır. Ancak eşyanın varlığının fark edilmediği bu hal çok önemli olmakla beraber en yüce hal değildir. Bu hal geçtikten sonra sâlik yine bir fark haline döner ve bu ikinci hale fark-ı sâni denir. Bu halde sâlik varlıkları Hak'la kaim olarak görür. Hakkı görmesi varlıkları görmesine, varlıkları görmesi Hakk'ı görmesine engel olmaz.³⁶⁷ Rindî, bu hale ulaşmanın yolunu mecâzi bir şekilde ifade ederek, aşk hocasının rahle-i tedrisinde vahdet dersini; yani çokluklar içerisindeki birliği anlamaya, ayrıcı Kur'an'ın özünün, sîretinin sırrına vâkıf olunması gerektiğine işaret etmiştir. Buradan hareketle şâirin fark düşüncesine yine vahdet fikriyle ulaştığını ifade edebiliriz. Çünkü cem' ile fark, ışık ile karanlığın birbirini takip etmesi gibi daima birbirini izler; cem' ortaya çıkınca fark kaybolur; fark zâhir olunca cem' zâil olur. Birinin varlığı diğerrinin yokluğudur. Sâlik için her ikisi de zaruridir. Çünkü fark olmayınca kulluk, cem' olmayınca da Hakk'ı tanıma (mârifet) gerçekleşmez.³⁶⁸ Cem'in en üst derecesi olan cem'ül-cem ise, bütün varlık ve yaratıkları Allah ile görerek birinin varlığını diğerrine engel olmadan kesrette vahdeti, vahdette kesreti müşahede etmektir. Bu hâl cem ile farkın aynı anda bulunması demektir.³⁶⁹ Nitekim Kuşeyrî de bu konuya değinerek; "*Bir kul için cem' ve fark hâllerinden her ikisi de şarttır. Çünkü tefrikâ hâline sahip olmayanın kulluk hali de bulunamaz. Cem' hâli bulunmayan ise Allah'a dair mârifet sahibi olamaz. Fatihâ suresindeki 'Yalnız sana ibadet ederiz' ibaresi fark hâline, 'Yalnız senden yardım dileriz' ifadesi de cem hâline işaret etmektedir*"³⁷⁰ ifadelerini kullanmış, farkı kulluğun bir gereği olarak görmüş, cem'i ise kulun Hakk'a dair bilgi edinmesiyle yani mârifetle ilişkilendirmiş ve bu iki halin aynı anda yaşanabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca Rindî'nin şiirlerinde *fark* kavramının karşıtı olarak *cem* kavramı yerine *vahdet* kavramına yer verdiğini görmekteyiz. Bu yorumu desteklemesi bakımından Rindî'nin şu ifadeleri önemlidir;

Zulmet-i cehl içre müştak olduğum ey ehl-i fark

*Dilber-i vahdet, azîz bir nazlı mihmandır bana.*³⁷¹

³⁶⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 93.

³⁶⁷ Uludağ, "Fark", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, c. XII, s. 171.

³⁶⁸ Yılmaz, "Cem", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, c. VII, s. 279.

³⁶⁹ Yılmaz, "Cem", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. VII, s. 279.

³⁷⁰ Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s. 158.

³⁷¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 100.

*Edince tecellî aşkın zuhûru,
Bî hicâp, bî vücûd buldum huzuru.
Döndüm tekrar cehl-i farka zaruri,
Unutup sevdanın sebaklarını.*³⁷²

Görüldüğü üzere Rindî, *cem* kavramını *vahdet* kavramıyla karşılamıştır. Cem' halini bir misafir olarak değerlendirerek o halin sürekli olamayacağına işaret eden Rindî, fark âlemine dönmenin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Ancak bu ifadelerden Rindî'de, *fark*ın da bir cehalet sonucu ortaya çıktığı fikrini görmekteyiz. Bu durum, ilk bakışta yukarıda ki beyitlerde *fark* kavramını olumlayan açıklamalarla çelişen bir durum olarak gözükse de öyle olduğunu düşünmüyoruz. Çünkü ona göre gerçek fark, vahdet düşüncesi ve birlik bilinci yakalandıktan sonra gelen zaruri bir fark-ı sâni halidir. Bize göre burada cehalet olarak bahsettiği fark ise, ontolojik manada varlıkla yaratıcı arasında bir ayrılığın olduğu bilgisi ya da bilgisizliğidir diyebiliriz.³⁷³ Yine bu doğrultuda şair;

*Hakla bak halka,
Gel düşme farka.*³⁷⁴

diye seslenerek Hak ile yaratılmışlar arasındaki ayrılığı kabul etmemiştir. Çünkü tasavvufa intisap etmenin gayesi fark haline son vermektir. Daha sonra sâlik cem' haline ulaşır. Bu halde iken kesreti vahdette görür.³⁷⁵

*Esiri değiliz hevâ-yı farkın,
Güzergâhımızda dâmımız yok.*³⁷⁶

Netice olarak Rindî'nin, fark ve cem hallerinin kalıcı olmadığı düşüncesine sahip olduğunu, Allah'a ulaşma yolculuğunda durup dinlenilecek bir menzilin bulunmadığını ifade etmiş, sâlikin sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde, halden hale, demden deme geçtiğini vurgulamıştır, diyebiliriz.³⁷⁷

³⁷² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 110.

³⁷³ Vahdet-i vücûd düşüncesini benimseyen sûfiler tek varlık olarak Hakk'ın vücudunu kabul ettikleri ve yaratılmış her şeyi O'nun bir yansıması ve tecellîsi olarak gördükleri için yaratılmışlarla yaratıcı arasında mutlak bir ayrılığı kabul etmezler. Bu doğrultuda ifadeler için bkz. Muhyiddin İbnü'l-Arabi, *Fusûsu'l-Hikem*, trc. Ahmed Avni Konuk, haz. Mustafa Tahralı-Selçuk Eraydın, İFAV Yay., İstanbul 2013, c. III, s. 14; Mevlânâ Celâleddîn, *Dîvân-ı Kebîr*, çev. A. Bâki Gölpinarlı, KB., Yay., Ankara 1992, c. II, s. 436; Hallac-ı Mansur, *Kitâbu't-Tavâsîn*, çev. Y. Nuri Öztürk, İstanbul 1976, s. 127.

³⁷⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 144.

³⁷⁵ Uludağ, "Fark", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, c. XII, s. 171.

³⁷⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

³⁷⁷ Kuşeyrî eserinin temkin telvin bahsinde sûfilerin hal değişimi konusundan bahsederken şu ifadeleri aktarmıştır; "Kul seyr ü sülûk yolunda oldukça telvin sahibidir. Çünkü o bir halden diğer bir hale yükselmekte, bir vasıftan diğer bir vâsfa intikal etmekte, bir konak yerinden ayrılıp çimenzâr olan başka bir konak yerine ulaşmaktadır." Bkz. Kuşeyrî, *Kuşeyri Risâlesi*, s. 172.

2.5. Hayret

Sözlükte “şaşırmak, yolunu kaybetmek” anlamına gelen hayret kelimesi³⁷⁸, tasavvuf ıstılahında Allah’ı tanıyan, ancak bunu ifade edemeyen arifin yaşadığı hal anlamında kullanılmıştır.³⁷⁹ Ayrıca bu tabirin Allah hakkında hırslı olmakla ümitsiz olma, korku ve rızâ, tevekkül ve reca’ arasında bir durak olduğuna dikkat çekilmiş ve buradan hareketle bu kavramın derin düşünce ve Allah huzurunda, hakikat ehlinin ve ariflerin kalplerine gelen bir hal olduğu vurgulanmıştır.³⁸⁰ Sûfiler hayret kavramının mahiyetine ilişkin; “*Ariflerin bazıları, hayreti kavuşma, onu iftikar, onu da tekrar hayretin izlediği kanaatindedirler. Bunun manası: Tahayyürü reca’ takip eder; onun peşinden arzulanan kavuşma gelir. Bundan sonra sûfî, Allah’a olan ihtiyacı sebebiyle tekrar hayrete düşer*”³⁸¹ şeklinde tespitler yaparak bu halin sürekliliğine atıf yapmışlardır. Sûfiler hayretin kulun manevi derecelerinin artışına vesile olacağı üzerinde durmuşlar ve bu hayret halinin artmasını Allah’tan istemişlerdir. Bu doğrultuda Ebû Bekir eş-Şiblî (ö. 334/946)’nin şu duası önemlidir; “*Ey hayrette kalanların delili, hayretimi ziyadeleştir.*”³⁸² Şiblî’nin bu duasını nakleden Hucvirî, müşahadedeki bu hayret halinin derecede ziyâdelik olacağı yorumunu yapmıştır.³⁸³ Ancak ârifler tasavvufi ıstılahların birçoğunda olduğu gibi hayret kavramının da tam manasıyla kavranabilmesini bu halin yaşanmasıyla gerçekleştirebileceğine dikkat çekmişlerdir.³⁸⁴

Şâirimiz Rindî de şiirlerinde hayret kavramına yer vermiş, bu kavramın mahiyetine ilişkin bilgi vermemekle beraber bu halin getirdiği durumlar üzerinde durmuştur. Şâir kendi yaşadıklarından hareketle, hayret halinin bir tutulma ve şok durumu olduğunu ifade bağlamında;

*Gâm-ı hakikatla dolalı gönül,
Ne ah u feryâd ne güftârim kaldı.
Harîm-i hayrette tutuldu dilim,*

---

³⁷⁸ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 259; Mehmet Canbulat, “Hayret”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 249.

³⁷⁹ Canbulat, “Hayret”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 249.

³⁸⁰ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 260.

³⁸¹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 260.

³⁸² Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 432.

³⁸³ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 432.

³⁸⁴ Tasavvuf ilmi, tecrübeye dayalı bir ilim olduğundan dolaydır ki, sûfiler ortaya attıkları kavramlara ait manaların sadece akli melekeler kullanılarak kavranamayacağını, bunların bizâtihi tecrübe edilmesi gerektiğini ifade etmişler ve bu gerçeği ifade bağlamında “*Men lem yezuk lem ya’rif*” yani “*Tatmayan bilmez*” ifadesini kullanmışlardır.

*Ne zevk-u şevkim ne gülzârım kaldı.*³⁸⁵

yukarıdaki dizeleri kaleme almıştır. Burada Rindî, hakikatle karşı karşıya gelen kişinin içerisinde bulunduğu durumdan bahsetmiş, kişiye hâkim olan bu halin bütün şüpheleri, kaygıları, soruları âhı ve feryadı ortadan kaldırdığına işaret etmiştir. Yaşanılan hayret halinin bir tutulma ve şaşkınlık durumu olduğunu vurgulayan şâir, bu halin kelimelerle ifade etmenin güçlüğüne değinmiştir. Çünkü Allah'ı tanıyan fakat ifadeye sığmadığı için O'nu tanıtamayan ve anlatamayan ârif suskun ve şaşkın bir şekilde hayrete düşecektir.³⁸⁶ Kuşeyrî, hayretin kişide gerçekleştireceği hal üzerinde durmuş hayretin, sukûta sebep olacağını, keşfin ani bir şekilde gelmesi sonucu dilin tutulacağını ve o hal içerisinde izah ve konuşmanın mümkün olmayacağını vurgulamıştır. Ayrıca o bu hal içerisinde şuur ve hislerin de kalmayacağını ifade etmiş, insanın mest/sarhoşluk hali yaşayacağını söylemiştir.³⁸⁷ Yine Serrâc'ın hayret tarifinde ifade ettiği gibi bu hal, ariflerin kalplerine gelen, onları teemmül ve düşünmeden alıkoyan bedîhât yani bir nevi aydınlanmadır.³⁸⁸ Şairimiz de bu halin kendisine yaşattığı kendinden geçme halini şu dizelerle aktarmıştır;

*Lâl olup sızdım nice dem kûşe-i hayrette ah
Gâh-ı feryadıyla hâr gülzâra uydum bir zaman.*³⁸⁹

Yukarıdaki ifadelere yer veren Rindî, hayret içerisinde bulunan kişinin halini bir nevi sarhoşluk olarak değerlendirmiş ve bize göre “hâr”, “gülzâr” gibi ifadeler kullanarak bu halin yaşattığı duygunun paradoksal bir tarafının olduğunu kabul etmiştir.³⁹⁰ Bu paradoksallığı ifade sadedinde,

*Bezm-i hayrette olup üryân-ı meydân-ı rızâ
Yarım ayârım, ne gizli âşikârım kalmadı.*³⁹¹

Sözleriyle bu paradoksallığı açıkça ifade etmiştir. Ayrıca şâir,

Neyi yitirmiştim arardım neyi

³⁸⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 163

³⁸⁶ Erhan Yetik, “Hayret”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1998, c. XVII, s. 61.

³⁸⁷ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi*, s. 213.

³⁸⁸ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 338.

³⁸⁹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 165.

³⁹⁰ Hayret, sûfnin sülükünün neticesinde hakikatle karşılaştığında verdiği tepki hali olarak yorumlanmış ve bu duygunun bilgisizlikten ziyade hakikatin çelişik ve paradoksal mahiyetinden kaynaklandığı yorumları yapılmıştır. Bkz. Ekrem Demirli, *Sadrettin Konevî'de Bilgi ve Varlık*, İz Yay. İstanbul 2011, s. 180.

³⁹¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 77. Şairin buradaki “Yarım ayârım” ifadesinin “Yârım ağyârım” olması gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü şâir burada ve hayret halinden bahsettiği diğer dizelerde bu halin paradoksallığına işaret etmiştir. Bundan dolayı hâr-gülzâr, gizli-âşikâr, yâr-ağyâr gibi birbirine zıt kavramlar kullanmıştır.

*Unuttum hayrette ene enteyi
Görmedim âlemde gayrım nesneyi
Aşkın tecellî zuhûru idim.*³⁹²

diye seslenerek, aslında Allah-varlık-insan arasındaki irtibata dikkat çekmiş, özellikle hayret halinde aşkın yani zâtın³⁹³ tecellî etmesiyle birlikte ikiliğin ortadan kalktığına işaret etmiştir. Bize göre burada şâirin, “Görmedim âlemde gayrım nesneyi” ifadesi önemlidir. Biz bu sözlerle şâirin, vahdet-i vücûd düşüncesine uygun bir yaklaşım sergilediğini, kendi varlığının gerçekliğini kabul etmediğini, gerçek vücûd sahibi tek varlık olarak Hakk’ı kabul ettiğinin bir ifadesi olarak anlaşılması gerektiğini düşünüyoruz.³⁹⁴ Bizi bu düşünceye sevk eden, şâirin birçok beyti söz konusudur. Bu konuyu vahdet-i vücûd bölümünde ayrıntılı olarak işlediğimizden dolayı burada bu konuya girmeyeceğiz. Ancak bu düşünceyi desteklemesi bakımından şâirin şu dizelerini zikretmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz:

*Her biri bir sûrete benim satan aldanır,
Bilmez ki kendi yoktur var olan bir Hüdâ var.*³⁹⁵

*Dökülen de, dökken de o
Sevilen de seven de o
Ağlayan da, gülende o
Hazan da bir, bahar da bir.*³⁹⁶

Görüldüğü gibi burada şâir, varlığın Hakk’la olan irtibatına değinmiş, varlıkların sahip olduklarını zannettikleri sûretlerin aslında kendilerine ait olmadıklarını ifade etmiştir. Çünkü vahdeti-vücûd düşüncesini benimseyen sufilere göre, gerçek varlık birdir. O’ndan başka

---

³⁹² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 65.

³⁹³ Biz Rindî’nin, tecellî bölümünde ortaya koyduğumuz gibi aşk tecellisini Zât tecellisini olarak değerlendirdiğini düşünüyoruz. Burada da bu yorumu tercih ettik.

³⁹⁴ Vahdet-i vücûd düşüncesine sahip sûfiler, varlık konusunda fikirler ileri sürmüşler ve gerçek varlık ve vücûd sahibi olarak Hakk’ı kabul etmişlerdir. Kişinin Hakk’ın karşısında ‘ben’ deyip varlık iddia etmesinin tevhide uygun düşmeyeceğini ileri süren bazı sûfiler Hak, varlık ve insan arasında öz itibarıyla bir birlikteliğin olduğunu savunmuşlardır. Bu doğrultuda Şebüsterî’nin (öl. 720/1320) şu ifadeleri önemlidir: “Önündeki şu perde kalktı mı ne mezhebin hükmü kalır, ne dinin. Bütün şeriat hükümleri senle benden doğar. Çünkü bu hükümler, senin canına, tenine bağlıdır. Arada ben ile sen kalmayınca, Kâbe nedir, kilise ne... cüzî âlemden geçip küllî âleme varan kişi bu sırrı bilir. Burada hululün da imkânı yoktur ittihadın da. Çünkü birlikte ikilik düşüncesi sapıklıktır. Hak’tan başka bir varlık yok... İster O Hakk’tır de, ister ben Hakk’ım de.” (Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, kitabından naklen s. 257. Ayrıca Şebüsterî’nin bu ifadeleri için bkz. Şebüsterî, *Gülşeni Raz*, çev. Abdülkâki Gölpinarlı, MEV Yay. İstanbul 1944, s.36-42.)

³⁹⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 128; Biz bu beyitlerin taşıdığı anlam bütünlüğü doğrultusunda buradaki “satan” ifadesinin “sanın” ifadesi olması gerektiğini, bu durumun yanlış transkriptten veya baskı hatasından kaynaklandığını düşünmekteyiz

³⁹⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 173.

hakîkî vücûd sahibi bir varlık, O'ndan başka “kâim bi-nefsihî” bir vücûd mevcud değildir. Diğer varlıkların vücûdu O'nun vücuduna nisbetle yok hükmündedir. Çünkü onların varlıkları O'nun varlığına bağlıdır. Dolayısıyla eşyanın varlığı, gölgenin varlığı gibidir. Nasıl eşya olmadan gölge olmazsa, O'nun varlığı olmadan da eşyanın varlığı düşünülemez.³⁹⁷ Bu düşünceye uygun olarak Rindî de, gerçek mânada Hakk'tan başka varlık görmediğini açıkça ortaya koymuştur.

Neticede Rindî, hayret kavramına ilişkin düşüncelerini ortaya koymuş, bu hâl içerisinde olan kişinin manevi bir sarhoşluk içerisinde olacağını, bu halin kelimelerle anlatılamayacağını kabul etmiştir. Ona göre kişi hayret halinde aşk tecellisiyle birlikte varlığın birliğini müşahede eder, Allah-âlem-insan arasındaki ki görece ayrılık ortadan kalkar ve tam bir birliktelik sağlanır. Konumuzu şairimizin bu halin bizzat tecrübe edilerek anlaşılacağı ve hayret halini tatmayanların kendilerini anlamayacaklarından dem vurduğu şu dizelerle tamamlayalım;

*Anlamaz, ârif, velî, âlim, nebî, kâmil, hâkim,
Ser cemü'l cemde ev-ednâ olan anlar bizi.*

*Ehl-i idrâkim, dîni değildir nefsinî,
Menzil-i hayrette bî devâ olan anlar bizi.³⁹⁸*

2.6. Vakt

“Vakt” kelimesi, terim olarak; kulun üzerine gelen vâridât ve Rabbânî tecelliyâtın zamanı olarak tarif edildiği gibi³⁹⁹, sâlikin içinde bulunduğu hâl, yapma (mec'ül) olmayan, istidadın gerektirdiği hâl olarak da tanımlanmıştır.⁴⁰⁰ Buradan hareketle sûfiler, vaktin gereklerini yerine getiren kişiyi *ibnü'l-vakt*⁴⁰¹ yani vaktin oğlu olarak isimlendirmişler ve bu

³⁹⁷ H. Kamil Yılmaz, “Tasavvufta İlgili Sorular-Cevaplar”, *El-Lüma'*, Altınoluk Yay., İstanbul 1996, s. 538.

³⁹⁸ Rindî, *Ülke Gazetesi*, 12 Ağustos 1957.

³⁹⁹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 687.

⁴⁰⁰ Canbulat, “Vakt”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 681.

⁴⁰¹ İbnü'l-vakt kavramı ile ilgili Semih Ceyhan şu bilgileri vermiştir: “Tasavvuf metinlerinde sıkça kullanılan kavramlardan “ibnü'l-vakt” (vaktin oğlu) vaktin ve halin gereklerini yerine getiren, geçmiş ve gelecek endişesinden kurtulan insanın ilâhî tecelliler karşısındaki edilgenliğini anlatır. Ebü'l-vakt ise vakit ve halin hükmünden kurtulup zamanda ve hallerinde tasarrufta bulunan kimsedir. Birincisi telvin, ikincisi temkin ehlinin sıfatıdır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ibnü'l-vaktin sûfi, ebü'l-vaktin sâfi olduğunu söyler. Tasavvufta aslolan, sülûkü kemale erdirip ebü'l-vakt olmaktır. Zira seyr ü sülûk edilgenlikten etkinliğe doğru bir seyir izler. Sûfiler bunu “kurb-i nevâfil, kurb-i ferâiz” tabirleriyle açıklamışlardır. Nâfile ibadetlerle gerçekleşen Hakk'a yakınlıkta Hak kulun vasıtası iken farz ibadetlerle yakınlıkta kul Hakk'ın vasıtası olur. Buna göre ibnü'l-vakt kurb-i nevâfille Hakk'ın gözüyle görür, kulağıyla işitir ve eliyle tutarken ebü'l-vakt kurb-i ferâizle Hak fiillerini kul

kişinin geçmiş ve gelecekle ilgilenmediğini sadece içerisinde bulunduğu zamanla alaka kurduğunu vurgulamışlardır.⁴⁰² Aynı zamanda sûfler vakt ve hâl kavramı arasındaki irtibata dikkat çekmişler ve vaktin, içerisinde bulunduğumuz hâl olduğunu, kişinin sevinç içerisinde iken vaktinin sevinç, hüznün içerisinde iken ise vaktinin hüznün olduğunu söylemişlerdir.⁴⁰³

Şâirimiz Rindî şiirlerinde vaktin, geçmiş ve gelecek arasında bir zaman dilimi olduğuna yönelik düşünceler ortaya koymuş ve bu dizelerde ânın kıymetinin bilinmesi gerektiğine işaret etmiştir. Bu doğrultuda şâirimiz,

Geçmiş geri dönmez unut zikretme

Gelecek görünmez derd-u fikretme

Bil kıymet-i ânı nefes fethetme

*Gaflet ateşine sen yanma oğlum.*⁴⁰⁴

diyerek, âna yönelik düşüncelerini bu şekilde dile getirmiştir. Burada Rindî, geçmişte olup bitenlere yönelik hayıflanmaları ve geleceğe dair planları bir tarafa bırakarak içerisinde bulunulan ânın kıymetinin bilinmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre sâlik, anın gereklerini yerine getirme konusunda titiz davranmalı ve bir nefes bile harcamadan bu doğrultuda hareket etmelidir. Çünkü bazı sûfler vakitle Allah'ın takdiri arasında bağlantı kurmuşlardır. Nitekim Kuşeyrî, vakit kavramı ile tasavvuf kavramı arasında, kelam ilmindeki kaza ile kader arasındaki ilişkiye benzer bir ilişki kurar. Ona göre vakit geldiği zaman ne bir tehir edilme ne de bir değişme vuku bulur. Zira ona göre kaza ve takdiri geri çevirmek mümkün olmadığı gibi, kul bir şeyi yapmaya niyetlendiği zaman istediği şeye bedel olarak maksadının hilafına bir iş, kendisi üzerinde cereyan ettiği zaman da onu değiştirmesi mümkün olmaz. O kişinin, takdire karşı direnmeyi terk etmesi gerekir. Kişi, irâdesini (ihtiyarını) terk ettiği zaman, onun için “vaktin hükmünde” denilir. Yani, “takdire teslim olmuş” demektir.⁴⁰⁵ Bu doğrultuda şâirimiz de, içerisinde bulunan ânı iyi değerlendirmek gerektiğini, aksi

---

aracılığıyla işler. İbnü'l-Arabî ve takipçileri ebü'l-vakt için “sâhibü'l-vakt, sâhibü'z-zamân, seyyidü'l-vakt, imâmü'l-vakt, aynü'z-zamân” tabirlerini kullanmışlardır. İnsanın kemalini niteleyen sâhibü'l-vakt vaktin hakikatini ve dehr isminin anlamını bilen kişidir. O'nun takdiriyle andan ibaret olan vakit ayrılır, onların hükümleri birleşir. Ebü'l-vakt vaktin dürülmesini, yayılmasını, gizliliğini ve açıklığını his ve hayal, ruh ve misal, makam ve hal olarak müşahede eden kimsedir. (Semih Ceyhan “Vakt”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, c. XLII, s. 492; Ayrıca bu kavramla ilgili geniş bilgi için bkz. Afet Ilgaz, *İbnü'l-Vakt*, İz Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 9–119; Özköse, *Dervişin Günlüğü*, s. 46-48.

⁴⁰² Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s. 142; Hucviri, *Hakikat Bilgisi*, s. 279; Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 588.

⁴⁰³ Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s.142; Ayrıca “hâl” ve “vakt” kavramları arasındaki irtibat için bkz. Hucviri, *Keşfu'l- Mahcüb*, s. 427-429.

⁴⁰⁴ Rindi, *Doğuş Gazetesi*, 29 Nisan 1959; *Ülke Gazetesi*, 24 Ağustos 1957.

⁴⁰⁵ Bkz. Göztepe, *Tasavvufta Temel Kavramlar Haller ve Makamlar-Kuşeyrî Örneği*-,s. 74

takdirde zamanı iyi kullanmamanın gaflet ateşine yanmak olacağına işaret etmiş ve bu konuya sâlikin dikkatini çekmiştir.

Yine şâirimiz, ânın bilgiyle olan irtibatına değinmiş, Hakk'la olan ânın bilgi getireceğine, en mahrem sırların bu şekilde ortaya çıkacağına atıf yapmış ve bu gerçeği “*Dîl dostum Hakk demini bul sırlar mahremini*”⁴⁰⁶ sözlerine yer vererek vurgulamıştır.

Şâirimiz şiirlerinde, yaşadığı anlara ilişkin bilgilere de yer vermiştir. Bunları ifade bağlamında;

*Kible-yi sevdaya döndüm yönümü,
Dem gelir göremem hatta önümü.
Düşünmem yarını ekmem dünümü,
Düşünme çok derin, her ânı hoş gör.*⁴⁰⁷

dizelerini kaleme almıştır. Burada şâir, aşka düştüğü andan itibaren yaşadığı zorluklara değinmiş, aşk yolunda dünü ve yarını düşünmediğini ifade ederek ânın gereklerini yerine getiren kişilerin kınanmaması gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü tasavvuf, bazı sûflere göre içinde bulunulan ânın gereklerini yerine getirmektir. Bu doğrultuda Amr b. Osman Mekkî (ö. 291/903)'nin tasavvuf tarifi önemlidir. “*Kulun her vakitte, o vakit içinde yapılması en uygun olan şeyle meşgul olmasıdır*”⁴⁰⁸ şeklinde tasavvufu tanımlayan Mekkî, kulun içerisinde bulunduğu vaktin gereklerini yerine getirmesi konusu üzerinde durmuştur. Ayrıca bazı sûfler vakitle kılıç arasında benzerlik kurarak vakti iyi değerlendirmeyen ve vaktin gereklerini yerine getirmeyenlerin; kılıcı kullanmayı bilmeyenler gibi kendilerine zarar vereceklerinden bahsetmişlerdir.⁴⁰⁹ Şâirimiz Rindî de gelecek ve geçmişle ilgilenmediğini, insan ömrünün tamamının; aldığı bir nefesten ve içerisinde bulunduğu andan ibaret olduğunu vurgulamak üzere şu beyitleri kaleme almıştır;

*Ömrü ân bildik dem-i insanı ancak bir nefes
Dilden attık maziyi, ferdâyı sattık sağladık.*⁴¹⁰

Özet olarak şâirimiz, “vakt” kavramının değişik yönlerine temas etmiş, tasavvuf literatüründe olan “vakt” kavramını karşılamak üzere “ân”, “dem” ve “nefes” kavramlarını kullanmıştır. Ona göre “ân” kavramı, hem aşk hem de bilgiyle irtibatlı bir kavramdır. Ayrıca

⁴⁰⁶ Rindi, *Doğuş Gazetesi*, 6 Mayıs 1959.

⁴⁰⁷ Rindi, *Son İkrâm Şiirler*, s. 72.

⁴⁰⁸ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 368.

⁴⁰⁹ Bkz. Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 429; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi*, s. 149; Ayrıca vakt ile ilgili geniş bilgi için bkz. Özköse, *Dervişin Günlüğü*, s. 30-51.

⁴¹⁰ Rindi, *Son İkrâm Şiirler*, s. 157.

şâir, sâlikin geçmiş ve gelecek kaygılarından kurtularak ânın kıymetini bilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Çünkü insana bu dünyada verilmiş olan en büyük sermayenin zaman olduğu aşikârdır. Kişi ancak bu sayede ahirete ilişkin kazanımlarını gerçekleştirebilecektir. Bundan dolayıdır ki, Allah Kur'an'da yer yer zamanın önemine işaret etmiş ve bu konuya dikkatimizi çekmiştir.⁴¹¹ Sufiler de zamanın iyi değerlendirilmesi konusunda hassas davranmışlardır. Örneğin Serrac, Ebû Bekir eş-Şiblî'nin vakte dair; “*Gelecek bin yıl içindeki geçmiş bir yıl*”⁴¹² ve “*Sizin hâl ve vaktiniz kesiktir. Benim vaktimin iki tarafı (başı ve sonu) yok*”⁴¹³ sözlerini naklettikten sonra bu ifadeleri yorumlamış, eğer bin senede bir nefes kaçırılacak olsa, üzüntü ve teessüfle bu vakte ulaşamayacağını ve bir daha geri gelmeyecek bir şeyin kaçırılmış olacağını; yani geçen bin yılda ve gelecek bin yıl da olsa iki nefes arasında; içinde bulunulan anın kaçırılmaması gerektiğini vurgulamıştır.⁴¹⁴ Bu doğrultuda şâirimiz de, ânın gereklerini yerine getiren kişinin davranışlarının hoş görülmesi gerektiğini kabul etmiş, içerisinde bulunulan anın bütün ömre bedel olduğuna dikkat çekerek yakalanan bu ânın bütün ömre yayılması gerektiği konusu üzerinde durmuştur. Bu şekilde Rindî, *el-vaktu'd-dâim* (sürekli vakit)⁴¹⁵ şeklinde kavramlaşan anlayışla benzer bir yaklaşım sergilemiştir. .

3. Marifetle İlgili Temel Yaklaşımlar

Tasavvuf ilminin özellikle üzerinde durduğu konulardan birisi de bilgi meselesidir. Bilginin nasıl elde edileceği veya elde edilip edilemeyeceği, gerçek bilginin ne olduğu, bilgi ve varlık arasında bir ilişkinin olup olmadığı konusunda tasavvuf disiplini diğer disiplinlerden farklı birtakım yaklaşımlar sergilemiş, muhakkik sûfiler bu konularda kendine özel fikirler ortaya koymuşlardır. Biz de burada Rindî'nin, “*İlim ve Marifet*” ve “*Hakikat*” başlıkları altında, ilme ve ilmin elde edilme yöntemlerine dair görüşlerini ortaya koymaya çalışacağız.

3.1. İlim ve Marifet

Tanımak, âşinalık ve bilgi anlamlarına gelen marifet kavramı, aynı anlamı ifade eden ilimden farklı bir anlam taşımaktadır.⁴¹⁶ Marifet; yaşayarak, görerek, tadarak, tecrübe

---

⁴¹¹ Bkz. İnşıkak, 84/16, 17; Fecr, 89/1-5; Leyl, 92/1-2; Duhâ, 93/ 1-2; Asr, 103/1.

⁴¹² Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 393.

⁴¹³ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 394.

⁴¹⁴ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 394.

⁴¹⁵ Bu kavram için bkz. Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 589.

⁴¹⁶ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 412; Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 409; Ayrıca bu kavramla ilgili geniş bilgi için bkz. M. Mustafa Çakmaklıoğlu, *İbn Arabî'de Ma'rifetin İfadesi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2011.

edilerek, kalp, rûh, sırr, ilham ve keşf gibi bilgi edinme araçları kullanılarak elde edilen bir bilgi iken, ilim ise akıl, istidlal, duyu organları nazar ve nakil gibi araçlarla ulaşılan bir bilgi türüdür.⁴¹⁷ Buradan hareketle sûfiler, genel olarak okuma ve öğrenme ile elde edilen bilgileri zâhirî ilim olarak kabul ettikleri; aklî ve naklî ilimlerin yanı sıra bir de bâtınî ilmin varlığını kabul etmişlerdir. Zâhir ve bâtın ayrımı ilk mutasavvıflardan bu yana genel kabul görmüş bir ayırmadır. Sûfiler, bâtınî ilme “gayb ilmi”, “mevhibe ilmi”, “ilm-i mükâşefe”, “ilm-i huzûrî” ve “ilm-i esrâr” gibi isimler vermişlerdir.⁴¹⁸

Sûfiler yukarıda bahsedilen bu iki tür bilgiye de önem vermekle beraber zâhirî ilmin nâkışlığına işaret ederek Allah’ı bilme noktasındaki asıl bilginin marifet bilgisi olduğunu vurgulamışlardır.⁴¹⁹ Bu bilginin ise; insanın başkasından ya da kitaplardan öğrendiklerinden çok, erdemli bir yaşantı neticesinde doğrudan, vasıtasız ve sezgisel olarak Allah tarafından ihsan edilen bir bilgi olduğu ifade edilmiştir.⁴²⁰ Dolayısıyla Allah’ı bilme anlamındaki gerçek bilgi olan marifet, bizzat Allah ’ın bahşetmesiyle yani yine Allah’la mümkün olur. Bu açıdan sûfiler, marifetin Allah vergisi olduğu, Allah ’ın yine ancak Allah’la, Allah’ın bildirmesiyle bilinebileceği noktasında hemfikirdirler.⁴²¹ Ayrıca sûfiler, genel anlamı itibariyle tasavvufî bir bilgi türü olan marifetin; kişinin kendi mâhiyeti ve özünü bilmesiyle gerçekleşebileceği görüşünü ifade etmişler ve bu bağlamda “*Kendini bilen Rabbini bilir*”⁴²² hadis-i şerîfine sıkça atıf yaparak tasavvufî bilginin bu yönüne de dikkat çekmişlerdir.⁴²³

Rindî de şiirlerinde tasavvufî tecrübe sonucunda ulaşılan bilgiye sık sık atıf yaparak, hakikatin/gerçeğin dolayısıyla Allah’ın bilinmesinin ancak bu sayede mümkün olabileceğini vurgular ve Allah’ı bilme yolunda akıl, mantık ve zâhirî mânâdaki bilginin eksikliğine dikkat çekerek tasavvufî bilginin önemine işaret eder. Örneğin;

Felâatunlar bu gülşene girmedir.

Akıl, mantık bir goncasın dermedi.

Asırlarca kulaklara girmedir.

---

⁴¹⁷ Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s. 185.

⁴¹⁸ Osman Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, Akçay yay. İstanbul 2011, s.214.

⁴¹⁹ Geniş bilgi için bkz. Hucviri, *Hakikât Bilgisi*, s. 331-341.

⁴²⁰ Fazlur Rahman, *İslam*, çev. Mehmet Dağ-Mehmet Aydın, Selçuk Yay. İstanbul, 1993. S.197.

⁴²¹ M. Mustafa Çakmaklıoğlu, *İbn Arabî’de Ma’rifetin İfadesi*, s. 131.

⁴²² Ebu’l Fida İsmail b. Muhammed Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, Dâru’l Ktübü’l İlmiye, Beyrut 1988, c. II, s. 262 (Hadis No: 2532).

⁴²³ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ekrem Demirli, *Sadreddin Konevî’de Bilgi ve Varlık*, İz Yay. 2. Bas. İstanbul 2011.

*Eserlerden yazmadığım kalmadı.*⁴²⁴

ifadelerine yer veren şâir, felsefe tarihinde önemli bir şahsiyet olan Eflatun'a atıf yaparak hakîkati bilme noktasında felsefi bilginin eksikliğine dikkat çekmiş ve bu yolda araç olarak kullanılan akıl ve mantığın yeterli araçlar olmadığını ifade etmiştir. Bu görüşü desteklemesi bakımından şâirin şu ifadeleri önemlidir:

*Keşfolunmaz akl ile mantıkla künh-i zâtımız,
Âşina-yı ilmü'l-esmâ olan anlar bizi.*⁴²⁵

*Elinde körlerin bu ilm-i mantık kör ışık olmuş,
Düşenler dâm-ı dâvâya, sözünden bî haber gitmiş.*⁴²⁶

Görüldüğü gibi şâir, gerçekliğe ulaşma noktasında akıl ve mantığa eleştirel bir tavır takınarak, bu araçlarla hakikatin kavranamayacağına dikkat çekmiştir. Ayrıca Rindî, tasavvufi tecrübeye dair bilgisi olmayan kişilerin, kendilerini anlamayacağını vurgulayarak, “ilmü'l-esmâ” ifadesini kullanmış ve ancak bu ilme sahip olanların gerçek bilgiye ulaşabildiklerini ifade etmiştir. Çünkü şâire göre varlık, tecellî başlığı altında ifade ettiğimiz gibi Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellîsiyle meydana geldiğinden dolaydır ki asıl bilgi varlığın özüne ilişkin bu kesin bilgidir. Rindî, varlığın özüne ilişkin bu bilgiye sahip olmayı yukarıda ifade ettiğimiz gibi “*Kendini bilen Rabbini bilir*”⁴²⁷ hadîs-i şerifinde karşılık bulan anlamla eşdeğer bir anlatımda bulunarak şu ifadelere yer vermiştir;

*Bilir misin söyle bana,
Mahiyet-i eşya nedir?
Yol buldun mu senden sana,
Seyran nedir, sahra nedir.*⁴²⁸

Çünkü mârifet Allah, insan ve âlemlerle ilgili kapsamlı bir bilgi olmakla beraber tasavvufta esas olan “mârifetullah” denen özel bilgidir. Âlem ve nefis hakkındaki mârifet ise Allah'ı tanımanın aracı olması bakımından değerlidir. Bu sebeple mârifetullah “Allah'ın zâtı,

---

⁴²⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 62. Şâirin buradaki “*Felâatunlar*” ifadesinden kastının, felsefe tarihinde akıl ve mantığın önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Eflatun (Platon) olduğunu düşünüyoruz. “*Felâatunlar*” ifadesinin “Eflatun gibi akıl ve mantığı öne çıkarırlar” şeklinde anlaşılmasının doğru olacağını düşünmekteyiz.

⁴²⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 102.

⁴²⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 114.

⁴²⁷ Ebul Fida İsmail b. Muhammed Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, Dârul Kütübü'l İlmiye, Beyrut 1988 c.II, s.262 (Hadis No: 2532).

⁴²⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 117.

sıfatları, fiilleri ve isimleri hakkındaki bilgi” şeklinde tanımlanmış Fakat Allah’ı bu şekilde tanımak da insanın kendini tanınmasına (ma‘rifetü’n-nefs) bağlanmıştır.⁴²⁹

Ayrıca şâir, bilgi ile aşk kavramı arasında bir irtibat kurarak tasavvuf tarihinde ifade edilen “Kişi sevdiğini mi bilir”, “Bildiğini mi sever” şeklinde özetlenen, birbirine alternatif iki farklı anlayıştan⁴³⁰ ilkin tercih ettiğini şu ifadelerle ortaya koymuştur:

*Belâ-yı aşkıyla olmayan hemrâh
Olamaz sırr-ı hakk’el yakîne âgâh.*⁴³¹

Yine şâir, bilginin tecellî ile olan irtibatına kendisi üzerinden dikkat çekmiş bu bağlamda şu ifadeleri kullanmıştır:

*Tecellî edince cananım canda
Fersahlar kat ettim râh-ı irfanda
Eşkâl de, sûret de sır oldu anda
İlmimde ne sûret, ne mâna kaldı.*⁴³²

Bu ifadelerle şâir, asıl bilgiye tecellî sonucunda ulaşıldığını ifade ederek, tecellîden önceki bilgisinin gerçek bilgi olmadığını, kendisine verilen bu bilgiyle beraber, maddenin, suretin, şeklin ve şemâilin ortadan kalktığını ve bunlara ilişkin kendisinde barındırdığı ilmin gerçekle ilişkisi olmadığını fark ettiğini ifade etmiştir. Yine burada şairin marifetin paradoksallığına da işaret ettiğini görüyoruz. Bu durumu birçok sûfide de görmek mümkündür. Örneğin, marifetin, marifetten aciz kalmak⁴³³ olduğunu söyleyen Ebû Bekir eş-Şiblî (ö. 334/946), yine marifeti hayretle irtibatlandırarak hayretin devamlı oluşudur şeklinde tarif etmiştir.⁴³⁴ Bundan dolayı Allah’ı bilme şeklinde tanımlanan marifet; Hakk’ın tam mânâsıyla kavranamayacağından ve anlatılamayacağından dolayıdır ki, bir sürekliliğe de işaret etmektedir.⁴³⁵

Sonuç olarak şâirimiz, zâhirî ve bâtinî olarak iki tür bilginin varlığını kabul etmekle beraber, zâhirî bilgi denilen; akıl, mantık ve istidlal gibi araçlar kullanılarak, nakil, kitap veya bir öğreticiden öğrenilen bilginin nâkısılığına işaret etmiştir. Ona göre Allah’ı bilme

---

⁴²⁹ Süleyman Uludağ, “Marifet”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, c. XXVIII, s. 55.

⁴³⁰ Bu ayırım için bkz. Schimmel, *İslam’ın Mistik Boyutları*, s. 146.

⁴³¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 67

⁴³² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 132.

⁴³³ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 339.

⁴³⁴ Hucvirî, *Hakikât Bilgisi*, s. 340.

⁴³⁵ Bu doğrultuda, “Gerçek marifete yol yoktur” sözünü yorumlayan Serrâc, Allah Teâlâ, isim ve sıfatlarından mahlûkâtın kavrayabileceklerini onlara öğrettiğini, Hakk’ı gerçek anlamda tanımaya yaratıkların gücünün yetmeyeceğinden bahsederek, bütün kâinâtın O’nun azâmet parıltılarının zâhir olması halinde bile yok olacağını ifade etmiştir. Bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 34

noktasındaki asıl bilgi tasavvufî tecrübe sonucunda elde edilen vehbî bilgidir. Ve bu bilgi ancak kişinin kendi mahiyetini bilmesi, Allah'tan gelen tecellilere mazhar olunması ve varlığa, hakîkate dolayısıyla Allah'a duyulan aşkla gerçekleşebilir.

3.2. Hakîkat

Hakîkat; bir şeyin aslı ve esası, mâhiyeti, gerçek, doğru, sadâkat, doğruluk, bağlılık, kadirbilirlilik, mecaz karşılığı, esas olarak kullanılan kelime gibi anlamlara gelmektedir.⁴³⁶ Tasavvufta hakikat terimi; “Zâhirin ardındaki örtülü ve gizli mâna, dinî hayatın en yüksek seviyede yaşanarak ilâhî sırlara âşına olunması”⁴³⁷ gibi anlamlar ifade eder. İlk sûfler hakikat terimini daha çok “ilâhî gerçeklere ve sırlara âşına olmak, Hakk'ın tecellîlerini temaşa etmek”⁴³⁸ anlamında kullanmışlardır. Sözle anlatılamayacağı görüşünden hareketle bazen bu terimi tarif etmeden kullanan sûfler, daha ziyade alâmet ve vasıflarını belirterek hakikatin ne olduğu konusunda bir fikir vermeye çalışmışlardır.⁴³⁹

Rindî de yukarıda işaret edildiği gibi hakikatin mahiyetine ilişkin kesin bir bilgi vermemekle beraber, şiirlerinde hakîkat kavramını kullanmış ve hakikate işaret eden alâmet ve özelliklerinden söz etmiştir. Bu bağlamda şu dizeleri önemlidir:

*Hakîkatte ne fal, ne hâl, ne hâlet,
Ne bidâyet vardır, ne nihayet,
Ne matlûb, ne şükür, ne de şikâyet,
İşte bu kıvama gelmiş olmalı.*⁴⁴⁰

*Gâm-ı hakikatle dolalı gönül,
Ne âh u feryâd, ne güftârım kaldı.
Harîm-i hayrette tutuldu dilim,
Ne zevk-u şevkim, ne gülzârım kaldı.*⁴⁴¹

Görüldüğü gibi şâir, hakikat bilgisine erişen kişinin durumunu çarpıcı bir şekilde ifade etmiş ve bu durumda Allah'ın zatının ezeli ve ebediliğinin müşahede edileceğini, bütün arzu, istek, temenni, şikâyet hatta şükürün bile ortadan kalkacağına atıf yaparak, tam bir hayret

⁴³⁶ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 243; Demirci, “Hakîkat”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. XV, s. 177.

⁴³⁷ Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 218.

⁴³⁸ Bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 330; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 176; Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 79.

⁴³⁹ Demirci, “Hakîkat”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. XV, s. 178.

⁴⁴⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

⁴⁴¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 163.

duygusunun yaşanacağına ve bu halin kelimelerle anlatılamayacağına işaret etmiştir. Burada dikkat çeken husus şükürün ortadan kalkması meselesidir. Bu durumu şâirin varlık anlayışı ve içerisinde bulunduğu halle ilişkilendirerek anlayabiliriz. Malum şükür; yapılan iyiliğin kadar ve kıymetini bilip makbule geçtiğini dile getirmek, iyilik edeni övmek, nankör olmamak, başka bir ifadeyle şükür Allah'tan gelen ni'metlere teşekkür etmek şeklinde tanımlanmıştır.⁴⁴² Tanımdan da anlaşılacağı üzere şükür, sahip olduğunu düşündüğümüz varlıklarla ilgilidir. Şâirin vahdet-i vücûd düşüncesini benimsediğini hatırlarsak, bu düşüncede varlığın, eşyanın ve insanın gerçek manada bir varlığı olmadığı düşüncesi hâkim olduğundan, bu düşünceye göre insanın sahipliğinden bahsetmek çok mümkün görünmemektedir. “*Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır.*”⁴⁴³ Âyetiyle paralel olarak hakikat bilgisine ulaşan kişi, bu durumu yani tek vücûd ve varlık sahibi olanın Allah olduğunu fark etmesiyle birlikte aslında hiçbir şeye sahip olmadığını, hatta kendi varlığını sorguladığı bir duyguyla karşı karşıya gelmektedir.⁴⁴⁴

Ayrıca Rindî, hakikat yolcularına rehberlik edecek kişilerde bulunması gereken özelliklere de değinmiş ve bu bağlamda şu ifadeleri kullanmıştır:

*Hakikat yolunda olmak çün rehber
Semt-i hakikate varmış olmalı
Etmekle olmaz bir kuru ezber
Mâna-yı matlubu bilmiş olmalı.*⁴⁴⁵

Görüldüğü gibi şâir, rehber olarak değerlendirdiği mürşitte bulunması gereken özellikleri ifade etmiş, mürşid olabilmenin yolunu hakikat bilgisine sahip olmaya bağlamıştır. Ayrıca şâir, hakikate ulaşmanın yolunu ise tasavvufî tecrübeyle elde edilen bilgiye irtibatlandırmış, zâhirî manadaki ilmin bu konudaki nâkışlığına işaret etmiştir. Marifet bölümünde vurguladığımız gibi mutasavvıflar, ilmi kendi içerisinde değişik şekillerde derecelendirmişlerdir. Onlara göre delil ve nazar yoluyla elde edilen mârifet bilgisi ki bu “*ilme'l-yakîn*”, keşf ve ilâhî ihsanlar yoluyla elde edilen mârifet bilgisine de “*ayne'l-yakîn*” olarak adlandırılmaktadır. “*Hakk'al-yakîn*” ise insan tabiatının getirdiği mânevî kirlere arınmanın gerçekleşmesi ile elde edilen hakiki bilgidir.⁴⁴⁶ Başka bir ifadeyle kısaca eşyanın zâhirî ile ilgili bilgilere ilim, eşyanın bâtınını ve iç yüzünü keyfetmek suretiyle elde edilen

---

⁴⁴² Kurul, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 622.

⁴⁴³ Nûr, 24/42.

⁴⁴⁴ Benzer yorumlar için bkz. Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları*, s. 134.

⁴⁴⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

⁴⁴⁶ Ebû Hafs Ömer es-Sühreverdî, *Avârîfü'l-meârif, Tasavvufun Esasları*, çev. Hasan Kamil Yılmaz, İrfan Gündüz, Erkam Yay., İstanbul 1990, s. 657.

bilgilere de mârifet ya da hakîkât bilgisi denilmektedir.⁴⁴⁷ Şairimiz de hakîkati elde etmenin yolunun gönülden geçtiğini yani hakikatin ancak tasavvufî bilgi edinme yöntemleri kullanılarak elde edileceğini savunmuş ve bu doğrultuda;

O semte yol, gönülden gider.

Yolcusu âşıktır terk-i terk eder.

Mazhâr-ı tecellî olmak çün meğer,

Küh-ü hakîkate varmış olmalı.⁴⁴⁸

ifadelerine yer vermiş, tasavvufî bilginin kaynağının kalp olduğunu vurgulayarak aşkın bu yoldaki erdiriciliğine dikkat çekmiştir. Yine şâir, Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellilerine mazhar olmayı da hakikatin özüne vakıf olmaya bağlamıştır.

Neticede Rindî, şiirlerinde hakikat kavramını kullanmış, hakikatin ne olduğuna dair kesin bir bilgi vermemekle beraber bize; hakikat bilgisine sahip olanların halet-i rûhiyesi hakkında bir perspektif sunarak hakikate ulaşmanın yollarını göstermiştir. Ona göre hakikat, aklî ve naklî bilgilerden ziyade, tasavvufî tecrübelerle elde edilen marifet bilgisiyle gerçekleşebilir. Ayrıca şâir bu yolda seyr ü sülûk edebilmek için mürşidin ve rehberin gerekliliğine işaret ederek, mürşitte bulunması gereken özelliklere değinmiştir. Ona göre bu yolda rehberlik edecek kişi hakikat bilgisine sahip, gönül eri ve aşkla hemhal olan, Allah'ın isimlerinin tecellisine mazhar olmuş birisi olmak durumundadır.

3.3. Şathiye

Sözlükte; “hareket, kıpırdama ve köpürme”⁴⁴⁹ anlamına gelen *şatah/şathiye* kelimesi, tasavvuf literatüründe, aşırı tecellî ve feyze gelen velilerden, görünüş itibariyle şerî'ata uymayan birtakım sözlere denilmektedir.⁴⁵⁰ Serrâc et-Tûsî (ö.378/988), kelimenin etimolojik yapısına değindikten sonra tasavvuf literatüründe bu ibarenin kullanılış sebebinin açıklar. Arap dilinde “şath”, hareket anlamına gelmekte olup, un elenen yere “miştah” denmektedir. Bu ifadenin kullanılması, hareketin bir nehir yatağından kenarlara taşmasını ifade ederken “şataha” denilmektedir. Benzer şekilde mürit, vecdi artıp hakîkat nurlarının etkisiyle kalbine varit olan şeyleri taşımaya gücü yetiremeyince duygularını dile getirmeye, kelimeler dilinden

⁴⁴⁷ Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf*, s. 98.

⁴⁴⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

⁴⁴⁹ M. Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri*, MEB. Yay. İstanbul 1946, c. 3, s. 310; Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 485-486; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 595.

⁴⁵⁰ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 595; Uludağ, “Şathiye”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, c. XXXVIII, s. 370.

dökülmeye başlar.⁴⁵¹ Sûfnin sekr, vecd, cezbe, galebe, inbisat, istiğrak, cem', fenâ ve tevhid-i zati gibi kendini kontrol edemediği tasavvufî haller içinde söylediği sözler olarak da değerlendirilen şathiyeler,⁴⁵² tasavvuf edebiyatında ciddi bir düşünce veya duyguyu iğneleyici ve alaylı bir şekilde anlatan şiirler olarak ifade edilmiştir.⁴⁵³ Bu doğrultuda Hallac-ı Mansur'un; "Ene'l-Hak" (ben Hakk'ım) sözü, Bâyezîd-i Bistâmî'nin; "Subhânî"⁴⁵⁴ (kendimi tesbih ederim) sözü "Cehennem dediğin de nedir? Hırkamın ucuyla söndürürüm onu."⁴⁵⁵ ifadeleri meşhur olmuştur. Bazı mutasavvıflara göre şathiye türü sözler onu söyleyen sûfiye ait olmayıp bunların gerçekte kaynağı Allah'tır. Sûfnin yaptığı şey bu ilahi sözleri tekrar etmekten ibarettir.⁴⁵⁶ Tasavvuf tarihine bakıldığında bu tür sözleri bazı müellif sûfler kabul edip şerh ederken⁴⁵⁷, bazıları da bu konuda temkinli davranmış ve bu ifadeleri kullanmanın uygun olmadığı görüşünü dile getirmişlerdir.⁴⁵⁸

---

⁴⁵¹ Ahmet Cahit Haksever, "Varoluşsal Kendinden Geçme ve Yansımaları: İmam Rabbânî'nin Şathiye Anlayışı Örneği", Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, say. 4, Çorum 2004, s. 104; Serrâc 'ın bu ifadeleri için bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 369.

⁴⁵² Bkz. Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 369.

⁴⁵³ Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, c. II, s. 375; Uludağ, "Şathiye", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, c. XXXVIII, s. 370.

⁴⁵⁴ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 381.

⁴⁵⁵ Bu ifadeler için bkz. Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, s. 127; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 595.

⁴⁵⁶ Uludağ, "Şathiye", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, c. XXXVIII, s. 370..

⁴⁵⁷ Örneğin Hallac-ı Mansur'un bu ifadesini yorumlayan Şebüsterî (öl. 720/1320) *Gülşeni Raz* isimli eserinde şu açıklamaları yapmıştır: "Enelhak, mutlak olarak sırları açığa vurmaktır. Hakk'tan başka kim Enelhak diyebilir? Âlemin bütün zerrelere Mansur gibi Enelhak demektir... Sen onları ister sarhoş say ister mahmur! Gönlünde şüphesi olmayan kişi şüphesiz olarak bilir ki varlık, ancak birdir. Benlik ancak Tanrı'ya yaraşır. Ben, biz, sen, o... hepsi bir şeyden ibarettir. Birlikte hiçbir fark, hiçbir ayrılık yoktur. Halkın varlığı ve çokluğu, görünüştedir. Yoksa görünenler, zaten hakikatte yoktur." (*Gülşeni Raz*, çev. A. Gölpınarlı, MEV. Yay. İstanbul 1944, s.37-39.) Mevlânâ ise, bu ifadeyi "Mansur'un dudağında bir nurdur" şeklinde değerlendirmiştir.(Mesnevî, çev. Adnan Karaismailoğlu, Akçağ Yay. Ankara 2010, s. 178.) Gazzali ise Bayezid-i Bistâmî'nin, "Kendimi tenzih ederim, şanımlı ne yücedir" ifadesini, "Bir müminin, "Ben kendisinden başka ilah bulunmayan Allahım. Bana ibadet ediniz" mealindeki ayeti (Taha 20/14) zikir yoluyla tekrarlaması gibidir. Hâlbuki Bayezid-i Bistâmî'nin bu şathiyesini duyanlar O'nun kendisini kastettiğini sanmışlardır." Şeklinde açıklamıştır.(Uludağ, Uludağ, "Şathiye", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, c. XXXVIII, s. 370'ten naklen)

⁴⁵⁸ Örneğin önemli bir müellif sûfi olan Hucvirî, Keşfu'l-Mahcûb adlı eserinde şathiyeden hiç bahsetmezken, Kuşeyrî Risalesinde, Ebu'l-Abbas Dineverî (ö. 340/951)'nin sözlerini naklettiği bölümde "şatah"ı olumsuzlayan şu ifadelerle yer vermiştir: "Mukallid sofular tasavvufun esaslarını bozdular, yolunu yıktılar. Uydurdukları birtakım isimlerle tasavvufun manasını değiştirdiler. Mesela; tamaha "ziyade", edepsizliğe "ihlâs", haktan çıkmaya ve uzaklaşmaya "şatah" ... adını verdiler. Eski sûflerin yolu bu değildi." (Kuşeyrî, *Kuşeyri Risalesi*, s. 134.) Süleyman Uludağ, Kuşeyrî'nin şatahat konusuna değinmeyişi veya ona temkinli yaklaşmasını şu şekilde açıklamıştır: Kuşeyrî'nin şathiyelerden bahsetmemesi tesadüfi değildir. O ene'l-Hakk ve sübhani... gibi sözlerin küfür olmadığına inanmakla birlikte bunları Risaleye alıp anlatmaya gerek görmemiş, fenâ, sekr, ve vecd gibi konulardan bahsederken bile bu konuya temas etmemiş, İslami olduğu hususunda kimsenin itiraz edemeyeceği tasavvufî görüşleri esas almış, hakiki tasavvuf olarak bunu görmüş bunun dışında kalan görüşlere "önemli değil, olsa da olur olmasa da..." anlayışı ile bakmıştır."(Uludağ, a.g.e. s. 28) ,

Rindî de birçok şiirinde şatahat olarak değerlendirebileceğimiz ifadeler kullanmış, hatta “Şathiyât-ı Vahdet” adında müstakil bir şiir kaleme almıştır. Bu şiirinde Rindî şöyle seslenmektedir:

*Fakr ile fahr eyleyip dünyayı sattık, sağladık.
Âşık-ı sâdıklarız, ukbâyı sattık sağladık.*⁴⁵⁹

Görüldüğü gibi şâir gerçek âşıkların sadece bu dünya ile ilgili kaygıları değil ahiret âlemine ilişkin korku, endişe ve beklentilerden de arınması gerektiğini çarpıcı bir şekilde ifade etmiştir.⁴⁶⁰ Devamla şâir;

*Tûr-i dâlde nice bin Musâ'yı hayran eyledik
Mürdeler ihya eden İsa'yı sattık sağladık.*

*Din, iman, tesbih ve taat, bilmeyiz nâz u niyaz
Resm-i aşktan gayri her sevdâyı sattık sağladık.*⁴⁶¹

Başka bir şiirinde ise şâir;

*Geldi dem pay-beste oldum mescit içre zühdile
Geldi dem puthanede zünnâra uydum bir zaman.*

*Nemrut oldum mülk-i arzımda nice hükmeyledim
Gâh Halil tek gülistân-ı nâre uydum bir zaman.*⁴⁶²

gibi ifadeler kullanmıştır. Görüldüğü gibi ilk bakışta şeriata aykırı gibi anlaşılan bu tür ifadeler tasavvuf kültüründe farklı anlamlar kazanmış ve onlar, gerçeğin/hakîkatin dışı vurumu veya sembolik kavramlar olarak yorumlanmıştır.⁴⁶³ Şatahat ifadeleri aynı zamanda sûfilerin varlık anlayışıyla da yakından ilgilidir. Çünkü vahdet-i vücûd bölümünde ifade

---

⁴⁵⁹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 157.

⁴⁶⁰ Rindî'nin burada vurgulamaya çalıştığı, ahiret âlemine ilişkin kazanımların yani cennet ve cennet nimetlerine karşı isteksiz davranarak Yalnızca Allah'ın rızasını önceleme anlayışı birçok sûfî şâirde görmek mümkündür. Örneğin Yunus Emre bu anlayışı şu dizeleriyle ortaya koymuştur:

*Cennet cennet didükleri
Bir ev ile birkaç Hûri
İsteyene virgil anı*

Bana seni gerek seni. Yunus Emre, *Yunus Emre Dîvânı*, s. 333.

⁴⁶¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 157.

⁴⁶² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 165.

⁴⁶³ Şebüsterî'nin bu kavramlara yüklediği anlam dikkat çekicidir. Örneğin o eserinde şu ifadelere yer vermiştir: “Bu makamda put, aşk ve birlik mazharıdır; zünnâr kuşanmak da hizmete bağlanmaktır. Müslüman, puta tapmak nedir, bilseydi dinin puta tapmaktan ibaret olduğunu anlardı. Müşrik de putun hakîkatini bilseydi hiç dininde yol azıtır, sapık olur muydu? O, putu ancak görünen bir suretten ibaret gördü de o sebeple şeriatta kâfir oldu... hakîkî küfür, kime yüz gösterirse o kimse mecazî Müslümanlıktan usanır... dikkat ettim, her işin aslını gördüm, anladım ki zünnâr hizmete bağlanmaya işarettir. (Şebüsterî, *Gülşeni Raz*, s.73-74.)

ettiğimiz gibi, bu düşünceyi benimseyen sâffiler, varlık bakımından Hakk'tan başka gerçek varlık görmemişler ve bütün bu varlığı Hakk'ın isim ve sıfatlarının tecellileri olarak değerlendirmişlerdir.⁴⁶⁴ Bu bilgiyi yakîn olarak tecrübe eden, vecd, cezbe, sekr ve galebe gibi haller yaşayan sâfi ise, kendi varlığını görmeyerek, bu gerçeği ifadelendirmek üzere “Ene'l-Hak”, “Sübhânî” gibi ifadeler kullanmıştır.⁴⁶⁵ Rindî'nin bazı şatahatları da bu gerçeği ifade sadedindedir. Örneğin;

*Tecellî edince didâr-ı mutlak
Meydan-ı cünûna düştüm çırçıplak.
Atardım narayı âhı ene'l-Hak
Diyar-ı billahın Mansur'u idim.*

*Neyi yitirmiştim arardım neyi
Unuttum hayrette ene enteyi
Görmedim âlemde gayrım nesneyi
Aşkın tecellî zuhûru idim.⁴⁶⁶*

Görüldüğü üzere şâir, aşkın tecelli etmesiyle birlikte hayret halini yaşadığını, bu hal içerisinde “sen” , “ben” denilen ikiliğin ortadan kalktığına işaret etmiş ve kendinden başka nesne görmediğini vurgulayarak ene'l-Hak ifadesini kullanmıştır. Bu tür ifadeleri Allah'a duyulan muhabbetin son aşaması olarak da değerlendirmek mümkündür. Allah'a kavuşma arzusuyla vecde gelen sâfi kendini kaybetmekte ve Hakk'tan başka bir şey görmemektedir. Bu doğrultuda Serrâc, “*Kulum bana nafîlelerle yaklaşır. Tâ ki ben onu severim ben onu sevince de onun görmesi, işitmesi, yürümesi, tutması ben olurum. Kul, benimle görür, benimle işitir, benimle yürür, benimle tutar*”⁴⁶⁷ hadisini naklettikten sonra bir şairin sevgilisine duyduğu muhabbeti ve vecdi anlatan şu şiiri aktarır;

*Seven benim, sevilen de ben.
Bana baktığında bizi göreceksin
Biz bir ceseddeki iki ruhuz.*

⁴⁶⁴ Geniş bilgi için bkz. Mustafa Tahralı, *Muhyiddin İbnu'l Arabî Fusûs'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, s. 44-62.

⁴⁶⁵ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 595; Ayrıca geniş bilgi için bkz. Mustafa Çakmaklıoğlu, “Hallâc'ın Ene'l-Hakk Sözü Bağlamında Mevlânâ'nın Şatahât Yorumu”, *Tasavvuf*, Ankara 2005, say. 15, s. 191-223; Ahmet Cahit Haksever, “Varoluşsal Kendinden Geçme ve Yansımaları: İmam Rabbânî'nin Şathiyye Anlayışı Örneği”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, say. 4, Çorum 2004, s. 103-126

⁴⁶⁶ Rindî, *Ülke Gazetesi*, 3 Eylül 1957.

⁴⁶⁷ İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sitte)*, Akçağ Yay., Ankara 1988, c. XIII, s. 54.

*Allah tarafından bir bedene konmuşuz.*⁴⁶⁸

buradan hareketle Serrac, yaratıkların bile birbirine bu seviyede vecd ve muhabbetle bakabildiklerine göre bunun daha ötesi olan Allah sevgisi nasıl olur yorumunu yaparak şu sözü nakleder; “*Birbirini seven iki kişiden biri diğerine ‘Ey ben’, demedikçe gerçek sevgiye erişemezler.*”⁴⁶⁹

Ancak şâirimiz Rindî’nin vahdet-i vücûd düşüncesi içerisinde açıklayamayacağımız, daha çok Bektaşî meşrep şâirlerin kullandığı şathiyeleri de söz konusudur. Bu bağlamda değerlendirebileceğimiz bir şiirinde Rindî şöyle seslenmektedir:

*Şu yâreme bir el vursan
Göster varlığını varsan
Yok, eğer ki uyuyorsan
Uyan Ya Rabbi Ya Rabbi.*

*Şüphe etsem yok mu hakkım
Ermiyor işine aklım
Yok, hiçbir şey senden saklım
Nihan Ya Rabbi Ya Rabbi.*

*Elle çün hazinen dolu
Benden esirgersin pulu
Güldüremezsın bir kulu
Utan Ya Rabbi Ya Rabbi.*

*O ki göründün yüzlerden
Niçin gizlendin gözlerden
Aydan, gündən, yıldızlardan
Âyan Ya Rabbi Ya Rabbi.*

Şâirin bu dizeleri ile Kaygusuz Abdal’ın şu dizeleri arasındaki benzerlik dikkat çekicidir:

*Yücelerden yüce gördüm
Erbabsın sen koca Tanrı*

---

⁴⁶⁸ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 376.

⁴⁶⁹ Serrâc, *İslam Tasavvufu*, s. 376.

*Âlem okur kelam ile
Sen okursun hece tanrı.*

*Âsi kullar yaratmışsın
Varsın şöyle dursun deyu
Onları koymuş orada
Sen çıkmışsın uca tanrı.*

*Kıldan köprü yaratmışsın
Gelsin kullar geçsin deyu
Hele biz şöyle duralım
Yiğit isen geç a Tanrı.⁴⁷⁰*

“Cenâbı Allah’a Tarziye”⁴⁷¹ adlı şiirinde ise Rindî şöyle seslenmektedir:

*Bir şaka yaptım sa kırk yılın başı
Geçer sanup sana nazım Ya Rabbi
Ne vardı bunda hem çatacak kaşı
Çoğaldı gözünde azım Ya Rabbi.*

*Bilseydim ki böyle darılacaksın
Çalar saat gibi kurulacaksın
Hemen girtlağım sarılacaksın
Görmezdim buna hiç lüzum Ya Rabbi.*

*Hakikat sence de hep malumdur ya
Var mı bende senin gayrın bir sevda
Bir hasbihal idi niyetim amma
Ağzımda kaldı hep sözüm Ya Rabbi.*

...

---

⁴⁷⁰ Bu şiiri hem İbrahim Şener-Âlim Yıldız, *Türk İslam Edebiyatı*, Rağbet Yay. 5. Baskı, s. 272’de şathiye başlığı altında zikretmiş hem de M. Zeki Pakalın aynı başlık altında *Tarih Deyimleri ve Terimleri*, adlı eserinde yer vermiştir. (Bkz. *Tarih Deyimleri ve Terimleri*, MEB. Yay. İstanbul 1946, c. 3, s. 310)

⁴⁷¹ Rindî, “*Bektaşî’den Allah’ına Açık Mektup*” isimli bir broşür yayınlamış (Bu broşüre bütün çabalarımıza rağmen ulaşamadık) buradaki ifadelerinden dolayı dokuz gün nezaret cezası almış, bu cezanın ardından işte de tarziye (özür) mektubum diyerek irticalen bu şiiri kaleme almıştır. (bkz. *Son İkrâm Şiirler*, s. 47.)

*Dokuz gün hapsettin cevabın bu mu?
İkramın bir kuru ekmekle su mu?
Sâhil-i neşemim savruldu kumu
Kalmadı zerrece tozum Ya Rabbi.*

*Binip üzerime sürersin sarpa
Gâh modul özengi gâh acı darba
Yiyemem samana katsan da arpa
Ne ön dişim var ne azım Ya Rabbi.*

...

*Eğer gücendinse Allah Efendi
Takdir etti fakat şeytan beğendi
Hatta elçin demiş benim çün Rindî
Yabancı fert değil bizim Ya Rabbi.⁴⁷²*

Rindî'nin bu ifadelerini klasik tasavvuf düşüncesi içerisinde değerlendirmek çok mümkün görünmemektedir. Bu tür ifadelere tasavvuf kültüründe fazla rağbet edilmemiş ancak Alevî-Bektâşî gelenekte bu anlatımlara sıkça başvurulmuş bundan dolayı zâhir uleması tarafından da eleştirilmiştir.⁴⁷³ Ancak bu tür sözlerin meşrep ve mizaç farklılığından kaynaklandığı, Allah karşısındaki hallerinin türlü türlü olması, bast ve üns, muhabbet ve şevk gibi halleri yoğun biçimde yaşamalarından dolayı sûfilerin Hakk'a farklı şekillerde hitap ettikleri, bu hitap şekillerinin ise; dilal, naz, serzeniş, sitem ve arbede olarak nitelendirilebileceği söylenmiştir.⁴⁷⁴ Netice olarak, sûfinin mistik tecrübe alanı akli aşığından, onların sözlerini, zahiri anlamı esas alarak mantıksal denetime tabi tutmak, onu anlamamak olur. Böylesi yoğun bir dinî tecrübe yaşarken, akli kendinde değildir. Bu noktada,

---

⁴⁷² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 44-47.

⁴⁷³ M. Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri*, MEB. İstanbul 1946, c. 3, s. 310; Şathiyeler İbnü'l-Cevzî tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Ona göre ilim Allah'tan korkmayı, tevazuu, nefsi hakir görmeyi, susmayı, dava ve iddiadan uzak durmayı gerektirir. Hâlbuki şathiyeler nefsin büyük iddialarıdır. Bazıları kâfir ve zındık olmayı gerektirecek kadar tehlikeli ve korkunçtur.(Uludağ, “Şathiyeler”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, c. XXXVIII, s. 371'den naklen)

⁴⁷⁴ Uludağ, “Şathiyeler”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, c. XXXVIII, s.371.

sûfnin kullandığı dili anlamak için onun kullandığı sembol ve mecazları bilmek ve o hali yaşamak gerekmektedir.⁴⁷⁵

4. Varlık Anlayışına Yönelik Temel Yaklaşımlar

Hiç şüphesiz tasavvuf tarihinde önemli bir yer işgal eden ve birçok tartışmalara sebebiyet veren, varlığın; hakîkati, nasıl ortaya çıktığı, gerçekliğinin olup olmadığı gibi konular gündeme gelmiş ve bunlar hakkında görüşler serdedilmiştir. Tasavvuf literatürüne bakıldığında genel anlamda bu görüşlerin “*vahdet-i vücûd*” ve “*vahdet-i şuhûd*” anlayışı etrafında şekillendiği görülecektir. Biz de bu başlık altında vahdet-i vücûd düşüncesini benimseyen şâirimizin, tevhîd, vahdet-i vücûd, Allah - âlem- insan ilişkisi, vahdet-kesret birlikteliği ve tecellîye dair görüşlerini ortaya koymaya çalışacağız.

4.1. Tevhîd

Tevhîd, Arapça “birlemek”, “birleştirmek” demektir.⁴⁷⁶ Sûfilere göre tevhîd, bir şeyin (yegâneliğine, vahdaniyetine) ve birliğine, o şeyin birliği hakkındaki sıhhatli bir ilimle hükmetmektir. Allah Teâlâ, zât ve sıfatlarında kısımsız, fiillerinde delilsiz ve şeriksiz olarak vahid olduğu için muvahhidler ve tevhid ehli onu bu sıfatla tanımışlar, birliği hakkındaki bilgilerine de tevhîd adını vermişlerdir.⁴⁷⁷ Tevhid, kalbi Allah Teâlâ’dan başka şeylere bağlamaktan kurtarmak demektir.⁴⁷⁸ Başka bir ifadeyle eşyanın fiili mahiyetine ilişkin doğru anlayıştır. Bu âlemi ve onda bulunan her şeyi Allah’a dayanarak anlamak demektir.⁴⁷⁹ İslam âlimleri, İslam dininin Allah’a iman konusunda koyduğu esaslardan hareketle kendi düşünceleri ve yaşadıkları haller doğrultusunda tevhîd meselesine yeni izah ve yorumlar getirmişlerdir. Örneğin; İbn Haldun’a göre; Tevhîd bir makamdır. Mürîdin mücâhedesine devam ederek bu yolla bir derece ve makamdan, diğer derece ve makama yükselmesi sonucunda ulaştığı yerdir.⁴⁸⁰ Kuşeyrî tevhîdi üçe ayırır; “Hakk’ın Hak için tevhîdi; Allah’ın kendisinin bir ve eşsiz olduğunu bilmesidir. Hakk’ın halk için tevhîdi; Allah’ın bir ve eşsiz olduğunu insanlara bildirmesidir. Halkın Hakk’ı tevhîdi; insanların Allah’ın bir ve eşsiz

⁴⁷⁵ Ethem Cebecioğlu, “*Alandışı/Layman’lerin Tasavvufu Anlayamamalarının Bazı Nedenleri*”, *İslam*, Mart 1997, sayı: 163, s. 32.

⁴⁷⁶ Abdürrezzak Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, çev. Ekrem Demirli, İz Yay. İstanbul 2004, s.166. Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 659.

⁴⁷⁷ Hucvirî, *Hakikat Bilgisi*, s. 342.

⁴⁷⁸ İmâm-ı Rabbâni, *Mektûbât*, 111. Mektup, trc. H. Hilmi Işık, İstanbul 1978, s. 183.

⁴⁷⁹ William Chittick, *Vârolmanın Boyutları*, çev. Turan Koç, İnsan Yay. İstanbul 1997, s. 30.

⁴⁸⁰ İbn Haldun, *Mukaddime*, çev. Zakir Kadirî Ugan, MEB. Yay. İstanbul, 1986, c. 2, s. 542.

olduğunu dile getirmeleridir”.⁴⁸¹ İmâm-ı Gazzâlî ise tevhîdi; Allah’ı bütün kemal sıfatlarıyla bilmek ve iç içe perdesi olan bir cevher olarak değerlendirmiştir.⁴⁸² Tasavvuf tarihine bakıldığında tevhîdle yani Allah’ı birleme ile ilgili yorumların vahdet-i kusûd, vahdet-i şuhûd ve vahdet-i vücûd bağlamında izah edildiğine şahit oluyoruz.

Vahdet-i kusûd; kulun iradesini Allah’ın iradesine bağlaması, her şeyin arkasında O’nun iradesini görmesidir. Bu tevhîd mertebesinde Allah-âlem ikiliği söz konusudur.

Vahdet-i şuhûd; kulun psikolojik bir hâl olarak, âlemde mevcut her şeyde Allah’ı müşâhede etmesidir. Burada da Allah- âlem ikiliği mevcuttur.

Vahdet-i vücûd; irade ve müşâhede de olduğu gibi, varlık bakımından da birliğin kabul edildiği bu mertebede kul, Allah’ın dışında hiçbir varlığın hakîkatte mevcut olmadığı bilincine ulaşır. Sûflere göre bu anlayış “tevhîd”in en son ve en mükemmel derecesidir.⁴⁸³

Rindî şiirlerinde “tevhîd” kavramını kullanmamış olsa da Allah’ı birleme konusuna sık sık atıf yapmış ve bu konuda şu beyitleri kaleme almıştır:

*Kesrette görmeyen vech-i vahdeti,
Hayalde arar hep Hak, hakîkati.
Tadıp mest olmak için mey-i vuslatı,
Kendinde kendini bulmuş olmalı.*⁴⁸⁴

ifadelerini kullanan Rindî, tevhîdi geniş bir mânâda ele alarak âlemde gördüğümüz kesret denen bu çokluklar içerisinde Allah’ın birliğini müşâhede etmek gerektiğine vurgu yapmıştır. Çokluklar içerisinde birliği göremeyenlerin yani yaratılmışlardan hareketle bir yaratıcının varlığı düşüncesine gidemeyenlerin ise Hak ve hakikati bulamayacaklarını ifade etmiştir. Ayrıca Rindî bize göre burada Hakk’ın tenzihten çok teşbih tarafı üzerinde durmuş ve varlıkla O’nu yakın bir irtibat içerisinde görmüştür. Biz bu yakınlığı birçok ayette de görüyoruz. Nitekim bir ayette; “Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir.”⁴⁸⁵ Başka bir ayette ise, “Biz ona şah damarından daha yakınız”⁴⁸⁶ şeklinde ifade edilmiş ve bu irtibata dikkat çekilmiştir. Ayrıca şair, kesret âlemini de tevhîdin içerisinde gördüğüne atıf yapmış, bu bilinç düzeyine

---

⁴⁸¹ Abdulkerim Kuşeyrî, *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risalesi*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh yay. İstanbul 1978, s. 414.

⁴⁸² İmam Gazzâlî, *İhyâ-u Ulûmi’-d-dîn*, trc. Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yay. İstanbul 1974, s. 87.

⁴⁸³ Bkz. Osman Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, Ataç yay. İstanbul 2011, s. 217; Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 295-296; H. Kamil Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, Erkam yay. İstanbul 2011, s. 197; Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh yay. İstanbul 2013, 11. Bas., s. 251-253.

⁴⁸⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

⁴⁸⁵ Hadîd, 57/4.

⁴⁸⁶ Kaf, 50/16.

sahip olmayı ise kişinin öncelikle kendini tanıyıp bilmesine bağlamıştır. Şair, birliğin/vahdetin sınırsızlığına işaret eden bir beytinde ise;

*Mevcûdu bildik ki bir vücûd imiş
Bahr-i vahdet bî hadd-ü hudûd imiş.*⁴⁸⁷

diye seslenerek, bize göre Hakk'ın birliğinin niteliksel olduğuna dikkat çekmiş ve yaratılmışların bu birliğin içerisinde olduğunu kabul etmiştir. Bu yaklaşıma birçok sûfi şâirde de rastlıyoruz. Örneğin Şâhidî İbrahim Dede (ö. 956-57/1550) bu görüşünü şu dizelerde açıkça ifade etmiştir;

*Cümle âlem birden olmuşdur ayân,
Gayri yokdur yine ol birdür hemân.*⁴⁸⁸

Bu dizelerde de açıkça vurgulandığı gibi sûfler varlığın tek hakikat olan Hakk'tan zuhûr ettiğini ve zuhur eden bu varlıkların Hakk'ın birliğinin içerisinde olduğunu savunmuşlardır. Bu bağlamda Niyazi Mısrî (ö. 1105/1694)'nin şu beyitleri önemlidir;

*Zehî kenz-i hafî k'ândan gelür her var olur peydâ,
Gehi zulmet zuhûr eyler, gehi envâr olur peydâ.*

*Gehi deryâ-yı vahdet kim kesilmez her giz emvâcı,
Bu kesret âlemi andan doğup nâcâr olur peydâ.*⁴⁸⁹

Benzer yaklaşım Rindî'nin şu ifadelerinde de açıkça görülmektedir;

*Sevdik, sen de seni gördün sen seni,
Getirdin vücûda bu cân-ı teni,
Gâh goncası oldun, gâh dikenî,
Bahar, bağ, gül, hazan, bağbân senindir.*⁴⁹⁰

Yine Rindî, tevhîde ilişkin fikirlerini ortaya koyduğu başka bir dörtlüğünde ise vücûdî tevhidi savunduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir:

*İkinin vücûdu mevcut mu yerde
Birden başka ne var göklerde yerde*

⁴⁸⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 10.

⁴⁸⁸ Şâhidî İbrahim Dede, *Gülşen-i Vahdet*, haz. Numan Külekçi, Akçağ Yayınları, Ankara 1996, s. 95.

⁴⁸⁹ Niyazi Mısrî, *Niyâzi Mısrî Divanı*, haz. Mustafa Özdamar, Kırk Kandil Yay., İstanbul 2011, s. 38.

⁴⁹⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 89.

*Yakışan fazilet mertliktir müjde
Merdâni takdir et meydana hoş gör.*⁴⁹¹

Görüldüğü gibi Rindî, yaratılmışlarla yaratıcı arasındaki bağı ifade ederek bunların birlerinden tamamen ayrılamayacağını ifade etmiş, tevhid düşüncesinin içerisine insanı, âlemi, varlığı, yeri ve göğü dolayısıyla yaratılmışları da almıştır. Çünkü ona göre yaratılmış olan bütün bu mahlûkatın arkasında Allah'ın güç ve kudreti, bundan da öte O'nun varlıkla sîret bakımından sıkı bir irtibatı vardır. Burada Rindî, ayette de geçen “O’ndan geldik yine O’na dönüciyüz”⁴⁹² ifadelerinin anlamına da uygun bir şekilde varlığı O’nunla irtibatlandırmıştır. Ona göre bütün bu varlık onu çağrıştırmakta, onun varlığına ve birliğine işaret etmekte ve onun birliğinin farklı farklı görüntülerinden ibarettir. Bütün bu ifadelerden sonra Rindî’nin vücûdî tevhîdi savunduğunu söyleyebiliriz.

4.2. Vahdet-i Vücûd

Vahdet-i vücûd kavramının ne anlama geldiğini açıklamadan önce “vahdet” ve “vücûd” kavramlarının kelime anlamlarını ifade etmek istiyoruz.

Vahdet, “Arapça birlik mânâsına gelmektedir.” Ayrıca yalnızlık, teklik ve Allah’a yakınlık, Allah’a ulaşma gibi anlamlar taşımaktadır.⁴⁹³ Vücûd kelimesi ise yine Arapça bir kelime olup “Bulunma, var olma, varlık ve gövde gibi anlamlara gelmektedir.”⁴⁹⁴ Genellikle ‘varlık’ veya ‘varoluş’ diye çevrilen vücûd sözcüğü aslında ‘bulma’ ve ‘bulunma’ anlamlarına gelir. Bu bakımdan sırf varoluşun ötesinde canlı bir anlam da taşımaktadır.⁴⁹⁵

Vahdet-i vücûd; sadece Allah vardır, O’nun dışında bir varlık yoktur esasına dayanan bir tevhîd çeşididir. “Lâ mevcûde illa hû” cümlesiyle özetlenir.⁴⁹⁶ Bu düşünce; Allah’tan başka hakikî hiçbir varlık kabul etmeyen, bütün varlıkları Mutlak Vücûd’un isim ve sıfatlarının tezahürü ve tecellisi sayarak hakiki varlığa nazaran onların ezeli ve ebedi yokluğu ifade ettiğini, keşf ve tecrübe yoluyla ortaya koyan tasavvufî bir anlayıştır.⁴⁹⁷ Bu düşünceyi

---

⁴⁹¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 73.

⁴⁹² Bakara, 2/156.

⁴⁹³ Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 582; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 681; Bekir Topaloğlu-Hayreddin Karaman, *Arapça-Türkçe Yeni Kâmus*, 5. Bask., s. 483; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Doğu Mat. Ankara 1962, s. 1361.

⁴⁹⁴ Hucvirî, *Hakîkât Bilgisi*, s. 467; Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 577; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 704; Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, s. 1386.

⁴⁹⁵ Annemarie Schimmel, *İslam’ın Mistik Boyutları*, çev. Ergun Kocabıyık, Kabcacı Yay. 3. Bas. İstanbul 2012, s. 285.

⁴⁹⁶ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh yay. İstanbul 2013, s. 253.

⁴⁹⁷ Hüsâmettin Erdem, *Panteizm ve Vahdet-i Vücûd Mukayesesi*, KB Yay. Ankara 1990, s. 38.

sistemleştiren kişi İbnü'l-Arabî (ö.636-37/1240) olarak kabul edilmektedir. İbnü'l-Arabî ve takipçilerine göre varlık, bir tek hakikatten ibarettir. Çeşitlenme ve çoğalma, dış duyuların meydana getirdiği zâhirî bir şeydir. Allah mutlak varlıktır. O'nun varlığının sebebi yoktur. O, kendi zâtıyla vardır ve O'nu bilmek varlığını bilmek demektir. Zâtının hakikatini bilmek ise mümkün değildir.⁴⁹⁸ Bu düşünce sadece varlığın birliği değil aynı zamanda varlıklaşmanın ve bu edimin kavranmasıdır.⁴⁹⁹ Bu düşünce sistemine göre vücûd birdir o da Hakk'ın vücududur. Bu vücûd nâmütenâhi olmakla beraber, hiçbir kayd ile mukayyed değildir.⁵⁰⁰

Tasavvuf tarihinde birçok sûfî şâir vahdet-i vücûd düşüncesini benimsemiş ve bu doğrultuda şiirler kaleme almışlardır. Örneğin: Şâhidî İbrahim Dede;

*Görinen eşyâ-i zâhir ser-be-ser,
Mazhar-ı didar-ı Hakk'dur ey puser.*

*Küll-i hayvân u nebât u hem cemâd,
Ârife mirât-i Hakk'dur yâ ibâ...*

*Bu fenâ sûretde Hakk'dur görinen,
Hem münezzehdir fenâdan zü'l-menân.
Cümle âlem birden olmuşdur ayân,
Gayri yokdur yine ol birdür hemân.⁵⁰¹*

diye seslenirken; Niyazî-i Mısırî (ö. 1105/1694) ise bu doğrultudaki düşüncelerini şu dizelerle ortaya koymuştur:

*Ne sırdır ki iki kimse nazar eyler bu ekvâna,
Biri ancak görür dâri biri deyyâr olur peyda*

*İçi umman-ı vahdettir, yüzü sahra-yı kesrettir,
Yüzün gören görür, ağyâr içinde yâr olur peyda.⁵⁰²*

⁴⁹⁸ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s.684.

⁴⁹⁹ Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları*, s. 285.

⁵⁰⁰ A. Avni Konuk, *Fusûs 'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, haz. Mustafa Tahralı-Selçuk Eraydın, İFAV. Yay. İstanbul 2010, c. I, s. 276; Ayrıca geniş bilgi için bkz. İ. Fenni Ertuğrul, *Vahdet-i vücûd ve İbn Arabî*, Haz. Mustafa Kara, İnsan yay. İstanbul 1991.

⁵⁰¹ Şâhidî İbrahim Dede, *Gülşen-i Vahdet*, haz. Numan Külekçi, Akçağ Yayınları, Ankara 1996, s. 95.

⁵⁰² Özdamar, *Niyâzi Mısırî*, s. 38.

Rindî de birçok sûfî şâir gibi vahdet-i vücûd düşüncesini benimsemiş ve bu görüşünü yazmış olduğu şiirlerinde ortaya koymuştur. Örneğin, “*Bizim Candan Özge Cânânımız Var*” şiirinde;

Mevcûdu bildik ki bir vücûd imiş.

Bahr-i vahdet bî hadd-ü hudûd imiş.

Avâlim ademde hep mevcûd imiş.

*Bunu isbât eden Kur’an’ımız var.*⁵⁰³

ifadelerini kullanmış, bütün mevcûdât ve yaratılmışların aynı vücuttan yani Hakk’ın vücûdundan hâsıl olduğunu vurgulayarak vahdet denizinin sınırsızlığına işaret etmiştir. Görüldüğü gibi burada şairimiz vahdeti, Hakk’ın birliğini sınırsız bir denize benzetmiştir. Bu anlatım çelişkili bir durummuş gibi görünse de sûfiler bunu izah etmişlerdir. Bu çerçevede Niyâzi Mısırî Kevser Sûresini işâri bir metotla yorumlarken, “*Biz sana kevseri verdik*”⁵⁰⁴ âyetindeki “*biz*” ifadesini şu şekilde izah eder; “*Allah burada biz diyor, zamiri çoğul kullanıyor. Hâlbuki kendisi tektir. Eşi ve dengi yoktur. Burada cem’i lafzı ile “Allah” isminin bütün sıfatları içine aldığına işaret ediyor. Cem’i lafzı sıfatlara işarettir. Diğer taraftan sıfatların çokluğu zâtın birliğine aykırı değildir.*”⁵⁰⁵ Bu bağlamda Rindî de bu yaklaşımı benimsemiş, Allah’ın isim ve sıfatlarını hatta kesret âlemini de Allah’ın zatının birliği içerisinde görmüştür. Çünkü ona göre hakikatte zattan başka gerçek varlık yoktur. O bu durumu “*Bir Gülşen-i Safa Var*” şiirinde şöyle ifade eder;

Her biri bir sûrete benim sanan aldanır.

*Bilmez ki kendi yoktur, var olan bir Hüdâ var.*⁵⁰⁶

Görüldüğü gibi burada şair bütün varlıkların sahip oldukları kendi suretlerinin aslında onlara ait olmadığını, vücutlarının bir zan, vehim ve sanıdan ibaret olduğunu vurgulayarak, bütün bu varlıkların vücudunun, gerçek varlık sahibi olan Hüdâ’nın bir yansıması olduğunu kabul etmiştir. Yine aynı doğrultuda;

Dökülen de, döken de o.

Sevilen de seven de o.

Ağlayan da, gülende o.

*Hazan da bir, bahar da bir.*⁵⁰⁷

⁵⁰³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 10

⁵⁰⁴ Kevser, 108/1

⁵⁰⁵ İfadeler için bkz. Mustafa Aşkar, *Mehmet Niyazî-i Mısırî el-Malatî, Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, s. 198.

⁵⁰⁶ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 128.

Çünkü her zerrede vücûd-u mutlak

*İkinin yeri yok, vâc olan bir Hak.*⁵⁰⁸

diyen Rindî, gerek bu âlemi gerekse insanın varlığının tam bir varlık sayılamayacağını dile getirerek bütün bunların varlığını Hakk'ın varlığına bağlamıştır. Çünkü ona göre insanın ve eşyanın varlığı Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellîsi durumundadır. Bundan dolayı o eşya ve insanı gerçek varlık sahibi olarak görmemiş bunların varlığını Zât'a irca etmiştir. Çünkü Sâlik gerçek varlığın bir olduğunu, onun da Hak ve Hakk'ın tecellîlerinden ibaret olduğunu bilir. Ve Hakk'ın dışında hiçbir şeyin hakîkî bir vücûdu olmadığına inanır. Ancak bu bilgi ve inanış bir nazariye veya aklî istidlâlle elde edilen bir sonuç olmayıp riyâzet ve mânevî yükseliş sayesinde rûhî tecrübe ile elde edilir.⁵⁰⁹ Şairimiz Rindî de, insanda bu bilinç düzeyinin gerçekleşebilmesini, bütün bu yaratılmışların Allah'ın isim ve sıfatlarının tecillîsi olduğunu anlamayı; vahdet sırrına vakıf olmaya, eşyaya vahdet gözüyle bakmaya bağlamıştır. Bu görüşünü desteklemesi bakımından şu beyitler önemlidir;

Kesrette görmeyen vech-i vahdeti

Hayalde arar hep Hak, hakîkati

Tadıp mest olmak için mey-i vuslatı

*Kendinde kendini bulmuş olmalı.*⁵¹⁰

diyen şâir, kesret âlemindeki çoklukların arkasındaki birliği görmek gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre zâhirî mânâdaki çoklukların arkasında Allah'ın vahdet yüzü, tekliği vardır. Başka bir ifadeyle yaratıcının zatının tecellîleri vardır. Aynı zamanda Rindî, tasavvuf literatüründe sıkça atıf yapılan, “*Kendini bilen Rabbini bilir*”⁵¹¹ hadis-i şerifinde karşılık bulan manaya da uygun bir şekilde, “*Kendinde kendini bulmuş olmalı*” ifadesini kullanmıştır. Rindî'ye göre kişi ancak bu şekilde gerçekliğe, Hakk'a ve hakikate ulaşabilir. Şâirin şu dizelerini de ancak vahdet-i vücûd düşüncesi içerisinde anlayabiliriz:

Neyi yitirmiştim arardım neyi

Unuttum hayrette ene enteyi

Görmedim âlemde gayrım nesneyi

---

⁵⁰⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 173.

⁵⁰⁸ Rindî, *Doğuş Gazetesi*, 29 Nisan 1959.

⁵⁰⁹ Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, 192-193.

⁵¹⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

⁵¹¹ Ebu'l-Fida İsmail b. Muhammed Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, Dâru'l Ktübü'l İlmiye, Beyrut 1988, c. II, s.262 (hadis no: 2532).

*Aşkın tecellî zuhûru idim.*⁵¹²

Bize göre şâirin buradaki “*Görmedim âlemde gayrım nesneyi*” ifadesi Hallac-ı Mansur (ö. 309/922)’un⁵¹³ “*ene’l-Hak*” sözüyle aynı anlamdadır. Bu ifadeler, vahdet-i vücud tecrübesini yaşayan sûfinin, kendini görmeyip tek varlık sahibi olanın Hak olduğunu müşahede etmesiyle birlikte bu gerçeği haykıran sözleri olarak değerlendirilebiliriz.⁵¹⁴

Yine Rindî “*Seyran Senindir*” şiirinde vahdet-i vücûd görüşünü ortaya koyacak ifadeler kullanmıştır.

*Sevdik, sen de seni gördün sen seni,
Getirdin vücûda bu can-ı teni.
Gâh goncası oldun gâhi dikenini,
Bahar, bağ, gül, hazan, bağbân senindir.*

*Sana neler neler, çok neler derler.
Seni görmezler o bakar körler.
Emrinle durur hep bu gökler yerler,
Kahr-u celâl, lutf-u ihsan senindir.*

*Âlem zebûnun, hep senindir kudret,
Eser-i zuhurun süver-i hilkat.
Haşmet-i dünya, tâc-taht, saltanat, devlet,
At, silah senindir, meydan senindir.*⁵¹⁵

Burada Rindî, genel mânâsıyla âlem ve insanın yaratılış amacını, tasavvuf düşüncesinde önemli bir yeri olan Allah’ın kendisini görmek ve bilmek istemesine bağlayarak, bu âlemdeki iyilik kötülük, hayır şer ve birtakım olumlu ve olumsuzluklar olarak

⁵¹² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 65.

⁵¹³ Hallac-ı Mansûr hakkında bkz; Y. Nûri Öztürk, *Hallac-ı Mansûr ve Eseri*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1996.

⁵¹⁴ Hallac-ı Mansur’un bu ifadesini yorumlayan Şebüsterî (öl. 720/1320) *Gülşeni Raz* isimli eserinde şu açıklamaları yapmıştır: “Enelhak, mutlak olarak sırları açığa vurmaktır. Hakk’tan başka kim Enelhak diyebilir? Âlemin bütün zerrelere Mansur gibi Ene’l hak demektedir... Sen onları ister sarhoş say ister mahmur! Gönünde şüphesi olmayan kişi şüphesiz olarak bilir ki varlık, ancak birdir. Benlik ancak Tanrı’ya yaraşır. Ben, biz, sen, o... hepsi bir şeyden ibarettir. Birlikte hiçbir fark, hiçbir ayrılık yoktur. Halkın varlığı ve çokluğu, görünüştedir. Yoksa görünenler, zaten hakikatte yoktur.” (Şebüsterî, *Gülşeni Raz*, çev. A. Gölpınarlı, MEV. Yay. İstanbul 1944, s. 37-39.)

⁵¹⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 90.

değerlendirebileceğimiz şeylerin O'nun Celâl ve Cemâl ism-i şerîflerinin bir tecellisi olduğunu vurgulamıştır. Yine ona göre âlem, hayatiyetini devam ettirmek için gerekli olan gücü, Allah'ın güç ve kudretinden almaktadır. Bütün bu ekvân O'nun emriyle ayakta durmaktadır. Yine Rindî bütün bu mükevvenâtın varlığını, O'nun bir şekilde zuhuruna bağlamıştır. Çünkü bazı sûfiler “*Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtın O'dur*”⁵¹⁶ âyetinde geçen Hakk'ın zâhir sıfatının insan ve kâinatta tecelli ettiğini savunarak, Hak ile varlığı ilişkilendirmişler ve varlığı sadece O'ndan ibaret saymışlardır.⁵¹⁷

Her ne kadar Rindî vahdet-i vücûd terimini kullanmamış olsa da kendi ifadesiyle “*Mevcûdu bildik ki bir vücûd imiş*” sözlerine yer vermiştir. Yukarıda vermiş olduğumuz şiirler ve bilgiler birlikte değerlendirildiğinde O'nun vahdet-i vücûd düşüncesini benimsediğini, tasavvufî görüşünü, hayata ve eşyaya bakışını bu çerçevede oluşturduğunu ifade edebiliriz.

4.3. Allah-Âlem-İnsan İlişkisi

İnsanoğlu, var olduğu günden beri insan, varlık ve Allah ilişkisine ilgi duymaktadır. Bütün dinler, felsefi sistemler genellikle bu ilişkiyi çözmeye ve anlatmaya çalışmışlardır. Tasavvufî düşüncede de varlık konusu önemli bir yer işgâl etmektedir.⁵¹⁸ Vahdet-i vücûd düşüncesini benimseyen sûfilere göre gerçek mânâda Allah'ın vücûdundan başka bir vücud yoktur. Âlemde gördüğümüz mevcûdâtın varlığı, bir vehim ve hayalden ibarettir. Âlemdeki tüm eşya hayatiyetlerini sadece onun isimlerinin tecellilerinden alırlar. Vücûd tek bir hakikattir. Bu hakikat bizzat Hak'tandır. Allah'ın dışındaki diğer varlıklar bu vücûddan kendilerinde ‘bulundukları’ veya kendileri bu varoluşta ‘buldukları’ nisbette vardır.⁵¹⁹ Bu durumu Hallac-ı Mansur (ö. 309/922), “*Vahid ve tevhid O'nda ve O'ndan*”⁵²⁰, “*Zât vahittir*”⁵²¹ ve “*Hak sandığın şey, Hakk'ın kendisi değil, sadece Hakk'ın zuhûr ettiği âlemdir*”⁵²² ifadeleriyle vurgularken, Mevlânâ ise (ö. 672/1273); “*Haberim yoktu ki varlığın tümü senmişsin benim fikrimse, imanla kâfirlikle oyalanıp durmaktaydı*”⁵²³ diyerek bu doğrultudaki düşüncelerini ifade etmiştir. Yine Allah-insan-âlem arasındaki öz itibariyle

⁵¹⁶ El-Hadîd, 57/3.

⁵¹⁷ Aşkar, *Mehmet Niyazi-i Mısri el-Malatî, Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı*, s. 199; Ekrem Demirli, “Vahdet-i vücûd”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, c. XLII, s. 431.

⁵¹⁸ H. Kamil Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s. 190.

⁵¹⁹ Tahir Uluç, *İbn Arabî'de Sembolizm*, İnsan Yay. İstanbul 2011, s. 119.

⁵²⁰ Hallac-ı Mansur, *Kitâbu't-Tavâsîn*, çev., Y. Nuri Öztürk, İstanbul 1976, s. 127.

⁵²¹ Hallac-ı Mansur, *Kitâbu't-Tavâsîn*, s. 136.

⁵²² Hallac-ı Mansur, *Kitâbu't-Tavâsîn*, s. 132.

⁵²³ Mevlânâ Celâleddîn, *Dîvân-ı Kebîr*, çev. A. Bâki Gölpinarlı, KB., Yay., Ankara 1992, c. II, s. 436.

birlikteliğe dikkat çeken Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240) ise bu görüşünü şu ifadelerle ortaya koymuştur; “İmdi o, bir nisbetle Hakk’tır ve o, bir nisbetle halktır. Hâlbuki ayn birdir.”⁵²⁴ Sûfiler, “Kulum bana nâfilelerle yaklaşır. Tâ ki ben onu severim ben onu sevince de onun görmesi, işitmesi, yürümesi, tutması ben olurum. Kul, benimle görür, benimle işitir, benimle yürür, benimle tutar”⁵²⁵ hadis-i kudsîsinden hareketle faili mutlak olarak Hakk’ı kabul etmişler ve ancak vahdet-i vücûd düşüncesine ulaşan kişilerin bu durumu kavrayacaklarından bahsetmişlerdir.⁵²⁶

Rindî de bu konuda düşüncelerini ifade etmiş, yukarıda ifade edilen varlık düşüncesine paralel ifadeler kullanmıştır. Örneğin, “Bir Gülşen-i Safa Var” şiirinde

*Her biri bir sûrete benim sanan aldanır,
Bilmez ki kendi yoktur, var olan bir Hüdâ var.*⁵²⁷

ifadelerini kullanarak gerçek anlamda tek vücûdun Allah’ın olduğunu vurgulamış, diğer varlıkların zâhirî vücûdlarının bir sanıdan ibaret olduğunu söylemiştir. Başka bir beytinde Rindî;

*Âşıkân Allah’ı bilir ancak, ne lâ ne illâ bilir
Çeşm-i zâhir Hak’kı görmez, sûret-i eşya bilir.*⁵²⁸

sözleriyle, zâhir gözüyle değil de hakikat penceresinden bakıldığında eşyanın gerçek manada varlıklarının olmadığından hareketle, bütün bu görünenlerin O’nun Zât’ının bir yönü olduğunun fark edileceğini ifade etmiştir. Yine Rindî,

*Dökülen, döken de o.
Sevilen de, seven de o.
Ağlayan da, gülen de o.
Hazan da bir, bahar da bir.*⁵²⁹

şeklinde ifadeler kullanmış, tek vücûd sahibi olarak Hakk’ı kabul ettiğini ve alemde O’ndan başka gerçek varlık olmadığını dile getirmiştir. Rindî’nin halkı ve varlığı yok sayan ve tek varlık sahibi olarak Hakk’ı gören bu yaklaşımı birçok sûfide görmek mümkündür. Örneğin Şebüsterî (ö. 720/1320)’nin şu ifadeleri bu gerçeği ifade sadededir; “Halkın varlığı ve

---

⁵²⁴ Muhyiddin İbnü'l-Arabi, *Fusûsu'l-Hikem*, trc. Ahmed Avni Konuk, haz. Mustafa Tahralı-Selçuk Eraydın, İFAV Yay., İstanbul 2013, c. III, s. 14.

⁵²⁵ Buhâri, Rikak, 38; İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sitte)*, Akçağ Yay., Ankara 1988, c. XIII, s. 54.

⁵²⁶ Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, s. 193

⁵²⁷ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 128.

⁵²⁸ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 188.

⁵²⁹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 173.

çokluğu görünüştedir. Yoksa görünenler, zaten hakîkatte yoktur.”⁵³⁰ Rindî, bu doğrultuda kaleme aldığı “*Bana da Böyle Görünür*” şiirinde ise:

*Neye baksam gözüme sûret-i cânân görünür.
Ref’olur vehm-i süver, cümlesi bir cân görünür.
Görene çünkü eder arz-ı cemâl hüsn-ü bâkâ,
Görene sadece üstündeki kaftan görünür.*⁵³¹

diyerek, eşyanın arkasındaki gerçekliğin Hakk’ın tecellileri olduğunu fark ettiğini, bütün bu varlığın Hak’tan geldiğini ve bu tecellileri fark edemeyenlerin zahire takılıp kalarak eşyanın arkasındaki Hakk’ın varlığını göremediklerini vurgulamıştır. ona göre aslolan vahdettir. Görülen bu kesret âleminin arkasında Hakk’ın varlığı vardır. Gerçek varlık ancak O’ndan ibarettir. Mahlûkâtın varlığı ise ancak bir vehim ve hayal mesâbesindedir. Bu bilgiye sahip olan sâlik ise her nereye bakarsa baksın, eserden hareketle müessiri, yaratılmışlardan yola çıkarak yaratana görecektir. Bir şairin şu dizeleri bu gerçeği veciz bir şekilde ortaya koymaktadır:

*Saklarım gözümde güzelliğini,
Her neye baksam sen varsın orda.
Kalbimde gizlerim muhabbetini,
Koymam yabancıyı sen varsın orda.*

*Çeşitli çiçekler yeşil yapraklar,
Renklerin içinde nakşını saklar.
Karanlık geceler aydın şafaklar,
Uyanır cümle âlem sen varsın orda.*⁵³²

Netice olarak şairimiz Rindî, vahdet-i vücûd düşüncesini benimseyen sûfilerin görüşlerine uygun bir şekilde varlık düşüncesini ve Allah-kâinat-insan arasındaki ilişkiyi ifade etmiştir. Ona göre Allah, kâinat ve insan arasında sıkı bir irtibat vardır. Hatta bundan da öte bunlar arasında bir birliktelik söz konusudur. Ona göre bu birliktelik, bir birinden farklı olan varlıkların birleşmesinden ziyade tek vücûd sahibi olan Allah’ın farklı farklı tecellilerinin bir araya gelmesinden ibarettir. Rindî, vahdet anlayışına dayanarak aslında varlığın temelde sadece Allah’a ait olduğunu, diğer varlıkların Allah’ın bir tecellisi ve yansıması şeklinde varlık kazandıklarını belirtmektedir. Bu görüşüyle de Rindî’nin panteist bir tanrı anlayışından

⁵³⁰ Sadeddin Mahmud Şebüsterî, *Gülşen-i Râz*, çev. A. Gölpınarlı, MEV. Yay. İstanbul 1944, s. 39.

⁵³¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 147.

⁵³² Doğan Kaya, *Âşık Veysel*, Sivas 2004, s. 104.

uzak, vahdet-i vücûd düşüncesine uygun bir Allah-âlem-insan ilişkisi anlayışına sahip olduğu sonucunu çıkarabiliriz.⁵³³

4.4. Vahdet-Kesret Birlikteliği

“Kesrette vahdet vahdette kesret” ifadesi; “birlikte çokluk, çoklukta birlik” anlamına gelmektedir.⁵³⁴ Vahdet-i vücûd sistemi içerisinde aslolan vahdettir, kesret/çokluk hâli hayal olup vahdetin zuhurlarından ibarettir.⁵³⁵ Çoklukta birliği, birlikte çokluğu yaşamak tasavvufî düşünceye has bir zevktir. Vahdet-i vücûd nazariyesini savunan sûfilere göre vahdet gerçek, kesret hayaldir. Bir olan varlığın çok görünmesi, yalnızca bir görünüş meselesidir. Gerçek sûfî, çoklukta birliği görür.⁵³⁶ Kesrette vahdet, deryadaki dalgalara benzetilmiştir. Dalgalar göze çok görünüyorsa da aslında deryadan bir parça olup ondan ayrı düşünülemez.⁵³⁷ Bu doğrultuda birçok sûfî şair Tasavvuf edebiyatında belirli bir yeri olan Niyazî-i Mısırî (1105/1694) bu doğrultudaki düşüncelerini şu beyitleriyle ifade etmiştir:

İçi umman-ı vahdettir, yüzü sahra-yı kesrettir.

Yüzün gören görür, ağyâr içinde yâr olur peyda.⁵³⁸

Rindî de şiirlerinde ‘vahdet’, ‘kesret’ kavramlarını kullanmış ve şu ifadelere yer vermiştir:

Kesrette görmeyen vech-i vahdeti,

Hayalde arar hep Hak, hakîkati.

Tadıp mest olmak için mey-i vuslatı,

Kendinde kendini bulmuş olmalı.⁵³⁹

Neye baksam gözüme sûret-i cânân görünür

Ref ’olur vehm-i süver cümlesi bir cân görünür.⁵⁴⁰

Görüldüğü gibi şâir, bu kesret içerisinde vahdet yüzünün görülmesi gerektiğini vurgulayarak, bu çoklukların arkasında birliğin yani vahdetin olduğuna işaret etmiştir. Burada

⁵³³ Panteizm ve Vahdet-i vücûd birbiriyle sıkça karıştırılan ve bir birinin yerine kullanılan kavramlar olsa da bu iki düşünce sistemi arasında çok ciddi farklar bulunmaktadır. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Hüsamettin Erdem, *Panteizm ve Vahdet-i Vücûd Mukayesesi*, KB. Yay. Ankara 1990.

⁵³⁴ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 684

⁵³⁵ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 684, Sûfilerin bu konudaki telakkileri için bkz. Özköse, *Dervişin Günlüğü*, s.106–113.

⁵³⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 365.

⁵³⁷ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, c. 2. s. 43.

⁵³⁸ Beyitler için bkz. Özdamar, *Niyâzi Mısırî*, s. 38.

⁵³⁹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

⁵⁴⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 147.

ayrıca Rindî; “Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır.”⁵⁴¹ âyetinin anlamına da uygun bir şekilde, nereye bakılırsa bakılsın, nereye dönülürse dönülsün O'nun vechinin görüleceğine atıf yapmıştır. Yine Rindî; “*Kâbus Sorusu*” adlı şiirinde ise:

*Mâna zâhir oldu, ref' oldu sûret,
Bir oldu mevcûdât, kalmadı kesret.*⁵⁴²

ifadelerine yer vererek, varlık hakkındaki gerçek bilginin, hakîkî mânânın kavranmasıyla çoklukların ortadan kalkacağına işaret etmiş ve ancak bu şekilde birliğin müşahede edilebileceğini ifade etmiştir. Yine Rindî, içerisinde yaşadığımız bu âlemin kesret âlemi olduğunu, ilâhî suhupların sırrına vakıf olanların bu gerçeği kavrayacağını işaret eden şu beyitleri kaleme almıştır:

*Diyâr-ı kesrette naçar bî kesim.
Yüzüme bakan yok, duyulmaz sesim.*⁵⁴³

*Mekteb-i kesrette ders-i vahdeti,
Hatmettim suhûf-ı sırr u sîreti.*⁵⁴⁴

Görüldüğü gibi Rindî, tasavvuf terminolojisinde önemli bir yeri olan vahdet-kesret kavramlarına yer vermiş ve bu konuda kendisinden önceki vahdet-i vücûd takipçilerinin görüşüyle paralel bir yaklaşım sergilemiştir. Ona göre bu âlem çokluklar âlemidir. Gördüğümüz bunca farklılıklar, eşyadaki birtakım zâhirî ayrılıklar aslında tekliğe, vahdete işaret etmektedir. Rindî, bu durumu müşahede etmeyi ve bu bilgiye vakıf olmayı, eşya hakkında gerçek bilgiye ulaşmaya, varlığa vahdet gözüyle bakmaya ve suhufun, diğer bir deyişle âyetlerin zâhirî bir okuma yerine hakîkî mânâsına vakıf olmaya bağlamıştır.

4.5. Tecellî

Sözlükte tecellî; açılıp âyan olmak, görünmek, rûşen olmak tecellî etmek ve inkişâf etmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁴⁵ Her ilâhî ismin tecellî ettiği yere ve yöne göre farklı isimler alan tecellî kavramı gaybdan gelen ve kalpte ortaya çıkan nurlara denmektedir.⁵⁴⁶ Yine tecellî; Hakk'ın zât ve sıfatlarının zuhuru ve Allah Teâlâ'nın arifin gönlünde zâhir olması şeklinde

⁵⁴¹ Bakara, 2/115.

⁵⁴² Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 70.

⁵⁴³ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 75.

⁵⁴⁴ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 93.

⁵⁴⁵ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 638; Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 341. M. İsmet Yolcu, *Örnek Sözlük (Arapça-Türkçe)*, Eğit-San Yay. Ankara 1996, s.189.

⁵⁴⁶ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 638.

tarif edilmiştir.⁵⁴⁷ Her ne kadar tecellî kavramı bir tür bilgi olarak değerlendirilmiş olsa da, bu kavramın varlığın ortaya çıkışını ifade eden ontolojik bir tarafı da söz konusudur.⁵⁴⁸

*Tecellî eyler ol dâim celâli gâh cemâlinden
Birinîn hâsılı cennet, birinden nâr olur peyda.*⁵⁴⁹

dizeleri, bu anlayışı ifade etmesi bakımından önemlidir.

Rindî de birçok şiirlerinde bu konuyu işlemiş, “*Gülşende Gez Amma Virânı Hoş Gör*” şiirinde şu ifadelere yer vermiştir:

*Tecellî mazharı olunca bu can,
Kalmadı gözümde kuyûd-ı cihân.
Var yok, devlet zillet, hepsi kuru zan.
Vahyi ârif ol, imkânı hoş gör.*⁵⁵⁰

Rindî burada, ilk aşamada tecellîye mazhar olduğunda bir nevi zühd şeklinde anlaşılabilir bir yaklaşımla dünyanın geçiciliği, ona rağbet edilmemesi ve varlık ve yokluğun bir olduğu şeklinde bir bilgiye sahip olduğunu vurgulayarak tecellînin bilgiyle olan irtibatına değinmiş, Allah’ın isimlerinin tecellîsine mazhar olduğunda ise, artık kendi varlığının da O’nun isimlerinin bir tecellîsi olduğunu şu ifadelerle itiraf etmiştir:

*Düşükçe sırrına mazhâr-ı tecellî isminin,
İsim ve resmim, nâm u şânım, zerre vârim kalmadı.*⁵⁵¹

Görüldüğü üzere Rindî, Allah’ın isimlerinin tecellîsinin sırrına vâkıf olduğunda kendisini kaybettiğini, daha doğrusu kendi varlığını O’nun isimlerinin bir tecellîsi olduğunu fark ettiğinde kendi varlığının hükümsüzlüğüne işaretle ‘ben’ diyebilecek bir varlığın kalmadığına atıf yapmıştır. Çünkü bazı sûflere göre tecelli Hakk’ın yaratma eylemidir. Hak her yerde, her yerde ve her zamanda tecelli eder. “*Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve beni bilmeleri için mahlûkatı yarattım*”⁵⁵² hadisini yorumlayan bu sûflere göre Hakk’ın tecellisini gerektiren temel sebep zâtının bilinmeyi istemesidir. İlâhî zâtta mevcut isim ve sıfatlar tecelli ettiği için Hak bilinmiştir.⁵⁵³ Dolayısıyla Allah’ın arzusu yerine gelmiştir. Yine Rindî, “*Manzum Tercüme-i Halim*” adlı şiirinde ise;

⁵⁴⁷ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 197.

⁵⁴⁸ Tecelli ve varlık arasındaki irtibat hakkında geniş bilgi için bkz. Ekrem Demirli, *Sadreddin Konevi’de Bilgi ve Varlık*, İz Yay. İstanbul 2011, s. 293-304.

⁵⁴⁹ Özdamar, *Niyâzi Mısri*, s. 38.

⁵⁵⁰ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 72.

⁵⁵¹ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 77.

⁵⁵² Muhammed Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, Dâru’l-Kütübü’l-İlmiye, Beyrut 1988, c. II, s. 132, Hadis No: 2016.

⁵⁵³ Semih Ceyhan, “Tecellî”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2011, c. XL, s. 241.

*Tecellî edince dîdâr-ı mutlak,
Meydan-ı cünûna düştüm çırçıplak.
Atardım nârâ-yı âh-ı ene 'l-Hak,
Diyar-ı billahın Mansur'u idim.*

*Neyi yitirmiştim arardım neyi,
Unuttum hayrette ene enteyi,
Görmedim âlemde gayrım nesneyi,
Aşkın tecellî zuhûru idim.⁵⁵⁴*

dizelerine yer vermiştir. Görüldüğü gibi Rindî, Hallâc-ı Mansûr (ö. 309/922)'un *ene 'l-Hak* sözüne atıf yaparak aşkın kendisinde tecellî etmesiyle birlikte kendisinin de aynı ifadeleri kullandığını, aşk tecellisine mazhar olduğunda “*senlik*” ve “*benlik*” denilen ayrılığın ortadan kalktığını ifade etmiştir. Devamla Rindî;

*Mazhar-ı tecellî olmakçün meğer,
Küh-i hakîkate ermiş olmalı.⁵⁵⁵*

ifadelerine yer vererek kişinin tecellîlere mazhar olduğunu anlayabilmesini ise, hakikat bilgisinin özüne ulaşmaya bağlamıştır. Ayrıca şâir, şuûnâtın/yaratılmışların aşkın bir tecellîsi ile vücûd bulduğu gerçeğini şu mânâ dolu dizeleriyle dile getirmiştir:

*Aşksız olmaz huzur-ı hayat,
Açılmaz gönülde gonca-yı necât,
Tecellî-i aşktır, hep hep bu şuûnât,
Âleme aşk ile nazar et Refî.⁵⁵⁶*

Sonuç olarak Rindî, varlığı ve âlemi dolayısıyla yaratılmışları Allah'ın zât, sıfat ve isimlerinin tecellisine bağlamış, tecellîyi hem varlığın özüne ilişkin kesin bir bilgi, hem de ontolojik manada varlığın kaynağı olarak değerlendirmiştir. Bütün bu bilgilere dayanarak Rindî'nin tecellînin üç aşmasından bahsettiğini ve bu tecellîleri isim, sıfat ve zât tecellîleri olarak değerlendirdiğini söyleyebiliriz. Ancak şâirin, tasavvuf literatüründe olan zât tecellisini,⁵⁵⁷ aşk tecellîsi olarak yorumlamıştır.

---

⁵⁵⁴ Rindî, *Ülke Gazetesi*, 3 Eylül 1957.

⁵⁵⁵ Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, s. 50.

⁵⁵⁶ Rindî, *Ülke Gazetesi*, 4 Eylül 1957.

⁵⁵⁷ Zât tecellîsi için bkz. Cebecioglu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 640.

SONUÇ

20. yüzyılın önemli tasavvuf şâirlerinden birisi olan Ahmet Rindî, çalışmamız boyunca dile getirdiğimiz üzere, hem varlık, varlığın ortaya çıkışı, yaratıcı ve varlıklar arasındaki ilişki gibi tasavvufun ontolojik ve metafizik boyutuna temas etmiş hem de işin pratik tarafı üzerinde durarak bu bilgilerin bizatihi tecrübe edilmesi gerektiği noktasını işaret eden bir yaklaşım sergilemiştir. O içerisinde yetişmiş olduğu Şemsiyye-yi Halvetiyye geleneğinin tasavvuf kültürünü içselleştirmiş ancak kendisini sadece bu gelenekle sınırlandırmamış, kendine özgü, mizaç ve meşrebine göre farklı bir bakış açısı geliştirmiştir. Bu bağlamda sūfîmizin şîirlerine bakıldığında onun kendisini Halvetî, Mevlevî, Bektâşi, Rindî, Melâmî, Kalenderî gibi birçok tasavvuf geleneğinin içerisinde gördüğünü söyleyebiliriz. Ancak bize göre Rindî bütün bu tasavvuf anlayışlarından faydalanmış ve bu anlayışları aşk ve melametle buluşturmuştur. Çünkü şâirin şîirlerini incelediğimizde onun üzerinde en çok durduğu kavramların melâmet ve aşk kavramları olduğunu görmekteyiz. Bundan dolayı eğer ona bir isim vermek durumunda kalsak onu en güzel tanımlayan ifade “*melâmî bir âşık*” ifadesi olurdu. Çünkü şâir hayat boyu bu iki kavram çerçevesinde hayatını sürdürmüş, her fırsatta gösteriş, riyâ, şan, şöret ve itibardan uzak durmuş, her an yaşayıp tecrübe ettiği manevi güzellikleri saklama ihtiyacı içerisinde olmuştur. Bize göre o şöreti bir afet olarak gördüğünden yaşadığı manevi hayatı hissettirmemek adına halkın genel kabullerine aykırı hareket etmeyi benimsemiş bu tutumuyla da melamet düşüncesine uygun hareket etmiştir. Çünkü o zâhire/görünüşe, insanların kendisi hakkında ne düşündüğüne itibar etmemiş her zaman gönül dünyasını, manevi hayatını zenginleştirmenin gayreti içerisinde olmuştur. O sahip olduğu bu dünya görüşüne göre yaşamayı tercih ettiği gibi manevi yolda ilerlemeyi isteyen kişilere de bu anlayışı tavsiye etmiştir. Bu düşüncelerini ifade sadedinde Rindî şöyle seslenmektedir:

*Derûn-ı beytini her lahzâ et aşk ile bünyâd
Görenler süfliyâtın ko ki bir virâne sansınlar.*

Her ne kadar şâir melâmî meşrebinden dolayı kendisini saklama gayreti içerisinde olsa da onun bazı şîirleri kendisini ele verir mahiyettedir. “Artar” başlıklı şîirinde bu yaklaşımını rahatlıkla görebiliriz.

*Şükürler ki bu halk içre demadem zilletim artar.
Turâb oldukça dilde zevk-i rif’atim artar.*

Nasîb aldım eleste câm-ı mürşîd-i melâmetten

Perişan olduğumca pâye-i cemiyetim artar.

Burada Rindî sahip olduğu melâmet düşüncesine uygun olarak; halkın, kendisini zillet, perişan, pejmürde ve olumsuz birtakım davranışlar içerisinde gördüklerinden, kendisini bu meyanda kınadıklarından dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirerek, bu sayede Hak indinde derecesi, makamı, ziyneti ve itibarının arttığını ifade etmiştir. Ayrıca şâir sahip olduğu bütün bu düşüncelerden dolayı insanlar ona bir pâye verirlerse bundan dolayı da rahatsızlık duyacağını dile getirmiştir. Melamet anlayışındaki bu yaklaşımıyla Rindî'nin, Hucvirî'nin bahsettiği kast şeklindeki melamet anlayışıyla paralel bir bakışa sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Biz şâirin seçmiş olduğu "Rindî" mahlasının da bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü çalışmamız sırasında şâirin bu kavramı da kendisini saklamak üzere bir perde olarak kullandığına şahit olduk. O bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

Demlendim bu dem-i irfan içinde

Gizlendim perde-i rindân içinde

Buldum lâ mekânı imkân içinde

Geçtim dipsiz varta duraklarını.

Burada şâir irfan bilgisine sahip olduğunda kendisini rind perdesi altına sakladığını bu sayede olmaz görünenlerin imkân dâhilinde olduğunu fark ettiğini ve kendisini manevi anlamdaki tehlikelerden bu şekilde koruduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda şâir her fırsatta aşkla olan irtibatını ortaya koymuştur. Şiirlerini incelediğimizde onun aşksız bir an bile yaşayamayacağına, Hakk'a, varlığa bütün yaratılmışlara aşk nazarıyla baktığına ve kendisini bir "aşk adamı" olarak tarif ettiğine şahit olmaktayız. Onun şu şiiri aşkla olan ilişkisini özetler niteliktedir:

Aşk söyler, aşk dinler, aşkı görürüm

Aşk ile yer içer, aşka yürürüm

Aşkın izlerinde ömür sürürüm

Ben mecnûn-ı aşkım, sahrâdır gönül.

Aşk durur maderim, aşktır pederim

Aşk ile çağlar hep can çeşmelerim

Aşk ile susarım, aşkla çilerim

Her goncây-ı aşka şeydâdır gönül.

Özetle tasavvuf kültürüyle yoğrulan Rindî, şiirlerinde tasavvufa ait görüşlerini işlemiş, kötü sıfatları üzerinden atarak vahdet-i vücûda ulaşmaya çalışmış ve bu arayışındaki en önemli yardımcısı ve ilham kaynağı aşk olmuş bir mutasavvıf şâirdir. Çünkü o, aşkın erdirici yönünün olduğuna inanmış, varlığın yaratılışını aşka bağladığından Hakk'ın ancak aşk sayesinde bulunup bilinebileceği görüşünü savunmuştur. Netice olarak Rindî gerek ailesinden tevarüs eden gerekse etrafındaki şahsiyetlerden beslendiği tasavvuf kültürünü içselleştirmiş, bu birikimi melamet ve aşk mayasıyla yoğurmuş ve bu düşüncelerini açık yüreklilikle ortaya koymuş, irfânî boyutta vahdet-i vücûd düşüncesini benimsemiş güçlü bir şahsiyettir. Tezimizi şairimizin tasavvuf düşüncesini ve tasavvufa gönül vermiş sâliğin durumunu Hak ve hakikat yolcularından başka kimsenin anlamayacağına atıf yaptığı şu şiiriyle noktalayalım;

*Bir acayip mecnunlarız, Leyla olan anlar bizi
Âdem-i mânâlarız, Havva olan anlar bizi.
Keşfolunmaz akl ile mantıkla künh-i zâtımız,
Âşinâ-yı ilmü'l-esma olan anlar bizi
Ânda milyarlarca asrı geçtik felek cismimiz,
Gör ki, ne keştîleriz, derya olan anlar bizi.
Seyr-i fenâdan bulup bir yol bakâ sahrâsına,
Terk-i dünya u mâfihâ olan anlar bizi.
Yok, bize evvel, ne âhir lâmekânız kâmekân,
Sûretinden soyunup, mânâ olan anlar bizi.
Anlamaz ârif, velî, âlim, nebî, kâmil, hâkim,
Ser cemü'l-cemde evednâ olan anlar bizi.
Ehl-i idrâkim dîni değildir nefsinin,
Menzil-i hayrette bî devâ olan anlar bizi.
Rindî'ya zahirde lâ illâdaki illâlarız,
Lâ dan illâdan geçip Mevlâ olan anlar bizi.*

KAYNAKÇA

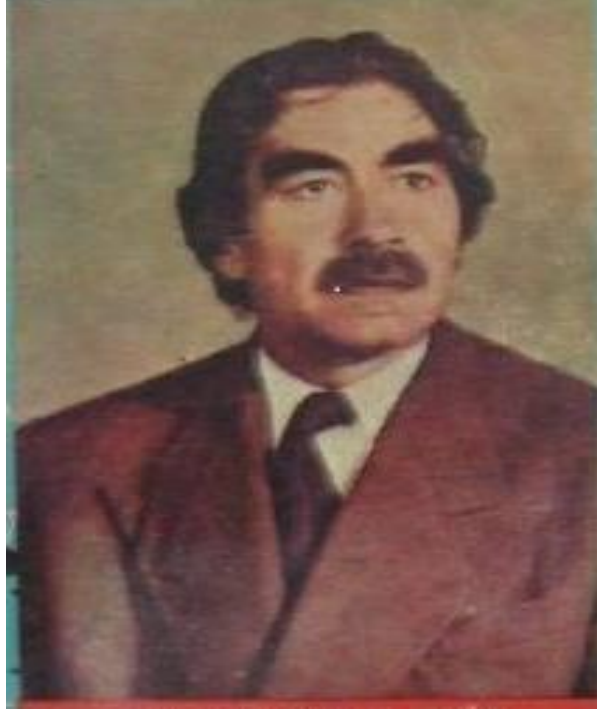
- Afifi, Ebu'l-Âla, *Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de Tasavvuf Felsefesi*, çev. Mehmet Dağ, Kırkambar Yayınları, İstanbul 1999.
- Alşan, Mehmet Hakan, *Anadolu Erenleri Melâmet Hırkası*, Kurtuba Kitap, İstanbul 2012.
- Alşan, Mehmet Hakan, Horasan Erenleri; *Melâmîler, Ahiler, Bacılar, Gazîler, Abdallar*, Kurtuba Kitap, İstanbul 2012.
- Aslanoğlu, İbrahim, *Sivas Meşhurları*, Bms Matbaacılık, Ankara 2006.
- Aşkar, Mustafa, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Kültür Bak. Yay. Ankara 2001.
- Azamat, Nihat, “Melâmet”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. XXIX, s. 24-25.
- Bardakçı, Mehmet Necmettin, *Sosyo-Kültürel Hayatta Tasavvuf*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta 2000.
- Bolat, Ali, *Bir Tasavvuf Okulu Olarak Melâmîlik*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.
- ,-----, “Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de Melâmet Tasavvuru”, *Tasavvuf, İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, İbnü'l-Arabî Özel Sayısı - II*, Sayı: 23, Ankara 2009, s. 457.
- Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka yay. 2. Bas. Ankara 2004.
- Chittick, William, *Vârolmanın Boyutları*, çev. Turan Koç, İnsan Yay. İstanbul 1997.
- Çakmaklıoğlu, Mustafa, *İbn. Arabî'de Marifetin İfadesi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2011
- Demirli, Ekrem *Sadreddin Konevî'de Bilgi ve Varlık*, İz Yay. 2. Bas. İstanbul 2011.
- ,-----, “Vahdet-i vücûd”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2012,c. XLII, s. 431-435.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007
- El-Mekkî, Ebû Tâlib, *Kûtu'l-Kulûb*, terc. Yakup Çiçek-Dilâver Selvî, Umran Yayınları, İstanbul 2004.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay, İstanbul, 2011, 9. Baskı.
- Erdem, Hüsamettin, *Panteizm ve Vahdet-i Vücûd Mukayesesi*, KB. Yay. Ankara 1990.
- Ertuğrul, İ. Fennî, *Vahdet-i vücûd ve İbn Arabî*, Haz. Mustafa Kara, İnsan yay. İstanbul 1991.
- Fuzûlî, *Rind ile Zâhid*, neşr. Hüseyin Ayan, MEB. Yay., İstanbul 1993.
- Gölpınarlı, Abdulkaki, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Milenyum Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2013.
- Göztepe, Yüksel, *Tasavvufta Temel Kavramlar Haller ve Makamlar-Kuşeyrî Örneği*, Cumhuriyet Üniversitesi Yay. Sivas 2012.

- ,-----, “Sivâsîler-Kadızâdeliler Olayı ve İnanç Boyutu”, *İlim ve Kültür Tarihinde Sivâsîler Ulusal Sempozyumu Tebliğleri*, Kemal İbn. Hümam Vakfı yay., Ankara 2011.
- Gölpınarlı, *Abdulkaki, Mevlana Celaleddin Hayatı, Felsefesi Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*, İstanbul 1959.
- Gölpınarlı, *Abdulkaki, Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2004
- Gündoğdu, Cengiz, *Bir Türk Mutasavvıfı Abdülmecid Sivâsî: Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- Güneren, Ahmet Rindî, *Son İkrâm Şiirler*, haz. Ali Kasım Karaşemis, Matbaa Teknisyenleri Basım Evi, İstanbul 1966.
- Güneren, Mehmet Fatih, “Ahmet Rindî Hakkında Biyografi”, fgüneren@yahoo.com (10.06.2014), themam5883@hotmail.com (10.06.2014).
- Hallâc-ı Mansur, *Kitâbu't-Tavâsîn*, çev., Y. Nuri Öztürk, İstanbul 1976.
- Hucvirî, Ebu Osman Cüllâbî, *Hakikat Bilgisi Keşfu'l-Mahcûb*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.
- İlgaz, Afet, *İbnü'l-Vakt*, İz Yayıncılık, İstanbul 2000.
- İbn Haldun, *Mukaddime*, çev. Zakir Kadirî Ugan, MEB. Yay. İstanbul, 1986.
- İmâm-ı Gazâlî, *Amellerde İlâhi Terazi*, ter. Abdullah Aydın, Aydın yay. İstanbul 1971.
- , *İhyâ-u Ulûmi'd-dîn*, trc. Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yay. İstanbul 1974.
- İmâm-ı Rabbânî, *Mektûbât*, trc. H. Hilmi Işık, İstanbul 1978.
- Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010.
- , “Fenâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, c. XII.
- Kâşânî, Abdürrezzak, *Tasavvuf Sözlüğü*, çev. Ekrem Demirli, İz Yay. İstanbul 2004.
- Kaya, Doğan, *Sivas Halk Şâirleri*, Önder Matbaacılık, Sivas 2009.
- ,-----, *Âşık Veysel*, Sivas 2004.
- Kelâbâzî, Ebu Bekir, *et-Ta'arruf, Doğuş Devrinde Tasavvuf*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., İstanbul 1992.
- Kılıç, Mahmut Erol, *Sûfî ve Şiir Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yayınları, 10. Baskı, İstanbul 2012.
- Konuk, A. Avni, *Muhyiddin İbnü'l Arabî Fusûs'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, haz. Mustafa Tahralı-Selçuk Eraydın, İfav yay. 5. Baskı, İstanbul 2010.
- Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, DİB. Yay. Ankara 1966.

- Kurul, *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, DİB yay. Ankara 2006.
- Kuşeyrî, *Tasavvuf İlmîne Dair Kuşeyri Risalesi*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay. İstanbul 1978.
- Mengi, Mine, *Divan Şiirinde Rindlik*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1985.
- Mevlânâ, *Dîvân-ı Kebîr*, çev. A. Bâki Gölpınarlı, KB., Yay., Ankara 1992.
- , *Mesnevî*, çev. Adnan Karaismailoğlu, Akçağ Yay. Ankara 2010.
- Mısrî, Mehmet Niyazi, *Niyâzi Mısrî*, haz. Mustafa Özdamar, Kırk Kandil Yay., İstanbul 2011.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Osmanlı Sufiliğine Bakışlar Makaleler-İncelemeler*, Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2010.
- Özköse, Kadir, *Dervişin Günlüğü*, Mavi Yay. İstanbul 2014.
- Öztürk, Y. Nûri, *Hallac-ı Mansûr ve Eseri*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1996.
- Özmen, İsmail, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Saypa Yayınları, Ankara 1994.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yay. İstanbul, 2004.
- Sarıkaya, Mehmet Saffet, *XIII-XVI. Asırlardaki Anadolu'da Fütüvvetnamelere Göre Dinî İnanç Motifleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- Schimmel, Annemarie, *İslam'ın Mistik Boyutları*, Kabalcı yay. 3. Bas. İstanbul 2012.
- Serrâc, Ebu Nasr Tûsî, *el-Lüma'*, çev. H. Kamil Yılmaz, Altınoluk Yay. İstanbul 1996.
- Sivâsî, Şemseddîn Ahmed, *Şems-i Sivâsî Divanı*, haz. Recep Toparlı, Gurbet Yayınları, Sivas 1984.
- Sühreverdî, Ebû Hafs Ömer, *Avârifü'l-meârif, Tasavvufun Esasları*, çev. Hasan Kamil Yılmaz, İrfan Gündüz, Erkam Yay., İstanbul 1990.
- Şebüsterî, *Gülşeni Raz*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı, MEB. Yay. İstanbul 1944.
- Türer, Osman, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, Ataç yay. İstanbul 2011.
- Uluç, Tahir, *İbn Arabî'de Sembolizm*, İnsan Yay. 3. Bas. İstanbul 2011.
- Uludağ, Süleyman, "Aşk", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1991, c. IV.
- , "Şathiye", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. XXXIIX.
- , "Halvetiyye", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, c. XV.
- , "Marifet", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, c. XXVIII.
- , "Şathiye", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, c. XXXVIII.
- , "Tevekkül", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, c. XLI.
- , "Fakr", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, c. XII.
- , "İbâdet", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, c. XIX.

- , *Dört Kapı Kırk Eşik İslam Toplumlarında Sûfî Gelenekler Ve Derviş Tipleri*, Dergâh Yay. 2. Baskı, İstanbul 2010.
- , *İslam Düşüncesinin Yapısı, Selef, Kelam, Tasavvuf, Felsefe*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2013.
- , *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yay. İstanbul, 2002.
- , “Tasavvuf”, *İlmihal I (İman ve İbadetler)*, TDV., Yay., Ankara 2008.
- Yıldırım, Ali, *Divan edebiyatında Mahlas ve Mahlas-nameler*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.
- Yıldız, Âlim, *Ahmed Sûzî Divânı*, Buruciye yay. Sivas 2012.
- , *Sivaslı Şâirler Antolojisi*, İstanbul 2003.
- , “Rind Meşrep Bir Şâir Şeyh Ahmet Rindî”, *Sultan Şehir Dergisi*, yıl: 2, sayı: 7
- Yılmaz, Hasan Kamil, *Tasavvuf Meseleleri*, Erkam Yayınları, İstanbul 2011.
- Yunus Emre, *Yunus Emre Dîvânı*, haz. Mustafa Tatcı, Akçağ yay. 2. Bas. Ankara 1998.

EKLER

AHMET RİNDÎ'NİN FOTOĞRAFI

AHMET RİNDÎ'NİN BABASI ŞEYH MEHMET EFENDİ

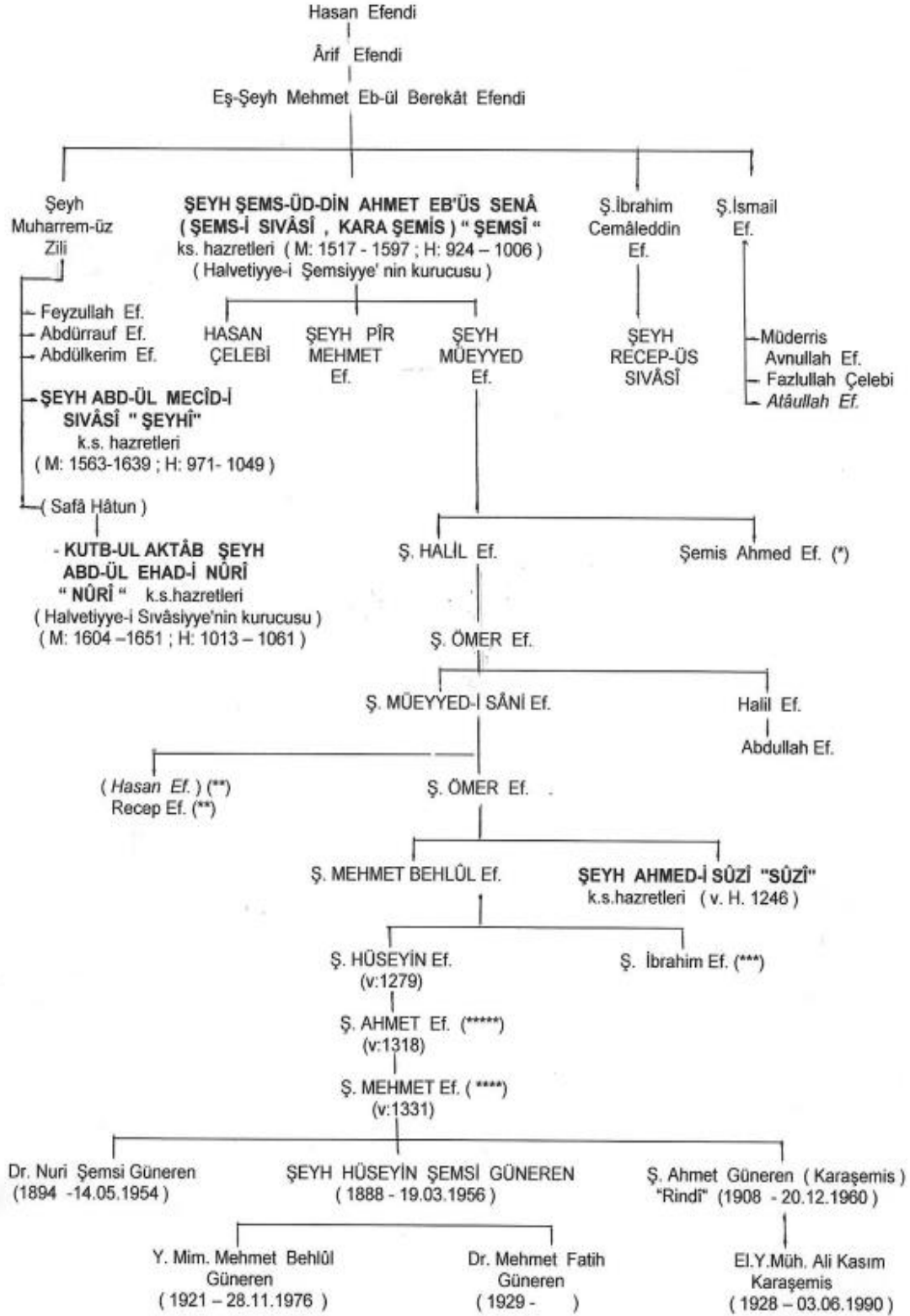

AİLE FOTOĞRAFI (1327/1911)

(Şeyh Mehmed Efendi, Arkada ayakta duranlar: Sağda Ş. Hüseyin Şemsi Güneren (1888-1956), Solda Dr. Nuri Güneren (1894-1954), Şeyh Mehmed Efendi'nin önünde kızı Zehra (Başyurt), Şeyh Mehmed Efendi'nin kucığında oğlu Ahmed (1908-1960) "**Ahmed Güneren-Rindî**", Öndeki erkek Çocuk, Şeyh Mehmed Efendinin kız kardeşi Emine Hanım'ın oğlu Fertellizâde Derviş Ef. (v.1956))

SOYAGACI - ANA SAYFA

AHMET RİNDÎ'NİN ŞEMSEDDİN SIVÂSÎ'YE UZANAN SOY AĞACI

ŐİRLERİ
1-KOKLA DİYE UZATTI

*Şen gözleri önce,
Kalbimi aydınlattı.
Bakışları gizlice,
Bana neler anlattı.*

*Süzdü beni derinden.
Sildi el defterinden.
Sevdalı gözlerinden,
Canıma canlar kattı.*

*Yanakları gülmüŐtü,
Güldükçe pembeleŐti.
Bu sevda sergüzeŐti,
Ciğerime el attı.*

*Gözleri iri iri,
İnsan değil bir peri.
İçimi kirpikleri,
Göz göz etti kanattı.*

*Ah! önce o son gün,
İçime saldı düğüm.
Dudaklarını gülüm,
Kokla diye uzattı.*

*Bilmez Rindî halimden,
Zevk alır melâlimden,
Gitmiyor hayalimden
Kahrı da iltifatı da.⁵⁵⁸*

---

⁵⁵⁸ Çocukluk hatıralarından ilk Şiiri.

2-BİZİM CANDAN ÖZGE CÂNÂNIMIZ VAR

*Bizi dışımızla ölçen yanılır
Çünkü ne renk ne bir elvânımız var.
İsmimiz dillerde zındık anılır,
Kızılbaşlık gibi ünvanımız var.*

*Ne ehl-i taatiz, ne ehl-i niyâz.
Birdir indimizde hakikat, mecaz.
Bizi her göz görmez, herkes anlamaz,
Yücelerden yüce seyranımız var.*

*Bizlere ne lazım tesbih, seccade,
Düşmez elimizden her zaman bade.
Tefevvuk etmişiz sabr u belada,
Eyyûb Peygambere meydanımız var.*

*Tevekkel eyleriz tohum ekmeden.
Tefeyyüz eyleriz çile çekmeden.
İdris terzi çıkıp dikiş dikmeden,
Melâmetten mâmul kaftanımız var.*

*Gönlümüz ne devlet, ne ziyinet sever.
Onun çün gezeriz böyle derbeder.
Nice sefine-yi Nûh 'u gark eder,
Katremizde hezar tûfânımız var.*

*Bulanır çağlarınız bazen sel gibi,
Yağarız, eseriz aynı yel gibi.
Fahr ederiz elbet dâğ-ı dîl gibi,
Ezelî âşıklık nişânemiz var.*

*Ulûm-i mânâdan verdik imtihan,
Bir yüzü, bin yüzden eyledik seyran.
Bir nükte kalmadı bizim çün pinhan,
İlmimiz yoksa da irfanımız var.*

*Ne mektebimiz, ne kitabımız var.
Ne günahımız var, ne sevabımız var.
Kevserin yerine şarabımız var.
Bize imam pîr-i mûganımız var.*

*Mevcûdu bildik ki, bir vücûd imiş.
Bahr-i vahdet bî haddi hudûd imiş.
Avâlim ademde hep mevcûd imiş.
Bunu ispat eden Kur'an'ımız var.*

*Biz çoktan geçtik bu candan serden.
Müşteki değiliz cevr-i kaderden.
Tutlduk maraz-ı aşka ciğerden,
Fakat derdimizde dermanımız var.*

*Bizce yok ikbâlin asla değeri,
Kuyûd-i ferdâdan olmuşuz berî.
Bir gamze uğruna veririz seri,
Bu yolda can gibi kurbanımız var.*

*Ne arzumuz kaldı, ne emelimiz.
Sûretperestlere lâldır dilimiz.
Ne mezhebimiz var, ne de dînimiz.
İnkârda değiliz îmânımız var.*

*Ünsiyet etsek de her bir fert ile
Hem sohbet olmayız her nâmert ile.*

*Perverde olmuşuz gamla dert ile
Belâya aşk ile şükranımız var.*

*Zâhirdede bî kaydız, hem bî umuruz,
Zevk-i hakikatle hep pür sürûruz,
Ne mâil-i cennet, müştâk-ı hûruz,
Bizim candan özge cânânımız var.*

*Rindî mahlasımız, Ahmed adımız,
Sergeşte-i mestliktir mu'tâdımız,
Bizi teskin eden hep feryâdımız,
Handemizde zâhir efgânımız var.*

3-ŞEYTANIN İSTİFASI

*Ulu Tanrım katından kovulduğumdan beri,
Çıkarırım yolundan büyük, küçük beşeri.*

*Dâima hür yaşarım yaşadıkça bu küre,
Kurtulmaz elime geçirirsem bir kere.*

*Ne zâhidi hocası, ne sofusu dervişi,
Ne papazı rahibi, ne hahamı keşişi.*

*Emrimdedir yaşayan her sınıf bayla bayan,
Çünkü benim şehveti ta cennette yaratan.*

*Yedirerek buğdayı Âdem ile Havva'ya,
Sürükledim peşimden getirdim bu dünyaya.*

*Nice asırlar geçti, nice elçiler geldi,
Fermân-ı hükmümde hep birer birer baş eğdi.*

*Bütün iklim-i kulûb emrime girmek üzre,
Bir an oldu ki, geldim ölümle yüz yüze.*

*Asırların emektar şeytanıyım da hâlâ,
Görmedim böyle dehşet, doğmuş meğer Mustafa.
İşitirdim çocukken, beni ancak Muhammed,
Elindeki Kur'an'la mahkûm edecek ebed.*

*Geldi âhir başıma bu korktuğum felâket,
Benim oldu düşmanım, O'na eden icâbet.*

*İşte on üç asırdır havf ile yaşarım,
Hiddetimden derime sığmaz coşar, taşarım.*

*Kimin var besmeleden otomatik silahı,
Giydiremedim ona ne yaptım sa külâhı.*

*Bu öyle bir silah ki, ne eskir, ne kırılır,
Dehşetinden titrer hep, çöker gökler yıkılır.*

*Herkes sahip olamaz, onu kimse kuramaz,
Bu atomun önünde felek bile duramaz.*

*Alırsa şayet bunu eline ehl-i gurur,
Mermi atamaz olur derhal yayı bozulur.*

*Şaşırdım karşısında bu muazzam kudretin,
Benim çün oldu artık yaşamak pek çok çetin.*

*Bu hal ile süründüm umutsuz hayli müddet,
Yine teveccüh etti şükür fakire devlet.*

*Zaman zaman değişti işin tamamen rengi,
Artık atılmaz oldu o besmele tüfengi.*

*Yine eskisi gibi çalışmaya başladım,
Hacı oldum, Hicazda şeytanı da taşladım.*

*Mürâinin, mağrurun yapışıp cübbesinden,
Girerim görünmeden gönlünün kubbesinden.*

*O, mescitte ederken Allah'ına secde,
Ben hûriden, kevserden sunarım ona müjde.*

*Mesleğimin ehliyim var mı dünyada eşim?
Bir harika değil mi gönüllere girişim?*

*Muamelem, numaram şahsa göre değişir,
Eteğime yapışan cehenneme erişir.*

*Dizerim yüz bin gönül, bir benliğin ipine,
Nefesim değdiği yer hayretmez sahibine.*

*Kimine gösteririm Bakırköy'ün yolunu,
Kimine hep yek gelir, sattırırım çulunu.*

*Meyhanedir yolumun birinci iskelesi,
Son karargâh hapiste tamamlanır çilesi.*

*Nice zaman böylece döndürdüm bu dümeni,
Dolaştım bir lahzâda şarkı, garbı, Yemeni.*

*Her işimde muvaffak oluyordum bermutat,
Fakat işin tamamen değişti rengi heyhat!*

*Başladılar beni de taklide insanoğlu,
Bana da vâcip oldu değiştirmek bu çulu.*

*İlimin bilmediği, gözümün görmediği,
Çoğaldıkça çoğaldı aklımın ermediği.*

*Görür görmez şu atsız giden arabaları,
Hayretimden gevşedi hilemin tapaları.*

*Bulutlarla uçuşan, gökler gibi gürleyen,
Ejderhayı görünce kaybetmişim ben beni.*

*Çıkamadım korkumdan havalara günlerce,
Fakat şimdi indimde küçüldü oldu serçe.*

*Çok geride bıraktı zaman geldi motoru,
Denizlerin dibinden koşup giden vapuru.*

*Kâinâtın sesini bir sandıktan dinledim,
Gayrım bir başka şeytan var sanıp da bönledim.*

*Mağripte söyle, dinle maşrıktaki aynı anda,
Bilmezdim ne hünerler varmış meğer insanda.*

*Her köşe, her bucakta aynı saz, aynı âhenk,
Bundan sonra benim hiç şeytanlık neme gerek.*

*Kur'an etmiş işaret olacak bunca fenni,
Söyleyecek İsa'ya radyo uçakta ninni.*

*Çaldılar gün geçtikçe, sanatımı fendimi,
Ben evliyayım sandım yanlarında kendimi.*

*Şeytanlığın modası geçtiğini anladım,
Kuru tesellim ancak, arsızlığım, inadım.*

*Hele günlerden bir gün uğradım Florya'ya,
Baştan çıkarım diye korktum eyledim hayâ.*

*Her mayonun içinde saklı nice bin şeytan,
İnsanların elinden aman Rabbim el aman.*

*Görünce hayran oldum bu dünya cennetini,
Unutturmuş yarınki cennetin nimetini.*

*Şaşırdım, hayretteyim nere gideyim bilmem,
Çektiğim sana mâlum ötesini diyemem.*

*Onlar dinle, bilgiyle korundular şerrimden,
Ben nasıl korunayım binlerce benzerimden.*

*Bunların cümlesine vâkıfsın ya Rabbenâ,
Beni ben mi yarattım? Acı biraz da bana.*

*Geceleri yatamam, gündüz taşra çıkamam,
Korkumdan değil kalbi yüzlerine bakamam.*

*Değilim şimdi lâyıık bu çok mühim makama,
Mesleğimde aczimi ayıplama, kınama.*

*Kalmadı zerrece hiçbir şeyde istidadım,
Artık sulandı beynim tamamiyle bunadım.*

*Bana lüzum kalmadı kendileri başarıyor,
Benim bu şeytanlığım hiç ne işe yarıyor.*

*Çok yoruldum bunca dem tekaüt eyle beni,
Çeviremem ben böyle zamanda bu dümeni.*

*Yok, müstahak değilsem emekliliğe şayet,
Ben maaşsız razıyım ver işime nihayet.*

4-BERELİ SEVGİLİYE

*Yakışmaz mı hiç bere, sen gibi bir gültre.
Başın için gülerek bak yüzüme bir kere.*

*Dik bereni kaşına, gez yalnız başına,
Ne olur bir gün tercih et beni, arkadaşına.*

*Boyun ayva dalıdır, gözüün sevda falıdır,
Gönlüm arsız bir arı, lebin oğul balıdır.*

*Arar seni gözlerim, sensiz pek öksüzlerim,
Sensin dizimde ferim, gözlerimde gevherim.*

*Sana olalı esir, gönlüm oldu münkesir,
Mey değil dem be dem, içtiğim tas tas zehir.*

*Sen gül oyna gez heman, ağlayım ben her zaman,
Sen acıma hâlime acırken halk-ı cihân.*

*Sağ ol da ağlat beni, ateşlere at beni,
Tak başıma bir yular, haraç mezat sat beni.*

*Görmezsem seni bir an, başıma çöker cihan,
Belki ağlar acırsın, toprak olduğum zaman.*

*Ben kölen sen şâhımsın, kiblem, secdegâhımsın,
Ben bir âşık kulunum, sen benim Allah 'ımsın.*

*Gel, atla da çık gönlümün katına,
Mezara kadar beni gözyaşımla hatırla.*

*Düşkünsün pek çok süse, vermezsin bana bûse,
Sen insaf merhamet ver, canım Yaşar göğüşe.*

*Dînim îmânım yaşar, cismimde canım Yaşar,
Rindî gönlümde her an nazlı cânânım yaşar⁵⁵⁹*

5-ASRÎ MÜNÂCAAT

*Amandan başka yok çarem,
Aman Ya Rabbi Ya Rabbi!
Azup da oldu hep yârem ,
Çıban Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Çıbandır hep içim dışım,
Geçer âhla yazım kışım.
Bundan sonra benim işim,
Duman Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*O ev, ocak, evlâd ü tyâl,
Şimdi hepsi oldu hayal.
Bende kalmadı bir miskal,
İman Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Şu yâreme bir el vursan,
Göster varlığını varsan,
Yok, eğer ki uyuyorsan,
Uyan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Şüphe etsem yok mu hakkım,
Ermiyor işine aklım,
Yok, hiçbir şey senden saklım,
Nihan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

---

⁵⁵⁹ Yaşar isimli bir sevgiliye.

*Eller çün hazinen dolu,
Benden esirgersin pulu,
Güldüremezsın bir kulu,
Utan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*O ki, göründün yüzlerden,
Niçin gizlendin gözlerden,
Aydan, gündən, yıldızlardan,
Âyan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Gelir miydi ki, hayale,
Düşe elimden piyâle,
Sensin beni halden hale,
Koyan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Lûtfunu göremem amma,
Kahrına yoktur intiha,
Hayat derler bence hava,
Yalan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Beni bu şiddet-i sevda,
Eder âlemlere rüsva,
Cebimde mangır ne peyda,
Figan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Yücelerden yüce uçma,
Gayre yaşmağın açma,
Gücenme söylersem saçma,
Saban Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Aşk söyler bana neler,
Ölürüm susarsam eğer,
Yalnız gözleri değer,
Cihan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Farkın yok dersem Kadirden,
Haklıyım, göğecek yerden,
Ne var başka binde birden,
Nişan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Tasavvuf zevk ü şevk ile
Teşrif etmez isen dile,
Öldür yaşatma nâfile,
Hemen Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Gözüm yok şöhrette, şanda,
Gülmedim bugün de dün de,
Olayım Ya Rabbi köyünde,
Çoban Ya Rabbi Ya Rabbi!*

*Geldim Rindî aşk çağına,
Kondur gonca yanağına,
Düşmeden ömrüm bağına,
Hazan Ya Rabbi Ya Rabbi!*

6-HASBİHÂL

*Seni ilk görünce neymişsin dedim,
Bak da gözlerime sil dedin bana.
Canımsın, tenimsin, benimsin dedim,
Olursan aşkıma kul dedin bana.*

*Aşkına kul, sana kurbanım dedim,
Sen hemen emreyle sultanım dedim.
Ne dersin a nazlı canım dedim,
Hay hay sen de benim ol dedin bana.*

*Açmamış goncayım, geçmeden çağım
Açıktır yalnız sana kucağım.
Şarab-ı hayattır, kızıl dudağın,
İç sarhoş ol, oyna, gül dedin bana.*

*Ne kandım içmekle, ne bitti şarap,
Sensiz cihan oldu, benim çün serap.
Ne edip de ettin, gönlümü harap,
Ne lütfedip candan, gel dedin bana.*

*Kırma tellerini Rindim sazımın,
Hüsnümdür bedeli cevri nazımın.
Ateş-i aşkına ela gözümün,
Tutuş ol âşıksın kül dedin bana.*

7-GÖNDERNAME

*Oku ârizemi lütfet efendim,
Cevapla beraber vefa da gönder.
Artıkça artmakta maraz-ı rindim,
Muzdaribim, câm-ı şifa da gönder.*

*Gerçi ben elimde buldum bu derdi.
Yoktu ihtiyarım, kaderim verdi.
Ne bigâne kaldım, ne aklım erdi,
İlham-ı ulûmu, mânada gördüm.*

*Çok düştüm kalktım, bunca senedir.
Bilmem ki, çektiğim bu çile nedir.
Âcizim nefsim olmuşum esir,
Himmat-i halâsla dua da gönder.*

*Bir aydır perişan gezemez oldum.
Dert, mihnet, gam, gussa, elemle doldum.
Zindan-ı zillette sarardım soldum.
Bunaldım bir miktar hava da gönder.*

*Yatıp dinlenemem, hep solum sağım,
Çıbanlar içinde kolum, bacağıım.
Lastikten siyatik oldu ayağım,
Bir papuç, don, gömlek, aba da gönder.
Sızlanır her kolum birer saz oldu.
Unutuldum kimsem aramaz oldu.
Bu kafam bir şeye yaramaz oldu.
Bir işe yarayan kafa da gönder.*

*İçimi tımar et, dışımı onar.
Ben de el âleme benzeyim ne var.
İhmal etme zira ateşi intizar,
Gözümü yollarda koma da gönder.*

*Borç, bela, musibet gırtlığa çıktı,
Ben candan usandım, can benden bıktı.
Hele şu aşk, sevda evimi yıktı.
Bir tesbih, seccade esma da gönder.*

An olur ki, evet candan bezerim.
Dem gelir ki, durmam hemen yazarım.
Zulmet-i kesrette şaşkın gezerim.
Nurundan bir nûr u ziya da gönder.

Aşkıyla geçtimse namustan, ardan,
Tecerrüt etmedim hiss u ten, vardan.
Çıkartma gönülden, atma nazardan.
Beklerim, müjde-i rıza da gönder.

Bir ilim yerim var şu İstanbul da
Fakat nazarlar hep parada çulda
Yorulup kalmadan bu çıkmaz yolda
Ya taksi ya uçak imdada gönder.

Müsâvi ise de yoklukla varlık
Diyar-ı ademde bunaldım artık
Yapacaksan eğer son bir gardaşlık
Ukbâya koma da dünyada gönder.

Bin kâbe yıkmaz mı bir gönül yıkan
Halimi soran yok yüzüme bakan
Bana değil, içten zâhirden çıkan
Nutkumdaki zâhir feryada gönder.

Dîde-i kâmil hiç noksan mı görür
Bu gemi karada bu kadar yürür
Âşıklar ne ölür, ne yerde çürür,
Bir dolu iksir-i bakâ da gönder.

Buyurmuş cenâb-ı Şems-i Sivâsî
Aşkî münkir, âsi Hakk'a da âsi

*O sabır denilen deva-yı hassı
Eyyûb'a gönderme Ferhad'a gönder.*

*Çünkü buldu Eyyûb derdine çare
Nuh bindi gemiye çıktı kenara
Ferhad kaldı yardan uzak, avâre
Deleyim dağları cihada gönder.*

*Sözlerim samimi Mevlâ şahittir
Ârife fazla söz, tarif zâittir
Mükâfat, mücazat şey-i vahittir
Rahatım istersen bela da gönder.*

*Yıllarca sıfırla olmuştum hemrâh
Bulmadım derdime bir çar eyvah
Edemedim nefis-i firavunu ıslah
Bir Mûsa elinde âsâ da gönder.*

*Karardı ocağım, dağıldı yuvam
Hâlâ da iptila etmekte devam
Sevdiğim de yok bir yıldır peyam
Bu acep dâvâya fetva da gönder.*

*Düşeli sarhoşum, varta-yı aşka
Mefkûrem muattal, şuurum laçka
Dersen de haklısın, yok sözü başka
Hep gönder, hep gönder hâlâ da gönder.*

*Gönder de et dîl-i hastayı ihya
Ali'nin sünneti değil mi seha
Soğuk sözdür gerçi kızarsın amma
Parayı her şeyden ziyade gönder.*

*Hûda lüzumu yok neyi yaratmış
Diyemem şu bülbül, o da hoyratmış
Aşkı köprü sandım, meğer sıratmış
Cesaret, metanet irade gönder.*

*Düşünmem yarını, unuttum dünü
Ne idim, ne oldum kim bilir beni
At senden senliği unutup kini
Rindiya nefsine âsâ da gönder.*

*Kalender gılamım şakayı sever
Affede efendim ağabeyim meğer
Suçun gayrı evsaf, bende ne gezer
(La) mebzul subhunda (illa) da gönder.*

*Şerefyâb olunca şiirim destinle
Nabzıma el koy da kalbimi dinle
Dile şâd et dil-i naşadı dile
İntihar denilen cila da gönder.⁵⁶⁰*

---

⁵⁶⁰ Ahmet Rindi'nin ağabeyi Nuri Şemsi GÜNEREN'e 1948 de yazdığı mektup.

8-KADİR'İMİN ASKERE GİDİŞİ

*Göge baktım bedir yok
Köye baktım Kadir yok
Ayrılık uzamakta
Elimden bir gelir yok.*

*Gök yıldızsız, bedirsiz
Köy ıvıssız Kadir'siz
Ben Kadiri sevmedim
Efendimden emirsiz.*

*Tam şu üç yıldan beri
Görmüyorum Kadiri
Kendimi kendim azap
Öldürsem var çok yeri.*

*Ey ganî, kadir Mevlâ'm
Çektiğim nedir Mevlâ'm
Herkesin bin sevdiği
Ben,im bir Kadir Mevlâ'm*

*Canım gözüm Kadirim
Kapında kul esirim
Değil bir, bin can olsa
Sana karşı ne derim*

*Yandım tüter ataşım
Derdinle dertli başım
Sen mânâda oğlumsun
Baban yolda gardaşım.*

*Ağlar dağlar dereler
İnler hep mescereler
Dilde açtı hasretin
Ne yâreler, bereler.*

9-AŞK İHTİYAR OLAYDI

*Sen yâr olaydın da hep âlem ağyâr olaydı
Taan oklarıyla sînem bir lalezâr olaydı.*

*Ben dembedem o nermin payına yüz süreydim
Sen cevr edeydin hemen işim hep zâr olaydı*

*Ömrüm oldukça ben hep seni sevip dereydim
Senin de çâğ-ı hüsnün daim bahar olaydı.*

*Unuttururdu sana efsane-yi mecnunu
Hurûf-ı ümrümü ah okuryazar olaydı.*

*Birkez olsun ederdin halime lütf-ı nazar
O taş bağrında insaf denen şey var olaydı.*

*Değil yanmak yakılmak şemâ-yı ruhsarına
Dönüp de bakmazdım aşk ihtiyar olaydı*

*Meramımca ederdim âsâr-ı aşkı tavsif
Dağ-ı derunum sana ger âşikâr olaydı.*

*Hulûs-ı aşkı Rindî takdir eder de ancak
Belki vefa ederdin ömür tekrar olaydı.*

10-SEN GÜZEL SEVDİN Mİ HIÇ

*Gülme gözyaşlarıma
Sen güzel sevdin mi hiç.
Vuruldum kaşlarına
Sen güzel sevdin mi hiç.*

*Ah çektin mi derinden
Geçti mi aşk serinden
Gâm aldın mı birinden
Sen güzel sevdin mi hiç.*

*Sen de senin gibi bir
Vefasız gönül ver
Aşk ne imiş anla, gör
Sen güzel sevdin mi hiç.*

*Zülfüne bağlandın mı?
Ateşine yandın mı?
Dudağın kandın mı?
Sen güzel sevdin mi hiç.*

*Yüz sürdün mü izine
Tel oldun mu sazına
Katlandın mı sazına
Sen güzel sevdin mi hiç.*

*Bir gözleri ahuya
Verdin mi ömrü suya
Sevdin mi doya doya
Sen güzel sevdin mi hiç.*

*Rind gibi ağladın mı?
Bulandın çağladın mı?
Derdini sağladın mı?
Sen güzel sevdin mi hiç.*

11-SİTEMLİ SEVGİLİYE

*Çektiğim bunca cefa lutf-ı Hûda'dır bilirim
Bu cefa, ehline bir başka safadır bilirim.*

*Oyalar akli bin renk ile baziçe ile
Bu fena bilsen eğer ah ne fenadır bilirim.*

*Değil âkil, eğer ârif isen ol âşık-ı yâr
Reh-i aşk menzili çün semt-i bakâdır bilirim.*

*Alamam bir nefes aşksız edemem zây-ı zaman
Ki geçen aşksız ömür bence havadır bilirim.*

*Niceler oldı güzergâh-ı muhabbette şehit
Nigeh-i dilber-i aşk tîr-i kazadır bilirim.*

*Giyemez ger kişi başlar tacıdır aşkı fakat
Hava-yı perçemi emma ne beladır bilirim.*

*Beni etmişse esir çok mudur ol çeşm-i siyah
Nice canlar o siyah çeşme fedadır bilirim.*

*Ateş-i hicr ile emma tutuşan sînelere
Yârin lâl-ı leb-i efsun-ı şifadır bilirim.*

*Kanadır da şakadır bağrımı mjganlar ile
Çapkının sevgisi hep böyle şakadır bilirim.*

*Güler, oynar, gezer ağyâr ile de ah o güzel
Sitemi, nazı heman Ridî sanadır bilirim.*

12-NEYZEN'İ ZİYARET

*Bunaldım, kimsesiz kaldım pek garip
Gamımı gamına katmaya geldim
Gülzâr-ı trbende olup andelîp
Mestâne nâralar atmaya geldim.*

*Dedim bir sorayım halini hele
Zebun mu orda da meye, güzele
Geçirdinse câm-ı kevseri ele
Elinden tadını tatmaya geldim.*

*Orad kimlerle oldun mlâki
Buldun mu huzur-ı bakâda sâkî
Afyon, esrar ile bir hayli rakı
Mangiz tutuyorsan satmaya geldim.*

*Çünkü vermem sana parasız bade
Zenginmişsin duydum öbür dünyada
Canın çn bir şuhla şimdi burada
Boyumca günaha batmaya geldim.*

Öyle habersizce sıvıştın niçin
Neler konuşmuştuk seninle düşün
Ayık kafa ile cevap ver bugün
Bilmiş ol ki sana çatmaya geldim.

Baktıkça makber-i medhûşuna ben
Saz-ı nâlânıma veririm düzen
Âh-ı hâmûşuna veririm düzen
Gözyaşımınla tempo tutmaya geldim.

Âlemde yalnız değil bir neyin
Üstadı idin sen ilmin her şeyin
Feyz alıp muazzez ruhundan senin
Erenler lokması yutmaya geldim.

Her şey şaka amma a kalleş teres
Yokluğunla Rindin mükedder, bîkes
Uzat ellerini ver sesime ses
Aç gözünü senle yatmaya geldim.⁵⁶¹

13-TÂCİM PUTHANEDE KALDI

Unuttum postumu dün köşe-yi meyhanede kaldı
Dağıttım aklımı son çektiğim peymânede kaldı.

Sanemler secdesiyle dembedem seyran-ı aşk içre
Düşürdüm başım üstünden tâcım puthanede kaldı.

Soyundum cübbe-yi destârı meydan-ı melâmette
Îmânım dâm-ı küfrü perçem-i gilmanede kaldı.

---

⁵⁶¹Neyzen Tevfik Bey'in ölümünün haftasında mezarı başında yazılmıştır.

*Başımdan dur olur mu hiç belâ-yı aşk-ı cânân
Hayal-i halinin nakşı dîl-i viranede kaldı.*

*Nasıl ah çekmeyip kan saçmayım her lahza yâd ile
Dağ-ı tir-i nigahı sîne-yi suzanede kaldı.*

*Bir öyle çaresiz bir derde oldum müptela ancak
Ümid-i sıhhatim câm-ı leb-i cânânede kaldı.*

*Tasavvur et bu yolda dehşet-i seyranımı ya Hû
Dîl-i sûzî cinnetimden bir cüzîsi divanede kaldı.*

*Bakar mı gayre Rindî dolu ise Yusuf'larla dünyalar
Dîl-i mestanesi bir dîde-yi mestanede kaldı.*

14-ZENGİNİM GÜNAHIM MAL OLSA EĞER

*Muhterem kardeşim Bay Muzafferim
Sana geleceğim yol olsa eğer
Çektiğimi çekse o Mevlâ Kerîm
İsyanlar ederdi kul olsa eğer.*

*Getirmiş Sivas'a beş asır evvel
Ecdadım Belh'ten emr-i mübeccel
Âsar-ı irfanı harfî bî bedel
Kulaklara sığmaz kâl olsa eğer.*

*Saray-ı vahdetin olup bânisi
Tarik-i halveti pîri sânisî
Cemal Muhammed Ali vârisi
Ölürüm yolunda ol olsa eğer.*

Bir zamanlar çocukluk devre-i tahsil

*Bir zaman esrar-ı maâni tahlil
Ömrümü aşkla eyledim tahvil
Zenginim günahım mal olsa eğer.
Âşığım aşkla aşka taparım
Elimden gelirse gönül yaparım
Körler diyarında ayna satarım
Sırtımda riyadan çul olsa eğer.*

*Nefsimle afakı ölçer biçerim
Zulmetler içinde nuru seçerim
Kültür deryasını yüzer geçerim
Altımda bir kürsü, sal olsa eğer.*

*Yokluklar içinde varım yaşarım
Bu nasıl yaşayış ben de şaşarım
Küheylanım koşar dağlar aşarım
Tırnağımda sağlam nal olsa eğer.*

*Görüp de olmak için ehl-i muhakkak
Her canlı enise benim bakacak
Cehennem şu benim nemi yakacak
Benliğim aşkla kül olsa eğer.*

*Kapılsaydım eğer hırs-ı devlete
Kanar mıydım acep câm-ı vahdete
Düşer miydim dâm-ı fahr-ı zillete
Meşrebimde sahte hal olsa eğer.*

*İnsana fazilet, beşere paye
Yokluğa ah çekmem sevinmem vara
Etmezdim çarka da minnet murada
Tutunacak tek bir dal olsa eğer.*

Bî umurum, amma mesulüm mânen

*Âli tahsiliyle oğlumun halen
Yoksa Hûd'a bilir feleğe rağmen
Yemezdim hayatı bal olsa eğer.
Ehl-i harabatım, kalender serim
Bezm-i melâmette var mı benzerim
Keşf-i râz etmezdim Bay Muzafferim
Bu yolda yabancı el olsa eğer.*

*Muhzırken binlerce gülen küreye
Büründüm şimdi bir kemik, deriye
Döndürdüm ömrü Rindî geriye
Aşkıyla dahaham yıl olsa eğer.⁵⁶²*

15-CENÂB-I ALLAH'A TARZİYE

*Bir şaka yaptımsa kırk yılın başı
Geçer sanup sana nazım Ya Rabbi
Ne vardı bunda hem çatacak kaşı
Çoğaldı gözünde azım Ya Rabbi.*

*Bilseydim ki böyle darılacaksın
Çalar saat gibi kurulacaksın
Hemen gırtlığımı sarılacaksın
Görmezdim buna hiç lüzum Ya Rabbi.*

*Hakikat sence de hep mâlumdur ya
Var mı bende senin gayrın bir sevda
Bir hasbihal idi niyetim amma
Ağzımda kaldı hep sözüm Ya Rabbi.*

*Ben sen dediğime inanma zinhar
Senin senliğinden başka neyim var*

---

⁵⁶² Kitapçı Hoca Muzaffer Beye (Zile)

*Derun-ı aşkımı edersem izhar
Eder misin acep hazım Ya Rabbi*

*Gördüğüm hep sensin her şeyde âyan
Taşımam sahte din, şüpheli îman
İstersen inanma, istersen inan
Neyse sözüm odur özüm Ya Rabbi.*

*Yeter hedef ettin mecaz okuna
Uzak mısın ki, gel diyem yakına
Dağdağa içinde boku bokuna
Bu yıl da hiç oldu yazım Ya Rabbi.*

*Kırdın kadehimi, döktün meyimi
Komadın elimde hiçbir şeyimi
Göklere çıkarttın hey hey heyimi
Ne sözüm kaldı, ne sazım Ya Rabbi.*

*Bunaldı çıkmıyor sesim, nefesim
Kalmadı bir şeyde gözüm, hevesim
Bu bela yalnız bana mı kesim
Titriyor billahi dizim Ya Rabbi.*

*Ne candan sevdin, ne külli terk ettin
Belayı gönlüme samur kürk ettin
Ne yağdın, ne estin, sürdün herk ettin
Asırlardan beri bozum Ya Rabbi.*

*Ezelde ahdimiz böyle mi idi
Beni yarat diye sana kim dedi
Seni kahpe kalles ah seni gidi
Yok sana diyecek sözüm Ya Rabbi.*

Çoğaltmakla böyle derd u belamı
Keser miyim sandın senden selamı
Nazın, kahrın senin hemen bana mı?
Yok senle böylecek kozum Ya Rabbi.

Senelerce koldan, gönülden attın
Nice tuzak kurdun, hendek atlattın
Halin böyle idi niçin yarattın
Senden yıldı korktu gözüm Ya Rabbi.

Ne vardı altında bunun üstünde
Tilki hükmeyledi arslan postunda
O ki her iş senin hükm-ü destinde
İnsaf et a cicim kuzum Ya Rabbi.
Gayrın yok sen vardın ezelden ezel
Sonra neden dendi şu çirkin, şu güzel
Gelir miydi acep şanına halel
Yazsaydın cevap bir cızım Ya Rabbi.

Dokuz gün hapsettin cevabın bu mu?
İkramın bir kuru ekmekle su mu?
Sâhil-i neşemim savruldu kumu
Kalmadı zerrece tozum Ya Rabbi.

Binip üzerime sürersin sarpa
Gâh modul özengi gâh acı darba
Yiyemem samânâ katsan da arpa
Ne ön dişim var ne azım Ya Rabbi.

Cennetinden eğer etmeseydin tard
Kim ederdi teselli ta baştan âbâd
Oğlunuz Âdem 'i edince damat
Annen oldu Havva kızım Ya Rabbi

*Eğer gücendinse Allah Efendi
Takdir etti fakat şeytan beğendi
Hatta elçin demiş benim çün Rindî
Yabancı fert değil bizim Ya Rabbi.*

16-GAZETEMİN DİLİNDEN

*Her sevgiye yaraşır
Bir mizah dilberiyim
Gönülleri dolaşan
Aşüftenin biriyim.*

*Henüz doğdum, yok yaşıım
Çok ciddi, çok kalleşim
Eksik olmaz savaşıım
Bu meydanın eriyim.*

*Bektâşî'dir öz adım
Şaka, nükte mutadım
Yükselirim her adım
Sevdalı bir periyim.*

*İrfan dolu külahım
Günahsızlık günahım
Ağızımdadır silahım
Yerinde serseriyim.*

*Çünkü yalanla aram
Yok hileyle müdaram
Pamuktandır usturam
Yüzsüzler berberiyim.*

*Bakışlarım pürüzlü
Yolum yokuşlu düzlü
İkiyüzlü bir sözlü
Bir ahlak defteriyim.*

*Kalaklarda rübabım
Bî reng u bî hicabım
Hakikâtle ahbabım
Aşkla hemşehriniim.*

17-TÂHİR OLMAK İÇİN DERVİŞ OLMALI

*Hakikat yolunda olmak için rehber
Semt-i hakikate varmış olmalı
Etmekle olmaz bir kuru ezber
Mânâ-yı matlubu bilmiş olmalı.*

*O semte yol ancak gönülden gider
Yolcusu âşıktır terk-i terk eder
Mazhar-ı tecelli olmak için meğer
Küh-i hakikate varmış olmalı.*

*Hakikatte ne fal, ne hâl, ne hâlet
Ne bidayet vardır, ne de nihayet
Ne matlup, ne şükür, ne de şikâyet
İşte bu kıvama gelmiş olmalı.*

*Kesrette görmeyen vech-i vahdeti
Hayalde arar hep hak, hakikati
Tadıp mest olmak için mey-i vuslatı
Kendinde kendini bulmuş olmalı.*

*Uğramamış çünkü bezm-i kemâle
Elinde hayalle gider zevâle
Müştak olmak için rüya, masala
Cehil uykusuna dalmış olmalı.*

*Divane bilmez de söyler sözünü
Gafil gösterir mi hiç içyüzünü
Takip etmek için aşkın izini
Ezelî bir nasip almış olmalı.*

*Göster var mı Hak'a gitmez bir yolu
Hak'tan ayrı, Hak'sız yaşar bir kulu
Efsane, hurâfat, masalla dolu
Mecmuan pek zâit olmuş olmalı.*

*Hakikat yolunu paraya alet
Eder bidatlerle icra-yı âdet
Cevher sanıp, eden boncuğa rağbet
Bu yolda pek geri kalmış olmalı.*

*Hakikat yoluna atılmak için
Ellerde onluğa satılmak için
Şeytanın şerrine katılmak için
Yalandan namazlar kılmış olmalı.*

*Kılmak istediğin mukaddes namaz
Abdestsiz, hulûssuz asla kılınmaz
Abdest hakîkatte su ile olmaz
Tâhir olmak için derviş olmalı.*

*Girip beyt-i dilde her an hac edip
Semâvât-ı aşkı hep mîraç edip
Rindî melâmeti başa tâc edip
Hırka-yı kasrı giymiş olmalı.*

18-AŞKIN ELİNDEN

*Var mı yağma
Eyledi Leyla
Meskenim sahra
Aşkın elinden.*

*Artmakta derdim
Çün gönül verdim
Odlara girdim
Aşkın elinden.*

*Almadım bir gâm
Dilsizim mûdâm
Olmuşum bednâm
Aşkın elinden.*

*Bir mest-i cûşum
Melâmet pûşum
Böylece hoşum
Aşkın elinden.*

*Modaya saptım
Her puta taptım
Çok neler yaptım
Aşkın elinden.*

*Terk ettim habı
Yırttım hicabı
İçtim şarabı
Aşkın elinden*

*Ta ezel dendi
İsmime Rindî
Aşka büründü
Aşkın elinden.*

19-İFLASNÂME

*Ol âşıklarız ki nâmımız yok
Mekânımız yok, makamımız yok
Âvâresiyiz seyran-ı aşkın
Bir ân-ı nefes aramamız yok.*

*Sarhoşlarıyız çeşm-i mestlerin
Sâkîmiz, sehparamız, peykânımız yok
Kâbe-i aşkın Halilleriyiz
Camimiz, kiblemiz, îmanımız yok.*

*Kâf-ı istiğnanın ankalarıyız
Feleğe hiç minet selâmımız yok
Artmaz eksilmez olmayız fâni
Noksanımız yok, tamamımız yok.*

*Asırlar gizlenir her ânımızda
Evvelimiz yok, encâmımız yok
Ufk-ı bakâda ederiz pervaz
Hubb-ı fenaya meramımız yok.*

*Esiri değiliz hevâ-ı farkın
Güzergâhumızda damımız yok
Cemâl-ı cânân mescûdumuzdur
Kastımız salât, siyâmımız yok.*

*Şadân-ı sefâyız seyr-i dîdârla
Başka bir belli bayramımız yok
Yoklukla yok, devamımız yok
Zevâlimiz hem devamımız yok*

*Silindik ezelden kün defterinden
Sabahımız yok, akşamımız yok
Rind ile abdal-ı mest-i gayretiz
Nâgâmlıktan özge gâmımız yok.*

20-DESEM

*Yiyip içmek bile hatta abana külfet mi desem
Yaşamak mı bu, sürünmekle zahmet mi desem.*

*Kararan günlerim ancak yağar hep gürleyerek
Buna tufan-ı bela mı, buna rahmet mi desem.*

*Bâr olur gönlüme aşkımda, hayatımda her ân
Girip toprağa gebermek cana minnet mi desem.*

*Ne edip ettiğimi bilmiyor oldum, acaba
Eser-i şiddeti hummâ-yı muhabbet mi desem.*

*Ne tegafül ki meyi terk ile taat ederim
Buna mürted mi desem, sehv ile utanç mı desem.*

*Sayısız hûri değil, gilmânının hayranıyım
Şu yalan sandığımız dünyaya cennet mi desem.*

*Daha dilber diyemem yarının dilberine
Buna nisbetle ona bir pâre kıymet mi desem.*

*Ne zamandan beridir teşnesiyim câm-ı lebin
Meyi ömrümde ban bir daha kismet mi desem.*

*Bakama bir doyası sığmaz çün içim içime
Elâ gözler mi desem, dâm-ı muhabbet mi desem.*

*Beni bu Rindî ve melâmet perişan etmektedir
Buna püsküllü bela mı, buna devlet mi desem.*

21-CÂNÂN YAŞAR

*Cismim içre can değil canımda bir cânân yaşar
Hükmeder benden bana ol aşk denen sultan yaşar.*

*Gayri yoktur düş-i nazımda Zeliha-yı dilim
Serbeser ürvan-ı mest bir Yusuf-ı devran yaşar.*

*Nûr-ı aşk oldum şua-yı hüsn-i didârıyla çün
Ufk-ı dilde câvidânî bir meh-i taban yaşar.*

*Dembedem gönlümde mihman-ı mukimdir yâr-ı aşk
Sanma kim kayd-ı can, din, nâmus, îman yaşar.*

*Kârı mı yaksın cehennem nârı muy-ı âşık
Âşığın bir katre-yi eşkinde bir umman yaşar.*

*Çınlatur eflâkı her bir muy-i zârı âşîğın
Hasta-yı aşkın her ahında nice volkan yaşar.*

*Dest-i dilde durmadan sıçrar, koşar, cevlan eder
Rindî'ya bir tıfl-ı cânân, bir civan ceylan yaşar.*

22-İMTİHAN ETMİŞLERİZ

*Biz bu meydan-ı belada terk-i can etmişleriz
Terk-i evlâd u iyâl hânüman etmişleriz.*

*Kim güzergâhında sahra-yı cünunun nice bin
Kays u Ferhat'ı cünundan imtihan etmişleriz.*

*Din. İman, mezhep, kitap, namus, şeref andan geçüp
Zülfünün küfründe mîsak-ı iman etmişleriz.*

*Kenz-i hüsn-i yâr için baştan edip bünyâd-ı aşk
Serteser yıkılmışız gönül mülkün vîrân etmişleriz.*

*Yapışıp zincir-i aşka biz bizi bî ihtiyar
Nâra-yı hâmuş ile rüsva-yı cihan etmişleriz.*

*Zâtımızla olmuşuz zâtı taali şanımız
Suret-i Rind ile terk-i nâm u şân etmişleriz.*

23-DUVAKLARDAN BOZMADIĞIM KALMADI

*Bulmak için bir yosmanın izini
Diyarlardan gezmediğim kalmadı
Görmek için açık seçik yüzünü
Duvaklardan bozmadığım kalmadı.*

*Şudur dedim gördüğüme yapıştım
Gül sandığım diken çıktı apıştım
Her pazarın ahengine yatıştım
Mesleklerden bezmediğim kalmadı.
Bir şem'adan çingilandım alıştım
Kül oldum da cehennemle barıştım
Senelerce kader ile yarıştım
Mezarlardan kazmadığım kalmadı.*

*Ne zman ki meylettimse civana
Kuyruğumu kıstırdım bir kapana
Nûh olunca her keşti-i tufanda
Deryalardan yüzmediğim kalmadı*

*Dâd eyledi feryadıma göründü
Utandı da benliğime büründü
Gönül oldu aşk peşinde süründü
Sırlarından sezmediğim kalmadı.*

*Felâtunlar bu gülşene girmedi
Akıl mantık bir goncasın dermedi
Asırlarca kulaklara girmedi
Eserlerden yazmadığım kalmadı.*

*Meyhâne-yi aşka girdim Allah'la
Sızmak için o mukaddes günahla
Dudak imiş bir ateşten bardakla
Bâdelerden süzmediğim kalmadı.*

*Çok çağlamış, bunalmıştım duruldum
Taşımdan barı hayli yoruldum
Cennetlerin her köşküne kuruldum*

Hûri gılman düşmediğim kalmadı.

*Gezer idim bu hava-yı Rind ile
Ah çekerdim zaman zaman dert ile
Rehber oldum Hızır ile Cibrile
Hatalardan çizmediğim kalmadı.*

24-MANZUM TERCÜME-Yİ HALİM

*Bir zamanlar şendim bir neş'em vardı
Hiçistanın bir bîumuru idim
Ne başta bela, ne dilde gâm vardı
Şeytanın alet-i süruru idim.*

*Ne bir derdim vardı, ne bir düşüncem
Ne hırs-ı cânân, ne havf-ı cehennem
Tutuşur derûnum, yanardı sînem
Bâde-i şebabın mahmuru idim.*

*Ta sabah başlardım susuz atmaya
Nerde sızar isem orda yatmaya
Bir yandan başladım yıkıp satmaya
Bezm-i harabatın meşhuru idim.*

*Gördüğüm her şuhu sevmek isterdim
Ağzının içinden bir öpsem derdim
Geçmese elime ben beni yerdim
Hülya-yı ümidin mesruru idim.*

*Her adım bir hûbu eylerdim hemrah
Âyinin olmuştu mukaddes günah
Ne tam bir mü'mindim, ne zındık billah
Amma zâkirlerin mezkûru idim.*

*Enginden, yüceden uçtum olmadı
Acılar, tatlılar içtim olmadı
Çemberinden çarkın geçtim olmadı
Dest-i meşietin makhuru idim.*

*Yoruldu bu yolda benim bir kaçım
Kıaldıkça sabrım, uzadı saçım
Âhım sancak oldu, melâmet tâcım
Bu halk-ı âlemin menfuru idim.*

*Ediyorum diye Hak'ka ibadet
Benlikte iblisle ettim rekabet
Hele ki yetişti zevk-i melâmet
Sahba-yı belanın meyhuru idim.*

*Nedimin olmuştu bâde u bengim
Kalmadı dem geldi bir belli rengim
Yoruldu merkebim, dayandı dengim
Devranın devamı mürûru idim.*

*Etmedim ne Hak'ka ne kula minnet
Yıllarca ah çekip, dolaştım gurbet
Bir mahbup aşkına olmuştum ümmet
Ne tâlib-i cennet, ne hûri idim.*

*Çırağ-ı hüsnünün oldum meczûbu
Okudum Tanrı'dan gelen mektubu
Mihrap etmiştim kaş-ı mahbubu
Her cemâlin mest-i huzuru idim.*

*Tecelli edince dîdâr-ı mutlak
Meydan-ı cünuna düştüm çırcıplak*

*Atardım nâra-yı âh-ı ene'l-Hak
Diyar-ı Billah'ın Mansur'u idim.*

*Dem geldi ne mansur kaldı, ne nâsır
Peder-i Âdem ile oldum muâsır
Mest-i bûtun etti cem-i zevâhir
Sermestlerin en bî şûûru idim.*

*Neyi yitirmiştim, arardım neyi
Unuttum hayrette ene, enteyi
Görmedim âlemde gayrım nesneyi
Aşkın tecelli zuhuru idim.*

*Mühr-i Süleyman'ı kazan ben oldum
Okuyan ben oldum, yazan ben oldum
Haşır, neşir, berzâh, mîzan ben oldum
Sûr-ı İsrâfil'in nüşûru idim.*

*Îlân-ı istiklal etmiştim aşkta
Zevk u karar buldum vücûd-ı Hak'ta
Nefsimle tecelli ettim âfakta
Mansıb-ı bakânın mağruru idim.*

*Her ferdi bir arzu eder nâmurat
Her zerre dilince etmekte feryat
Rindî'ya rindimle olmuşum âbât
Bir kâmil üstadım mamuru idim.*

25-TAPTIĞIM GÜZELDİR

*Sarma her merhemi yarana sakın
Her merhem her derde ilaç değildir.
Uzaktır senin her gördüğün yakın
Her ene 'l-Hak diyen Hallaç değildir.*

*Görmedin mi mecnun etti Leyla 'yı
Âşık ancak sever, geçer dâvayı
Bir buseye satan vâ-ı dünyayı
Bakâsız devlete muhtaç değildir.*

*Zâhide ibâdet, dervîşe âyin
Her biri bir renkle olunur tezyîn
Fenâda etmeyen bakâyı temin
Uçsa da nâil-i miraç değildir.*

*Belây-ı aşkıyla olmayan hemrâh
Olmaz sır-ı haka 'l yakîne âgâh
Âlem-i hakikat, hilkatden lillah
Âdem 'dir, su, toprak, ağaç değildir.*

*Muktedirsен eğer, varsa hünerin
Kayd-ı cihan etme, düşünme derin
Başında taç ancak kendi eserin
Baştan düşen sarık, taç, taç değildir.*

*İttiba eylemiş ahd-i ezelde
Esir olur naçar hırs-ı emele
Âşık tapar amma aşka, güzele
Taptığı güzeldir, put, haç değildir.*

*Bir Rindî rüsvayım dînim başkadır
Âsârım, efkârım, ünüm başkadır
Âlemde her şeyim benim başkadır
Yalnız başımda bir saç değildir.⁵⁶³*

26-KÂBUS SORUSU

*Bu dem-i aşkıyla yıllardan beri
Ne âhım, ne çeşmim dindi azîzim
Dest-i melâmette gezdim serseri
Hakkımda çok neler dendi azîzim.*

*Sitem-i hicr ile pür keder gönlüm
Mâcera vurgunu derbeder gönlüm
Çırağ-ı hüsnüyle münevver gönlüm
Çoktandır karardı söndü azîzim.*

*Hani o muhibbân o aşk-ı muhabbet
Nerede o hempa, o sâki-i ümmet
Hayali böyle çok bence hakikat
Değer o şen günler gündü azîzim.*

*Ezel-i dâd-ı aşkla bünyâd iken dîl
Nâşâd-ı âlemdir hep şâd iken dîl
Viran oldu hemen âbâd iken dîl
Bacama baykuşlar tündü azîzim.*

*Şimdi gurbetlerde bîkes, öksüzüm
Şimdi bir şeylerde kalmadı gözüm
Dokundu ki zülf-i yareye sözüm
Vurup câm-ı ahdi sındı azîzim.*

---

⁵⁶³ Saçların neden uzun diyen birisine cevaben yazılmıştır.

*Âşıklar olunca aşkın meali
Dürüp rafa koydum kitab-ı falı
Derd-i belâyı aşk buldu kemâli
Varlığım yok oldu, yandı azîzim.*

*Mâna zâhir oldu, ref oldu suret
Bir oldu mevcûdât, kalmadı kesret
Âşıklar aldılar hep bir bir şöhret
Bana da denildi Rindî azîzim.⁵⁶⁴*

27-NAZAR BONCUĞU

*Aferin tahsin Kemalî fazlına, irfanına
Kim san tabirini gördün reva cânânına
Bir düşün, hak ver mâkul mü mânen, maddeten
Et diye emreylemek yerindesin sultanına.*

*Arslana teşbih edip bir mahlûk diye vasfeylemek
Hayret ettim doğrusu şu pek abes bühtânına
Bunda etmişsin kemâlinden tecerrüd kâmilin
Bir kuru benlik verip hilkıyet-i Osman'ına.*

*Var mı hiç teviline imkân bu cürm ü sehviğin
Af dile ol mutreif kâmil isen noktasına
Rahmetullah-ı aleyhin hiç olur mu düşmanı
Îd-ı beyt etmişsin üstat hazret-i rahmanına.*

*Kem nazarlardan beri olmak için ki galiba
Bu nazar boncuğunu taç eyledin dîvânına
Rindîya ol çok mukayyet hürmet-i Peygambere
Çün o sultan rahmeder ancak senin esgânına.*

---

⁵⁶⁴ Sadettin Nüzhet Ergun ile ilk tanıştıklarında “Neden nasip aldın, ismin nedir” sorularına verdiği cevap

28-GÜLŞENDE GEZ AMA VİRÂNI HOŞ GÖR

*Dinle de şu derd-i dîli efendim
Sükûtumdan taşan efgâni hoş gör
Yitirdim filvâki kendimi kendim
Fakat ne kader dînin fermanı hoş gör.*

*Verdim dört ucunu kilimin sele
Neler çektim neler bu kafam ile
Beni sermest edip düşüren dile
Elimdeki dolu fıncanı hoş gör.*

*Kible-yi sevdaya döndüm yönümü
Dem gelir göremem hatta önümü
Düşünme yarını, ekmem dünümü
Düşünme çok derin, her ânı hoş gör.*

*Tecelli mazharı olunca bu can
Kalmadı gözümde kuyûd-ı cihan
Var, yok, devlet, zillet hepsi kuru zan
Vahy-i ârif ol, imkânı hoş gör.*

*Varayım dedim de semt-i bakâya
Uğradım yolunda derd u belaya
Taan etme, insaf et bu mübtela
Olmuşu olup da, olanı hoş gör.*

*Rüzgâr-ı kadire oldum musahhar
Sahra-yı cünuna gezdim serteser
Şaşıp, yanılıp da semtine eğer
Uğrarsam sünnettir, mihmânı hoş gör.*

*İkinin vücudu mevcut mu yerde
Birden başka ne var göklerde yerde
Yakışan fazîlet, mertliktir müjde
Merdanı takdir et, meydanı hoş gör.*

*Gaflet cehliyle düşmüştüm meye
Artık tövbe ettim inan her şeye
Ömrüm geçti lakin ah diye diye
Dâru'l-emân isen, amanı hoş gör.*

*İşte geldim, geçtim ömrüm varıştı
Yaş kırk dedi sakal saça karıştı
Hakîkatte hayır şerle yarıştı
Mağfur ol daima, çeşmanı hoş gör.*

*Gönül diyor bin zar aynı Mevlâ'dır
Görenlerce her yüz aynı Leyla'dır
Hayat hem hakîkat, hem de hülyadır
Gerçeğe kulak ver, yalanı hoş gör.*

*Menfaat zannetme tasd'den kastım
Saadet dostumken selamı kestim
Aşk ile bir rüsva dil şikestim
Oku şu acayip destanı hoş gör.*

*Hemişe yanarım derd-i hasretle
Yerimde sayarım bunca gayretle
Maziye nazar et, bak da ibretle
Ali'yi seversen, Selman'ı hoş gör.*

Ölçülür mü düşün don ile beşer
Her nefes kemâl ile olur beşer
Hak'tan ise eğer bunca hayır, şer
Rahman'a secde et şeytânı hoş gör.

Hüsn-i nazar ehli görür mü fena
Âşıkta ne gezer taat-ı riya
Ger mü'min, ger zındık derlerse bana
İnanma bu iki bühtânı hoş gör.

Menfur-ı âlemim, melâmetim var
Ne memnunum, ne bir şikâyetim var
Müşkilât-ı aşka dirayetim var
Küfrümdeki zâhir, îmânı hoş gör.

Dünyaya vermedim dahi metelik
Yıpranmadı cismim sanki bir çelik
Bir âha mukâbil bir ömür verdik
Rızâ riyâ ise, isyanı hoş gör.

Nâdimim gerçi ben hep âdâtıma
Pişmanım ezkâr, ibâdâtıma
Nazar et şu dîl-i harabatıma
Gülşende gez amma virânı hoş gör.

Derdimin yegâne tabibi sensin,
İlaç et evca-yı derûnum dinsicin
Ârifsin şüphesiz, hakikat bensin
Kâmil misin, noksan insanı hoş gör.

*Gezer et biraz da aşk illerine
Berzah nilinde düşme derine
Güvenme zühtüne, sîm u zerine
Kâra meyil et amma, ziyânı hoş gör.*

*Diyar-ı kesrette naçar bîkesim
Yüzüme bakan yok, duyulmaz sesim
Kalmadı bir şeyde gözüm, hevesim
Bu yolda baş veren merdânı hoş gör.*

*Nâgâmım gülmedim hemen zâr ettim
Bil jki yoktan yoğu var ettim
Rind oldum, rindimle iftihar ettim
Bu Rindî rüsva-yı cihâni hoş gör.⁵⁶⁵*

29-İHTİYARIM KALMADI

*Aşkınla düştüm, dînim, namusum, arım kalmadı
Çeşmini gördüm, elimde ihtiyarım kalmadı.*

*Lahzâ lahzâ aldığımca bûy-ı zülfünle nefes
Mest-i raksan-ı hava oldum, kararım kalmadı.*

*İtibar ettikçe dert ve iptila-yı aşk bana
Hamdulillah halk içinde itibarım kalmadı.*

*Düştükçe sırrına mazhâr-ı tecelli isminin
İsim ve resmim, nâm u şânım, zerre varım kalmadı.*

---

⁵⁶⁵ Ağabeyi Nuri şemsi Güneren'e yazdığı bir mektup.

*Bezmi-i hayrette olup üryan-ı meydan-ı rızâ
Yârim, ağyârım, ne gizli âşikârım kalmadı.
Dalgalandım beste-yi rüzgâr-ı vûslunla bugün
Rind ile ummân-ı aşk oldum kenarım kalmadı.*

30-YARININ CENNETİ NE OLUR OLSUN

*O ki, ocak yok dönmem sılaya
Gezerim gurbeti ne olur olsun
Sabredemem dosttan gelen belaya
Düşmanın zahmeti ne olur olsun.*

*Kalmadı sılada ne mülk, ne hanem
Ne sarfa param, ne yiyecek dânem
Macera vurgunu dil-i mestânem
Terk etmez işreti ne olur olsun.*

*Bir darbe vurdu ki sîneme ölüm
Açılmadan soldu, sarardı gülüm
Yavrular uzakta erişmez elim
Yarının hasreti ne olur olsun.*

*Uymadım, uyamam nasılsa ele
Kırk yıldır ağlarım hep güle güle
Ben bu gün dünyada taptım güzele
Yarının cenneti ne olur olsun.*

*Bindim aşk atına, kuzgunsuz, gemsiz
Oldum Allah kadar kaygısız gamsız
Bir pula satarım, kalırsam demsiz
Cihanın kıymeti ne olur olsun.*

*Kalmadı minnetim çarka, devrana
Ne cânân, cana, ne de cihana
Eksik olmasın da mahbûb u peymâne
Belanın şiddeti ne olur olsun.*

*Gözüm ne yarında, ne kaldı dün de
Ne saltanat, devlşet, ne şöhret onda
Şimdi yurda demem daim geçsin de
Ukbânın mihneti ne olur olsun.*

*Belâ-yı aşkla ben olalı hem dem
Çekerim badeyi mey-i dembedem
İndimde müsâvî meth u sena, zem
Feleğin niyeti ne olur olsun.*

*Şimdi namus, vicdan hep müdaradır
Evvel, âhir, bâtın u zâhir paradır
Düşkünün her zaman yüzü karadır
Sîrette rif'ati ne olur olsun.*

*Yiyip içmek değil tasam, kederim
Yaşamak çün ancak yerim, içerim
Kuyûd-ı ferdâdan âzâde serim
Maîşet külfeti ne olur olsun.*

*Tuttum kûşe-yi aşk meyhanesini
Kırdım varlık riyâ peymânesini
Yakmak çün gönüller viranesini
Ederim gayreti ne olur olsun.*

*Mihnet neşe verir, dert feyiz verir
Aşk deyince dağlar, yer yer taş erir
Gözlerim her şeyde hep seni görür
Hicap kesreti ne olur olsun.*

*Rindî'yim meydanda gezerim üryân
Gönlümde bir mâh ve sen olalı mihmân
İstemem güzelle dolsa da şu cihan
Biriyle vuslatı ne olur olsun.*

31-RİNDLİK BUYA

*Ümmetiyim aşkın ezelden ezel
Gâhı gâhı böyle sevdalanırım
Her ne zaman görsem bir çeşm-i güzel
Ah çeker felektan şekvâlanırım.*

*İçimi yakıyor gizli kapaklı
Yine bir gül yanak, kızıl dudaklı
Cünûn-ı aşk ile zây edip aklı
Düşer sahrâlara rüsvalanırım.*

*Baktıkça hüsnüne çeşm-i vahdetle
Mest olur sızarım câm-ı hayretle
Kul olur inerim amma hasretle
Dem-i vuslatında Mevlâlanırım.*

*Ömrümün hep böyle geçti çağları
Kırıldı din, îman, namus bağları
Rind ile aşarken yalçın dağları
Şimdi dalgalanır deryalanırım.*

32-TOPRAĞIM HEM TAŐIM AĞLAR

*EŐimden uzaĐa dűŐtűm
Ben ağlarım, eşim ağlar
AŐk denen tuzaĐa dűŐtűm
Gözden akan yaşım ağlar.*

*Açılmamış gonca henüz
DűŐündűĐűm gece gündüz
Kaldım gurbet elde öksüz
Belası çok başım ağlar.*

*Erdi sonbahara ömrűm
İçim dertle dűĐűm dűĐűm
Sağım, solum, arkam, önüm
Yanar içim, dışım ağlar.*

*Tesellimdir Mevlâ Kerîm
Çekerim yetse kudretim
AĞlamayan yok bir yerim
Yüzüm, gözüm, kaÇım ağlar.*

*Hayat deniz yapar tipi
Kısmet demirden leblebi
Aç duramam melek gibi
Yesem dilim, dışım ağlar.*

*Yok Rindî derdine çare
Yalvarmadan başka yâre
Girsem bu dertle mezara
Toprağım hem taŐım ağlar.*

33-NE GİTTİM NE TEKRAR CİHANA GELDİM

*Mest-i nihân idim bezm-i likâda
Hüşyâr olup şöyle cevlâna geldim
Nokta-yı ezelken künh-i âmâda
Kesret-ı hurûfla beyâna geldim.*

*Kün dedi de oldu zuhûrum zâhir
Suver-i sırrımdır mü'minle kâfir
Evvelsiz evvelim, âhirsiz âhir
Perde-yi nihanda âyâna geldim.*

*Zuhûrum hicab-ı vahdetim oldu
Butûnum esrar-ı kudretim oldu
Âdem ismim, esma şöhretim oldu
Devr ile vücûd-ı insana geldim.*

*Gizleyip eyleyen naz gönüllerde
Söyleyen benim hep, benim dillerde
Edâlar gösterdim gonca güllerde
Şeydâlar dilinden efgâna geldim.*

*Fersahlar katettim lâda illâda
Gösterdim rengimi her bir eşyada
Benim hep cilveger Mecnun Leyla'da
Çerağ-ı hüsnüme pervane geldim.*

*Can oldum kendimi gördüm cânânda
Âşikâr oldum her gizli, âyanda
Derûn-i perde-yi küfr ü isyanda
Delil-i inkâr ile îmâna geldim.*

*Şimdi Rindî dendi ünvânımıza
Sâdığız aht ile peymânımıza
Akillar mı erer seyranımıza
Ne gittim, ne tekrar cihana geldim.*

34-NE OLUR

*Beni sev ben gibi gel sen de vefadar oluver
Bana ağyâr kadar olsun yakın ol yâr oluver.*

*Ölürüm kessem ümit, zevk-i hayâlinle sağım
Yaşa sen de bana yâr, gerek ağyâr oluver.*

*Mey-i vûslunla ferahnâk edemezsem içimi
Yanayım şem-i hayâlinle bana nâr oluver.*

*Güzelim başın için diriğ-i bûs-i lebin
Dile ey gonca diken gel dile bir hâr oluver.*

*Ne imiş anla hâl-i hasta-yı hicran-ı Kadir
Sabah et bir gece Rindin gibi bîdâr oluver.*

35-EŞREF'İ TAHMİS

*Almadım tek bir nefes hiç fikr-i cânân etmeden
Gülmedim vasl ile bir dem zâr-ı hicran etmeden
Vermedi bir busesin bin bûs-i dâmân etmeden.*

*Bir günüm âsûde geçmez ah u efgân etmeden
Bir gecem bulmaz sabahı gamla idman etmeden.*

*Verdi ilhâm-ı melâmet sânihât-ı nutkuma
Girmedi bir lokma meysiz elli yıldır batnuma
Pür şetâret hatva attım aşk ile her uçuruma.*

*Her felâket ser vurur bir kere bâb-ı lütfuma
Kudretimse boş bırakmam ben de ihsan etmeden.*

*Bence de mâlum değil hâlâ benim mahiyetim
Gâhi şâh-ı kâdirim, gâhi geda bî kudretim
Hânedânım, harf-i eş'arım, nukûdum, servetim.*

*Olduğu için bir misafirden ziyade hürmetim
Git demem hangi musibet gelse mihmân etmeden.*

*Of demem asla serim bin tığa mâruz olsa da
Kim bu yolda aldığım her yâr cansız olsa da
Okurum sırr-ı kader surette mahfuz olsa da.*

*Pek düşünmem bir belanın zeyli melhuz olsa da
Bir beladan önce tahlis-i giribân etmeden.*

*Dü cihan yansa, yakılsa sallamam hiç girime
Eyledim yağma ve hep dîn u îmânım hayrına
Rindî'ya cânânımı bastıkça aşkla bağrıma.*

*Bir felâket sergisi oldum ki Eşref seyrime
Bin keder, bin gâm gelir bir kere ilan etmeden.*

36-SEYRAN SENİNDİR

*Ne mağmum olursun hercâ-yı gönül
Bilirsin dert senin, derman senindir
Deryalar gibi coş, güller gibi gül
Mecnun ol bu sahra, seyran senindir.
Senin senliğindir bunca mevcûdât
Hayat, memat, necât, vücût, mümkinât
Halil, Kâbe, tersa, hem lav-ı gazat
Yer, gök, âlem, eşya, insan senindir.*

*Seninle seyreyler gökler, felekler
Gayrın mıdır şeytan, cinler, melekler
Senden hâsıl olur ahlak, dilekler
İrade, ihtiyar, ferman senindir.*

*Gülşenler, viranlar, sultanlar, kullar
Dertsizler, dertliler, sağlar, mâlüller
Hep sana müntehi yolcular, yollar
Kâşâne senindir, mihmân senindir.*

*Sevdik sende seni gördün sen seni
Getirdin vücuda bu can u teni
Gâh goncası oldun, gâh diken
Bahar, bağ, gül, hazan, bağbân senindir.*

*Sana neler neler çok neler derler
Seni göremezler o bakar körler
Emrinle durur hep bu gökler, yerler
Kahr u celâl, lutf u ihsan senindir.*

*Âlem zebunum hep senindir kudret
Eser-i zuhurun süver-i hilkât
Haşmet, dünya, taç, taht, saltanat, devlet
At, silah senindir, meydan senindir.*

*Gâhi astarından, gâhi bezinden
Gâh Leyla yüzünden, Mecnun sözünden
Anlayan bir sensin Rindî sözünden
Aşk, sevda, hüsn, can, cânân senindi*

37-YAVAŞ YAVAŞ

*Aklını başına al artık gönül
Göründü ahrete yol yavaş yavaş
Yetmez mi bu sonsuz arzu teemmül
Dâvânın sahibi ol yavaş yavaş.*

*Bir abdest al âb-ı nedâmet ile
Namaz kıl erkân-ı melâmet ile
Emelden, talepten ferâgat ile
Ol semt-i bakâyı bul yavaş yavaş.*

*Aşkın râhın olsun âhın rehberin
Her nefes vaslına olsun seferin
Aşk ile dürülsün ömr-i defterin
Felekten birkaç gün çal yavaş yavaş.*

38-EVVELCE BİR ZEVKİM NEŞEM VARDI

*Şimdi yaram azdı doktor, ilaç yok
Evvelce yaram yok merhem var idi
Sırtımda aba, şal, başımda taç yoktu
Fakat benden büyük gönlüm varidi.*

*Elân o gölgede daldalanırım
Hâlâ o deryada dalgalanırım
Beni ben her şeyde görür, tanırım
Bir arslan ağzında hâtem var idi.*

*Her şey bana râci, yollu yolunca
Emrimle açılır, solar her gonca
Zaman-ı Ali'de sen gibi hoca
Kisveli nuncayin bilmem var mı idi.*

*İmar etmek için dîl-i şikesti
Sundu ta ezelden kudretin desti
Ben içerken daha bâde-yi mesti
Ne bâde, ne sâkî, ne cam ver idi.*

*Eğer sorar isen ilerisini
Halk etmemiştim ins ile cini
Emrettim haber ile tebliğ-i dîni
Ne cennet, ne Havvâ. Âdem var idi.*

*Mümkinât mahkûm-ı kudretim iken
Şuûnât mazhar-ı vahdetim iken
Şeytan henüz kurb u izzetim iken
Cemâl-i Âdemde secdem var idi.*

*Hallolmamıştı ki Âdem çamuru
Yoğruldu Âdem ile Havvâ hamuru
Bünyâd etmemiştim beyt-i mâmuru
Halil'in gönlünde Kâbe 'm var idi.*

*Bahş-i nefh etmeden rûh-ı Âdem 'i
Var etmedim asla hiçbir âlemi
Süleyman olana verdim hâtemi
Elimde kaderden hamem var idi*

*Mekteb-i kesrette ders-i vahdeti
Hatmettim suhuf-ı sırr-ı sîreti
Farkımda bulunca dem-i vuslatı
Belâ-yı aşk adlı hocam var idi.
Uzatma yetişir, anlayan hani
Güzeller çok ama mihriban hani
Rindî dilde şimdi o nişan hani
Evvelce bir zevkim, neş 'em var idi.*

39-NENE GÜVENİYORSUN

*Deli gönül nene güveniyorsun
Tutunacak sağlam bir dalın mı var
Haline bakmadan herze yiyorsun
Melâmette eşin, emsâlin mi var.*

*Neydin ne oldun bir düşün hele
Sığmıyordun hani avuca, ele
Bak şimdi zebunsun, kulsun güzele
Ben hürüm diyecek bir halin mi var.*

*Demedin fırtına, kar, yağmur, tipi
Zırladın aşk ile bir eşek gibi
Kırk yıldır kopmadı yuların ipi
Semerinle noksan bir nalın mı var.*

*Aşk dedin atıldın, düştün vartaya
Koydun dîn, îmânı dipsiz çantaya
Olamadım diye bir sap baltaya
Pörsümüş şey gibi melâlin mi var.*

*Benimdir diyecek koca dünyada
Varsa eğer şeyin, pay ver bana da
Değil ev bark şöyle bir alelâde
Başını sokacak mazgalın mı var.*

*Bağırma kışını yırtma nafîle
Ne edersin sarayı, külhan çok bile
Bizim hoca gibi düzenler eyle
Hürilerden seçme ayâlin mi var.*

*Ne vaazım dedin yutturdun yalan
Ne doğru sözüne oldu inanan
Yetmez mi sikildi bu yolda anan
Daha cesarete mecalin mi var.*

*Bir nâmın, şânın, belli yerin yok
Cetvel-i kerrattan hiç ezberin yok
Külâhla eserin, bir defterin yok
Kemâlin nerende sakalın mı var.*

*Paran yok, pulun yok, itibarın yok
Âşıksın elinde ihtiyârın yok
Bir yerde bir dakika bir kararın yok
Her nefes bir zevk-i visâlin mi var.*

*Ne delirdin gittin Bakırköy'üne
Ne akıllı oldun baktın gönlüne
El güvenir bir kamyş düdüğüne
Ya senin çalacak bir kavalın mı var.*

40-TAHMİS-İ ÂCİZÂNEM

*Bu râh-ı azimettir, dizde nice fer ister
Berzâh-ı zulmettir, elde bir fener ister
Âlâmına ne gussa, ne lûtfе güler ister.*

*Bir hâline yettim kim, aynım ne nazar ister
Ne zevki diler gönlüm, asla ne keder ister.*

*Gönlüm, gözümde yoktur, dünya ne kayd-ı ukbâ
Birdir varlıkla yokluk indimde esfel, âlâ
Gitmez bir lahzâ dilden, bu zevk-i aşk-ı sevda.*

*Manzur gözümdür tâ bir dilber-i bî hemta
Ne seyri diler gönlüm, aynım n nazar ister.*

*Biz mazhar-ı esrar-ı bî suret, bî rengiz
Percûş-ı mest-i aşkız, tâ terk-i terk-i terkiz
Her zerrede bî perde hurşidi edüp temyiz.*

*Meyhâne-yi vahdette bir kâr iledir her kiz
Ne keşt u güzer eyler, ne seyr-i sefer ister.*

*Fehmeyleyiz ruhsar-ı elinden işareti
Şerheyleyiz hemişe esrar-ı beyyinâti
Etti tecelli el hak ikmâl-ı kemâlâti.*

*İkram ederiz her dem envaâr-ı kemâlâti
Ateş gehimizden kem feyzana şerer ister.*

*Bir dilber-i rânâdır, âlâlardan âlâdır
Her zerrede peydâdor, görmez onu âmâdır
Bir haddi yok deryadır, bu ne acayip sahradır.*

*Serkeşte-yi Leyla'dır, Mecnun-ı hüveydadır
Hercayı gezer her kiz, ne köy, ne şehir ister.*

*Ne suret, ne eşyadır, hem eşya müsemmadır
Her lâdaki illâdır, ne muğlak muammadır
Her surete mânâdır, her goncaya şeydadır.*

*Dîvâne-yi sevdadır, bî âr-ı tevelladır
Leylasın arar her dem, her lâhza haber ister.*

Her biri bir hülyada, efsane, rivayette

*Zâhid talep, duada, kavgada, şikâyetle
Âşık bîkayd-ı emel rızâda, hidayette.*

*Bî dağdağa-yı nâmus arsa-yı melâmette
Şehbazlarını gözler her kimse ki er ister.*

*Zâtında müsemmayı görüp geçtim esmâyı
Unuttum hay u hayı, dilden attım dâvayı
Fikreylerim hayal-i hâl-i cemâl-i Ali.*

*Vallahi bilir Allah dîdâr-ı dilârayı
Gönlüm nice hal eşker, canım ne keder ister.*

*Mâmur-ı bî zevâlim, olsam da zâhir harap
Mahmur-ı bûy-i aşkı, destimden düştü şarap
Okurum ders-i mâna, bî harf u savt-ı hitap.*

*Feyz-i nazarındır kim bî alet-i, bî esbâb
Hasmâne atar gönlüm ne tîr-i teber ister.*

*Bâtında oldum nihân, zâhirde ise âyan
Vücûd-ı her vücûdsun, sensin her suret-i can
Oldum hüsnüne hayran ettim her yüzden seyran.*

*Gamzene nice pür festir ey dîdâr-ı dilâran
Merdan-ı cihân cümle her lâhza hüner ister.*

*Verdim sâkîye câmı, ehline ibâdâtı
Zevk-i şuhûd-ı Hak'ta, yitirdim hayâlâtı
Meydan-ı melâmette gez Rindî harabatı.*

*Ey Mir Nigârî ol bir bâde-yi melâmâtı
Ben istemezsem billahi sultan-ı kader ister.⁵⁶⁶*

41-HARAP GÖNLÜMÜN ENKAZLARI ARASINDA

*Düştüğüm her varta bir seyr-i gülisterdir bana
Mest-i aşkim, her zaman üftâdelik şandır bana.*

*Etmedim etmem de asla iştika çün bunca kim
Çektiğim her bir bela dosttan bir ihsandır bana.*

*Öyle bir sevdanişin mecnun-ı hûr pürneşeyim
Leylimin gayrı gözümde şeyi yeksandır bana.*

*Derd-i firkat, kayd-ı vuslattan beriyim çünkü hep
Gördüğüm her yüz bir, aynı vech-i cânândır bana.*

*Çevremi sardıkça sardı leşker-i cevr-i zaman
Her adım kavga-yı aşk, her kûşe meydandır bana.*

*Olmayan keyfiyet-i hâl-i mânimden haber
Sûretâ der merhaba, elbette pişmandır bana.
Haslet-i hüsn-i nazar ancak havassunnasa has
Kim bakar seyranıma irfanla, insandır bana.*

*Kenz-i mahfîyi bulan var mı acep kâşânedede
Hoş görürü hâl-i harabım, kim ki vîrandır bana.*

*Halk-ı âlem lutf-ı ferda hûri, kevser der koşar
Dü cihanı matlubu gâm bir nevreste gılmandır bana.*

---

⁵⁶⁶ Amasya'da metfun Mir Hamza Nigârî Efendiye tahmisi.

*Bazıları hakkımda zındık, bazıları dermiş velî
Yok alâkam bu sıfatlar cümle bühtandır bana.*

*Menzil-i lâhuta aşkımla erip buldum huzuru
Engel-i râh-ı bakâ çün ilm u irfandır bana.
Zulmet-i cehl içre müştâk olduğum ey ehl-i fark
Dilber-i vahdet, aziz bir nazlı mihmandır bana.*

*Bilmezem asla îman, din, anlamam namus nedir
Aşk ile sevmek sevişmek din u îmandır bana.*

*Geçmişim bir haylidir lâdan da illâdan da ben
Safha-yı ruhsar-ı mahbûb, aynı Kur'an'dır bana.*

*Etmiyor artık teselli şimdi hiçbir şey beni
Bahşeden ancak teselli, âh u figandır bana.*

*Kalmadı sabra mecalim, istemem bâb-ı necât
Kûy-i cânân, nuhbe-yi cennetten âsândır bana.*

*Fâciât-ı mâziyi hatırlatan tekrar ile
Bir gürûh mudur kılıklı Şamlı Şaban'dır bana.
Çekmezem yâr-ı emel, ne kaydı ferdâyı bir an
Âşık-ı demestelik, billahi şâyândır bana.*

*Gerçi sûretben olanlarca güzel kuldur fakat
Kasr-ı dîlde hükmeden her çeşm-i fettandır bana.*

*Ey tabîb-i derd-i dîl, beyhude tedbir etme hiç,
Katre lâl-i leb-i yâr, özge dermandır bana.*

*İhtiyarımla yudum içmezdim amma neyleyim
Kâse kâse yutturan hûnâb-ı devrandır bana.*

*Çok görüp edvâr-ı aşkı, tâb-ı Rindimle henüz
Bir tufeyl-i pür riyâ, asrî şeytandır bana.*

42-MEVLÂ OLAN ANLAR BİZİ

*Bir acep Mecnunlarız, Leyla olan anlar bizi
Âdem-i mânalarız, Havva olan anlar bizi.*

*Keşfolunmaz aklile mantıkla künh-i zâtımız
Âşina-yı ilmu 'l-esma olan anlar bizi.*

*Ânda milyarlarca asrı geçti felek cismimiz
Gör ki ne keştileriz derya olan anlar bizi.*

*eyr-i fâniden bulup bir yol, bakâ sahrasına
Terk-i dünya u mâfiha olan anlar bizi.*

*Yok bize evvel, ne âhir lâmekânız kâmekân
Sûretinden soyunup mâna olan anlar bizi.*

*Anlamaz ârif, velî, âlim, nebî, kâmil, hakîm
Ser cemü 'l-cemde ev ednâ olan anlar bizi.
Ehl-i idrâkim dîn-i değildir nefisini
Menzil-i hayrette bî deva olan anlar bizi.*

*Rindîya zâhirde lâ illâdaki illâlarız
Lâdan illâdan geçip Mevlâ olan anlar biz.*

43-DİYORLAR

*Benim çün bir yalçın kayaya çıktı
Kazasız, belâsız inmez diyorlar
Sarayı ömrünü aşk ile yıktı
Dünyada, ukbâda onmaz diyorlar.*

*Gitme âşık gitme, söz dinle yahu
Çün öyle bir kûh-ı beladır ki o
Yolcusu feleğe etmez serfuru
Ölümün adını anmaz diyorlar.*

*O yolda yok olur arzu, emeller
Dehşetinden solar goncalar, güller
Aşkın ateşiyle tutuşan diller
Kıyamete kadar sönmez diyorlar.*

44-EFSANEYİM EFSANEYİM

*Bu gün yine, bu gün yine
Divaneyim, divaneyim
Dil-i şem'ine, dil-i şem'ine
Pevâneyim, pervâneym.*

*Meftunum her karakaşa
Âşığım bir bağırsa taş
El-maâli baştanbaş
Puthâneyim, puthâneyim.*

*Fikr-i hayaliyledir hep
Yüz yüzeyim her rûz-i şeb
Bu bezm-i aşkta bir acep
Ferzâneyim, ferzâneyim.*

*Ne dünyayı, ne ukbâyı
Ne vehm-i lâyı, illâyı
Vurundum tâc-ı sevdâyı
Sultâneyim, sultâneyim.*

*Hem çok açık, hem gizliyim
Bir özlü, birçok yüzlüyüm
Ne yokuşlu, ne düzlüyüm
Meydâneyim, meydâneyim.*

*Orucu açlıkla tutmam
Kendi kendimi avutmam
Öyle numaralar yutmam
Ferdâneyim, ferdâneyim.*

*Katremize teşne mennân
Hüsnumüze âşık cihân
Hazineler olmuş pünhan
Virâneyim, virâneyim.*

*Derd ü gâm, mihnet, melâmet
Edeler arz-ı dehâlet
Hamr-ı aşktan ibaret
Meyhâneyim, meyhâneyim.*

*Benzemem çünkü ellere
Verdim ömrümü yellere
Sevdalı teşne dillere
Meyhâneyim, meyhâneyim.*

*Mânâda bir içim, dışım
Bir kalender kızılbaşım
İçi dolu, cebi boşum
Üryâneyim, üryâneyim.*

*Gözüm yok solan güllerde
Dolaşırım gönüllerde
Söylenir adım dillerde
Efsâneyim, efsâneyim.*

*Demetler derdim bağından
Gâm aldım gonca çağından
Kandım kızıl dudaktan
Mestâneyim, mestâneyim.*

*Nazar ettikçe kendime
Benzedim hep efendime
Sığındım aşkla Rindîme
Rindâneym, Dindâneym.*

45-SIĞMAZ OLDUM DÜNYALARA

*Ümid-i vâde aldanıp
Daldım uzun hülyalara
Mecnunluğu kolay sanıp
Düştüm sonsuz sahrâlara.*

*Selamlar aldım Leyla'dan
Kalmadı farkım şeydadan
Tuttum dâmân-ı sevdadan
Taptıp çeşm-i mevlâlara*

*Elimde mahremim kalem
Eder dâim şerh-i elem
Ya Rabbi der, çok mu bilmem
Böyle kuru sevdalara.*

*Aşka teslim oldum özden
Neler çektim hep bu yüzden
Mahrum kalacaktım gözden
Baka baka hesnalara.*

*Aşk ve sevdadır taatim
Oldu rüsvaylık âdetim
Cevrinden yok şikâyetim
Baş eğerim belâlara.*

*Oldum hüsnünün hayranı
Mahb^btan ettim seyrânı
Canımda buldum cânânı
Sığmaz oldum dünyalara.*

*Geçti mihnetle ay, gün, sâl
Karardı şem-i istikbal
Düştüm, sanki kuru bir dal
Olup, çağlar deryâlara.*

*Tamam olmak için çile
Aldı âğuşuna Zile
Düşüp Rindî dilden dile
Sûret oldum Mevlâlara.⁵⁶⁷*

---

⁵⁶⁷ Zile'den ayrılırken.

46-AÇTI SÎNESİNİ KUCAKLARINI

*Naçar yol uğrattım şehr-i cenuba
Kör kütük dolaştım sokaklarını
Bir deva bulmak için dâğ-ı derûna
Kapı kapı gezdim konaklarını.*

*Saray-ı dehşetmiş önünde durdum
Kapıyı açandankendimi sordum
Âh-ı hamuşumu şaha duyurdum
Secde edip öptüm ayaklarını.*

*Arzuhal eyledim şâh-ı bakâyâ
Derd-i aşkı ettim bir bir hikâyê
Mürüvvet eyledi ben bir nuvaya
Açtı sinesini, kucaklarını.*

*Kalkınca aradan şüphe hicabı
Dürüp koyduk ceb kâl u kitabı
Açtılar sofrâ-yı şerab nabi
İçerken kırdım hep çanaklarını.*

*Nazarım hep çeşm-i mestinde idi
Âheng-i mümkinât göğsünde idi
Mızrab-ı tasarruf destinde idi
Ben de büktüm sazın kulaklarını.*

*Edince tecelli aşkı zuhuru
Bî hicâb, bî vücûd buldum huzuru*

*Döndüm tekrar cehl-i farka zaruri
Unutup sevdanın sebaklarını.*

*Hayat, hayali gerçek eyledik
Bir anda bin sestem âhenk eyledik
Harîm-i vahdette dürü tek eyledik
Gördüm ufuk bakâ şafaklarını.*

*Demlendim bu dem-i irfan içinde
Gizlendim perde-yi Rindân içinde
Buldum lâ mekânı imkân içinde
Geçtim dipsiz varta duraklarını.⁵⁶⁸*

47-GEL GİTME Kİ BEN DE GÜLEYİM

*Gözlerim her yüzde hep seni arar
Çıkıyor hayalin dilden meleğim
Her dîle neşeler sunarken bahar
Ben sensiz esir-i dâm-ı çileyim.*

*Varlığım, hayatım idin sen benim
Cansız bir gölgedir, sensiz bedenim
Hasretin kâr etti câna efendim
Gel gitme ki ben de güleyim.*

*Âlemde düşüncem yok senden başka
Şeydâyım sendeki gonca-yı aşka
Sağlığın içindir Cenâb-ı Hak'ka
Niyazım, her nefes dilde dileğim.*

---

⁵⁶⁸ Zileli Baba Mehbûtî'yi nazire

*Neylerim ben sensiz cihani, canı
İhya et nazarla dîl-i virânı
Solgun benzindeki o hüsnü ânu
Levh-i dîlden nasıl sileyim.*

*Fanıdır her bir sûr-i hayat
Rind ile olmuşum mest-i harabat
İstemem yaşamak sensiz bir saat
Fakat ulaşmıyor kadere elim.⁵⁶⁹*

48-AFERİN DOĞRUSU YAŞATTIN FELEK

*Seni ben kimlere edeyim şekva
Genç yaşta saçımı ağarttın felek
Mahşere mi sürer bilmem bu dâva
Bahtım çırağını kararttın felek.*

*Karardı ocağım yakamaz oldum
Girdâb-ı gussadan çıkamaz oldum
Yâr u ağyâr yüzüne bakamaz oldum
Dünlerimi bu gün arattın felek.*

*Ağyâra zevk u sefa, mihneti bana
Dost oldun, düşmanlık için sûretâ
Evirip, çevirip beni âdeta
Kabdan kaba koydun, boşalttın felek.
Harman-ı ömrümü savurdun yeke
Gözyaşımı kattın dereye, sele
Cevr-i mihnetle yeter cevriye
Etrafımı sardın, kuşattın felek.*

---

⁵⁶⁹ Verem hastalığından muzdarip refikasının hastalığında ölümünden iki gün evvel 14.06.1941

*Anlarken her telden, her saz dilinden
Bilirken dertliler, yoklar halinden
Tutarken düşmanın, dostun elinden
Bana el teknesi yalattın felek.*

*Giderdim ben düşe kalka yolumdan
Tutanım olmadı bir gün kolumdan
Haberim yoktu hiç zâlim ölümünden
Söktün, ciğerime el attın felek.*

*Zevkinle derdimden taşayım derdim
Aşkın yamacını aşayım derdim
Ben de eller gibi yaşayım derdim
Aferin, doğrusu yaşattın felek.*

49-NEYZEN TEVFİK BEY'İ TAHMİS

*Tutulmuş çaresiz gitmiş bu derde nice hazıklar
Nihayet bî mecal kalmış ne Ferhat'lar, ne vamıklar
Ne zâhidler, ne takvâlar, ne sâdıklar, ne lâyıklar.*

*Değil binlerce, milyonlarca, milyarlarca âşıklar
Senin hep gölgeni görmüş, yüzünden bî haber gitmiş.*

*İbretmiş de âlemler senin âsar-ı aşkından
Kamaşmış, görmez olmuş dideler, didâr-ı aşkından
Onlar mest-i vahdet bûy olup gülzâr-ı aşkından.*

*Dem vurmuş evliyâlar, enbiyâlar nâr-ı aşkından
Tutuşmuş, hepsi kül olmuş, özünden bî haber gitmiş.*

*Şaşırmış şevk-i aşkınla izini ârifân-ı arbâb
Gezer deryaları âvâre bulmaz içmeye bir âb
Vesile eylemişler her biri bir sûret-i esbâb.*

*Bütün edyana düna, güna olmuş, kaşların miharap
Kapanmış secdeye, onlar gözünden bî haber gitmiş.*

*Bu âh u vâh u hüsrân eylemiş çok tûti-yi hâmuş
Bu gülşen içre çün her gonca-yı gâm açmadan solmuş
Felâtunlar, mükâşifler, müneccimler neyi bulmuş.*

*Elinde körlerin bu ilm-i mantık kör ıfık olmuş
Düşenler dâm-ı dâvaya, sözünden bî haber gitmiş.*

*Eder ishar-ı varlık varlığınla zerre-yi suret
Ki olmuş her biri kavlı u bir şanla mazhar-ı vuslat
Edince hüsnünü her yüzde çeşm-i Rind ile ru'yet.*

*Şarab-ı lenterânîden içermiş sâkî hikmet
Bizim leyl-i firâkın gündüzünden bî haber gitmiş.*

50-KOKLAYIP, OKŞAYIP, DEREYİM DE GİT

*Gözlerim görürken, dilim tutarken
Sen bir daha gel de, göreyim de git
İçim alevlenip, ahım tüterken
Hâli hatırını sorayım da git.*

*Şu şeyda gönlüme aklım yâr iken
Taptığım çeşmimde âşikâr iken
Ey goncam sen ilkbahar iken
Koklayıp, okşayıp, dereyim de git.*

*Lâlınden çağlarken şarâb-ı hayat
Taşarken nazından feyz-i iltifat
Hüsnünde zâhirken bu müzeyyenât
Seyredip murada ereyim de git.*

*Gül değilsin, gözyaşım, kalbimde sızım
Yaşar olsun, âhir nefes son ömrüm
Kollarında başım, gözünde yüzüm
Bu cân-ı Rindî'mi vereyim de git.*

51-HÂL EHLİNE DUA NEDİR

*Bilir misin söyle bana
Mâhiyet-i eşya nedir
Yol buldun mu senden sana
Seyran nedir, sahra nedir.*

*Nedir hep gâye-i telaş
Kimdir ağyâr, nedir telaş
Nedir ya gözden akan yaş
Hâl ehline dua nedir.*

*Şikâyetse eğer dua
Arz-ı tâcizliktir bana
Hak'tan ise lûtf u bela
Ver rızâ, kavga nedir.*

*Sanma hakîkati hayal
Ayrı değil cemâl, celâl
Yokluk hüsnü ekmel kemâl
Başka dert ne, devâ nedir.*

*Bu bahrin haddi hududu
Var mı ikinin vücudu
Nedir hakikat sücûdu
Tur neresi, Mûsa nedir.*

52-YOKTUR AŞKIN ŞAKASI

*Efsâne-yi aşkın yoktur şakası
Gâfil gezme gönül viranesini
Çekilmez, ağırdır sevda belası
Zebun eder nice merdânesini.*

*Hoşlanır daima gözleri yaştan
Katıdır yüreği topraktan, taştan
Göremez yolunda geçmeyen baştan
Hüsününün zerrece nişânesini.*

*Vaslına erişir, cennete gitmez
Bu zevkin sırrına akıllar ermez
Kevsere, zemzeme tenezzül etmez
Tadanlar lebinin peymânesini.*

*Her yüzden hüsnünü edip âşikâr
Kimi bigânedir, kimisi berdâr
Nice âkillere eylemiş serdâr
Bu Rindî derbeder divânesini.*

53-DİVÂNENİM BEN

*Mahvolur muyum, gider mi neş'em
Leblerine kanmış mestânenim ben
Can atıp şem'ine, hüsnüne her dem
Konuşup kül olan pervanenim ben.*

*Aşkındır içimde daima yanan
Hasretin kalbimde bir kanar çiban
Yanlır beni bir akıllı sanan
Zincir zaptetmez divanenim ben.*

*Uğruna koymuşum var ise neyim
Göster var mı senden başka bir şeyim
A nazlı güzelim, efendim benim
Lütfet bir derbeder ferzânenim ben.*

*Cevapsız kalınca telim, mektubum
Dolaştı mefkûrem, oldu kördüğüm
Derdinle geçti hep koskoca ömrüm
Bimâr-ı hicrânım dermânenim ben.*

*Söyle de suçumu ben de bileyim
Secdeler dedeyim, aflar dileyim
Ağlattın kâfi artık güleyim
Çünkü müstehak-ı ihsânenim ben.*

54-DERMANA ETMEM SERFÜRÜ

*Bir ümitsiz hastayım Lokman'a etmem serfuru
Zevk-i derdimden geçip dermana etmem serfuru.*

*Mest-i aşkım minnetim yoktur hiçistan içre hiç
Dem gelir ki sâhib-i devrana etmem serfuru.*

*Pây-ı bend oldum perişanlıktadır cemiyetim
Zülfünün küfründeyim imâna etmem serfuru.*

*Ger bahâ-yı hüsn-i nakd-i can ise şayet eğer
Eylerim bin can feda cânâna etmem serfuru.*

*Eğmezem baş kimseye amma zebunum neyleyim
Kâzibim, dersem eğer gülmana etmem serfuru.*

*Öyle bir Rindî belâ-yı aşk, melâmet ehliyim
Pâyımâlımdır felek sultana etmem serfuru.*

55-ÂLEME MALAMAT RÜSVADIR GÖNÜL

*Taşımazam aşkın gayrı bir varlık
Ezelden esîr-i sevdadır gönül
Bilme öyle riyâ, ince kibarlık
Çoktandır tarik-i sevdadır gönül.*

*Aşk söyler, aşk dinler, aşkı görürüm
Aşk ile yer içer, aşka yürürüm
Aşkın izlerinde ömür sürerim
Ben mecnun-ı aşkım, sahrâdır gönül.*

*Aşk dururu maderim, aşktır pederim
Aşk ile çağlar hep can çeşmelerim
Aşk ile susarım, aşkla çilerim
Her gonca-yı aşka şeydâdır gönül.*

*Gâh âh-ı firâkla subhi şam bîdâr
Gâh mest-i hayran, seyrân-ı dîdâr
Gâh olur bî nişan, bî nâm-ı itibar
Gâh her yerde kâdir, peydadır gönül.*

*Aşk ile görünür, cemâl-i cânân
Aşk ile âşikâr, her sırrı nihân
Gâh olur aşk ile muhit-i cihân
Gâh yâr ile tek u tenhadır gönül.*

*Aşk ile âfâk-ı vahdette yaşar
Bir güzel peşinde bin yalçın aşar
Bir sel-i cünundur köpürür, coşar
Müştak-ı vuslatı deryadır gönül.*

*Zây etmez huzur-ı ömrü aklile
Dâimu'l bakâdır aşk-ı Hak ile
Rinîyâ zâhirde sekr-i aşk ile
Âleme malamat, rüsvadır gönül.*

56-NİMET'İME

*Bana tâlim –i aşk eyler muallim Nimet'im vardır.
Gönül gencinde bitmez bir tükenmez servetim vardır.*

*Nasıl şükretmeyim, küfrân-ı nimet eyleyim Hak'ka
Vurundum tâc-ı sevdasın, başımda devletim vardır.*

*Alıp mazrufu bil imza verirken âcize zarfı
Ayakta bir dakika, bir nefes ünsiyetim vardır.*

*Acepdır farh ile dehrîler eyler ikan hâmûş
Yanında kâfirin bî ihtiyar mahvim vardır.*

*Vefasız ayrılırken her bir teni sanki veda eyler
Açar kalbimde yara, hüsn-i hicri mihnetim vardır.*

*Beni rüsva-yı âlem eyledi rüzgârı sevdası
Bu yüzden meclis-, rindân içinde şöhretim vardır.*

*Aba-yı kasrı giymedim, bir başak süsle asla
Perişanlık gibi üstümde sâbit ziynetim vardır.*

*Prestij eyledikçe cûş eder derya-yı dil çağlar
Hayalinin gönlünde fark-ı hüsn-i âfetim vardır.*

*Nasîb et yâ İlâhî tez zamanda Nimetin vuslunu
Ne sabrım kaldı gönlümde, ne dizde takâtım vardır.*

*Karartmazsa eğer Rindî mey-i vusliyle bî insaf
Konuşan hiçr ödünü intihara niyetim vardır.*

57-AŞKA ÜSTAT EYLEDİM

*Defter-i uşşakta Rindî kendime ad eyledim
Rind ile dünya u mâfîhamı berbat eyledim.*

*Serteser yıktım saray-ı gâm-ı istiklâlimi
Her nefes beyt-i bakâyı aşkı bünyad eyledim.*

*Öyle bir rüsva-yı âlem, merd-i meydanım ki ah
Ânda yüz bin iptila yoktan îcat eyledim.*

*Nâr-ı âhumla gökte mest hayz-ı hâlâ Mesih
Yerde Hızır'ı, Tûr'da Mûsa'yı ben irşâd eyledim.*

*Bir şerin-i er çün delip aştım yüce bir yalçın
Kudret-i azmimle kim hayran-ı Ferhad eyledim.*

*Destine sundum görünce çeşmin hürriyetim
Emrine her mûyımı bir mûr-ı muskad eyledim.*

*Aklımı, efkârımı verdim hava-yı zülfüne
Dâm-ı dâvadan dîl-, şeydâyı âzâd eyledim.*

*Dehşet-i havf-ı nigânından anın ân olduk
Ta dem-i vuslunda da hicriyle feryâd eyledim.*

*Mekteb-i hüsnünde Rindî vechini ettim kitap
Gamzesin, tâlim-i ilm-i aşka üstat eyledim.*

58-BİR GÜLŞEN-İ SEFA VAR

*Dîldârımın yolunda çekilmez iptila var
Amma hüsnüne müştâk sayısız müptela var.*

*Cefâ-yı aşk-ı yâri çeken ehl-i kemâle
Bezm-i visâl içinde bir gülşen-i sefa var.*

*Aşk ehli doğmaz, ölmez, diridir ezel, ebed
Nutuklarında Hû'dan başka ne lâ, illâ var.*

*Âlemde cilve ger bir çırağın enveridir
O nûrun zerresinde bî levn-i rek ziyâ var.*

*Ahl-i hakîkât için yok ne mebde, ne miâd
Bezm-i zevkinde canlı binlerce mâcera var.*

*Birleyip kahr u lütfu kaçınır havf-ı şerrinden
Çeşm-i vahdette zîra ne esfel, ne âlâ var.*

*Kitab-ı sırr-ı Hak'tırnefs-i cemâl-i Âdem
Nice bigâne suret Allah'a âşinâ var.*

*Gel hocam ârif ol bak zerrât-ı mümkinâta
Gör Sâni'nin sanatta ne ince itina var.*

*Her suret, her mânada tecellî eyleyen Hak
Her dîlde hükmeyleyen Muhammed Murtaza var.*

*Sermest gezer, ayılmaz seyr-i cemâl-i Hak'la
Bâd-ı rendânelerde zannetme mâsivâ var.*

*Derdinde buldu zevk-i hakîkâti ehl-i dert
O dert içinde çünkü girince bin deva var.*

*Âşıkân âh u zârı değişir mi servere
Yaşlı gözlerde zîra bir sönmeyen cilâ var.*

*Her bir sûrete, benim sanan aldanır
Bilmez ki kendi yoktur, var olan bir Hûdâ var.*

*Rindî yanılma zinhar, seyreyle ufk-ı hacdan
Fark âleminde benlik azâbı var, riyâ var.*

59-SARHOŞ HALİNDEKİ GÜZELLİĞİ

*Dudaklar kıp kızıl, ateş yanaklar al al olmuş
Çatılmış kaşlar, kirpikleri tîr-i celâl olmuş.*

*Dökülmüş, hâlelnmiş gerdanında saçları yer yer
Sanarsın kim sehâb içre birer mûciz-i hâl olmuş.*

*Temevvüç eylemiş derya-yı emân-ı belâyı hep
Cem olmuş katre-yi aşk içre bir mahbûb-ı cemâl olmuş.*

*Ne mümkün ziynet-i ruhsarını vasf eylemek câna
Bezenmiş gamzeler benlerle bir bambaşka hâl olmuş.*

*Eğer ki ahsen-i takvîmine Âdem vezn-i hilkatte
Füsûn-ı hüsnüne hüsn-i musavvar pâyımâl olmuş.*

*Kitap seyr-i hattı hâlini teşrih için âşık
Ulûm-i zevke dalmış, tarîk fazl u kemâl olmuş.*

*Sen ol bir öyle bitmez menba-ı fevz-i necâtsın kim
Sana her vech ile billahi Allah'lık helal olmuş.*

*Düşürmüş dillere dâva-yı aşkı zülf ü tararın
Salıp kavgaya bûy-ı bî vafası akl u kâl olmuş.*

*Diyorlarsa eğer hûblukta meşhur cihan-ı Yusuf
O Yusuf zerve ki ey mâh-ı dîl ancak misâl olmuş.*

*Nice bin Mecnun derdinle düşmüş gûh-i sevdaya
Yorulmuş bâr-ı aşkınla nihayet bî mecal olmuş.*

*Görürken âşikârezât-ı pâk- abdestin ey dost
Hayal içre ararken gark-ı berzah-ı hayal olmuş.*

*Konup ol lâl-ı ateş meyveden bezm-i muhabbette
Sızıp bâğ-ı bakâda Rindî'yâ mest-i visâl olmuş.*

60-NE ZULMETTEN ESER NE ZİYÂ KALDI

*Döndükçe aksine döndü şu devran
Ne huzur sükûn, ne rehâ kaldı
Düşünse bir lâhza çıldırır insan
Ne ehl-i muhabbet, ne sefa kaldı.*

*Ne vefadan eser kaldı âdemde
Ne sadakât, ne hulûs ara hem demde
Ne bir neşe var şu bezm-i âlemde
Ne bir akraba, ne ehlibbâ kaldı.*

*Musîbet çevremden ettikçe hücum
İdrakim, iradem kaldı bî lüzum
Mevcûdât muzmahil oldu bil umum
Aynımda ne âlem, ne eşya kaldı.*

*Derbeder, tehî-dest hayli dolaştım
Ferhat oldum dağla, taşla savaştım
Mecnun gibi kûh-i belâyı aştım
Şimdi ne seyran, ne sahra kaldı.*

*Müştakım hüsnüne çünkü ezelden
Beriyim vuslattan, gayri emelden
Yıkıldım, harabım baştan, temelden
İndimde ne esfel, ne âlâ kaldı.*

*Şarab-ı vahdete kandım lebinden
Hüsyâr olmam çarkın rûz-i şebinden
Fark etmez olunca hiçi hepinden
Ne zulmetten eser, ne ziyâ kaldı.*

*Tecelli edince cânânım canda
Fersahlar kat ettim râh-ı irfanda
Eşkâl de, suret de sır oldu anda
İlmimde ne sûret, ne mânâ kaldı.*

*Ne öptürdüm, ne hiç öptüm ele etek
Uçtum yücelerden, yücelerden pek
Hayaldi hak oldu her yalan gerçek
Na gayb-ı hakîkât, ne hülya kaldı.*

*Ne kayd-ı ukbâ, ne devlet serâb
Ne hayf-ı cehennem, ne hırs-ı sevap
Ne mâil-i irfan, ne nakl-i katap
Ne ezkâr dilimde, ne dua kaldı.*

*Olmadan benlikten merd-i mücerret
Dem geldi şeytandan bekledim medet
Bu demle olunca hay-ı ta ebet
Gayrım ne lâ kaldı, ne illâ kaldı.*

*Bu bezmin ne meyi, ne deminden
Vazgeçtim her şeyin, her bir şeyinden
Soyundum, arındım küfründen, dinden
Dilde bir hayal-i mehlika kaldı.*

*Oldum gözlerinin aşk-ı zârı
Terk ettim peşinde dârı, diyârı
Bir buseye sattım nâmusu, âbrı
Benliğim benlikten müberra kaldı.*

*Hayal-i zülfüne oldum ki esir
Düşer mi dilimden esma-yı Kâdir
Âyanlar sır oldu, binler oldu bir
Ne fark-ı esma, ne müsemmâ kaldı.*

*Severim, taparım Kadir Mevlâ'ya
Düşsem de yolunda çâh-ı belaya
Ne yazık destimde kalan sermaye
Dilde dağıyla başta ibtila kaldı.*

*Mescid-i aşk içre Kâdir Mevlâ'mdır
Ravza-yı gönlümde nazlı gılmandır
Ger gecem Kadir, her günüm bayramdır
Ne şükür dilde, ne iştikâ kaldı.*

*Nihayet, bidâyet, geçmiş, gelecek
Ne var ağlayacak, ne var gülecek
Bu aşk-ı sevdaya düşüp, bilecek
Şimdilik bu Rindî bî riyâ kaldı.*

61-KURU ÜNVAN DEDIĞİN

*Aacaba ayrı mı cânân dediğin, can dediğin
Havada ya suda mı dilber-i emân dediğin.*

*O ger insan da değildir de, nasıl şeydir o şey
Bir heyülâ-yı musavvar mı ki Sübhan dediğin.*

*Kulağın duysa idi sırr-ı ezel vahdet-i sırf
Bilecektin ki nedir vech-i imkân dediğin.*

*Tanımaz, Âdem'e secde etmez münkir ise
Kim olur söyle ecil bey baba şeytan dediğin.*

*Ne ârif zevkini tatmış, ne okur ders-i sebak
Bilemez çünkü Ali, Ahmet, Şaban dediğin.*

*Dil-i Şeydalara gülşen durur hep seyr-i cihân
Yerin altında mıdır razva-yı rıdvan dediğin.*

*Görmeden kim kime âşık olur, îmana gelir
Pür hayal vehme kapılmak mıdır îman dediğin.*

*Olur âgâh-ı maani Hak, hakîkâtle olan
Beşerin gayrısı mı hûri ve gılman dediğin.*

*Arama, bekleme ferdâda da bir pos-ı riya
Edemez Âdem'i Âdem kuru unvan dediğin.*

62-GALİP BABA'YI TAHMİS

*Mest olup dilden bıraktım âhı da efgâni da
Dîde-i mânada bir bir hânı da vîrânı da
Gayri terk ettim o eski âyin u ezkârı da.*

*Bağlanıp zülfünde yüzdüm ahdi de, peymânı da
Çeşmini gördüm unuttum derdi de, dermanı da.*

*Ehl-i aşka hâl-i rindimle acep bir ibretim
Devletimdir artar eksilmez başımdan zilletim
Fâil-i mutlak veli ancak Hûda ben âletim.*

*Bende-yi pür harabatım ki yoktur sikletim
Zâhid-i zerratin olsun ilmi de, irfânı da.*

*Muhy-i Hamid, muhy-i Mahmud, muhy-i remzi Muratzâ
Yer etmiş oldum bu sırra hamdulillah âşina
Ger bakâ istersen ol sen de fenâ ender fenâ.*

*Ateş-i can, sûzi dîl, fikr-i dehan-ı dilbera
Âşkın mâlûmdur peydâsı da, bühtânı da.*

*Y3ar-i didârım yok hiç başka bu yâr-ı aşktan
Görmezem bir gayrı şey hüsn-i nigâr-ı aşktan
Mest-i zevkim dembedem ah ihtizâr-ı aşktan.*

*Ey hoş ol mest-i muhabbet kim humâr-ı aşktan
Bir kadeh meyle değışmiş küfrü de, îmanı da.*

*Şimdi nâgâmlıktadır zevk-i huzur-ı gâm-ı dîl
Sehr-i sahra-yı melâmetliktir nâgâm-ı dîl
Bâd-yi derd ü belâ-yı aşk pür câmı dîl.*

*Merd-i bikayda belâkeşliktedir arâm-ı dîl
Yoksa çoktan terk ederdim canı da, cânânı da.*

*Aşk nedir, mâşuk da kim, Rindî dîl-i âvâre ne
Mey nedir, ya mest olan kim sâki-yi mehpâre ne
Hâl-i bîmâr-i dîli, yârim bilir ağyâra ne.*

*Çünkü hep dert ehline bigânelerdir çare ne
Sen dahi yâd etme Gâlip sabrı da, sâ mânı da.*

63-SEYRÂN-I ENFAS

*Dem oldu devletimle devlet-i dârâyı andırdım
Şuâ-yı haşmetimle çeşm-i ağyarı kapandırdım.*

*Dem oldu varımı verdim, soyundum ehl-i mutaca
Dem oldu yüz vurup hem halkı, hem Hak'kı dolandırdım.*

*Bir öyle Yusuf-ı devvran idim kim bin Zeliha'yı
Tutuşturdum çırağ-ı hüsn ile bir anda yandırdım.*

*Olup bir münzevi-yi künc-i vahdet bir zaman şöyle
Dem oldu âh u vâhı nûh-ı eflâka dayandırdım.*

*Gehi rüsva-yı zındık-ı zaman seyr-i cihan ettim
Gehi taat u ezkârımla Allah'ı usandırdım.*

*Boğuldum gâhi bir tek katre-yi deryâ-yı aşk içre
Hehi bir katre-yi eşkimle deryâyı bulandırdım.*

*Eğer geçtiyse bir bin âlâm-ı aşkla gâm midir ömrüm
Dîl-i hüşyârımı câm-ı leb-i cânâne kandırdım.*

*Vurundum tâc-ı aşkı postu dergâh-ı melâmette
Kemâl-i Rind ile sahip kemâlâtı utandırdım.*

64-SON BİR İKRAM

*Yolun uğrarsa ger Kars'a, sâbâ bir müddet ârâm et
Bulup dildârı dârında misafir ol bir akşam et.*

*Yetür çok çok selamlar eyle âgâh-ı hâl-i zârımdan
Hatırlat çakeri ahde vefalar bahş-i ilham et.*

*Mesa al önce tıfl-ı pür cefadan başla güftare
Çekinme gözyaşıyla arz-ı ahvâl-i serencâm et.*

*Nedir kahr-ı firâkıyla bir aydır çektiğim ya Hû
Üşenme bir bir anlat derdimi tâdâd-ı âlâm et.*

*Şu sonsuz nârı-yı âhımla çınlat gûş-i eflâkı
Beni ehl-i semâvâta dahi rüsvâ-yı bed nâm et.*

*Görünce terk-i savm-ı mâtem eyle bedri ruhsârın
Gül, oyna sâye-yi zülfünde bir gün gör de bayram et.*

*Harîm-i came hâb-ı izzete arz-ı dehâletle
Niyazla secde-yi şükreyle, yalvar arzuma râm et.*

*Bakıp da merdüm-i çeşm-i siyahla mest-i seyrân ol
Şarab-ı vusla kan, lâl-i lebi sûzânını câm et.*

*Benim çün sîne-yi siminini bas bağına, kokla
Felekten nâmına sen bari olsun hâsılı gâm et.*

*Kulundur, kurbanındır Rindî âvâre-yi aşkın
Deyüp cânânıma takdim-i cân son bir ikram et.*

65-AŞK YOLUNDA

-Yunus Gibi-

*Ehl-i melâmet
Oldum nihayet
Etmem şikâyet
Aşkın yolunda.*

*Hû derim huyum
Bend-i gisûyum
Sermest-i bûyum
Aşkın yolunda.*

*Mihrabım ebru
Mescûdum gülru
Ezkârımdır Hû
Aşkın yolunda.*

*Bir mest-i aşkım
Tâlib-i Hak'kım
Yok oldu aklım
Aşkın yolunda.*

*Dilde emelim
Sensin güzelim
Lütfet tut elim
Aşkın yolunda.*

*Hercâ-yi meşrep
Olmama sebep
Sensin ey şûh hep
Aşkın yolunda*

*Rindân-ı Hüdâ
Tâlib-i bela
Olur mutlaka
Aşkın yolunda*

*Ağlamam, gülmem
Doğmadım ölmem
Hayâle gelmem
Aşkın yolunda.*

*Birdir hayır, şer
Ayırır beşer
Hep hammış meğer
Aşkın yolunda.*

*Seni efendim
Sevmektir pendim
Bir derd-i mendim
Aşkın yolunda.*

*Nûş âdetimdir
Zâr taatimdir
Aşk hâletimdir
Aşkın yolunda.*

*Bî gâmlık gâmım
Rindî bednâmım
Bir bî ârım
Aşkın yolunda*

*Rindî adam ol
Âdeme kul ol
Hak'kı sende bul
Aşkın yolunda.*

66-DERTLİYİM EDEMEM AHSIZ AMANSIZ

*Devlet-i aşkının tâcidârıyım
Zenginim parasız, apartmansız
Tarik-i vuslatın bî kararıyım
Dertliyim edemem ahsız, amansız.*

*İsterim olsun tek her şeyim yağma
Geçmesin neşesiz zamanım amma
Dembedem cûş eder bu dil-i derya
Nûh-ı aşkım geçmez, ânım tûfansız.*

*Severim güzeli, içerim meyi
Meşrebim hoş görmek olan her şeyi
Taparım demem hem şu kötü, iyi
Söylemek lazımsa sözü yalansız.*

*Birir maân-i kuyud hep dîn u mezhep
Namaz, niyaz, oruç, taat, rûz-ı şeb
Yandı aşk oduna şükür şimdi hep
Çıktım selamete dinsiz, îmansız*

*Gördüm, bildim, buldum değil boş gibi
Verdim dest-i aşka yuları, ipi
Geçtim o sıratı bir deve gibi
Rindîya salimen kârsız, ziyansız.*

67-ŞAD OLUP GÜLMEK DE VAR

*Ağlamak da var bu yolda, şâd olup gülme de var
Vâsıl-ı bezm-i bakâ olmak da var, ölmek de var.*

*Sîne-yi kanun-ı aşkın zülf-i yârdır telleri
Sen hemen çal telinde bin makam âhenk de var.*

*Aldanırsın olma zinhar bir kumarbaz-ı cihan
Zâr-ı edbârda hemen düşeş değil, hep yek de var.*

*Devr-i çarkın subhuna, akşamına bak ibret al
Bendelik bahtın atından mutlaka inmek de var.*

68-BANA DA BÖYLE GÖRÜNÜR

*Neye baksam gözüme suret-i cânân görünür
Ref olur vehm-i süver cümlesi bir can görünür.*

*Elime her ne zaman âh ile alsam kalemi
Hemen her zerrede bin lem'a-yı irfan görünür.*

*Görene çünkü eder arz-ı cemâl hüsn-i bakâ
Görene sadece üstündeki kaftan görünür.*

*Sofiye gaye-yi din taat-i cismaniyedir
Veli âşıklar için, secde-yi şükran görünür.*

*Dağılan dane-yi her zülf-i siyah harf-i ezel
Vech-i didâr-ı suhuf âyet-i kur'an görünür.*

*Çekilir şey değıdir aşktır denilen yâr-ı bela
Çekene min tarafillâh lütf u ihsan görünür.*

*Aktır çeşm-i sirişki, dîl-i bîçare-yi âşık
Nazar-ı nâsa fakat neşeli handân görünür.*

*Pende-yi zâhide uyup da olmam ehl-i riyâ
Eli tespihli melekler bana şeytan görünür.*

*Edemez çeşm-i sabî, boncuk ile cevheri fark
Ona baziçe için ziynet-i elvân görünür.*

*Bu mudur ehl-i icabât-ı Kemâlî velînin
Gâh olur Haydâr-ı kerrâr gehi Osman görünür.*

*Eseri yoksa da berhânedede Allah için hiç
Her harphanede biin sanat-ı Sinan görünür.*

*Güneşim der ışıldar bir Yeşil el camlı fener
Bu sönük meşalenin çevresi zindan görünür.*

*Aleviyim dese de Allah için doğrusu ya
Yezidi takliti takdirlere şâyan görünür.*

*Gehi maşlakla sarık Faruk olur, hutbe okur
Gehi kor başa melon şapkayı Dikran görünür.*

*Hele bir bas da dene kuyruğunun tek teline
Ne yavuz yırtıcıdır, gerçi insan görünür.*

*Hocayım de, fakat hiç eylem dâvâ-yı ulûm
Sana hatta ki çömezlik dahi bühtan görünür.*

*O senin mahrum-ı vasl olduğun ey bunca zaman
Nuhbesin sret-i renkte bana her an görünür.*

*Gizlenen senliğin perdesine dilber-i aşk
Soyunur aşkına serteser ryn görünür.*

*O devr-i lem ki ol mterif-i cürm-i cehl
Dem vuran fazl u kemlden ban ndn görünür.*

*Bakarım dde-yi Rindimle şifahanelere
Leb-i dilber, dl-i bmarıma derman görünür.⁵⁷⁰*

69-SENSZ BAYRAM

*Eller bayram etti oynadı, güldü
Ben bezm-i mtemi nizm ettim
Ah, vah çeke çeke bağrım söküldü
Feleğe tdt-ı lm eyledim.*

*Lanetle yd edip baht-ı siyahi
ıkardım eflke buhar-ı ahi
Nlnmla taciz ettim Allah'ı
yin-i hicranı tamam eyledim.*

*Resminle teselli oldum bir müddet
Sönmedi velakin ateş-i hasret
Fsn-ı aşkına oldukça mmet
Kulluğu ben bana haram eyledim.*

*Aldım da başımı herkesten uzak
Krlarda attım çok çok nra-yı firak
Kr etti canıma zor-ı iştiyak
Terk-i hayat için kıyam eyledim.*

---

⁵⁷⁰ Osman Kemli'nin "Görünür" redifli yazısına karşı Kemli Baba'ya ve Renkli Hocaya arzuhal.

*Temkinle geldim de kendime heman
Tefekkür eyledim bir hayli zaman
Tecellî edince hüsn-i câvidan
Ervah-ı uşşâka selam eyledim.*

*Mutmain olmadım bir şeyle heyhat
Çekilmez oldu ah bir an çün hayat
Bulmadım başka hiçbir dâru'l-necât
Meyhanede ahz-ı makâm eyledim.*

*Aldım hayalini karşıma, baktım
Mest-i seyran oldum, dolular çaktım
Rindîya varımı aşkınla yaktım
Kurban-ı can ettim bayram eyledim.*

70-GÖNLÜMDEKİ KOLTUKTADIR

*Derd u gâm eyler hücum borç, iptila gırtlaktadır
İtibarım, servetim çantamda, mangır Hak'tadır.*

*Çektiğim bu çile-yi aşk dest-i sevda durmadan
İhtiyar oldum da elân enseme vurmaktadır.*

*İstila eyler demadem cismimiz ecli fenâ
Bir taraftan da felek hûn-ı ciğer sunmaktadır.*

*Yoktur havfım azâb-ı hâli ferdadan bu gün
Münkir u Nehr-i bela her an suâl sormaktadır.*

*Tutuşup her çingı-yı şem-i cemâlle ta ezel
Sönmedi hiçbir nefes hâlâ canım yanmaktadır.*

*Matlubum, maksudum ancak seyr-i dîdârdır heman
Yoksa âlemde gözüm ne karada, ne aktadır.*

*Lâl-had, ebrû-siyah, çeşmanı âhu bir peri
Pür eda-yı naz ile karşımda ki durmaktadır.*

*Rindîya benden bana ferman eden bu şûh-ı aşk
Bir civan, ceylan Yaşar gönlümdeki koltuktur.*

71-SEVGİLİME NİYAZ

*Yeter kaçındığın vefasız cânân
Çağlayan gözyaşım çaya bedeldir
Sensiz geçirdiğim her nefes, her an
Gün, hafta değil de aya bedeldir.*

*Lütfeyle, şeref ver gülerek şöyle
Bileyim sebep-i cevriyi söyle
Açtı göz göz yâre sinemde çile
İnler ah ettikçe nâya bedeldir.*

*Edeyim vaslına kurban bu teni
Dereyim goncanı, batsın dikenini
Mest-i seyran eyle hüsnünle beni
Müzeyyen cemâlin aya bedeldir.*

*Kim görür de âşık olmaz hiç sana
Cihan, can bir yana, gamzen bir yana
Diyebilir misin gösterip bana
Şu güzel dünyada benden güzeldir.*

*Mirâta bak var mı hüsnüne payan
Ne haddim vasfını edeyim beyan
Senin bir kirpiğin Yaşarım inan
Nice yüz bin Çağatay'a bedeldir.*

72-MEVLÂYA GELDİM

*Reddetme başın çün canım efendim
Suçumun affını ricaya geldim
Hicrinle arttı maraz-ı rindim
Bîmar-ı sevdâyım şifaya geldim.*

*Güler gül yüzünü pek çok özledim
Yollara baktım, hep seni gözledim
Bağrı pek yufkadır affeder dedim
Secde-yi aşk için Mevlâ'ya geldim.*

*Derdinle kaybettim akl u iz'anı
Unuttum aşkınla ilm u irfanı
Görmek için değil bu bezm-i cihanı
Ben seni sevmek çün dünyaya geldim.*

73-EFSANE SANSINLAR

*Dolaş leblerde ey dil, teşnegâhın peymâne sansınlar
Tutuşan her şem'ayı didâra yan, pervane sansınlar.*

*Derun-ı beytini her lahzâ et aşk ile bünyâd
Görenler süfliyatın ko ki, bir virâne sansınlar.*

*Tadanlar katre-yi iksir-i âhın mest-i aşk olsun
İçip kansun seni rindâneler, meyhane sansınlar.*

*Sakın kaptırma kendini felek misli ihtirasa
Beis yok akl-ı bîgâneler seni divâne sansınlar.*

*Bir öyle hüsnünün şeydası kim, seyran eder uşşâk
Hayaban-ı bakâda gonca-yı ferdane sansınlar.*

74-SENLE YAŞARIM

*Edersen hep böyle candan iltifat
Sen de hoş yaşarsın, bende yaşarım
İçerim lebinden kevser-i hayat
Saye-yi hüsnünde zinde Yaşarım.*

*Tutuldum humma-yı aşkına ezel
Baş ve can koymuşum vaslına bedel
Sanma kim ayıryım senden ey güzel
Her yerde, her anda, sende Yaşarım.*

*Kan ağlar içim, sen mağmum olunca
Gez aziz başın çün gül gül ey gonca
Sen mesut oldukça ömrüm boyunca
Ben de şâdan, mesut halde Yaşarım.*

*Sevilen, seven hep bir vahdette
Sen bensin, ben senim sırr-ı hilkatte
Rindî, Yaşar göründük çeşm-i surette
Mânâ da bir, ten de senle Yaşarım.⁵⁷¹*

75-ŞATHİYYÂT-I VAHDET

*Fakr ile fahr eyleyip, dünyayı sattık, sağladık
Âşık-ı sadıklarız, ukbâyı sattık sağladık.*

*Biz müzahide sıfat-ı hüsn-i zât-ı hazreti
Aşk ile seyran edüp, esmâyı sattık, sağladık.*

*Bize her yüzden tecellî etmede didâr-ı aşk.
Mecnun-ı sevdalarız, Leyla 'yı sattık sağladık.*

---

⁵⁷¹ Yaşar adlı sevgiliye teşekkürname.

*Mest olup lâ-i lâ-i zilâl-i leblerinden dilberin
Camı kırdık, sâkiyi, sehpayı sattık sağladık.*

*Tûr-ı dîlde nice bin Mûsâ'yı hayran eyledik
Mürdeler ihya eden Îsâ'yı sattık sağladık.*

*Din, îman, teşbih ve taat, bilmeyiz nâz u niyaz
Resm-i aşktan gayri her sevdayı sattık sağladık.*

*Nahvi geçtik, mahve düştük vahdet-i sırfa erüp
Lâyı defterden silip illâyı sattık sağladık.*

*Evc-i lâhût-ı kazayı, aşkı pervaz eyleyüp
Harfi nokta eyledik, mânâyı sattık sağladık.*

*Bilmeyiz amma hayale değiliz sûretperest
Terk-i terki tecridiz Havva'yı sattık sağladık.*

*Seçmeyiz hiç bir sınıf edyân mezahipten uzak
Kâmilî hem ârifî, dânyâyı sattık sağladık.*

*Çünkü taptık hâsıl-ı ilm-i kemâl-i Haydar'a
Rindîyiz sözde kalan Mevlâ'yı sattık sağladık.*

76-ÂFET-İ DEVRAN İDİ

*Geçti ol çağlar ki, cânânım canımda can idi
Hâlet-i sevda-yı aşkı, servet u sâ mân idi.*

*Akl u efkârım, varım mazruf-ı nakd-i hüsn olup
Âsuman-ı aşka, âyin-i dinim seyrân idi.*

*Mest-i hayran seyrederken vechile çeşmânını
Çektiğim her âh u zârım taat u îmân idi.*

*Geh huzur-ı vasl ile tuğyan, gâh ey zâr-ı firâk
Çağlatan çeşmim yaşın, düşman değil cânân idi.*

*İçtiğim hûn-i ciğerdi, cevri nazından ânın
Sâkîsi cellad-ı ebrûlardı bî âmân idi.*

*Anda hem bin kahr ile hem hepdederde gönlümü
Neyleyim ben lâhza sonra hepsine pişman idi.*

*Bende-yi mahkûm-ı femandım, O hükkâmı müdam
Rindî aşk-ı asriydim, o afet-i devran idi.*

77-GÜLDÜKLERİM HİLEDİR

*Bil dostum Hak dînini
Bul sırlar mahremini
Kuşatmış kasr-ı dîni
Taassup bir kaledir.*

*Yanan aşkın oduna
Tadar vuslat tadına
Gâfil müştak adına
Gaflet sonsuz çiledir.*

*Cehennem mihnetine
Cennetle nimetine
Kuyudat külfetine
Zühedâ kul, köledir.*

*Çağladım Rindî ile
Gezdim dağlı, denizli
Ağlarım gizli gizli
Güldüklerim hiledir.*

78-GÖRÜNÜMÜŞTÜR BANA

*Şöyle ki, cânân cihan olmuş görünmüştür bana
Çeşm-i ağyâra nihân olmuş, görünmüştür bana.*

*Bu şuun zerrât-ı âlem hep lisan-ı hal ile
Sırrı Hak'ka tercüman olmuş, görünmüştür bana.*

*Üstüne her bastığım toprak bu dünyada bu gün
Bir sırat-ı imtihan olmuş, görünmüştür bana.*

*Âsumana sığmayan anka-yı ufk-ı vahdete
Kâf-ı cismim âşiyân olmuş, görünmüştür bana.*

*Ziynet-i arz u sema mâmure-yi kevn ü mekân
Hali aslında viran olmuş, görünmüştür bana.*

*Açtığı demde solan her gonca-yı ömr-i şühud
Zill-ı mâdum-ı hazan olmuş, görünmüştür bana.*

*Feyz-i aşkı, şîve-yi şevki, nigâh-ı dilberin
Mürşid-i bî cism ü can olmuş görünmüştür bana.*

*Kilise, Camî değil hep kûşe-yi meyhaneler
Melce-yi dâru'l-emân olmuş, görünmüştür bana.*

*Ta saray-ı seyr-i aşka cümle varlığım koyup
Defter-i haşr-ı mîzân olmuş, görünmüştür bana.*

*Nokta-yı zât hal ile olmuş huruf içre nihân
Ehl-i kırka bî nişan olmuş, görünmüştür bana.*

*Bazı bir derya gibi mevc urmada dîdâr-ı aşk
Bazı da nûh âsuman olmuş, görünmüştür bana.
Yâr ile âhengi nâz, gâhi niyaz etsem ne var
Eski cânân şimdi can olmuş, görünmüştür bana.*

*Bir cihet ile bî reng ü suret Hazreti Gaybu'l-guyub
Her cihet, surette şân olmuş, görünmüştür bana.*

*Rindî rind ile tecellî eyleyen her şathiyât
Rehber-i seyr-i zaman olmuş, görünmüştür bana.*

79-NE ESRARIM KALDI

*Gâm-ı hakîkâtle dolalı gönül
Na âh u feryâd, ne güftârım kaldı
Hârim-i hayrette tutuldu dilim
Ne zevk ü şevkim, ne gülzârım kaldı.*

*Rağbetim kalmadı çâh-ı dünyada
Ne çeşm-i âhu, ne zülf-i Leyla 'da
Yaşarken ümidim bin bir hülyada
Ne gâmım, ne yârim, ne eskârım kaldı.*

*Bu aşk u sevdadır başımda bela
Kalemi elimden düşürür zîra
Günahtan, sevaptan oldum müberra
Ne dîn, îmân, namus, ne arım kaldı.*

*Mürur-ı eyyâm-ı gâm-ı mihnetle
Bî kayd yaşarım hüsnü niyetle
Diyar-ı kesrette cevri-firkatle
Ne âha takatim, ne zârım kaldı.*

*Firak-ı cânânla bîmarken canım
Canımdaki canım meğer cânânım
Hayal-i hâm imiş küfr u îmânım
Ne efkârım, ne hiç ikrarım kaldı.*

*Zerrat-ı mümkinât defter dediler
Okumak bilirsen eğer dediler
Müntehası yolun meydır dediler
Duyunca ne sabrım, ne kararım kaldı.*

*Rindîya derdindir senin çün deva
Eyleme kimseden zerrece perva
Mefhûmum olunca esrar-ı mânâ
Ne mahremim, ne hiç esrârım kaldı.*

80-RÜZGÂRA UYDUM BİR ZAMAN

*Derviş oldum, âyin u ezkâra uydum bir zaman
Mürşid oldum, şöret-i destara uydum bir zaman.*

*Geldi dem, pay beste oldum mescid içre zühd ile
Geldi dem, puthanede zünnâra uydum bir zaman.*

*Nemrut oldu, milk-i arzımda nice hükmeyledim
Gâh Halik tek gülistân-ı nâra uydum bir zaman.*

*Gâh düşüp hâk-ı fikâre, gâh semâvâta urûç
Gâh olup mü'min, gehi inkâra uydum bir zaman.*

*Zulmet-i şekte yitirdim mahbûd-i mevhûmumu
Gâh geçip zıldan, muhakkak vara uydum bir zaman.*

*Lâl olup sızdım nice dem kûşe-yi hayrette ah
Gâh-ı feryadıyla hâr u gülzâra uydum bir zaman.*

*İnledim, coştum, köpürdüm mevc urup derya gibi
Gâh acep bir bî cihet rüzgâra uydum bir zaman.*

*Rind ile âfâk-ı vahdette edüp mîrac-ı aşk
Hamdulillah, beste-yi ikrâra uydum bir zaman.*

81-ÖMRE MÂL OLSA

*Hemen seyreyleşem, karşımda hub cemâl olsa
Demadem secde-yi şükreyleşem göğsünde hâl olsa.*

*Yakılsam, yansam ah ol ateş-i nâz-ı sitemkâra
Bana tek bûse-yi gâm-ı bütün bir ömre mal olsa.*

*Açup bir âsuman-ı enfüs-i vahdette hayretle
Dolaşsam ufk-ı vaslı serteser tende mecâl olsa.*

*Vebâlse ger bu gün sevmek, yarınki adl-i mizanda
Düşünmem, gam yemem boynumda bin böyle vebâl olsa.*

*Sevip cânânımı derdim gonca-yı mümtazıma Rindî
Tecellî-yi füsun-ı bûy-ı hüsnünde zevâl olsa.*

82-ARZUHÂL-İ KALENDERANEM

*Sunarak saygını, kıl emrini îfa dediler
Elem-i gönlinü arz et, yanı تنها dediler.*

*Yaraşır tab-ı nezihine ânın meth u sena
Gayre tercih ettiler âdeti râna dediler.*

*Yürüdükçe reh-i vaslında melâmetle yarın
Dil-i bîçare akıllanmadı hâlâ dediler.*

*Görüp hayrette kalan çeşm-i süver hâletimi
Rakı, esrar içer o düşkün-i sehpa dediler.*

*Şi'r-i nâlânımı gûş eyleyen erbâb-ı kalem
Kınayıp âşık-ı şeydayı tecelli dediler.*

*Mey-i mânâ ile oldukça gönül mest-i cünun
Bana Mecnun-ı hakîkât hani Leyla dediler.*

*Olurum tîğ-i nigâhına hedef her güzelin
Yakamı yırtan ele, pençe-yi sevda dediler.*

*İlm-i kesrette kalıp olma gezer canlı ölü
Sümme vechullahı bil olup ihyâ dediler.*

*Matlab-ı devlet-i ikbâl, gâm-ı feryâdı unut
Olma mahkûm-ı emel, mâil-i hülya dediler.*

*Nazar et âşığa bir lutf ile kahret feleğe
Hiçe hep, derde deva, esfele âlâ dediler.*

*Trenin böyle mezalimini çekmekten ise
Kadere razı olup çıkması evla dediler.*

*Dâğ-ı pünhân-ı derûn-ı dili kim gördü ise
Yok o derdin sıhhati, dermanı asla dediler.*

*Mütenebbih olurher hâdiseden akl-ı selim
Etmez evkâtını zâyi ve ifnâ dediler.*

*Şal-ı tarihi için bin yüzü tarh et biri gör
Dil-i Rindimde coşan damlaya derya dediler.*

83-HATIRLIYOR MUSUN?

-Hicviye-

*Bir zamanlar cübbe-yi destarı destar üstüne
Pek yakıştırmış idin astarı astar üstüne
Eyleyüp dîni temel dinarı dinar üstüne
Sen koyup îmânı şimdi, çıktın inkâr üstüne
Bağlarım ben bî riyâ rentarı rentar üstüne
Çekerim Allah için esrarı esrar üstüne.*

*Sen değil miydin gece gündüz müdâm hû, hû eden
Sanki zembille yere sarkmış idin boş kubbeden
Sen değil ki mâsivadan geçmedin tek habbeden
Neyleyim lâkin foyan çıktı dışa ta cübbeden
Şimdi düştün çok yazıklar saltanat o rütbeden
Kalmasın şöyle farkın zerrece bir garipten.*

*Yok ise hayfın Hüdâ'dan bari cübbenden sıkıl
Sana bilmem ki bu süfyanlık kiminden müntakil
Farkı yoktur çeşm-i vahdette müsâvî murla kıl
Sen refahlarla yaşa tek ben de böyle ser sefil
Sana mangırsa penâh hep bana da Allah vekil.*

*Sim siyah vicdanını sattın pula ettin feda
Sence bir baziçe de olsa hakîkâttir bana
Sana mürşitlik değil, vallahi mü'minlik cüdâ
Çok esepler nefesine beyhude ettin iftira
Bunlara elbette vâkıftır Cenâb-ı Kibriya
Şimdi hâlâ sûretâ aynı velîsin pür riyâ.⁵⁷²*

---

⁵⁷² Bir Şeyh Efendiye

84-HİÇE GELDİ HİÇE GİTTE

*Sen ben gibi bu dünyaya
Nice geldi, nice gitti
Düşenler dâm-ı dâvâyâ
Hiçe geldi, hiçe gitti.*

*Olan mânây âşina
Ölmedi sağ durur hâlâ
Garibân-ı gâm-ı bakâ
Gece geldi, gece gitti.*

*Ârif olan maksuduna
Âşık tapar maşukuna
Âsuman-ı vücuduna
Uça geldi, uça gitti.*

*Düşen tecelli mazharı
Olur alâyikten beri
Lâl-i cânândan kevseri
İçe geldi, içe gitti.*

*Duyar hatifi sır bilen
Birleşir Bir'le bir bilen
Ukbâyı başka yer bilen
Maça geldi, maça gitti.*

*Sevenler bir çeşm-i akı
Giyer tâc-ı melâmâti
Rindî eşkin aşk ümmeti
Saça geldi, saça gitti.*

85-HAZAN DA BİR BAHAR DA BİR

*Nazarımda farksızdır hep
Yaramaz da, yarar da bir
Vusâl-i ân bir, rûz-i şeb
Cuma da bir, Pazar da bir.*

*Dökülen de, dökende O
Sevilen de, seven de O
Ağlayan da, gülen de O
Hazan da bir, bahar da bir.*

*Geçtim yarından ve dünden
Silindim defter-i künden
Soyundum, îmândan dinden
İkrar da bir, inkâr da bir.*

86-TAHMİS-İ ÂCİZÂNEM

*Şerh-i mânâ-yı ahaddir, lâdan illâdan garez
Vasf-ı esmâ-yı sıfattır, devr-i eşyadan garez
Vasl-ı cânândır bu dâvâ, seyr-i sevdadan garez.*

*Künt-i kenzin sırrıdır, dünya ve ukbâdan garez
Ona mektuphanedir, bu çarh-ı minâdan garez.*

*Ger hakîkât bîn isen, zâhirdeki ihfayı gör
Mecnun u Leyla gibi rüsvay olup sahrayı gör
Gülşen-i sinende her bar zâr eden şeydayı gör.*

*Koy mâbedi çölünü sen maksad-ı aksâyı gör
Çün netayıçtır kamu, suğra u kübradan garez.*

Âşığa yok farkı baldan, bâde-yi dost zehrinin
Nice eltaf içinde mahfidir her kahrının
Gir dolaş her çevresin gör hakîkât şehrinin.

Katresinde nice umman gizlidir dîl bahrının
Hâsıl-ı dürr-i hakikâttir, o deryadan gazez.

At vücudundan fenâ evhamın, dâna dersin al
Ârif ol geç savt u harften, ilm-i mânâ dersin al.
Zevk-i cennâti unut, vasl-ı dîldâr dersin al.

Sofiyâ esmâdan kalma, gel müsemma derdin al
Bil müsemmadır beyim, tâlim-i esmâdan gazez.

Zevk-i aşk-ı mest olup, câm-ı mugandan ârif ol
Serfüru et, nutket ehlullaha candan ârif ol
Lâ vücut ol, lâ mekân, her vecihten ârif ol.

Enfüs-i âfâkı gör maksuda andan ârif ol
Marifettir çünkü mahlûkâtı peydadan gazez.

Çeşm-i Hak'la kıl nazar her sureti teliflere
Zâkirin mezkûrusun sen mâruf ol tariflere
Keşfolur esrar-ı zerrât dîde-yi kâşiflere.

Bir muammadır bu âlem fehmeden âriflere
İsm-i âzam sırrıdır çün ol muammadan gazez.

Bunca yüzlerdenedüp arz-ı cemâl vamıklara
Ta ezel bahşetmiş azra vaslını lâyıklara
Pend-i ceddin kâfi Rindî eyme baş hazıklara.

*Nûrî'yâ hiç gayre matlap kalmadı âşıklara
Hak cemâlidir heman cennet u tûbâdan gazez.⁵⁷³*

87-ETMEM YİNE

*Mihnet-i aşktan şikâyet etmedim etmem yine
Derd için dermana minnet etmedim etmem yine.*

*Yağdı bârân-ı belây-ı ta'n u teşni başıma
Rağbet-i semt-i selâmet etmedim etmem yine.*

*Mâni-i temin-i istikbâlim olmuşken bu aşk
Hâl-i aşkımdan şikâyet etmedim etmem yine.*

*Ağlarım elbet de âğuş-ı nigâh-ı bahtıma
Yaslanıp bir şöyle rahat etmedim etmem yine.*

*Kayd-ı ferdadan beri oldum harabat ehliyim
Bir nefes terk-i melâmet etmedim etmem yine.*

*Men aref sehpasının mest-i ser gerdaniyım
Rây-ı zühhâda riâyet etmedim etmem yine.*

*Oku mecmuâ-yı huruftan bir çıkar da tarihi
Fal ile tazyî-i saat etmedim etmem yine.*

88-ACEP YANILİYOR MUYUM?

*Putperestim, secdegâhım vech-i cânân isterim
Kâfirim, ne kayd-ı dîn, ne mezhep, ne îmân isterim.*

*Derdmend-i vuslat-ı dîdârı dîdâr olmuşum
Kâbe-yi esrarda bî had, zevk u seyran isterim.*

---

⁵⁷³ Rindî'nin, büyük dedesi şâir Abdu'l Ahad en- Nuri Efendi'yi tahmisi.

*Rahatım, gâm gussa mihnetle tamam ahenk olur
Lütf u kahrı bir bilen, bir kâmil insan isterim.*

*Yandı dîl her şem 'a-yı hüsn-i cemâle bunca yıl
Şerbet-i lâl-i lebinden, câm-ı ihsan isterim.*

*Ey tabib-i hazık mahrem sara-yı mârifet
İllet-i sevdama senden başka derman isterim.*

*Rif'at-i feyzim perişanlıkta bulmakta makam
Dembedem kâkül gibi gönlüm perişan isterim.*

*Var mı bir ben denlü iklim-i cünunda Mecnun hiç
Kasr-ı dîlde her zaman Leyla 'mı mihmân isterim.*

*Tâbi-yi emr-i kazâyım, tâlib-i derd u bela
Vadi içinde ne Mûsâ, ne de bûrhan isterim.*

*Reng-i bî elvânım ehl-i suverdir hor gören
Vâkıf-ı mânâ olan bir çeşm-i irfân isterim.*

*Mim le nun ref'le kalkıp mantık olsun âşikâr
Zerreyim gel bende mevcut devr-i devran isterim.*

*Baışma yağmasın bela Nûh-ı zamanı ben bu gün
İstemem bir huzur her lahzâ tufan isterim.
Yâr u ağıyâr bilmezem, indimde var yok birdir hep
Ağlamam, gülmem ne köşk, ne künc u viran isterim.*

*Haşr u neşr olmaktayım berzâh-ı kesrette mûdam
Mest-i câm-ı vahdetimbir şûh-ı üryan isterim.
Destgîrimdir evvel ve âhir benim pîr-i mûgan
Söylerim dâim ene'l-Hak dâr-ı meydan isterim.*

*Öyle bir Rindim ki, nâgamlık durur gâmım benim
Li maallahdır makâmım ân-ı imkân isterim.*

*Şekl-i mânâ-yı aşkı hal için Rindî bu gün
Hemdem hemrâhımı Ahmet çalışkan isterim.*

89-BU GÜNKİ HALİM

*Kaderiymiş, çekerim bunca belalar serimin
Doldu hep şerh-i elemle dalı, cep defterimin.*

*Rahatım yok, gece günüz elem-i aşk ile çün.
Yakıyor cân u dili, ayrılığı gülerimin.*

*Yalnız kimsesizim âlem-i hayrette acep
Şerhasız kalmadı hiçbir yeri dertli serimin.*

*Nice böyle harâbât-ı perîşân gezeyim.
Kalmadı tab'-ı feri zerre kadar dizlerimin.*

*Edemem dâğ-ı derûn-ı dîli bir doktora arz.
Zahm-ı firkatle dolu içi dışı hep derimin.*

*Olamam şâd, alamam gâm-ı felek, el gibi ben.
Bozulup yayı, sakat oldu şuûr-u mihverimin.*

*Seneler var beni ben bende arar, özlerim hep,
Mülk-i cisim içre yitirdim izini rehberimin.*

*Himem-i aşk-ı dilâra ile teskin olurum.
Görmedim bir gününü ne peder ne maderimin.
Geliniz neş'e-i aşktan alınız bûy-i vefa,
Neşreder zevk-i bâkâ, hâk-i seri makberimin.*

*Gelişim olsa muahherde, mukaddemde de ben,
Gevher-i gevheri zât cümle arz-ı gevherimin.*

*Rindî rindimle ne mâlum ne meçhul aramam.
Benim hep fâil-i fîil cümle hayırla şerimin.*

90-DOLU PEYMANE SANSINLAR

*Kemâl istersen ey gönül
Dolaş meyhame meyhaem
Sana mürşid-i âzamdır
Dolu peymane peymane.*

*Olursun mest-i irfânı
Tadarsın zevk-i yezdânı
Kâmû yüzlerde cânânı
Görüp hayrane hayrane.*

*Unut fazl u kemâlâtı
Giyin tâcı melâmâtı
Olup ehl-i harabatı
Yaşa şahane şahane.*

*Geçip Mansur gibi candan
Asıl sülfi perişandan
Uzaklaş şöhret u şandan
Gezin ferzane ferzane.*

*Atıp dilden kuyûdâtı
Oku zerrâttan âyâtı
Seyran et her makâmâtı
Yaşa rindâne rindâne.*

91-PAYINA YÜZLER SÜRDÜĞÜM ZAMAN

*Sihri nigâhınla eriri benliğim
Karşında sana can verdiğim zaman
Çağlar gözyaşlarım, tutulur dilim
Payına yüzler sürdüğüm zaman.*

*Elem-i aşkınla arttıkça zârım
Ermekte hazan-ı hicre baharım
Gider ihtiyarım, sabrım, kararım
Kara gözlerini gördüğüm zaman.*

*Harâbe gönlümü yapar, yıkarsın
Bir sönmez ateşsin yanar, yakarsın
Menekşeler gibi güler, kokarsın
Gonca-yı hüsnünü derdiğim zaman.*

*Ömrümün geçerken neşeli çağı
Çağlayan gönlümün yoktur durağı
Olurdum mîrac-ı aşkın burağı
Sînemi sînene sardığım zaman.*

*Hüsnünü ederken candan temâşa
Okurdum mânâ-yı aşkı serapa
Mevc ururdu dilde nur-ı tecella
Defter-i kuyûdu gördüğüm zaman.*

*Görünce bu dîl-i âşinayı
Unuttum dünya u mâfihayı
Terk ettim rind ile zühd u takvâyı
Erilmez sırlara erdiğim zaman.*

92-SAKLARIZ BU YOLA CANIMIZI

*Gören aklın dağıtır zülf-i perişanımızı
Eder elbette tavaf benler-i mercanımızı.*

*Okuyup ümmet-i aşk eylediler tefsîr-i Hak
Saçının her teli âyet-i rûh-ı hûbbânımızı.*

*Bize taan eylese de zâhid bî derd-i derûn
Görse hayrette kalır dostlar seyrânımızı.*

*İçeriz bezm-i mânâ, gezeriz âlemi mest
Gam mıdır leşker-i derd alsa da her yanımız.*

*İkilik perdesini ref' edeli Kays u Ali
Birledik hayrı ve şerri, küfr ile îmânımızı.*

*Giydi çün câme-yi kesret, göremez çeşm-i suver
Neye baksak görürüz dilber-i üryânımızı.*

*Veririz vusluna canlar, severiz aşk ile şûh
Saklarız ta ezelden bu yola canımızı.*

*Açtı, etti kabul mahbûb-ı aşk Rindî şükür
Dem-i vuslunla bu şeb can gibi kurbanımızı.*

93-ETMEDİM

*Derd-i aşkın gayrı derdi kendime dert etmedim
Kayd-ı ferda çekmedim, bir silki mesnet etmedim.*

*Soyunup varım atıldım bahr-ı aşka aşk ile
Koymadım taş üstüne taş, cem-i servet etmedim.*

*Eyledi dilde tecelli zevk-i dildârı bâkâ
Devlet-i fâniden ancak Allah 'a minnet etmedim.*

*Muterif cism-i isyan oldum esrârımla hep
Dînimi, vicdanımı, mangıra alet etmedim.*

*Aşkımı râh-ı ehemmi rehber edip de andığım
Hatve-yi aşkımdan asla bir lahza hayf etmedim.*

*Rindiyâ rindimle terk-i can u cihan ettim de
Ömrüm içre bir nefes aşk-ı ahret etmedim.*

94-GÖREYİM

*Aşkın meyi bela, mezesi sabır
Yiğit isen hele iç de göreyim
Muhabbet deryadır, gönüller vapur
Kaptansan karşıya geç de göreyim.*

*O deryanın yoktur ka 'arı, kenarı
Gülmüş değil bir gün en bahtiyarı
Dâr-ı Hak 'kın bâbı, yok anahtarı
Varsa sende eğer aç da göreyim.*

*Bir kırık yelkensisiz tekne, kayıkla
Geçerim de de hemen sayıkla
Bu tavr-ı azâmet, bu saç, sarıkla
Kanadın var ise uç da göreyim.*

*Tasavvuf geçmemiş hatta yanından
Kapansa da gözleri şem'i şanından
Rızâ Allah için değil canından
Tek bir kuruşundan geç de göreyim.*

95-BENDEYİM SULTAN-I GAVSE HAZRETİ YAHYA'YA DA

*Âşikan Allah bilir ancak ne lâ, illâ bilir
Çeşm-i zâhir Hak'kı görmez, sûreti eşya bilir
Kâf-ı âfâkı nefiste seyreden ankâ bilir
Dehşet-i seyr-i cünun u aşkı Allah bilir.*

*Halimi ne ben, ne el, ne Hazreti Mevlâ bilir
Keşf-i râz etmez gönül müstağnîdir Mevlâ'ya da.*

*Şâb iken hasbenneseb icrâ-yı acdât sünneti
Zevk-i vecdiyle olup raksan-ı râh-ı Halvetî
Nûr-ı feyz-i Şems ile ref' ettikçe zulmeti
Dilde oldu müncelî sözü velinin himmeti.*

*Başıma pîr-i melâmet koydu tâc-ı vahdeti
Bendeyim sultan-ı gavse, hazreti Yahyâ'ya da.*

*Etti nâgâm gönlümü gâm-ı visali intizâr
Her nefes bir başka nâlânımla ettim intizâr
Çeşm-i dilde sümme vechullah olunca âşikâr
Yandım Allah aşkına her şem'aya bî ihtiyar.*

*Mevlevî oldum da döndüm, durmadan leyl u nehâr
Mihmânım hâlâ o Rûmî Mevlevî mollaya da.*

*Okudum sırr-ı mecîdden ilm-i izhâr-ı mânâ
Mekteb-i Nur-i Ahad dersinden oldum imtihan
Gaye-yi kasd-ı netâyiç olmadıkça müsteban
Rüsvâ-yı aşk üryân-ı meydân-ı zaman.*

*Aşk imiş âlemde ancak var olan gizli, âyân
Bahş olsun her dîl-i Mecnun'a da Leyla'ya da.*

*Koymadı başımda seyran-ı cemâl akl u şuur
Bezm-i Bektâşî'de yuttum bir dolu câm-ı huzur
Mest-i aşk haşır oldum her ânım yevm en-nüşur
Üfledikçe üfledim her bir fırsatta sûr.*

*İndi İsâ mehd-i devran aşk etti zuhur
Son verince hâb içinde tâbir-i rüyaya da.*

*Çeşmimi açtım ki Muhyiddin ile bir deryadayım
Bir dümensiz yelken açmış keşt-i sevdadyım
Rüzgâr-ı âhımın her bir emrine âmâdeyim
Mevc urup gâh gark olup, gâh cümleden bâlâdayım.*

*Nûh tufan-ı muhabbet Rindî fevkaladeyim
Uyduğumca harda-yı Yâsîn ne de Tâhâ'ya da.*

96-OLMUŞ GİBİ

*Her hakîkât çeşm-i hûnumda sevap olmuş gibi
Kal'a-yı ömrüm bu gün çökmüş, harap olmuş gibi.*

*Burc-ı dîlde bir meh-i taban gibi dîdâr-ı aşk
Yükselen her dûd-ı âhım bir sehâb olmuş gibi.*

*Oku her hattında bin destan-ı ömr-i fâciât
Levh-i çehrem âşikâre bir kitap olmuş gibi.*

*Öyle bir mest-i cünûn-ı aşk-ı dildârım ki ah
Her cemâl meyhanem, her dîde şarap olmuş gibi.*

*Ta elest bezminde el-Hak sîne-yi mecruhuma
Tîr-i aşka bir nişangâh intihab olmuş gibi.*

*Oldu her mâsiyetim seyran-ı zevk-i mağfîret
Her günahım indi Hak'ta bir sevap olmuş gibi.*

*Kâim olmuş âlem-i cismim hava-yı aşk ile
Âsumân-ı dîlde cânân afitap olmuş gibi.*

*Hep tasarruf eyleyen hünkâr-ı aşktır Rindî'de
Akl u idrakim bana bâr-ı zâr olmuş gibi.*

97-CÂNÂN YETİŞİR

*Ne sorar halimi, ne âhuma ihvan yetişir
Beni her lâhza teselli için efgân yetişir.*

*Ne zaman ki güleyim, şâd olayım dersem eğer
Gâm u mihnet, hızır-ı âsâ hemen her an yetişir.*

*Beni dîlhûn mu edersin ki aduv vız gelir hep
Benim öz kardeşim ancak, bana düşman yetişir.*

*İşitip takdir eder halimi dert ehli beni
Ona tavsif için hakkımdaki bühtan yetişir.*

*Reh-i mânâda dîl-i merd belâkeşlere çün
Her adım tûr-ı bâkâ saha-yı irfân yetişir.*

*Yanılır mı yolu hiç ehl-i hulûs sûret ile
Çırağ-ı îmân ona şûle-yi Kur'an yetişir.*

*Niderim mâl-ı fenâyı, değilim sâhib-i şey
Bana devlet vech-i cânânımı seyran yetişir.*

*Dîl-i mestânemi mahmur demez kayd-ı cihan
Rindî'ne lütf-ı şebân leb-i cânân yetişir.*

98-YAŞADIÇA YAŞARIM

Ölmemektir başarıım

Yaşadıkça yaşarım

Ölenlere şaşarım

Yaşadıkça yaşarım.

Yokluk değildir ölüm

Nihayetsizdir yolum

Her goncaya bülbülüm

Yaşadıkça yaşarım.

Benliğim Hak'la kâim

Ben bana müverrayım

Safâ-yı aşkla daim

Yaşadıkça yaşarım.

Muhatap bana benim

Bilmem Hak kim, ben neyim

Daha başka ne deyim

Yaşadıkça yaşarım.

Elli yıldır Rindî'yim

Ne bey, ne fendiyim

Varın yoğun kendiyim

Yaşadıkça yaşarım.⁵⁷⁴

---

⁵⁷⁴ Yaşar adlı birine.

99-ÇABUK GEL

*Aylardandır yollarını meleğim
Ahlar çekip, çok gözledim çabuk gel
Senden başka var mı bir göz bebeğim
Garipsedim, öksüzledim çabuk gel.*

*Gel ki lâlinden bâdeler süzeyim
Ruhsarını bûselerle bezeyim
Hayalinle daima yüz yüzeyim
Çok geceler gündüzledim çabuk gel.*

*Zahm-i firkat derûnumda derinde
Deva ancak gamzende, gözlerinde
Kalbimin en nazlı ücra yerinde
Derûnumsun güç gizledim çabuk gel.*

100-AŞK

*Aşk odur kim âciz-i bî çareyi sultan eder
Aşk odur kim kudreti bir damlasın umman eder.*

*Değme dîl olmaz tecellîmazhar-ı aşka veli
Dilber-i aşkı dîl-i vîrâneler mihmân eder.*

*Etse bir kez âşığa arz-ı cemâl dîdâr-ı aşk
Zâtını ihya, sıfatını mahveder, vîrân eder.*

*Derd-i firkatle açar amma dilerâ dîlde dağ
Lûtfeder câm-ı visali ile ona dermân eder.*

*Âşıkân etmez şikâyet can için âlemde hiç
Nâz-ı dîldârı fakat doğduğuna pişman eder.*

*Çektiğin derd u bela-yı aşkı nîmet bil gönül
Lütfunu dost kâhir eliyle aşkına ihsan eder.*

*Çok mudur oldumsa fâni Rind ile cânânda ben
Âşık odur canını cânânına kurban eder.*

101-

*Bendenim her lâhzâ emr-i dîde-yi mestindeyim
İster at, ister isen kes başımı, destindeyim
Değilim bir vechile lâyıık sana âşıklığa
Yalnız sevmek hususunda senin üstüneyim.*

102-

*Görüp ayıplaman halimi dostlar
Âlemde hiç dertsiz baş olur mu ya
Yâre-yi derûndan olmasam bîzâr
Gözümde her lâhza yaş olur mu ya.*

103-

*Aşkın ellerine bela yoluyla
Suretler giyindim, görüne geldim
Varlık dağlarını sevda eliyle
Deldim Ferhad oldum Şirin'e geldim.*

104-

*Senden uzak hasta idim
Fakat her an Kars'ta idim
Düşündükçe şaşıyorum
Sensiz nasıl yaşıyordum.*

105-

*Bu yolda kâr bilirim
Bana bir zarar gelse
Hakîkât var, bilirim
Cihan inkâra gelse.*

106-

*Bir sarhoş derbederim
Malım, param, pulum yok
Koşar aşka giderim
Başka çıkar yolum yok.*

107-

*Âh-ı efgân da geçer her dem, devrân da geçer
Hırs-ı vuslat da geçer, mihnet-i hicran da geçer
Tükenir neş'e-yi nâlânı hezaran da geçer
Bozulur goncaları seyr-i gülistan da geçer.*

*Geçer hep fâsılasız bir biri ardınca heman
Önü yok, şu sonu meçhul yolabinlerce revân
Var mı geçmemiş, ya yorulup yolda kalan
Topal eşek de alır yol, esb-i rahvan da geçer.*

108-

*Gönül dedikleri Tanrı katının
Kapısı gözlerdir, girebilersen
Ücreti bir candır, vuslat-ı zâtın
Pazarlıksız hemen verebilersen.*

109-

*Ölsem de Hak olsa, çürüse cismim
Seni unutamam bil kara gözlüm
Aşkınla düştü dillere ismim
Ağlıyor halime, el kara gözlüm.*

110-

*Ne nâzenine eşleriz
Ne huriye satılırız
Zâhidlerin telaşına
Güle güle katılırız.*

111-

*Âşık olmak için ezel
Akıl dîle yâr olmalı*

*Dil kasrında tek bir güzel
Dâim hükümdâr olmalı.*

112-

*Yüzümün karasıyla, gönlümün yarasıyla
Dökeyim gözyaşımı, derdimi sırasıyla
Attı rüzgâr-ı kader, etti imkân-ı sefer
Sebeup koydun araya, getirdin Ankara 'ya.⁵⁷⁵*

113-

*Ben değil şu hâl-i melâmetimden
Canımı verdiğim cânân utansın
Bu pejmürde kılık, kıyafetimden
Bendesini olduğum sultan utansın.*

114-

*Haftada bir câm sunan cefakâr
Aylardır adımı anmıyor şimdi
Neylerim ben onsuz gelse de bahar
Bir şeylerle gönlüm kanmıyor şimdi.*

115-

*Aşkın yollarında ömrüm boyunca
Ah çektim, sızladım, ağladım gitti
Sarmadım sineme yâri doyunca
Felekten bir murad almadım gitti.*

116-

*Gülşen-i hüsnüne kar düşer solar
Geçer bu baharın, güz olur sonra
Kara gözlerine topraklar dolar
Varlığın bir hayal iz olur sonra.*

---

⁵⁷⁵ Hacı Bayrâm-ı Velî'nin eşiğinde.

117-

*Ya âşığım deme, ya etme şikâyet
Âşıkta belâ-yı aşk, az olur mu
Kahrında gizlidir lûtf-ı hidayet.*

118-

*Şaşardım ey gönül senin elinden
Sayısız putlara tapturdın beni
Çıktım izdirarı îmândan, dinden
Ne çıkmaz yollara saptırdın beni.*

119-

*Heyûlâ-yı cihan hep pîş-i enzârımda pünhandır
Ömür tek bir nefestir, müddet-i devr-i felek ândır.
Bırakmaz dest-i aşk-ı gîribân dîl perişandır
Görenler rind-i sermest-i harabım mest-i hayrandır
Hatadır çakeri evlad-ı Şems-i Sûzî'nin dersem
Sana bu rind u rüsvaylık dahi çoktur be hey sersem.*

120-

*Ayn-ı munis olmayan anlayamaz bunu
Ona bu Hak kelâmı gelir yayla sesi
Her kelâm-ı Emre'nin hâb-ı aşkın mânâsı
Âşıkların imamı Yunus'un ta kendisi.*

121-

*Sırrım bâtınım, zâtımla
Kâf ile nûn içindeyim
Görünürüm sıfatımla
Sırr-ı zuhur içindeyim.*

122-

*Hakiki güzelin ilk merhabada
Durumu, edası, hem sesi söyler
Oyadan, boyadan olur âzâde
Aslındaki sâde süsüdür söyler.*

123-

*Kimsenin nef'ine olma tâlip
Bedel-i gevheri hürriyettir
Onun için dâima nefsine galip
Olması mânevî çok meziyettir.*

124-

*Esmânın müsemmasıyım
Mânânın mânâsıyım
Mevlâ'nın Mevlâ'sıyım
Kati çamur içindeyim.*

125-

*Dere olur coşarım, dağlar aşır koşarım
Değil cân-i cihân için, senin için Yaşar'ım
Nerelerde arayım, ya kimlerden sorayım
Kavuşursam bir daha ağlayayım, yalvarayım.*

126-

*Gözümde ne gül, ne hâr var
Ne de zevk-i bahar var
Yâr küsmüş, mektup salmaz
Demez bana ağlar var.*

127-

*Şu kıyâmette nedir, dillere dehşet veriyor
Her kızıl kin-i teşebbüs, nice milyon sürüyor
Mor alevler bir bulut olmuş, Beyazıt Meydanı'na
Kapalı çarşı tutulmuş bir bir ateş tûfanına.⁵⁷⁶*

128-

*Âkiller, âlimler fenaya koşar
Âşikân, ârifân aşk ile coşar
Yaşarken ölenler, ölse de yaşar.*

---

⁵⁷⁶ Kapalı çarşı yanarken.

129-

*Durağın hakîkât gönülse eğer
Aramızda senlik, benlik ne gezer
Beyhûde gizlenme âşığın sezer.*

130-

*Ârım, nâmusum hep vârim
Aldım ayaklar altına
Çıktım melâmet katına.*

131-

*Mâşuku candan seven gözlere
Gîsulardan özge hicap olur mu
Âşık olan bakmaz gayrı yüzlere.*

132-

*Yaz bir haberim daha dertli kalemim
Dalı boş kalmasın köhne defterim
Bitti ömrüm, bitmez derdim, elemim.*

133-

*Bî cihet seyreden dîdâr-ı aşkı
Sûret-i ufûlüne nazar eder mi?
Varlık sarayında bulanlar Hak'kı
Hayal yollarında güzer eyler mi?*

134-

*Mâyemi ol dem ki hûn-ı aşkla tahmir ettiler
Cem'edip terki-i nüshum Hak'kı tanzir ettiler.
Toplayıp bir bir huruf-ı mushafî ömrüm tamam
Okuyup hep bir ağızdan Rindî tefsir ettiler.*

135-

*Ayrıldım, garibim nazlı dîdârdan
Açamam gözümü gâmdan, eskârdan
Merhamet dilendim yârdan, ağyârdan
Gör ki neler etti şu felek bana
Yalandır gördüğüm her gerçek bana.*

136-

*Koymadım âlemde bir eşyayı, eşya üstüne
Çekmedim sevda-yı aşkın, gayrı sevda üstüne
Keşke evlenmiş olaydı, Âdem Havvâ üstüne.*

137-

*Süzgün ela gözlerini
Seyreylesem doya doya
Perçemini, yüzlerini
Seve seve, saya saya.*

138-

*Kızıl gül leblerin yâdiyla göz kana boyanmaz mı?
Gönül âşık olur da cevrine yârin dayanmaz mı?
Fakat ol gamze yıllardan beri hiç kana kanmaz mı?*

*Beni canda usandırdı cefâden yar usanmaz mı?
Felekler yandı âhımdan murâdım şem 'i yanmaz mı?*

139-

*Çağla gözyaşlarım, durma hep çağla
Çağlıyor dereler, bahar geliyor
Eller gülsün amma sen kara bağla
Ne haber geliyor, ne yâr geliyor.*

140-

*Duâ diye seni sana şikâyet
Yahut inşallahla tavlmalı mı?
Seni sevmek midir cürüm, kabahat
Seni sevmemeli mi, saymamalı mı?*

141-

*Rahat nefes almaya iptiladan aman yok
Derdime ağlamaya dertsiz bir boş zaman yok
Âlem lâlezâr hep, suret-i ağıyâr hep
Hakikât âşikâr hep, gözlülere nihân yok.*

142-

*Falsosuz seyrindedir gördüm ki âheng-i oray
Arz-ı tebrik eylerim sevgimle Bay Rahmi Günay
Geçmedi mızrab-ı saz sîne-yi şehir-i Sivas
Dest-i teahhüle, Hûdâ etti kez iltimas
Zâhir oldu rahm-i adl-i hak, hakikât, âkibet
Yerde kalmaz, yükselir her sahib-i hüsn-i niyet.*

143-

*Bindim aşkın atına
Çıktım gönül katına
Secde ettimse ne var
Kaşlarının çatına.*

144-

*Gözyaşım la coşup çağlayan gönül
Bulanırsa daha durulmaz imiş
Edene mihnet-i aşka tahammül
Azap yokmuş, suâl sorulmaz imiş.*

145-

*Yaşım ilerledikçe gönlüm başkalaşıyor
Uslan artık dedikçe o büsbütün coşuyor
Sırtında aşk pehlivanı, gönlüm rahvan küheylan
Kırbaçladıkça her an mâverâlar aşıyor.*

*Yoktur bende tâkât hücum eder melâmet
Cevreyledikçe âfet hayat laçkalaşıyor
Yalçınlardan gezerken, deryalarda yüzerken
Muammalar çözerken, şimdi hayran yaşıyor.*

146-

*Bir menfûr-ı dîdâreyim, baştan ayağa yâreyim
Ağlarım bahtı karayım diye diye Yaşar Yaşar
Dünyaları görmez gözüm, sensiz bir an gülmez yüzüm
Sensin içim, dışım, özüüm diye diye Yaşar Yaşar*

*Yanar aşkınla yüreğim, yok bana benim gereğim
Çalarım taşlara serim diye diye Yaşar Yaşar.*

147-

*Ben olaydım kullanan destimdeki şu hâmemi
Rindî yazmazdım elimle bu sernâmemi.*

148-

*Mest-i câm-ı Haydar'ım, sehpaye etmem serfûru
Hal-i aşkımla hoşum, ferdaya etmem serfûru.*

149-

*Öyle bir sahib-i şimşir-i sühandır ki dîlim
Baş eğer tûr-ı belada nice Mûsâ-yı Kelîm*

150-

*Bana sen ehl-i bâkâ vasfını çok görme sakın
Ben oyum ki bana asla ne uzak var ne yakın.*

151-

*Leblerinden mest olup gâm-ı zülâl-i hayrete
Gizli girdim, yorganım açtım harim-i vahdete.*

152-

*Mecnun ol amma ki, cânânın o Leyla olmasın
Gezdiği iklim-i aşk olsun da sahrâ olmasın.
Halim ne kitaba sığar, ne de dîne
Kesmem ümidi ben yine.*

153-

*Hem yıkarsın cevr-i kahrınla dîl-i kâşâneler
Hem de drsin ki, inâyet, ihsan eyle peymânelere.*

154-

*Kalmadı artık cihanın nice hiçbir neşesi
Oldu bir dâru'l-eman ancak melâmet teşnesi.*

155-

*Hakîkât ehline gerçek dindar el-Hak îmandır aşk
Ârif ol inkârdan el çek, çünkü dâru'l-emândır aşk.*

156-

*Ben cihanda şöhret-i şân istemem, mal istemem
Sevdiğim karşımda gül, güldür ben lâl istemem.*

157-

*Ararken gökte, yerde seyreder gördüm Süreyyâ 'yı
Tutup dâmânını birlikte geçtik semt-i Îsâ 'yı.*

*Düşünce payına sermest olup Fıravn-ı sevdanın
Yüceldim ta Süreyyâ 'ya tutup destinden Îsâ 'nın.*

158-

*Gözüm yılmaz bela-yı aşkın ile hiçistanda
Verenler canını buldu bâkâ ancak bu meydanda.*

159-

*Âşığım, vahdetperestim şimdi bir Mevlâ 'm benim
Gönlümü tatmin eder ancak Kadîr Mevlâ 'm benim.*

160-

*Geldiğime pişmanım yüz bin kere dünyasına
Burda gördüm adlini verdim notu ukbâsına.*

161-

*Yâri gördüm sanmasın, ağıyârı da yâr görmeyen
Erdi künh-i vahdete âlemde ağıyar görmeyen.*

162-

*Düşüp sahrâ-yı sevdaya yeter feryad-ı ah ettiğim
döğündüm her gece âlâm-ı hicrinle sabah ettim.*

163-

*Kırk beşimden sonra deryalarda yandırdın beni
Lâl-i cânândan mey-i hüsnünle kandırdın beni.*

164-

*İnkâr etmem şâd olup, dem sürdüğüm günler de var
Ganca-yı hüsnüelemle derdiğim günler de var.*

165-

*Öyle bir zevk-i azm-i ezelîm var ki bu an
Rakseder beste-yi ahımla döner kevn u mekân.*

166-

*Dem oldu sinemi şimşir-i ehle çâk çâk ettim
Bunaldım zor-ı firkatle nihayet infilak ettim.*

167-

*An olur zevk-i kemâl mertebe-yi cehle düşer
Kul doğar Allah'laşır ondan öte bazı beşer.*

168-

*Bizi zevk-i melâmet koy ki, rüsva-yı şehretsın
Eliyle sunsun o cânân da tek cemân zehir etsin.*

169-

*Düşmemiş sahrâlara Leyla'yı gördüm sanmasın
Etmemiş davayı terk Mevlâ'yı gördüm sanmasın.*

170-

*Düştüm âhir dillere rüsva-yı aşk oldum tamam
Rindî ile almaktayım her gün felekten intikam.*

171-

*Saldı bir derd-i belaya âkibet sevda beni
Eyledi âlemlere rüsva-yı aşk câna beni.*

172-

*Beşikte akan yaşım benzedi sele yosmam
Aşkınla garip başım çektiğim çile yosmam.*

173-

*Gözüm yılmaz akmaktan sabah-ı haşra dek kanım
Yeterki câm-ı lâlinden kanaydım tıfl-ı cânânın.*

174-

*Görünce hüsnünü kaybetmişim ben kendimi câna
Gözümde kalmadı dünya u mâfihâ Kadir Mevlâ.*

175-

*Gâm mıdır derya-yı mâsiyetime yok ise hâd
Tecelli eyledi dîlde Ahad'ten Hazreti Ahmed.*

176-

*Zâdide ya Rabbi rüsvay olmasın mestaneler
Dünyalar durdukça dursun kûşe-yi meyhaneler.*

177-

*Sanma kim ettim ceza-yı kanunun havfiyla terk
Ben değil bitti nasibim de terk ettirdi felek.*

178-

*Ayağı yere mi basar zülfüne berdâr olanın
Gözü dünya mı görür âşık-ı dîdâr olanın.*

179-

*Göründü hüsn-i vechinden cemâl-i dilber-i vahdet
Seni kul zannedip hâşâ demişler ismine Hikmet.*

180-

*Âlemi gönlünde aşk-ı zülf-i yâr olsun da gör
Hâlet-i sevdâyı dâğ-ı dîl tımar olsun da gör.*

181-

*Ne ola şu feleğin gâye-yi kasdı ne acep
Beni koymakta, boşaltmakta bu bin renkli kaba.*

182-

*Bu esmâ, bu müsemmadan, bu mânâ-yı muammadan
Bu derd-i aşk-ı sevdadan haberdar olmayan bilmez.*

183-

*Kırk beşimden sonra kırdırdın bana zincir, yular
Hancı birgün bu hesabı ben değil senden sorar.*

184-

*Menzili birdir, fakat her kulun bir râhı var
Har vârin bir menşei var, aramgâhı var.
Kalmamışsa sende şimdi eski göz, kaş, al yanak
Bende de göz koymadı bakmaya zâr-ı iftirak.*

185-

*Sultanlara baş eğmem, eşiğinde tûrâbım
Seninle varım her an, sensiz yokum, harabım.*

186-

*Ne düştü elimden kağıtla kalem
Ne bitti saymakla esma-yı elem.*

187-

*Dur bakalım felek ne gösterecek
Bilmem kimin defterini dürecekt.*

188-

*Bir yârim var, her bir göze görünmez
Aşüftedir, her sevene sevilmez.*

189-

*Bulayım derken semt-i bâkâyı
Belânın destine verdim yakayı.*

190-

*Âşık-ı sâdık-ı cânân, cihan u canı nider
Hâris-i can u cihan, vuslat-ı cânânı nider.*

191-

*Şâire mevzu mu var, tasavvur-ı hüsn-i yâr gibi
Âşığa hiç gâm olur mu, vuslat-ı dildâr gibi.*

192-

*Medar-ı iftiharın kemterisin dergâh-ı Şems'in
Fakat sen ey gönül hâlâ esir-i dâm-ı perçemsin.*

193-

*Korktu, kaçtı dehşetinden gördü şeytan cürmümü
Çeşm-i devran sen gibi bir Rindî gördü mü?*

194-

*Bakanlar halime ibretle hikmet seyreder benden
Neler çektim bütün bu ömrümce bu dâvâ-yı ben, senden*

195-

*Sorsalar seyr-i cünûnum düştüğüm sahrâlara
Hayf edip billâhi bakmaz âşikân Leyla'lara*

196-

*Küsüp dünyaya kahr-ı firkât-ı cânâna huncımdan
Bulup cânânı canda yerlere geçtim utancımdan.⁵⁷⁷*

197-

*Tamamen çıktı artık halk-ı âlem çeşm-i hûnumdan
Geremez akl u idrak, memnûnum seyr-i cünûnumdan.*

198-

*Dervişim pîr-i aşka seyrim tenezzüledir.
Âfak-ı sırrı'l-bakâ denilen menziledir.*

*Geçtim seyr-i firâkı, unuttum iştiyâkı
Zâtımdır hüve'l-bâki, varlığım besmeledir.*

*Sevedim görmeden, bilemedim ermeden
Koklamadım dermeden, şeydâlığım güledir.*

*Dîl dostum Hak demini bul sırlar mahremini
Kuşatmış kasr-ı dîni taassup bir kaledir.*

*Yanan aşkın oduna, dadar vuslat dadını
Gâfil müştak adına, gaflet sonsuz çiledir.*

*Cehennem mihnetine, Cennet nimetine
Kuyûdât külfetine, zühedâ kul köledir.*

---

⁵⁷⁷ Yazar bu beyti mezar taşı için kaleme almıştır.

Çağladım **Rind** 'le hızlı, gezdim dağlı denizli
Ağlarım gizli gizli, güldüklerim eledir.⁵⁷⁸

199-

Şûh sevdiğim tahkîkî mecâz etmek içindir.
Mey çektiğim hep işve-yi râz etmek
Sergeşliğim, sermestliğim râh-ı bakâda,
Fermân-ı aşkı bir bir infaz etmek içindir.

Bûs-i gaddım-i yâr ettiğim bu ne zamandır
Dergâh-ı aşka, resm-i diyaz etmek içindir.
Haşr u neşr olduğum arsa-yi aşk içre bugün
İhyây-ı can ifuy-u cihaz etmek içindir.

Her harf-i şiirimdeki feryâd-ı sitem, nüktem
Cânıma bir şive-yi nâz etmek içindir.
Ah çekerek sinemi çâk ettiğim
Her goncaya âyin u âvaz etmek içindir.

Bu zevk-i melâkeşliğim, bu tuğyân-ı **Rind** 'im
Seyr-i aşkta ahs-i imtiyaz etmek içindir.

200-

Şu kanlı feleğin cevri-i derdinden
Kaçmak istiyorum, kaçamıyorum
Çıkıp insanlıktan, diyar-ı dinden
Göçmek istiyorum, göçemiyorum

Âhım eleyidir nâr-ı hasretim
Gönlüm sarhoştur câm-ı vahdetin
Dîdâr-ı dilberde hüsnün, vüsatın
Ölçmek istiyorum, ölçemiyorum.

---

⁵⁷⁸ Doğuş Gazetesi, 6 Mayıs 1959.

*Bu bağın glne, ne glterine
Bakamam cnndan başka birine
şarab-ı eceli kevser yerine
İçmek istiyorum içemiyorum.*

*Önüme çıkınca aşk denen yalçın
Bela âsm oldu, melmet kamçım
Âhı rehber edip Rind'in yamacın
Geçmek istiyorum, geçemiyorum.⁵⁷⁹*

201-

*Bendenim, her lhza emr-i dde-i mestindeyim
İster at, ister isyan koy başına destindeyim
Değilim bir vech ile layık sana âşıklığa
Yalnız sevmek hususunda senin stndeyim.*

202-

*Açar azhr-ı gönlüm sevdiğim seyrana geldikçe
Gider başımdan aklım sallanır cevlanda geldikçe
Birer raksn-ı zevk-i aşk olur her my-i mahzunum*

*Rica minnetle cana naz ile raksna geldikçe
Gülümser gözlerimden çağladıkça eşk-i şdnım
Cefakr bazı bazı rahm ile îmana geldikçe
Bakıp hayran u seyran ll-ı btap mesut olur gönlüm.*

*O ski-i glbenden ll-ı leb-i peymne geldikçe
Olur anda herbir zere-yi mştki didrım.
Eda-yı tavr-ı haşmetle kaçan fermana geldikçe
Coşar derya-ı gönlüm best-i **Rind** melmetle.⁵⁸⁰*

---

⁵⁷⁹ Doğuş Gazetesi, 15 Nisan 1959.

⁵⁸⁰ Doğuş Gazetesi, 20 Mart 1959.

Kafamda şimdi artık ne ulûm var ne fûnûn kaldı.

Unuttum müfredâtı cem-i tevhîd-i yekûn kaldı.

Silindi nakş-ı hâl-i yâr ile sinemden î mânım

Dilimde zikr-i taat nâmına âh-ı füzûn kaldı.

Tecerrüt eyledim bî ihtiyâr akl u şuurumdan

Tarîk-i seyr-i aşkta hâlet-i zevk-i cünûnum kaldı.

Süzüp kipriklerin allâbe-yi eşk-i aşkı bunca yıl

Susuz çeşmimde ancak buhte buhte sâde hûn kaldı.

Geçip nâm-u şânı itibarımdan melâmetle

Nişan-ı aşkı fahrım Rindî'ye dâğ-ı derûn kaldı.⁵⁸¹

204-KARINCA YIM AMMA

Kapalıçarşı'da Bitpazarı'nda

Simsarım ülkeler alır satarım

Sarhoşum, âşığım halk nazarında

Mâ'nada felekle aşık atarım.

Bu yer gök benim yok bir arşın yerim

Anasız doğurdu beni pederim

Yarınki güzeli, köşkü n'ederim

Her gece Meryem-i aşkla yatarım.

O kara günlerin ben oldum oğlu

İçim dışım derd-i aşk ile doldu

Yok benzerim gezdim şu İstanbul'u

Karincayım amma filî yutarım.

⁵⁸¹ Doğuş Gazetesi, 21 Mart 1959.

*Gâh demler vururum dinden, kitaptan
Gâh âciz kalırım bir çift cevaptan
Gâh mahcup severim bıkmam şaraptan
Şûa-yı Rind'im göze batarım⁵⁸².*

205-VASF-I CÂNÂN

*Emsâlin içinde daha bu yaşta
Temeyyüz etmişsin, öncelenmişsin
Hâme-i aşk ile des-i nakkâşta
İnceden inceye incelenmişsin.*

*Müştakım bilmem ki sendeki neye
Kıyamam el vurup, öpüp sevmeye
Koklayamam hatta solarsın diye
Açılmamış henüz goncalanmışsın.*

*Ey zübde-yi hüsn-i sırrı müsemma
Dîdârında zâhir zât-ı tecella
Sen bir insan değil bir nursun amma
Mâye-yi aşk ile tencelenmişsin.*

*Mihmansın ezelden virâne dile
Razıyım sağ ol da et hemen çile
Fermân-ı Haydar'la aşk-ı Rind ile
Meydânı eleste pençelenmişsin.*

*Bezenmiş benlerle ruhsâr-ı alın
Kevser değil nedir lâli zülâlin*

---

⁵⁸² Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, s. 312.

*Rindî'nde ebedi yaşar hayalin
Zincir-i gönlüme kancalanmışsın.⁵⁸³*

206-

*Seni yetiştirmek emr-i aşk ile
Bu yaşımdan sonra en son başarıml
Zay etme ömrünü âhımı dinle
Üçüncü mânevi oğlum Yaşar'ım*

*Hüsniinden aldığım ilhamı mânen
Îade edeyim ruhunu aynen
Yorgunsun gel otur gönlümde dinlen
Ben senin yerine gezer koşarım.*

*Nazarı lütfettin bu harâbâta
Benliğimi aşkın etti ihâta
Kandıkça lâlinden gâm-ı hayata
Aşk ile derime sığmaz taşarım.*

*Bir lâhza görmesem olurum deli
Gülşen-i aşkımlın ey tıfil gülü
Olmuşum derdinle bir sevda seli
Sürünür peşinde çağlar, coşarım.*

*Süz çeşm-i mestini ey nazlı cânân
Kanattın kalbimi baktıkça müjgân
Vazgeçme Rindî'nden sana can kurban
Sen söyle ben sensiz nasıl yaşarım.⁵⁸⁴*

---

⁵⁸³ *Doğuş Gazetesi*, 22 Nisan 1959.

⁵⁸⁴ *Doğuş Gazetesi*, 24 Nisan 1959.

207-MANEVÎ OĞLUM İRFAN GÖKHAN'A İRŞAT MEKTUBU

*Nâsût denen kârhâne-yi âlemde
Renklerden bir renge boyanma oğlum
Sana şu sunduğum şefkatnâmamde
Aşkın gayrı bir harf var sanma oğlum.*

*Aşk, irfan âlinin çün birdir aynı
Âlem etmiş Elif, Lâm Mîm yayını
İç elimden sen de vahdet meyini
Ol mest-i hakîkat uyanma oğlum.*

*Taklitler köyünden, tahkîk eline
Sefer et, şeyda ol vahdet gülüne
Doğru ol el etek, göz, söz, diline
İdbâra, hileye dayanma oğlum.*

*Geçmiş geri dönmez unut zikretme
Gelecek görünmez derd-ü fikretme
Bil kıymet-i ânı nefes fethetme
Gaflet ateşine sen yanma oğlum.*

*Uzaklık yakınlık, zaman mesafe
Taayyün teşekkül fark-ı izafe
Halîl hicâb olmaz kulûb-u sefa
Derya ol çağlada bulanma oğlum.*

*Olma ehl-i talep esir-i emel
Kuyûdât zevkine vermesin hâlel
Ne işe yarar hiç hulûssuz amel
Hulûssuz amelle yıpranma oğlum.*

*İstersen firkey-ı nâciye girmek
Necâtın men aref sırrına ermek
Allah'ı her şeyde âşikar görmek
Görünmez Tanrı'ya inanma oğlum.*

*Çünkü her zerrede vücûd-u mutlak
İkinin yeri yok, vâir olan bir Hak
Sen sende ara bul senden sana bak
Hak sensin etrafta aranma oğlum.*

*Edep, iffetine ol çok mûteni
Koru sıhhatini yorma bedeni
Huzur-u Hak'ta bil bul sen seni
Kullarından korkma utanma oğlum.*

*Bağlandın mânâda bizim zincire
Oğul oldun müjde cenâb-ı pîre
Hoşça bak baban bu Rindî fakire
Yakın gel yabanda dolanma oğlum.*

*Şimdilik kâfidir bu kadar kelâm
Peder validene hürmetle selam
Hak ile Hak olmak gaye-yi meram
Başka kanaate hiç kanma oğlum.⁵⁸⁵*

208-

*Ettiğin demden beri cana temâşâ-yı visâl
Hüsniünün âyinesi oldu gözümde her cemâli.*

*Yusufân içre misal-i hüsnolan ânın senin.
Bin Zeliha seyr-i dîdârından seyrânın senin.*

---

⁵⁸⁵ Doğuş Gazetesi, 29 Nisan 1959; Ülke Gazetesi, 24 Ağustos 1957.

*Bunca yıldır görmedim gülzâr-ı aşkın kim ola,
Nisbet-i hublukta bir hempâ-ı dâmânın senin.*

*Pembe gerdan çehâr-ı ebru-ı siyah, lebler kızıl,
Kim görüp divâne olmaz çeşm-i fettanın senin.*

*Olmasın yevm-ü kıyamet ta sabah-ı vuslatın,
Bitti ömrüm bitmedi çün şâm-ı hicranın senin.*

*Seyredüp mahzun olursun hûn-i çeşmin bağı taş
Yoksa İslam mı değilsin yok mu imanın senin.*

*Koy ki dil hûn eylesin müjgânlar et kutf-ı nigâh.
Arz-ı şükran eyleyim var olsun ihsânın senin.*

*Geçmeden başın için lütfet tarafet çağlasın.
Tıfl-ı goncam koklanacak tam zamanın senin.*

*Kalmadı sabra mecalim, ızdırâb-ı hicr ile
Muntazır idi vasla Rindî kurbanın senin.⁵⁸⁶*

209-

*Nice dem âlem-i firkatte müştâk-ı hayal oldum
Yoruldu dest-i dâvâda, nihayet bî mecâl oldum
Usandım görmeden âşık olup ah çektim yâre
Temennây-ı visalden garkı berzâh-ı melâl oldum.*

*Görünce âşikâre serteser hüsnü dilârayı
Unuttum kâinatı mest-i seyrân-ı cemâl oldum
Kitab-ı hüsnünü hatmeyledim dersane-i aşkıta
Ulum-u zevke daldım tarîk-i fazl-u kemâl oldum.*

---

⁵⁸⁶ Doğuş Gazetesi, 1 Mayıs 1959.

*Siyâm-ı hicr ile çektimse bunca mihneti aşkı
Bihamdillah ki âhir kurban-ı îyd-u visâl oldum
Ederken âlemi silâb-ı aşkla pâyimâl gönlüm
Nigâb-ı haşmeti dildârı Rindî pâyimâl oldum.⁵⁸⁷*

210-ARTAR

*Şükürler ki bu halk içre demadem zilletim artar
Turâb oldukça amma dilde zevk-i rifatim artar.*

*Tegâfûl eyledikçe her zaman makbul-i nâs oldum
Teveccüh ettiğimce Hak'a, halka minnetim artar.*

*Nasîb aldım eleste câm-ı mürşîdi melâmetten
Perişan olduğumca pâye-yi cemiyetim artar.*

*Bakıp ta hâlime tân eyledikçe halkı sûret bir
Gören gözlerce elbet rütbe-yi kudsiyetim artar.*

*Olur, her lâhza sinem çâk-i çâk sanki melâmetten
Sînemde arttığıncâ zahm-ı hûnum zînetim artar.*

*Yıkıldıkça, viran oldukça kasr-ı dîl billah
Hazâinle dolar her genci izzü devletim artar.*

*Tekebbür eyledikçe vârını vârim sanan gâfîl
Coşar derya-ı gönlüm neş'eyi mahviyetim artar.*

*Eğer yârân, eğer ağıâr verirse şahsıma pâye
Bu kez gaddım hemân bari kuyûd-i illetim artar.*

*Fakat menfur-ı enzârı cemiyet olduğum demle
Kopar zincir-i benlik mâye-yi hürriyetim artar.*

---

⁵⁸⁷ Ülke Gazetesi, 15 Ağustos 1957.

*Gevher tek tağyir-i renk etmezem bir şeyle bî rengim
Yere düşmem yedi kadr-i şinasta kıymetim artar.*

*Bilir el mesleğim hüşyârı câm-ı lâl-i yâr olsun
Ki hüşyârı olduğum demler mûgânla ülfetim artar.*

*Lebin yâd ile cûşa cûş olur derya-yı idrâkim
Hayali zülf-i cânân eyledikçe cinnetim artar.*

*Eğer ki hâki payı âlemim amma gelir dem ki
Olur, bunca avâlim pâyimalim kudretim artar.*

*Tasavvur eyledikçe vüsat-i deryayı Rahmân'ı
Huzur-ı mağferette naralarla cür'etim artar.*

*Verirse nutkuma her kim kulak ihlâs-ı îmanla
Ona bahş-i nukûdi feyzim artar, himmetim artar.⁵⁸⁸*

211-REFİK BEY OĞLUMUZA

*Âkil olup verme ömrü havaya
Ârif ol da güzâr et Refik
Bağlanıp perçemi bir mehlikaya
Bezminde cünbüşü seher et Refik.*

*Ref' eyle gönlünden aşkın gayrı hep
Âlâm-ı kaderden olma muazzep
Gül oyna civanla, camii ile her şeb
Mîrâc-ı vuslata sefer et Refik.*

---

⁵⁸⁸ Ülke Gazetesi, 16 Ağustos 1957.

*Aşksız olmaz çünkü huzur-u hayat.
Açılmaz gönülde goncayı necât
Tecelli-yi aşktır, hep hep bu şuûnât
Âleme aşk ile nazar et Refik.*

*Âşık ol baş eğme feleğe bile
Ne kork cehennemden ne cennet dil
Tağyîr-i renk etme hiçbir şeyle
Özünü aşk ile göher et Refik.*

*Ben aşktan başka hiç bir var görmedim
Bâde-yi visâle kanar görmedim
Bu gülşende bir gül solar görmedim
Nâle-yi aşkı ezber et Refik.*

*Âvâre-yi aşkın bir Rindî kulum
Menzili maksûda müntehi yolum
Bir hatıram olsun sana bey oğlum
Yaz, sakla kalbinde defter et Refik.⁵⁸⁹*

---

⁵⁸⁹ Ülke Gazetesi, 4 Eylül 1957.

Öz Geçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : **Muhammed Doğan**
Uyruğu : **TC.**
Doğum Tarihi ve Yeri : **01.09.1987**
e-posta : **m.dogan5883@hotmail.com**

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Anadolu Üniversitesi	2011
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2015

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2006	Diyanet	İmam-Hatip
2012	Kültür Bakanlığı	Memur

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı	KPDS ()	ÜDS ()	TOEFL ()	EILTS ()
-------------------	---------	--------	----------	----------